

У СПОЛІТТЯ
УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДНОГО
СОЮЗУ

Альманах-1994

ALMANAC of the Ukrainian National Association

FOR THE YEAR

1 9 9 4

SVOBODA PRESS
Jersey City — New York

Альманах

УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДНОГО
СОЮЗУ

НА РІК

1 9 9 4

РІЧНИК 84-ий

ВИДАВНИЦТВО „СВОБОДА”
Джерзі Сіті — Нью Йорк

Редактор: *ЗЕНОН СНИЛИК*

Мовна редакція: *ЛЮДМИЛА ВОЛЯНСЬКА*

Оформлення обкладинки: *БОГДАН ТИТЛА*

Printed in U.S.A.

"Svoboda" — 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302

Найстарша і найбільша
братська, забезпеченева
і громадська організація
українців в Америці і
Канаді запрошує вас та
членів вашої родини
забезпечитися в
Українським Народнім
Союзі та спільно
працювати для добра
українського народу.

The oldest and largest
fraternal association of
Ukrainians in the U.S.A.
and Canada invites you and
the members of your family
to join the UNA to increase
your life protection and to
work with us for the benefit
of all Ukrainians.

*Отець ГРИГОРІЙ ГРУШКА
основоположник „Свободи” й Українського Народного Союзу.*

Степан МУСІЙЧУК

ГИМН УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

*Ликуй, Вкраїно, стороні кохана!
Привіт Тобі з-за моря шлемо свій,
Ликуй, Заморська Вітчизно прибрана,
Що нас прийняла за своїх дітей!*

*Ми під зоряним станули прапором
І об'єднались всі, як один муж,
Під Вашингтона з'єднані прапором
В наш Український Народний Союз.*

*Наш жовто-синій стяг національний —
Це стяг Союзу, знамя Свободи,
Під ним покров свій має рід наш славний,
Під ним єднались прадіди й діди.*

*Союз, мов сонце, з темноти нас вивів,
В його рядах старий і молодий,
Доки цвістиме Вашингтон і Київ, —
Не згине Батько-Союз дорогий!*

Гимн Українського Народного Союзу

В АМЕРИЦІ

Мішаний Хор

Слова
С. МУСІЙЧУКА

Музика
М. О. ГАЙВОРОНСЬКОГО

Marziale

Soprani *f* *p* *p*
Piano Introduction Ли - куй, Вкра - і - но, сто - ро - но ко - ха - на, при -

Alti *f* *p*
Ли - куй, Вкра - і - но, сто - ро - но ко - ха - на, при -

Tenori *f* *p*
Ли - куй, Вкра - і - но, сто - ро - но ко - ха - на, при -

Bassi *f* *p*
Ли - куй, Вкра - і - но, сто - ро - но ко - ха - на, при -

віт — То - бі зза мо - ря шле - мо свій, Ли - куй, за мор - ська віт - чи - но при - бра - на,

віт — То - бі зза мо - ря шле - мо свій, Ли - куй, за мор - ська віт - чи - но при - бра - на,

віт — То - бі зза мо - ря шле - мо свій, Ли - куй, за мор - ська віт - чи - но при - бра - на,

віт — То - бі зза мо - ря шле - мо свій, Ли - куй, за мор - ська віт - чи - но при - бра - на,

p
що нас при - ня - ла за сво - їх ді - тей. Ми під зо - ря - ним

p
що нас при - ня - ла за сво - їх ді - тей. Ми під зо - ря - ним

p
що нас при - ня - ла за сво - їх ді - тей. Ми під зо -

p
що нас при - ня - ла за сво - їх ді - тей. Ми під зо - ря - ним

ста - ли тут пра-по - ром і об - єд - на - лись всі як о - дин муж, —

ста - ли тут пра-по - ром і об - єд - на - лись всі як о - дин муж, —

ря - - ним ста - ли пра - по - ром —

ста - ли тут пра-по - ром і об - єд - на - лись всі як о - дин муж, —

crescendo під Ва - шінг-то - на зєд - на - ні пра - по - ром в наш У - кра - їн - ський

crescendo під Ва - шінг-то - на зєд - на - ні пра - по - ром в наш У - кра - їн - ський

crescendo під Ва - шінг-то - на зєд - на - ні пра - по - ром в наш У - кра - їн - ський

crescendo зєд - на - ні пра - по - ром в наш У - кра - їн - ський

ff Maestoso На - род - ний Со - юз, в наш У - кра - їн - ський На - род - ний Со - юз. —

ff На - род - ний Со - юз, в наш У - кра - їн - ський На - род - ний Со - юз. —

ff На - род - ний Со - юз, в наш У - кра - їн - ський На - род - ний Со - юз. —

ff На - род - ний Со - юз, в наш У - кра - їн - ський На - род - ний Со - юз. —

М. Шевренку

Батько Тарас — Патрон Батька Союзу

СІЧЕНЬ 1994 JANUARY

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліянський Календар	Григоріянський Календар
1 19 С Боніфатія мч.	Н. Рік. Обріз. ГНІХ. Вас. Вел.
2 20 Н Пер. Різд. 30 по Сош. Іг. Б. Пер. Просв. 31 по Сош. Силь.	
3 21 П Юліяни мч.	Малахії прор.
4 22 В Анастасії вмч.	Собор 70 Апостолів
5 23 С 10 мч. Критських	Теопемпта мч.
6 24 Ч Євгенії препмч.	Богоявлення Господнє
7 25 П Різдво Христове	Собор Івана Хрестителя
8 26 С Собор Пресв. Богородиці	Юрія Хозевита преп.
9 27 Н По Різд. Стефана	По Просв. Полієвкта мч.
10 28 П Мч. Никомидійських	Григорія Нис. св.
11 29 В Дітей, убитих у Вифлеємі	† Теодосія преп.
12 30 С Анисії мч.	Татіяни мч.
13 31 Ч Меланії Рим. преп.	Єрмила і Стратоніка мч.
14 1 П Н. Рік. Обр. ГНІХ. Вас. Вел.	Отців, убитих у Синаї
15 2 С Сильвестра папи	Павла і Івана преп.
16 3 Н Пер. Просв. Малахії	32 по Сош. Ап. Петра
17 4 П Собор 70 Апостолів	Антонія Великого преп.
18 5 В Теопемпта мч.	Атанасія і Кирила св.
19 6 С Богоявлення Господнє	Макарія преп.
20 7 Ч Собор Івана Хрестителя	Євтимія Великого преп.
21 8 П Юрія Хозевита преп.	Максима ісп.
22 9 С Полієвкта мч.	Тимотея ап.
23 10 Н По Просв. Григорія Н.	Мит. і Фар. Климента
24 11 П † Теодосія преп.	Ксені Рим. преп.
25 12 В Татіяни мч.	† Григорія Богослова св.
26 13 С Єрмила і Стратоніка мч.	Ксенофонта преп.
27 14 Ч Отців, убитих у Синаї	† Перен. м. Івана Золот.
28 15 П Павла і Івана преп.	Єфрема преп.
29 16 С Поклін кайданам Ап. Петра	Перен. м. Ігнатія Богон.
30 17 Н 31 по Сош. Антонія	Блуд. Сина. Трьох Святителів
31 18 П Атанасія і Кирила Олекс.	Кира і Івана безс.

— ЗАПИСКИ —

ЛЮТИЙ 1994 FEBRUARY

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліянський Календар	Григоріянський Календар
1 19 В Макарія преп.	Трифона мч.
2 20 С Євтимія Великого преп.	Стрітєння Господнє
3 21 Ч Максима ісп.	Симеона і Анни прор.
4 22 П Тимотея ап.	Ісидора преп.
5 23 С Климента сщмч.	Агафії мч.
6 24 Н 32 по Сош. Ксені	М'ясопусна. Вукола
7 25 П †Григорія Богослова св.	Партенія преп.
8 26 В Ксенофонта преп.	Теодора Тирона вмч.
9 27 С †Перен. м. Івана Золот.	Никифора мч.
10 28 Ч Єфрема преп.	Харалампія мч.
11 29 П Перен. м. Ігнатія Богон.	Власія сщмч.
12 30 С Трьох Святителів	Мелетія св.
13 31 Н 32 по Сош. Кира і Івана	Сиропусна. Мартиніяна
14 1 П Лютий. Трифона мч.	†Перес. Кирила преп.
15 2 В Стрітєння Господнє	Онисима ап.
16 3 С Симеона і Анни прор.	Памфила мч.
17 4 Ч Ісидора преп.	Теодора Тирона вмч.
18 5 П Агафії мч.	Лева папи
19 6 С Вукола преп.	Архипа ап.
20 7 Н Мит. і Фар. Партенія	1 Посту. Лева Катан.
21 8 П Теодора Тирона вмч.	Тимотея преп.
22 9 В Никифора мч.	Найд. м. мч. в Євгенії
23 10 С Харалампія мч.	Полікарпа сщмч.
24 11 Ч Власія сщмч.	†1 і 2 н. г. Івана Хрест.
25 12 П Мелетія св.	Тарасія св.
26 13 С Мартиніяна преп.	Порфірія св.
27 14 Н Блуд. Сина. Кирила	2 Посту. Прокопія
28 15 П Онисима ап.	Василія преп.

— ЗАПИСКИ —

БЕРЕЗЕНЬ 1994 MARCH

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліанський Календар	Григоріянський Календар
1 16 В Памфила мч.	Євдокії препмч.
2 17 С Теодора Тирона вмч.	Теодота сщмч.
3 18 Ч Лева папи	Євтропія мч.
4 19 П Архипа ап.	Герасима преп.
5 20 С Лева Катан. преп.	Конона мч.
6 21 Н М'ясопусна. Тимотея	3 Посту Хрест. 42 мч. Амор.
7 22 П Найд. м. мч. в Євгенії	Василія сщмч.
8 23 В Полікарпа сщмч.	Теоділакта преп.
9 24 С †1 і 2 найд. гол. Івана Хр.	†40 мч. Севастійських
10 25 Ч Тарасія св.	Кондрата мч.
11 26 П Порфірія св.	Софронія св.
12 27 С Прокопія преп.	Теодана преп.
13 28 Н Сиропусна. Василія	4 Посту. Никифора
14 1 П Березень. Євдокії препмч.	Венедикта преп.
15 2 В Теодота сщмч.	Агапія мч.
16 3 С Євтропія мч.	Савина мч.
17 4 Ч Герасима преп.	Олексія преп.
18 5 П Конона мч.	Кирила Єрусал. св.
19 6 С 42 мч. Аморійських	Хризанта і Дарії мч.
20 7 Н 1 Посту. Василія	5 Посту. Отців, уб. в об. Сави
21 8 П Теоділакта преп.	Якова преп.
22 9 В †40 мч. Севастійських	Василія сщмч.
23 10 С Кондрата мч.	Никона препмч.
24 11 Ч Софронія св.	Захарії преп.
25 12 П Теодана преп.	Благов. Прєсв. Богор.
26 13 С Перен. м. Никифора	Собор Арх. Гавриїла
27 14 Н 2 Посту. Венедикта	Квітна. Матрони
28 15 П Агапія мч.	Іларіона преп.
29 16 В Савина мч.	Марка преп.
30 17 С Олексія преп.	Івана Ліст. преп.
31 18 Ч Кирила Єрусалимського св.	Іпатія преп.

— ЗАПИСКИ —

КВІТЕНЬ 1994 APRIL

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліанський Календар		Григоріанський Календар	
1	19 П Хризанта і Дарії мч.	Велика П'ятниця	
2	20 С Отців, уб. в об. Сави	Тита преп.	
3	21 Н 3 Посту Хрест. Якова	Воскресіння ГНІХ.	
4	22 П Василя сщмч.	Світлий Понеділок	
5	23 В Никона препмч.	Світлий Вівторок	
6	24 С Захарії преп.	†Перес. Методія, уч. сл.	
7	25 Ч Благівіщення Пресв. Богор.	Юрія Мит. преп.	
8	26 П Собор Арх. Гавриїла	Іродіона ап.	
9	27 С Матрони мч.	Євсихія мч.	
10	28 Н 4 Посту. Іларіона	Томина. Терентія	
11	29 П Марка преп.	Антипи сщмч.	
12	30 В Івана Ліст. преп.	Василія ісп.	
13	31 С Іпатія преп.	Артемона сщмч.	
14	1 Ч Квітень. Марії єгипет. преп.	Мартина папи	
15	2 П Тита преп.	Аристарха ап.	
16	3 С Никити ісп.	Агапії мч., Галини, мч.	
17	4 Н 5 Посту. Йосифа	Мироносиць. Симеона	
18	5 П Теодула мч.	Івана преп.	
19	6 В †Перес. Методія, уч. сл.	Івана печерника преп.	
20	7 С Юрія Мит. преп.	Теодора Тріхини преп.	
21	8 Ч Іродіона ап.	Януарія сщмч.	
22	9 П Євсихія мч.	Теодора Сикеота преп.	
23	10 С Терентія мч.	Юрія вч.	
24	11 Н Квітн. Антипи	Розслаб. Сави Стратилата	
25	12 П Василя ісп.	†Марка ап. і єв.	
26	13 В Артемона сщмч.	Василія сщмч.	
27	14 С Мартина папи	Стефана преп.	
28	15 Ч Аристарха ап.	Ясона ап.	
29	16 П Велика П'ятниця	9 мч. у Кизиці	
30	17 С Симеона преп.	†Якова ап.	

— ЗАПИСКИ —

ТРАВЕНЬ 1994 МАЙ

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліянський Календар		Григоріянський Календар	
1	18 Н Воскресення ГНІХ.	Самарянки.	Єремії
2	19 П Світлий Понеділок	Атанасія Великого св.	
3	20 В Світлий Вівторок	†Теодосія Печер. преп.	
4	21 С Януарія сщмч.	Пелагії мч.	
5	22 Ч Теодора Сикеота преп.	Ірини мч.	
6	23 П Юрія вмч.	Йова многострадального	
7	24 С Сави Стратилата мч.	Акакія мч.	
8	25 Н Томина. Марка	Сліпородж. Івана Богос.	
9	26 П Василія сщмч.	†Перен. м. Миколая	
10	27 В Стефана преп.	†Симона Зилота ап.	
11	28 С Ясона ап.	Кирила і Методія, уч. сл.	
12	29 Ч 9 мч. у Кизиці	Вознесення ГНІХ.	
13	30 П †Якова ап.	Гликерії мч.	
14	1 С Травень. Єремії прор.	Ісидора мч.	
15	2 Н Мироносиць. Атанасія В.	Св. Отців. Пахомія Вел.	
16	3 П †Теодосія Печерського пр.	Теодора Освящ. преп.	
17	4 В Пелагії мч.	Андроніка ап.	
18	5 С Ірини мч.	Теодота мч.	
19	6 Ч Йова многострадального	Патрикія сщмч.	
20	7 П Акакія мч.	Талелія мч.	
21	8 С Івана Богослова	†Константина і Олени	
22	9 Н Розслаб. Миколая	Сош. Святого Духа	
23	10 П †Симона Зилота ап.	Понеділок Святого Духа	
24	11 В Кирила і Методія, уч. сл.	Никити П. преп.	
25	12 С Єпіфанія св.	†З найд. г. Івана Хрест.	
26	13 Ч Гликерії мч.	Карпа ап.	
27	14 П Ісидора мч.	Терапонта сщмч.	
28	15 С Пахомія Великого преп.	Никити преп.	
29	16 Н Самарянки. Теодора	Всіх Святих. Теодосії	
30	17 П Андроніка ап.	Ісаакія преп.	
31	18 В Теодота мч.	Єрмія ап.	

— ЗАПИСКИ —

ЧЕРВЕНЬ 1994 JUNE

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліанський Календар	Григоріанський Календар
1 19 С Патрікія сщмч.	Юстина мч.
2 20 Ч Талелея мч.	Покл. Пр. Т. Т. і Крови Хр.
3 21 П †Константина і Олени	Лукиліяна мч.
4 22 С Василіска мч.	Митрофана св.
5 23 Н Сліпородж. Євфросинії П.	2 по Сош. Доротея
6 24 П Никити П. преп.	Висаріона преп.
7 25 В †3 найд. гол. Івана Хрест.	Теодота сщмч.
8 26 С Карпа ап.	Теодора Тирона вчм.
9 27 Ч Вознесення ГНІХ.	Кирила Олександ. св.
10 28 П Никити преп.	Праз. Христа Чоловіколюбця
11 29 С Теодосії препмч.	Співстр. Пресв. Богородиці
12 30 Н Св. Отців. Ісаакія	3 по Сош. Онуфрія Вел.
13 31 П Єрмія ап.	Акилини мч.
14 1 В Червень. Юстина мч.	Єлисея прор.
15 2 С Никифора св.	Амоса прор.
16 3 Ч Лукиліяна мч.	Тихона преп.
17 4 П Митрофана св.	Мануїла мч.
18 5 С Доротея сщмч.	Леонтія мч.
19 6 Н Сош. Святого Духа	4 по Сош. Юди Тадея
20 7 П Понеділок Святого Духа	Методія сщмч.
21 8 В Теодора Тирона вчм.	Юліяна мч.
22 9 С Кирила Олександ. св.	Євсевія сщмч.
23 10 Ч Тимотея сщмч.	Агрипіни мч.
24 11 П †Вартоломея і Варнави ап.	Різдво Івана Хрестителя
25 12 С Онуфрія Великого преп.	Февронії мч.
26 13 Н Всіх Святих. Акилини	5 по Сош. Давида
27 14 П Єлисея прор.	Сампсона преп.
28 15 В Амоса прор.	Перен. м. Кира і Івана
29 16 С Тихона преп.	Петра і Павла ап.
30 17 Ч Поклін Пр. Т. Т. і Крови Хр.	†Собор 12 Апостолів

— ЗАПИСКИ —

ЛИПЕНЬ 1994 JULY

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліанський Календар		Григоріанський Календар	
1	18. П Леонтія мч.		Косми і Дам'яна безср.
2	19 С Юди Тадея ап.		†Полож. ризи Пр. Богор.
3	20 Н 2 по Сош. Методія	6 по Сош.	Якінта
4	21 П Юліана мч.		Андрія Критського св.
5	22 В Євсевія сщмч.		†Атанасія Атон. преп.
6	23 С Агрпини мч.		Сісоя Великого преп.
7	24 Ч Різдво Івана Хрестителя		Томи преп.
8	25 П Праз. Христа Чоловікол.		Прокопія вчмч.
9	26 С Співстр. Пресв. Богородиці		Панкратія сщмч.
10	27 Н 3 по Сош. Самсона	7 по Сош.	Антонія Печер.
11	28 П Перен. м. Кира і Івана		Євфимії і Ольги
12	29 В Петра і Павла ап.		Прокла мч.
13	30 С †Собор 12 Апостолів		Собор Арх. Гавриїла
14	1 Ч Липень. Косми і Дам'яна		Акили ап.
15	2 П †Полож. ризи Пресв. Богор.	Володимира Великого	
16	3 С Якінта мч.		Антиногена сщмч.
17	4 Н 4 по Сош. Андрія Крит.	8 по Сош.	Марини
18	5 П †Атанасія Атон. преп.		Якінта мч.
19	6 В Сісоя Великого преп.		Макрини преп.
20	7 С Томи преп.		Іллі прор.
21	8 Ч Прокопія вчмч.		Симеона преп.
22	9 П Панкратія сщмч.		Марії Магдалини
23	10 С †Антонія Печерського преп.		Трофима мч.
24	11 Н 5 по Сош. Євфимії і Ольги	9 по Сош.	Бориса і Гліба
25	12 П Прокла мч.		†Успення Анни
26	13 В Собор Арх. Гавриїла		Єрмолая сщмч.
27	14 С Акили ап.		†Пантелеймона вчмч.
28	15 Ч Володимира Великого		Прохора ап.
29	16 П Антиногена сщмч.		Калиніка мч.
30	17 С Марини вчмч.		Сили ап.
31	18 Н 6 по Сош. Якінта	10 по Сош.	Євдокима

— ЗАПИСКИ —

СЕРПЕНЬ 1994 AUGUST

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліянський Календар	Григоріянський Календар
1 19 П Макрини преп.	Перен. Чес. Хреста
2 20 В Іллі прор.	Перен. м. Стефана
3 21 С Симеона преп.	Ісаака преп.
4 22 Ч Марії Магдалини	7 мучеників Єфеських
5 23 П Трофима мч.	Євсигнія мч.
6 24 С †Бориса і Гліба мч.	Переображення Господнє
7 25 Н 7 по Сош. Успення Анни	11 по Сош. Дометія
8 26 П Єрмолая мч.	Єміліяна св.
9 27 В Пантелеймона вмч.	†Матія ап.
10 28 С Прохора ап.	Лаврентія мч.
11 29 Ч Калиніка мч.	Євпла мч.
12 30 П Сили ап.	Фотія мч.
13 31 С Євдокима преп.	Максима преп.
14 1 Н 8 по Сош. Перен. Чес. Хр.	12 по Сош. Теодосія Печ.
15 2 П Перен. м. Стефана	Успення Пресв. Богородиці
16 3 В Ісаака преп.	Діюмида мч.
17 4 С 7 мч. Єфеських	Мирона мч.
18 5 Ч Євсигнія мч.	Флора мч.
19 6 П Переображення Господнє	Андрія Страт. мч.
20 7 С Дометія препмч.	Самуїла прор.
21 8 Н 9 по Сош. Єміліяна	13 по Сош. Тадея
22 9 П †Матія ап.	Агатоніка мч.
23 10 В Лаврентія мч.	Лупа мч.
24 11 С Євпла мч.	Євтиха сщмч.
25 12 Ч Фотія мч.	Поверн. м. Вартоломея ап.
26 13 П Максима ісп.	Адріана мч.
27 14 С †Перен. м. Теодосія Печер.	Пімена преп.
28 15 Н 10 по Сош. Успен. Пр. Бог.	14 по Сош. Августина
29 16 П Діюмида мч.	Усікновення гол. Івана Хрест.
30 17 В Мирона мч.	Олександра св.
31 18 С Флора мч.	†Полож. пояса Пр. Богор.

— ЗАПИСКИ —

ВЕРЕСЕНЬ 1994 SEPTEMBER

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліанський Календар		Григоріянський Календар	
1	19 Ч Андрія Страт. мч.	†	Поч. ц. р. Симеона
2	20 П Самуїла прор.		Маманта мч.
3	21 С Тадея ап.		Антима сщмч.
4	22 Н 11 по Сош. Агатоніка	15 по Сош.	Вавили
5	23 П Лупа мч.		Захарії прор.
6	24 В Євтихія сщмч.		Євдоксія мч.
7	25 С Поверн. м. Вартоломея ап.		Созонта мч.
8	26 Ч Адріана прер.		Різдво Пресв. Богородиці
9	27 П Пімена преп.		Йоакима і Анни
10	28 С Августина св.		Минодори мч.
11	29 Н 12 по Сош. Усік. г. Ів. Хр.	16 по Сош.	Теодори
12	30 П Олександра св.		Автонома сщмч.
13	31 В †Полож. пояса Пр. Богор.		Корнилія сщмч.
14	1 С Вересень. †Поч.ц.р.Симеона		Воздвиження Чес. Хреста
15	2 Ч Маманта мч.		Никити вчмч.
16	3 П Антима сщмч.		Євфимії вчмч.
17	4 С Вавили сщмч.		Софії мч.
18	5 Н 13 по Сош. Захарії	17 по Сош.	Євменія
19	6 П Євдоксія мч.		Трофима мч.
20	7 В Созонта мч.		Михайла Ч. мч.
21	8 С Різдво Пресв. Богородиці		Кондрата ап.
22	9 Ч Йоакима і Анни		Фоки сщмч.
23	10 П Минодори мч.		Зачаття Івана Хрестителя
24	11 С Теодори преп.		Теклі первмч.
25	12 Н 14 по Сош. Автонома	18 по Сош.	Євфросинії
26	13 П Корнилія сщмч.		Перес. Івана Богослова
27	14 В Воздвиження Чес. Хрест.		Калістрата мч.
28	15 С Никити вчмч.		†Харитона преп.
29	16 Ч Євфимії вчмч., Людмили, мч.		Киріяка преп.
30	17 П Софії мч.		Григорія В. сщмч.

— ЗАПИСКИ —

ЖОВТЕНЬ 1994 OCTOBER

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліанський Календар	Григоріанський Календар
1 18 С Євменія преп.	Покрова Пресв. Богородиці
2 19 Н 15 по Сош. Трофима	19 по Сош. Кипріяна
3 20 П Михаїла Ч. мч.	Діонісія А.
4 21 В Кондрата ап.	Єротія сщмч.
5 22 С Фоки сщмч.	Харитини мч.
6 23 Ч Зачаття Івана Хрестителя	†Томи ап.
7 24 П Теклі первмч.	Сергія і Вакха мч.
8 25 С Євфросинії преп.	Пелагії преп.
9 26 Н 16 по Сош. Івана Богослова	20 по Сош. Якова А.
10 27 П Калістрата мч.	Євлампія мч.
11 28 В †Харитона преп.	Филипа ап.
12 29 С Киріяка преп.	Прова мч.
13 30 Ч Григорія В. сщмч.	Карпа мч.
14 1 П Жовтень. Покр. Пр. Богор.	Параскеви Терн. преп.
15 2 С Кипріяна сщмч.	Євтимія преп.
16 3 Н 17 по Сош. Діонісія А.	21 по Сош. Лонгина мч.
17 4 П Єротія сщмч.	Осії прор.
18 5 В Харитини мч.	†Луки ап. і єв.
19 6 С †Тома ап.	Йоїла прор.
20 7 Ч Сергія і Вакха мч.	Артемія вмч.
21 8 П Пелагії преп.	Іларіона Великого преп.
22 9 С †Якова А. ап.	Аверкія св.
23 10 Н 18 по Сош. Євлампія	22 по Сош. Якова
24 11 П Филипа ап.	Арети мч.
25 12 В Прова мч.	Маркіяна мч.
26 13 С Карпа мч.	Димитрія вмч.
27 14 Ч Параскеви Терн. преп.	Нестора мч.
28 15 П Євтимія преп.	Параскеви Ікон. мч.
29 16 С Лонгина мч.	Анастасії препмч.
30 17 Н 19 по Сош. Осії	23 по Сош. Зиновія
31 18 П †Луки ап. і єв.	Стахія ап.

— ЗАПИСКИ —

ЛИСТОПАД 1994 NOVEMBER

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Г. Ю. Дні Юліанський Календар	Григоріанський Календар
1 19 В Йоїла прор.	Косми і Дам'яна безср.
2 20 С Артемія вмч.	Акиндина мч.
3 21 Ч Іларіона В. мч.	Акепсими мч.
4 22 П Аверкія св.	Йоаникія Великого преп.
5 23 С Якова ап.	Галактіона мч.
6 24 Н 20 по Сош. Арети	24 по Сош. Павла
7 25 П Маркіяна мч.	33 мч. Мелитинських
8 26 В Димитрія вмч.	Собор Архист. Михаїла
9 27 С Нестора мч.	Матрони преп.
10 28 Ч Параскеви Ікон. мч.	Єраста ап.
11 29 П Анастасії препмч.	Мини мч.
12 30 С Зиновія і Зиновії мч.	Йосафата сщмч.
13 31 Н 21 по Сош. Стахія	25 по Сош. Івана Золот.
14 1 П Листопад. Косми і Дам'яна	†Филипа ап.
15 2 В Акиндина мч.	Гурія мч.
16 3 С Акепсими мч.	†Матея ап. і єв.
17 4 Ч Йоаникія преп.	Григорія Н. св.
18 5 П Галактіона мч.	Платона і Романа мч.
19 6 С Павла св.	Авдія прор.
20 7 Н 22 по Сош. 33 мч. Мелит.	26 по Сош. Григорія Д.
21 8 П Собор Архист. Михаїла	Вхід у храм Пресв. Богор.
22 9 В Матрони преп.	Филимона ап.
23 10 С Єраста ап.	Амфілохія св.
24 11 Ч Мини мч.	Катерини вмч.
25 12 П Йосафата сщмч.	Климента папи
26 13 С Івана Золотоустого св.	Аліпія преп.
27 14 Н 23 по Сош. Филипа	27 по Сош. Якова П.
28 15 П Гурія мч.	Стефана препмч.
29 16 В †Матея ап. і єв.	Парамона мч.
30 17 С Григорія Н. св.	†Андрія ап.

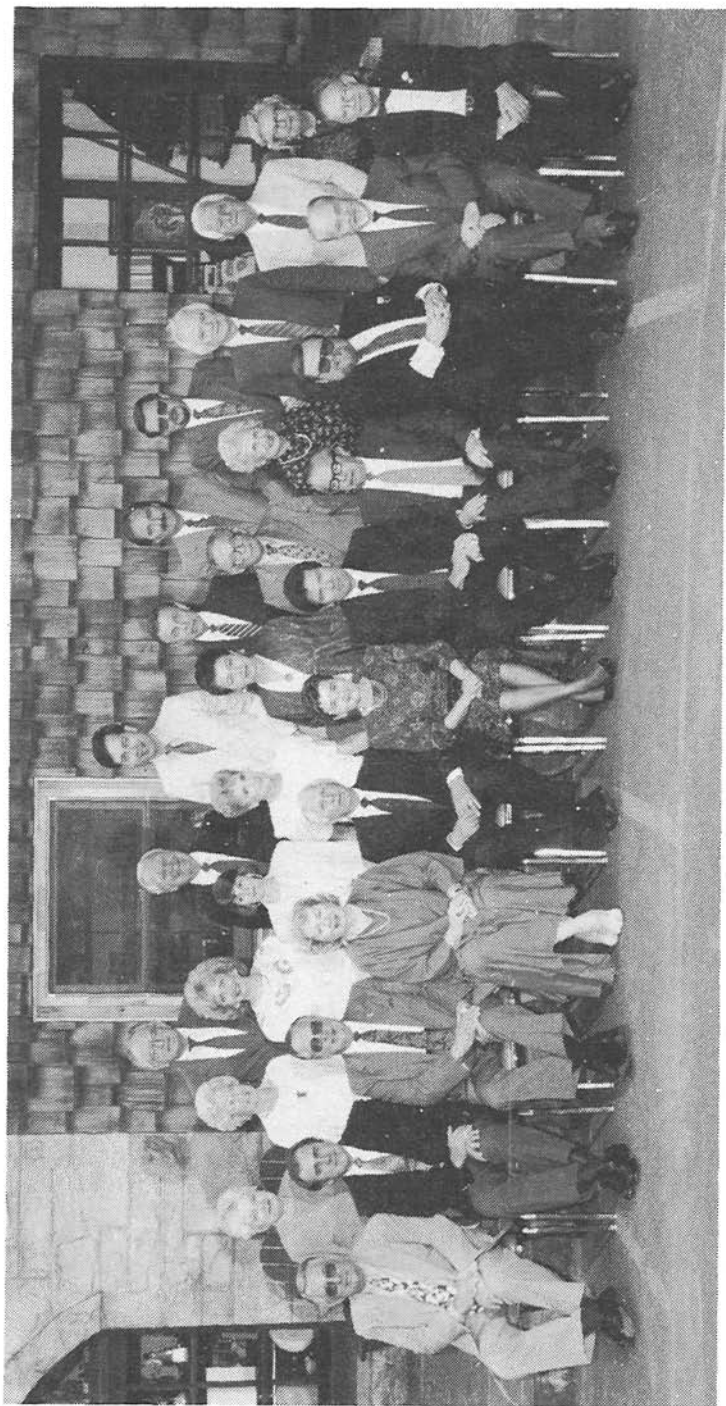
— ЗАПИСКИ —

ГРУДЕНЬ 1994 DECEMBER

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

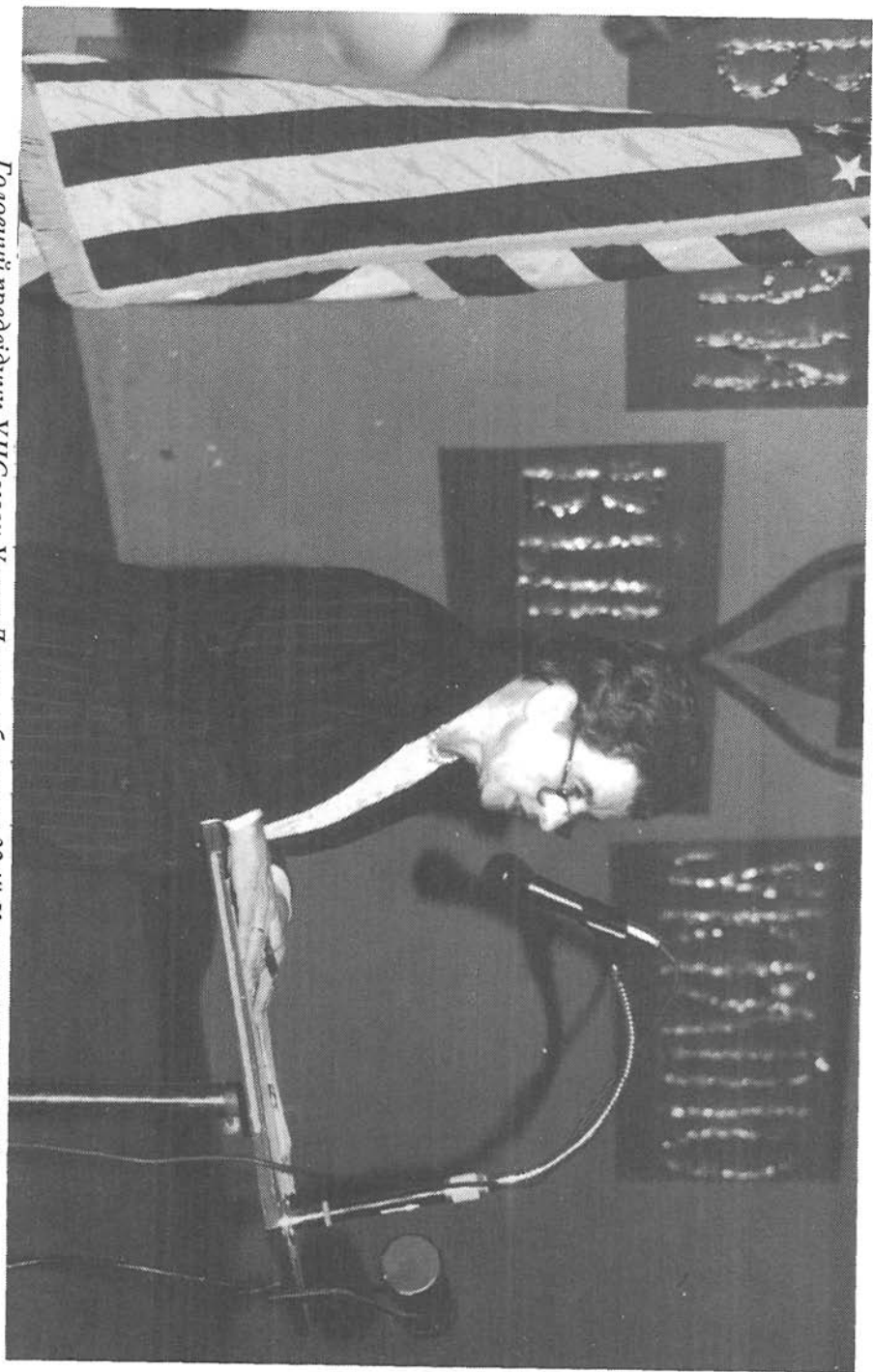
Г. Ю. Дні Юліянський Календар		Григоріанський Календар	
1	18 Ч	Платона і Романа мч.	Наума прор.
2	19 П	Авдія прор.	Авакума прор.
3	20 С	Григорія Декаполіта преп.	Софонії прор.
4	21 Н	24 по Сош. Вхід Пр. Богор.	29 по Сош. Варвари
5	22 П	Филимона ап.	Сави Осв. преп.
6	23 В	Амфілохія св.	Миколая чудотвор. св.
7	24 С	Катерини вчм.	Амвросія св.
8	25 Ч	Климент папи	Патапія преп.
9	26 П	Аліпія преп.	Непорочне Зач. Пр. Богор.
10	27 С	Якова Перс. мч.	Мини мч.
11	28 Н	25 по Сош. Стефана	Праотців. Даниїла
12	29 П	Парамона мч.	Спиридона преп.
13	30 В	†Андрія ап.	†Євстратія мч.
14	1 С	Грудень. Наума прор.	Тирса мч.
15	2 Ч	Авакума прор.	Єлевтерія сщмч.
16	3 П	Софонії прор.	Аггея прор.
17	4 С	Варвари вчм.	Даниїла прор.
18	5 Н	26 по Сош. Сави Осв.	Пер. Різд. Севастіяна
19	6 П	Миколая чудотвор. св.	Боніфатія мч.
20	7 В	Амвросія св.	Ігнатія Богонос. сщмч.
21	8 С	Патапія преп.	Юліяни мч.
22	9 Ч	Непорочне Зач. Пр. Богор.	Анастасії вчм.
23	10 П	Мини мч.	10 мч. Критських
24	11 С	Даниїла преп.	Євгенії препмч.
25	12 Н	Праотців. Спиридона	Різдво Христове
26	13 П	†Євстратія мч.	Собор Пресв. Богородиці
27	14 В	Тирса мч.	Стефана первмч.
28	15 С	Єлевтерія сщмч.	Мч. Никомидійських
29	16 Ч	Аггея прор.	Дітей, убитих у Вифліємі
30	17 П	Даниїла прор.	Анісії мч.
31	18 С	Севастіяна мч.	Меланії Рим. преп.

— ЗАПИСКИ —

ГОЛОВНИЙ УРЯД І ЙОГО ПОЧЕСНІ ЧЛЕНИ. Перший ряд сидять (зліва): Тарас Шмагала, Анатолій Дорошенко, Василь Пастушок, Глорія Пашен, св.п. Іван Георгієв, Ульяна Дячук, Нестор Олесницький, Володимир Сохан, Олександр Благітка, Василь Дідюк і Степан Гавриш. Другий ряд: Геновефа Жеребняк, Гелен Олександрівна, Аня Дидик-Петренко, Рома Гадзевич, Анна Ремик, Текля Мороз, Володимир Квас, Марія Душник, Василь Лучків, Андрій Дзюла, Анна Чопик. Третій ряд: Павло Дорожинський, Андрій Кейбіда, Алік Худолій, Василь Ліцинецький, Володимир Корчинський і Євген Іванців.

Головний передсідник УНСоюзу Уляна Дячук, обрана на 32-ій Конвенції УНС у 1990 році.

СЛОВО ГОЛОВНОГО ПРЕДСІДНИКА УНС УЛЯНИ ДЯЧУК

Цей Альманах, Шановні Читачі, одержуєте саме на початку Ювілейного Року, в якому припадає знаменна дата відзначення 100-річчя заснування найстаршої української братської організації на Північно-американському континенті.

Саме в День Вашингтона, 22-го лютого 1894 року, в пенсильванському містечку Шамокін, почав свою історію Український Народний Союз. Його історія записана у кількох великих союзових книгах; перших сорок років праці у „Пропам'ятній Книзі”, за редакцією д-ра Луки Мишуги, головного редактора „Свободи” в той час, виданій у 1936 році. Ця джерельна і дуже дбайливо опрацьована книга своїм великим засягом і насвітленням усіх проблем українського емігранта стала першою історією українського поселення в Америці. Як продовження до цієї книги історія чергових десяти років нашої установи є зібрана у Ювілейному Альманаху УНС 1944 рік.

Початки історії УНСоюзу — це історія пересічних людей, тієї сірої селянської маси та горстки інтелігентів, які в Америці стали робітничою клясою. Спільним трудом, посвятою та жертвенністю вони встановляли і розбудовували усі ділянки організованого життя. Історія перших емігрантів змальовує життя суворе, тяжке, повне небезпек втрати життя. Хоча перші поселенці не були національно свідомими, але об'єднувала їх Українсько Греко-Католицька Церква, до якої горнулися, про яку дбали та довкруги неї творили громадські організації. У Ювілейному Альманаху з 1944-го року, виданого в 50-ліття УНС, продовжено запис історії від 1934 до 1944 року. Далі появилася 383-сторінкова книга „Українці у Вільному Світі”, ювілейна книга Українського Народного Союзу 1894-1954, що її зредагували Л. Мишуга і А. Драган; і за його ж редакцією, — він тоді став головним редактором „Свободи”, — вийшов у світ конспект історії УНСоюзу за роки 1844-1964, під заголовком „Український Народний Союз у минулому і сучасному”. Відтоді Календарі-Альманахи УНС, що припадали на ювілейні

роки УНСоюзу, містили в собі багатий матеріал про нашу організацію, а поруч появлялися й інші видання, що висвітлювали життя і розвиток УНСоюзу.

Для відзначення Сторічного Ювілею УНСоюзу приготовлено нову історію авторства д-ра Мирона Куропаса. Сторічний Ювілей зобов'язує нас поглянути в наше минуле і на базі довголітньої праці зробити висновки і плани на майбутнє.

Впродовж цілої історії нашої організації помітна одна велика ціль: це відданість служінню своїм членам, українським поселенцям і їх нащадкам, де вони не жили б, та допомога українському страдальному народові.

Уже від першого заклику о. Григорія Грушки, який появився у „Свободі” з датою 1-го листопада 1893 року, в статті „Нам треба народної організації”, напрямною будучої організації встановлено, що це має бути „всенародна організація, до якої належати б усі українці, без огляду на їх місце замешкання чи приналежність до будь-якого братства”. Також потреба об'єднання всіх в одну організацію була чітко пояснена: „Один усім допомогти не може, але всі одному — нехайно”.

Були намічені такі завдання організації: „Допомагати хворим та виплачувати посмертне. Закладати читальні і вечірні школи. Ширити просвіту між народом. Допомогати емігрантам ставати громадянами Америки. Закладати політичні клуби для участі у виборах. Хоронити український нарід перед визискуванням його”.

Праця УНСоюзу впродовж його існування скеровувалася на виконання згаданих завдань і постійно охоплювала завжди нові ділянки, змінюючись відносно форми і змісту. Для важливої праці кращого національного і суспільного освідомлення перших поселенців створено у 1912 році „Просвітну Комісію”, яка проіснувала до 1917 року, завданням якої були просвіта, шкільництво і публікації. Цій комісії завдячуємо видання першого місячного журналу для дітей „Цвітка”, якого появилася 33 числа. Заходами цієї комісії видано сотні так званих місячних книжечок і 131,000 їх поширено поміж українцями в Америці і Канаді. Опісля увагу звернено також на видання книжок англійською мовою з українською тематикою.

Не забувала Просвітна Комісія про потреби вишколу молодих людей, і за час п'яти років її існування видала суму 2,330 дол. на стипендії, що в тих часах було великою поміччю. Ця Комісія засновувала читальні „Просвіта” та Українські народні клуби „Січ”, де могла б гуртуватися молодь.

Зчасом підростало нове покоління, яке в більшості розмовляло англійською мовою та мало дещо інші заінтересування, як їхні батьки. Для вдержання народженої вже в Америці молоді при українстві, УНСоюз почав в 1933 році видавати окремий англomовний тижневик, як додаток до „Свободи”, що також у великій мірі причинився до створення в тому ж році молодечої організації Ліги Української Молоді Північної Америки.

В тому самому часі під кутом поширювання правди про Україну, про її нарід, історію, культуру та змагання до незалежності, УНСоюз ще інтенсивніше почав видавати і фінансувати книжки в англійській мові. Згадати хоча б, що в 1939 році видано однотомову „Історію України” Михайла Грушевського, яка була єдиною тут англomовною історією впродовж довгих років і перевидавалася кілька разів. Від того часу видавано майже кожного року бодай одну англomовну книжку. Ця видавнича діяльність мала завершення у двотомовому виданні „Енциклопедії Українознавства” під редакцією голови Наукового Товариства ім. Шевченка проф. Володимира Кубійовича. „ЕУ” появилася як видання Торнтонського університету.

УНСоюз завжди присвячував велику увагу національному вихованню молоді, і тому від 1954 року почато видавати дитячий журнал „Веселка”. За всі славних сорок років цей журнал здобув собі якнайкращу репутацію та став засобом для навчання української дитвори.

Велика була роля УНСоюзу в об’єднанні всіх українців Америки для національної праці і політичних акцій в обороні України. Ще у 1914 році Конвенція УНСоюзу дала псчин заложити Українську Народну Раду, в якій УНСоюз, керуючись національним добром, поклав багато старань, щоб втягнути представників інших організацій, щоб у цей спосіб створити справжню загальну репрезетацію. Ця сама Конвенція постановили уділити на працю УНРади суму одної тисячі долярів та таку саму суму на допомогу в Україні раненим і полоненим українцям. У 1915 році Рада з Великою допомогою УНСоюзу вислала на потреби української визвольної і запомогової справи суму 18,575 дол., що у коронах дало 110,000. Опісля на місце Української Народної Ради створено Федерацію Українців у З’єдинених Державах, а далі створено Українську Раду.

Цей час позначався великою активністю УНСоюзу в акціях його допомоги організаціям в Україні. У повідомленні в „Свободі” подано, що від 1910 до 1915 року УНСоюз та його члени пожертвували на допомогу „Рідній Школі”, хворим, на Фонд Голодуючим і на Фонд Визволення України 37,840 долярів. На

політичну акцію в Америці виасигновувано все більше і більше фондів. Український Народний Комітет, нова центральна організація, одержав у 1919 році від УНСоюзу суму 5,000 доларів, а рік пізніше для Українського Горожанського Комітету у Львові та у Відні вислано суму 2,000 дол. Коли взяти до уваги, яку величезну вартість мали тоді американські долари, то треба признати, що пожертвувані суми становили значну допомогу.

Після закінчення Першої світової війни, на Конвенції 1920 року, ухвалено виплатити суму 5,000 дол. на допомогу жертвам війни українцям. За ініціативою д-ра Л. Мишуги, згодом головного редактора „Свободи”, переведено велику акцію „Позички Національної Оборони”, яка дала вислід 138,500 доларів для Фонду на потреби екзильного уряду ЗУНР. У зв'язку з появою вісток про ганебної пам'яті „пацифікацію” польських властей на Західніх землях України та про страшний голод і терор на центральних землях України, УНСоюз дав почин до створення сильнішої громадської організації, яка вела б акції в обороні українського народу. І тоді постало Об'єднання Українських Організацій в Америці.

У часі поміж двома Світовими війнами тільки з фондів УНСоюзу виплачено на прерізні цілі біля 100.000 доларів. Призначені вони були на визвольну боротьбу, для „Просвіти”, „Рідної Школи”, інвалідам, студентам і науковим установам переважно в Західній Україні. Не забували тоді також допомагати політичним в'язням, сиротам та давати фінансову допомогу українським **спортовцям**. Акції збірок на народні цілі відбувалися майже постійно, при кожній нагоді, під час громадських чи родинних свят.

Не менше турбувалися керівники УНСоюзу про добро своїх членів, які з причини депресії втратили працю. У 1932 році ухвалено їм допомогу в сумі 25,000 доларів.

Перейшовши різні етапи свого розвитку за 40 літ існування, набравши практики праці і досвіду, УНСоюз переніс депресію без великих втрат у членстві чи у майні. Тут треба відмітити, що в праці у цей важкий економічний час для всієї Америки УНСоюзові багато допомагали його велика організаційна сітка та десятки тисяч відданих ентузіастів, піонерів, громадських діячів, як з рядів новонародженої молоді, та і з нових емігрантів, т.зв. „другої хвилі” імігрантів, борців під час Визвольних Змагань і після них.

З Другої світової війни УНСоюз, не зважаючи на всі шикани і наклепи з боку комуністичних кіл Америки, ворожих до національних стремлінь України і тим самим ворожих до нашої організації, вийшов переможно. Своєю мужньою поставою

Український Народний Союз зберіг українську громаду в Америці на засадах демократичних принципів виступаючи в обороні українського народу та його права на волю і незалежність.

Незабаром УНСоюз включився в акцію заснування організації для допомоги українським скитальцям у таборах втікачів і переселенців в Австрії та Німеччині. Цією організацією став ЗУАДК, Злучений Український Американський Допомоговий Комітет. Для його праці ЗУАДК одержав з каси УНСоюзу пожертву в сумі 10,000 дол., а через збірку на сторінках „Свободи” кампанією 100-долярових пожертв вплинуло на йогоkonto ще біля 30,000 долярів.

Актив УНСоюзу у всіх більших скупченнях українського поселення включився у працю ЗУАДК-у та віддався його заходам розміщення новоприбулих емігрантів і у підшукуванню їм праці та місця замешкання.

Від 1950-их років напрямні УНСоюзу не змінилися, вони тільки набрали більшого масштабу і сильніших форм. З приїздом нової еміграції засновано велику кількість різних громадських, наукових, культурних, молодечих і політичних організацій, які перебрали багато ділянок праці, яку до того УНСоюз сам виконував впродовж першої половини цього століття.

Не маючи можливости по Другій світовій війні допомагати організаціям в Україні, бо комуністична влада закрила всі контакти з Україною, УНСоюз наполегливо звертав увагу на працю і фінансову допомогу цілому вахляреві різних організацій у Америці й Канаді. Від 1940-их до 1990-их років уділено дотацій у висоті півтора мільйона долярів. За ці роки не було організації чи збірки пожертв і датків на прерізні цілі, щоб УНСоюз не був одним з чоловіх жертводавців чи фундаторів.

Щоб заспокоїти потреби відпочинку та товариських зустрічів своїх членів, як і з думкою про набуття примішень для старших віком членів, закуплено у 1952 році посілість у Горах Кетскіл у Ньюйоркському стеїті. Ця оселя стала відразу центром товариського і виховного життя, де за всі роки існування вже кілька поколінь членів проводило вільний від праці час, де тисячі членів-студентів мали можливість працювати та запізнавати своїх ровесників українського походження з різних сторін Америки і Канади, де рікрічно відбуваються різні табори, що не тільки сприяють вихованню дітей і молоді в українському дусі, але також допомагають у вишколі учителів українознавства та піднесенню їхнього знання для праці у суботніх школах. Ця оселя, відома всім Союзівка, вповні себе виправдала, бо сповняє всі накладені на неї завдання.

Студіююча молодь, члени УНСоюзу, користувалися також зрозумінням потреби підтримки їх стипендіями. Статистика виявляє, що за час від 1964 року, коли відновлено стипендійну акцію, видано 3,170 стипендій на загальну суму приблизно 1,236,000 доларів. Отримували ці стипендії члени часом впродовж трьох і чотирьох років навчання.

Для оборони волі й рятунку життя борців за свободу України, засновано у 1960 році Фонд Наглої Потреби. Для цього фонду з відданістю складали свої пожертви також численні союзовці, члени нашої організації. З нього виплачено біля дев'ятдесят тисяч доларів українським дисидентам і їх родинам.

Справа Івана Дем'янюка викликала зливу наклепів на українців з боку ворожих нам кіл. Щоб спростовувати невірні вістки та ширити правдиві інформації у 1985 році створено Фонд Оборони Української Спащини, до якого УНСоюз пожертвував суму сто тисяч доларів, а додаткових 72,000 дол. жертвували члени. Опісля цю працю перебрала Канцелярія УНСоюзу у Вашингтоні.

Велику роль у розвитку самого УНСоюзу відіграло його Видавництво, а в першій мірі його пресовий орган „Свобода”, який багато причинився до скріплення української спільноти в ЗСА і Канаді, як і допомагав українському народові у його змаганнях до волі і незалежності. Від самого початку існування УНСоюзу у багатьох його членів поняття УНСоюз і „Свобода” було однозначні, бо вони є тісно пов'язані зі собою та одне без одного не можуть існувати. Ріст свого членства УНСоюз завдячує у великій мірі адже своєму щоденникові, який часто спонукував українських поселенців ставати у ряди цієї організації, яка його видає. Стати членом-союзником — це було і надалі є стати в ряди тих численних українських патріотів, які допомагають вже довгих сто років розбудовувати та підтримувати українську пресу, столітній щоденник „Свободу”, англomовний тижневик „Український Тижневик”, якого 60-ліття ми відмітили минулого року і про який є вичерпна стаття у цьому ювілейному Альманахові, дитячий журнал „Веселка”, щорічну появу Альманаху-Календаря, як і безліч книжок з українською тематикою як українською, так і англійською мовами. Вартість цих публікацій УНСоюзу для його членства і української діаспори є величезна і без них ледве чи можна було б уявити собі існування української спільноти поза її материком, Україною.

Український Народний Союз — це за статутом братсько-допомогова організація, прикметою якої є принцип взаємної допомоги на базі братерства людяности, вирозуміння та рівності усіх. І ці принципи уможлилювали кожному, хто став членом УНСоюзу, ви-

биватися у його рядах і ставати його провідником та часто-густо — провідником громади. Оцим демократичним засадам УНСоюз завдячує те, що у ньому гуртувалися найбільш активні одиниці, які вміло та розсудливо керувати долею організації та вели її до всіх кращих вершин, бо ідеали батьків передавалися для здійснення черговим поколінням.

Стоячи на порозі свого другого століття, УНСоюз цілком сміло може дивитися вперед із вдовolenням за добре виконання своїх обов'язків та з надією на ще краще майбутнє. Так доля судила, що саме напередодні Столітнього Ювілею „Свободи” і УНСоюзу Україна відзискала несподівано свою незалежність. Сповнилася довголітня мрія союзових піонерів і всіх чергових поколінь українських поселенців, наших членів, які віддано і невпинно, часто впродовж свого цілого життя, працювали для цієї великої ідеї — звільнення України від усіх окупантів. Вони трудилися для того, щоб український нарід, поруч із іншими вільними народами світу зайняв належне йому місце в світі. Існування вільної України не дає нікому причини звільнити руки від праці, але цілком навпаки — цей радісний факт ще більше зобов'язує ціле союзове членство до двох великих завдань: скріпити нашу заслужену організацію та невпинно помагати Україні утвердити свою незалежність. Це перше завдання є вимогою часу, бо все більше кладеться натиск на професіоналізм. Фінансовий сильний і багаточленний УНСоюз буде дальшою запорукою сильної української спільноти в ЗСА і Канаді. Для допомоги Україні створено Фонд Відродження України — УНС, у якому найбільше уваги присвячується освіті, ділянці, яка завжди була однією з найважливіших завдань в історії нашої організації.

Перед УНСоюзом є велика справа — стриміти до того, щоб в Україні в скорому часі заіснувала наша братська організація. Виконання цього завдання повинно стати пріотитетом праці на черговому етапі розвитку нашої заслуженої установи .

Можливо в цілості планетарного сясягу ці три літери, УНС, займають непомітне місце, їх не знайдети у популярних енциклопедіях, але з якоїсь іншої, інтимнішої, точки зору ця інституція таїть у собі великий шляхетно-повчальний зміст, можливо, найскладніших людських проблем нашого збентеженого світу.

Улас Самчук

Микола РУДЕНКО

**ДО 100-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДНОГО СОЮЗУ (ЗСА)**

Кантата

I

*Прощайте, сусіди, — пливу у Канаду:
Є доля у того, у кого земля.
Гей випиймо, куме, по третій до ладу.
Хай скрипка заграс — наш рід звеселя.*

*Твій спадок, матусю, — криваві мозолі,
Бо інших достатків не відала ти.
Лишайтесь, братове, на отчому полі,
А я помандрую в далекі світи.*

*В лісах поза морем є лиха по вінця
І все тут довкола — чуже, не твоє,
Та все ж, де ступає нога українця —
Там Божя десниця надію дає.*

2

*Ой насіялось нашого чесного роду
По бразильських лісах, по канадських степах.
Ми не вміємо жити пільмі на догоду —
Кожен потом і сонцем, і вітром пропах.*

*Ми піднімемо храми, збудуємо школи —
Володимира правнуки, діти Христа.
Наша мова в нащадках не вгасне ніколи,
Не змарніє у душах молитва свята.*

*А як випаде з рук лісорубська сокира,
А чи, може, в шахтарській копальні загруз —
Хай підтрима рука побратимова щира.
Станьмо, браття, до кола: в Народний Союз.*

*Грають хвилі, неначе замилені коні —
В темних трюмах нових поселенців везуть.
І постане Союз, ніби Січ на Гудзоні —
Українського духу краса і можуть.*

3

*Серед лісів і гір є поле супокою.
Там кам'яні хрести — мов символи віків.
Там душі козаків летять понад рікою
На раду січову з усіх материків.*

*Там світ озвучують Христові вічні дзвони.
Там мир та благодать серед лісів і скель.
Нараз притихне хор — і мовить із амвона
Столітній патріярх — творець святих осель.*

*І ми за наш народ помолимося по тому
Серед свічок, де віск іще не догорів,
За материнський край, за нашу чесну втому,
За упокоєння стрільців і трударів.*

4

*Над океаном веселка відкрила
Вільні шляхи до найдальших усюд.
Вітер історії — в наші вітрила!
Звівся з колін упосліджений люд!*

*Наші країни зірвали кайдани —
Доста вони натерпілися лих.
Повняться людом вкраїнські майдани:
Годі чинів і наказів чужих.*

*Доля народу, свята і нетлінна,
Сяє над світом, горить — не згоря,
Слава тобі у віках, Україно,
Жовто-блакитна держава-зоря!*

ПЕРШІ УРЯДОВЦІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

Першими українськими імігрантами в Америці були селяни із Закарпаття і щойно пізніше почали прибувати сюди лемки і східні галичани. Усім трьом віткам українського народу бракувало у той час у більшій або меншій мірі національної свідомости, і єдиним об'єднуючим їх чинником була християнська віра, греко-католицьке віровизнання. Конечність задоволення духовних потреб імігрантів привела до закладання перших церковних громад і це стало початком організованого життя наших людей.

Наріжним каменем у цьому відношенні був приїзд у грудні 1884 року священника-патріота о. Івана Волянського до Шенандоа, Па. Його невсипуща місійна діяльність привела у відносно короткому часі до створення у кількох місцях скупчення наших імігрантів перших запомогових братств, церков, кооперативних крамниць, театральних гуртків і хорів. Про справи забезпечення на життя відразу ніхто із імігрантів поважно не думав, бо більшість не планувала залишатися в Америці на довший час.

Це і було причиною, чому скликаний о. Волянським до Олифанту з'їзд перших шістьох запомогових братств (1887) і заснування централі „Соєдиненіє Братств Руських в Америці” були безуспішними. Організаційним заходам о. Волянського не сприяло також вороже ставлення до жонатого українського священника тутешнього римо-католицького єпископату й усього латинського духовенства. Воно збудило дрімаючі до того часу неприхильні українству почування наших недругів, мадярофілів, москвофілів та інших. Коли ж прийшло до відкликання о. Волянського до Галичини (1889), ворожим нашому обрядові чинникам відкрились двері до наших громад. Таким чином немало наших імігрантів мусіли шукати притулку в чужинецьких запомогових організаціях, особливо словацьких, і тепер неможливо встановити, скільки втрачених нами людей уважають себе „словаками”, „поляками”, „руси́нами”, „руснаками” і нарешті

„рашен”, та переконуюсь вас, що їхні предки ніколи не мали нічого спільного з українством.

Втрати наших людей на користь чужих, ворожих українству організацій, не могло зупинити створене 14-го лютого 1892 року „Соединеніє греко-католицьких руських братств Северної Америки”, членами якого стали наші імігранти із Закарпаття, Лемківщини і Східньої Галичини. Хоч перша точка статуту „Соединенія” містила шляхетну ціль поширювання любови і дружби серед „русинів” — греко-католиків в Америці, із самого початку діяльності цього товариства було видно, що згоди в ньому не буде, бо його мадярофільським верховодам навіть на думку не приходило піддержувати українські народні аспірації імігрантів, а на їхню слабу фінансову господарку звернув увагу о. Іван Констанкевич, член Контрольної комісії „Соединенія” на конвенції 1893 року в Скрентоні, Па. Виступ о. Констанкевича і клич о. Грушки „Нам треба народної організації” стали першими зернами, з яких постав у наступному році Український (тоді „Руський”) Народний Союз.

Саме при нагоді сторіччя цієї організації вважаємо потрібним і доречним подати ближчі інформації про людей, які поклали її перші основи і, як показало майбуття, поставили її у центр зорганізованого життя української діаспори. При цьому треба відмітити, що не всі перші урядовці Українського Народного Союзу, як і не всі його члени були свідомими українцями, як ми це розуміємо сьогодні. Серед одних і других не бракувало людей з промадярськими чи проросійськими симпатіями, а українці-народовці творили не більшість. Тому не можна не подивляти тих кількох національно свідомих одиниць, які від самого початку існування УНСоюзу зуміли опертись ворожим українству мадяро- і москвофільським чинникам, поставити новостворену організацію на народні основи і так запевнити їй дальший ріст.

Першим головним передсідником Українського Народного Союзу, обраним на Першій конвенції 30-го травня 1894 року в Шамокін, Па., був **Теодосій Талпаш**. Він народився 28-го жовтня 1859 року в селі Лабова, повіт Новий Санч, в сім’ї заможного господаря Луки і був найстарший із шістьох синів. У рідному селі ходив до народної школи, пізніше допомагав батькові у господарстві. У 1879 році його змобілізували до австрійської армії, де пробув чотири роки і два місяці. Служив спочатку у Полі над Адріатичним морем, відтак при жандармерії в окупованій Австрією Боснії. Звільнений з війська, Талпаш залишився три місяці в рідному селі, а 13-го березня 1884 року виїхав через Гамбург (Німеччина) до Америки. До Нью Йорку прибув він 3 -го квітня 1884 року і

наступного дня виїхав до Шамокіну, де вже проживали його добрі приятелі Степан і Петро Мурдзи та ще деякі односельчани.

Знаючи німецьку й мадярську мови, Талпаш зараз же дістав працю в копальні Ентерпрайз (Бавмгарднер і Давті), залишаючись тут п'ять років. Тоді почав працювати бартендером (виночерпием) у готелі Вандербільдта. Побачивши скоро можливість мати своє власне торговельне підприємство, Талпаш відчинив споживчу крамницю, а по сімох місяцях — ресторан і готель. Це поставило його в центр життя шамокінської української (руської) громади. Він допомагав своїм землякам порадами й фінансово та часто боронив їх від нападів (фізичних) чужинців, серед яких користувався великою пошаною.

Він був одним із перших мужів довір'я при створенні української церкви в Шамокіні та касиром „Соединенія”, де потрапив у суперечку з мадярофільськими священиками, які надуживали зібраними ним від людей грішми, вживаючи їх часто-густо на свої власні потреби. Саме це спонукало Талпаша й о. І. Констанкевича забрати місцеве братство св. Кирила і Методія із „Соединенія”, що привело до судового процесу. Братство на суді програло, при чому Талпаш і о. Констанкевич заплатили усі кошти. Немало грошей і праці Талпаш дав українській громаді як перший передсідник Українського Народного Союзу (1894—95), пізніше, — як заступник передсідника (1895—96) і нарешті як радний, особливо при нагоді поїздок у різні місцевості для рекрутування членів. У Талпаша і його дружини Анастасії було п'ятеро дітей: Алджер, Дженні, Гелен, Анна і Іван. Гелен і Анна працювали медсестрами в Брукліні, про інших не маю відомостей.

Заступником першого передсідника УНСоюзу був **Михайло Євчак**. Він народився у лютому 1863 року у Варанно, в сім'ї Івана і Марії з Литвинів, і був найстаршим із п'ятьох дітей. До Америки приїхав 1880 року, поселився у Порт Бавклі біля Вілкс-Беррі, Па., і вісім місяців працював у копальні твердого вугілля. В 1889 році Євчак заснував власне підприємство „Ріверсайд Готел”, працюючи одночасно каменярем у Мідвейл-Плейс біля Вілкс-Беррі. Був також уділовцем у каменярському підприємстві в Мейнард, Мишиген. Після смерті Івана Косека, словака й свого часу дійсного лідера усіх слов'янських імiгрантів, Євчак став головним дорадником тих людей, допомагаючи їм особливо як перекладач при транзакціях різного роду. З його ініціативи побудовано у Вілкс-Беррі греко-католицьку Марійську церкву, що її посвятив 1887 року о. Іван Волянський. У ній Євчак був ктиторм і до неї належав до 1893 року, коли разом з братством св. Петра і Павла перейшов на московське православ'я.

Спіпрацюючи з о. Олексієм Товтом, тоді вже агентом російської православної місії, Євчак намагався перевести у православ'я також усю греко-католицьку Марійську парафію, очевидно, без порозуміння з її вірними. Десятирічний судовий процес закінчився невдачею речників православ'я, і тоді вони побудували на цій самій вулиці свою церкву, у якій Євчак став ктиторм. На пості заступника председателя УНС він пробув не цілий рік, бо вже 10-го квітня 1895 року місцеві москвофіли обрали його делегатом на основуючі збори т. зв. „Русского Православного Кафолического Общества Взаимопомощи”, у якому він був касиром до 1906 року. У міжчасі Євчак заснував похоронне заведення у Плейс, Па., що його провадять по сьогоднішній день його нащадки.

Співосновник і перший секретар Українського Народного Союзу **о. Іван Констанкевич** народився 10-го червня 1859 року в селі Мшана біля Коросна. Ходив він чотири роки до початкової школи в Перемишлі, а гімназійне навчання закінчив у 1877 році в Академічній гімназії у Львові. Студії теології відбув у Львівському університеті, і 1881 року Констанкевич був рукоположений на священника Перемиським Єпископом Іваном Ступницьким. Відбувши один рік служби в австрійській армії, о. Констанкевич став сотрудником церкви в Ярославі, сповняючи одночасно протягом трьох років обов'язки капеляна 20-го регіменту австрійської інфантерії. Після короткого перебування на парафії Улюч, Бірчанського повіту, о. Іван був парохом у Ялині, Сяніцького деканату, де працював вісім років.

У відповідь на довгі прохання емігрантів, Владика кардинал Сембратович вислав його до Америки. Отець Констанкевич прибув 30-го квітня 1893 року до Шамокіну і день пізніше обняв місцеву парафію Преображення Господнього і її дочерню церкву у Мавнт Кармель, де на протязі років не мали власного священника. Особливо для української громади в Шамокіні приїзд о. Констанкевича був початком відродження і скорого росту. Тут скріплено занепалий мішаний хор, відновлено діяльність оркестри і читальні, помножено членство Братства св. Кирила і Методія та засновано т. зв. „руську школу”, до якої діти (коло 50) муіли ходити два-три роки перед вступленням до американських публічних шкіл. У 1895 році постав у Шамокіні Політичний клуб, а рік пізніше — Товариство ім. Тараса Шевченка, перше в Америці, що завело 5-го березня 1898 року кожнорічні святкування роковин українського Пророка. Крім праці у своїй парафії о. Констанкевич виїздив деколи до інших поселень наших імігрантів, як от Піттсбургу (1893), Баффало (1895) і Чикаго (1896), де поміг зорганізувати досить численну українську колонію.

Завдяки о. Констанкевичеві Шамокін став дійсним центром українського життя в басейні твердого вугілля. Саме тому там відбулися 22-го лютого 1894 року перші збори, на яких обрано тимчасовий Головний уряд Українського (Руського) Народного Союзу, а 30-го травня того ж року — перша Конвенція. Отець Констанкевич став тоді першим секретарем УНС, а пізніше він займав пости заступника радного (1895) і головного радного (1896). Від 18-го липня 1895 року до квітня 1896 року він був разом з о. Нестором Дмитрівим співвидавцем „Свободи” і на її сторінках боронив УНС від наклепів з боку Американсько-Руського Вѣстника (10-го вересня 1896). Ось один приклад: „...„Як давніше працював для Союзу, так працюю тепер і працювати буду, доки сил стане, бо маю сильне переконання, що Союз чекає світла будучність” („Свобода”, 17 вересня 1897).

Отець Іван Констанкевич брав жваву участь у намаганнях українських священиків дістати свого власного єпископа. В його домі відбулася 3-го червня 1896 року їхня конференція, а 14-го липня того ж таки року о. Іван був на з'їзді священиків в Олифанті, де засновано Товариство Греко-Католицьких Священиків в Америці під покровом св. Андрія Первозванного, в якому він отримав пост секретаря. У липні 1899 року о. Констанкевич був на нарадах у Філядельфії, а 30-го травня 1901 року скликав до Шамокіну ще одну нараду священиків і очолив засновану тоді Духовну Раду, яка мала опікуватися місійним станицями і назначувати священиків на парафії. В наступному році (26-го березня 1902 року) о. Констанкевич проводив зборами українських священиків у Гаррисбурзі, на яких обговорювано справу відношення української іміграції в Америці до латинських єпископів і до Апостольської Столиці та вирішено, що наші священики не мусять підлягати тим єпископам, що керівництво церквами повинно бути в руках кураторів та врешті, що кандидатів на єпископа, якого мала б іменувати Апостольська Столиця, повинні пропонувати українські священики і вірні.

З перспективи часу бачимо, що ці заходи наших священиків усамостійнитися були не згідні з законами Вселенської Церкви, однак, їх оправдує до деякої міри розпачливий стан нашої Греко-Католицької Церкви в Америці та невияснена досі тодішня мовчанка Риму, яка непосередньо сприяла начебто діяльності російської православної місії та давала поштовх до переходу наших людей на російське православ'я. Коли ж врешті приїхав до Америки Владика Сотер Ортинський (1907), о. Констанкевич співпрацював з ним, а на скликаному Владикою всенародному просвітньому вічі у Філядельфії (15-го вересня 1909 року) увійшов до створеного там

товариства „Просвіта” як просвітній дорадник. Рік пізніше Митрополит Андрей Шептицький, будучи у Філядельфії, надав о. Констанкевичу гідність крилошанина єпархії. У 1917 році о. Іван захворів недугою нирок, кілька місяців не міг сповняти своїх душпастирських обов'язків у Шамокіні й перебував у домі дочки Галини і зятя Івана Вайсерів у місцевості Мов Чанк, тепер Джім Торп, Па., де помер 19-го квітня 1918 року. Його поховали на тамошньому цвинтарі побіч внука Карла.

Отець І. Констанкевич — один із найвизначніших наших священників-піонерів. Ширий патріот, він був дійсним приятелем українських робітників-вуглекопів і допомагав їм, як і чим міг, особливо в час затяжних страйків. За це його любили і шанували свої і чужі. У 1934 році єпископ К. Богачевський доручив отцям І. Ортинському й А. Рудакевичеві відшукати і зфотографувати місце поховання о. Констанкевича. Після чималих зусиль їм пощастило виконати це завдання. На жаль, на тому і скінчилося, і по сьогоднішній день його могила незаслужено забута українською громадою.

Іван Глова, перший касир Українського Народного Союзу, народився 24-го червня 1863 року в сім'ї рільника Матвія Глови в селі Завадка біля Риманова, повіт Сянік. Там він закінчив вселюдну школу, а потім допомагав кілька років батькові при господарстві. До Америки прибув 18-го листопада 1882 року, осівши у місті Денівіллі, Па., де працював три місяці у вальцівні. Потім був він zatrudнений при будові залізниці між Снайдертавном і Санбері, Па., та в копальні твердого вугілля в Ексцельзії біля Шамокіну, де пробув сім років. У 1889 році Глова замешкав у Шамокіні і три роки пізніше відчинив у Ексцельзії крамницю з мішаними товарами. Це підприємство мало великий успіх і він вів його до 1906 року, коли І. Глова одержав посаду поштаря в Шамокіні. У тамошній громаді він втішався великою популярністю серед чужинців і своїх, яким завжди був щирим помічником і дорадником.

Глова був співосновником місцевої української церкви (1889), головою Руської Торговельної Компанії та одним із перших директорів Народного Банку у Шамокіні. Одночасно був уділовцем електрівні в Ковл Тавнішіп і в Шамокіні, Торговельної Компанії Говен в Нью Йорку та фабрики порошку у Скрентоні. В Українському Народному Союзі був касиром (1894—95), другим з черги предсідником (1895—98), а на 11-ій Конвенції УНС у 1910 році його обрали головним радним. Коли у 1909 році постало у Філядельфії товариство „Просвіта”, він зайняв там пост заступника предсідника.

Глова був жонатий двічі: перший раз з Катериною Хлебовською (померла 9-го травня 1907 року), і другий раз — з Еллою Емк. Із першого подружжя у нього було п'ятеро дітей: Марія, Михайло, Матвій, Володимир і Антонія. Він помер 12-го серпня 1921 року.

Радними на Першій Конвенції Українського Народного Союзу стали: Андрій Пивоварник, Юрій Хиляк, Яків Даньковський, Теодор Хом'як, Олександр Галабурда і Володимир Сіменович. Не про всіх них маємо докладні відомості.

Андрій Пивоварник був родом із Лемківщини і в час постання УНС був уже православним і помагав о. О. Товтові в наvertанні українців-католиків на російське православ'я. Разом з братом Іваном він був одним із засновників греко-католицької Марійської церкви у Вілк-Беррі, Па. Був членом місцевого Братства св. Петра і Павла, а 1893 року передав о. Товтові, тоді вже православному, ключі до згаданої церкви.

Юрій Хиляк народився 20-го травня 1866 року в селі Бінцарова, повіт Сянік. До Америки приїхав 1883 року і працював у копальні твердого вугілля у Шамокіні, потім в Олифанті, Па. Коли Сіменович виїздив з Олифанту, він передав Хилякові заряд кооперативної крамниці, а цей, сплативши людям їхні належності, став її власником. Він був співосновником місцевої церкви св. Кирила і Методія, підписав її чартер (1892), був президентом церковної ради і засновником кількох прицерковних товариств.

Крім цього Ю. Хиляк брав активну участь у житті міста Олифант. У 1904 році він став шкільним директором, а в 1925—30 роках був першим українським посадником у цьому місті. Як властитель готелю, приватного банку і агенції корабельних квитків, він був членом дирекцій місцевих банків, лікарні Мідвеллей, належав до Американського Легіону й одержав грамоту за заслуги та почесне членство. Був він свідком для 3,600 наших людей при одержанні горожанських паперів. Коли в 1914 році постало забезпеченеве товариство „Згода Братств” (теперішній 406-ий Відділ УНС), Хиляк зайняв у ньому пост президента. В Українському Робітничому (тепер Братському) Союзі він був заступником президента (1911) і президентом (1913). В УНС він працював касиром (1895—98) і президентом (1898—99). Хиляк помер 23-го січня 1953 року.

Яків Даньковський був членом церковного комітету й колектором-збірщиком церкви св. Петра і Павла в Джерзі Ситі, Н. Дж. (1894). На Першій Конвенції УНС 30-го травня 1894 року його обрали радним і тоді він дописував принагідно до „Свободи”.

Теодор Хом'як проживав у Мавнт Кармель, Па., був співоснов-

ником місцевої церкви св. Дмитрія, а в УНС був радним у 1894 році.

Співосновником церкви в Мавнт Кармель і радним УНС був також **Олексій Галабурда**, корчмар.

Однією із найзамітніших постатей у першому уряді Українського Народного Союзу, як зрештою і в громадському житті нашої спільноти в Америці, був **Володимир Сіменович**. Він народився 4-го січня 1859 року в сім'ї о. Лева, пароха Монастириськ, Буцацького повіту. Там ходив він до вселюдної школи, а перші роки гімназійного навчання відбув у Бучачі й у Бережанах. Зацікавлений мореплаванням, він вступив 1876 року до кадетської школи у Львові. Коли ж його мрії стати моряком не здійснилися, він відбув військову повинність як рядовий жовнір і 1879 року почав підготовлятися до продовжування гімназійного навчання, при чому Іван Франко був його інструктором грецької мови. В Академічній гімназії у Львові Сіменович був учнем сьомої і восьмої клас, провадив гімназійний хор і був співорганізатором студентських прогулянок по Галичині й Буковині, в яких брали участь також студенти з України, Петербургу, ба навіть студенти із Сербії та Болгарії. У 1881 році він зложив іспит зрілості. Організаційний хист та участь у згаданих студентських мандрівках спопуляризували його прізвище: його запрошували бути аранжером товариських вечірок у різних містах Галичини й Буковини, а 8-го грудня 1884 року він був учасником основуючих зборів українського жіноцтва у Станиславові, де присутнім був також Іван Франко.

Сіменович задумував студювати медицину, але по смерті батька записався на студії права і три роки працював на прожиток. На заклик о. Івана Волянського з Америки й за посередництва о. Олександра Стефановича Сіменович вирішив їхати до Америки, і разом з о. Зиновієм Ляховичем приїхав сюди 17-го березня 1887 року, осівши в Шенандоа, де він редагував видаваний о. Волянським тижневик „Америка” (перший часопис український у ЗСА), працював дяком, заснував перший український хор і театральний гурток, який давав вистави у Шенандоа та в інших місцевостях, де проживали наші імігранти. Розуміючи потребу спілкування з американським робітництвом, Сіменович вступив з о. Волянським і о. Ляховичем у члени тайного товариства „Лицарі Праці”.

По наглій смерті о. Ляховича в листопаді 1887 року о. Волянський вислав Сіменовича до Галичини, щоб підшукати священників, які хотіли б працювати серед імігрантів. Він повернувся тоді з о. Константином Андруховичем та з Копровським і Гапієм, які мали обняти заряд кооперативних крамниць. Скоро опісля він виїхав із Шенандоа до Оліфанту і працював там менаджером

крамниці. По деякому часі передав її Юрієві Хилякові. Захворівши, Сіменович поїхав до свого литовського приятеля д-ра Йонаса Шлюпаса і за його порадою і при його допомозі закінчив студії медицини. Лікарську практику відбув спочатку в Шенандоа, відтак у Шамокіні, а 1892 року поселився у Чикаго, де записався на університет і одержав другий лікарський диплом. У 1898 році він виїхав на дальшу науку до Праги, Берліну, Відня, Кракова, Парижу й Цюриху і, повернувшись до Чикаго, став професором медицини в ділянці положництва й жіночих хворіб. Пізніше працював міським лікарем.

Сіменович був послідовником Івана Франка й Михайла Павлика, а в Америці втримував дружні зв'язки з Йонасом Шлюпасом, литовським лікарем, лібералом і публіцистом. Він листувався з Павликом, одержував від нього часопис „Батьківщина” (вийшло лиш одне число), а від січня 1890 року — газету „Народ”. Розповсюднюючи цю газету, він придбав собі ворогів серед москвофілів, які твердили, що від появи „Народу” прихильні колись до наших людей американці почали ставитися до них неприхильно. Також о. Константин Андрухович, парох церкви у Шенандоа, писав про „страшні речі”, які, мовляв, діються в Олифанті, де „один пан (Сіменович) ширить ідеї газетки „Народ”. Зацікавлений жіночим питанням, Сіменович задумував видавати жіночу газету, але без успіху. Зате завдяки йому, Олена Кисілевська, — його сестра, зв'язалась пізніше з жіночими організаціями Америки й Канади і почала редагувати журнал „Жіноча доля”. Багато пізніше він сам видавав у Чикаго часопис „Україна” (червень 1930—березень 1932).

Чималу роль Сіменович відіграв в політичному житті української іміграції в Америці. Під його проводом відбувся 30—31 жовтня 1915 року Перший Український Соїм, під час якого створено Загальний Український Комітет у складі 21-го члена. Сіменович був обраний головою цього Комітету і виголосив реферат, в якому вказував на konieczність втримати і скріпити створену на Соїмі центральну організацію, названу спочатку Товариство Приятелів Свободи України, згодом переіменовану на Федерацію Українців в Злучених Державах. Головою Федерації був Сіменович і на цьому пості він зумів заініювати політичні зв'язки з американськими конгресовими й урядовими колами, в результаті чого президент Вудро Вільсон погодився прийняти на авдієнції українських делегатів, які просили його проголосити „Український День” в Америці, коли можна б переводити публічні збірки фондів для допомоги жертвам війни в Україні. Цей день установлено на 21-ше квітня 1917 року. Скоро після цього, внаслідок двоподілу

української громади і в неменшій мірі розладу в Федерації, Сіменович зрезигнував з головства в ній 15-го вересня 1917 року. Два роки пізніше він очолив Український Запомоговий Комітет для санітарної і матеріальної допомоги жертвам війни в Україні (28-го вересня 1919 року). Коли до участі в цьому комітеті запрошено контрверсійного Мирослава Січинського, цьому спротивився Український Народний Комітет, він створив свою допомогову організацію (10-го травня 1920 року), до якої увійшов також Сіменович. Він співпрацював пізніше у створеному 1922 році Об'днанні Українських Організацій в Америці, займаючи там пост радного.

На Першій Конвенції Українського Народного Союзу Сіменович був секретарем, а 1-го червня 1906 року заснував, разом з о. Миколою Струтинським, його 106-ий Відділ у Чикаго. На 12-ій Конвенції УНСоюзу у Вілкс-Беррі його обрали головою створеної тоді Просвітньої Комісії, яка мала відати окремим фондом для шкіл і видавання книжок. Він сам редагував книжки й газету для молоді „Просвіта”, заохочував молодих людей до науки, вишукував для них потрібні інформації та помагав їм влаштуватися на працю. На початку свого перебування в Америці Сіменович вислав цінні статті про життя імігрантів до Львівського щоденника „Діло”, а тут дописував до американських часописів і був співробітником „Свободи”. У видаваній ним газеті „Україна” він помістив цікаві статистичні дані про українців у Чикаго, а в числі за 31-ше березня 1931 року статтю „Українська іміграція в ЗСА”. Сіменович помер 13-го червня 1932 року.

Заступниками радних у першому Головному уряді Українського Народного Союзу були: Олексій Курила, Михайло Адзима, Петро Шиманський, Степан Дранько і Константин Кобан.

Олексій Курила був заступником предсідника заснованого 1888 року греко-католицького товариства св. Миколая у Плимуті, Па., яке пізніше перенеслося до Едвардсвіллу, Па., і приєдналося до Російської православної церкви. Він працював вуглекопом у Грейс Ровн (тепер секція Гановер у Нентікок, Па., 1893 р.), потім проживав в Елмайра, Н. Й. На Третій Конвенції УНС його обрали на пост заступника предсідника. Дописував О. Курила принагідно до „Свободи”.

Михайло Адзима був співосновником парафії св. Димитрія в Мавнт Кармель. На основуючих зборах УНС його обрали радним, а на Першій Конвенції 30-го травня 1894 року в Шамокіні — заступником радного.

Петро Шиманський працював вуглекопом у Мейфілді, Па., був

обраний на заступника радного УНС на Першій Конвенції 1894 року.

Степан Дранько — москвофіл, був мужем довір'я російського православного т. зв. Общества Взаімопомощі.

Константин Кобан був співосновником парафії св. Кирила і Методія в Олифанті., Па., і підписав її чартер у 1892 році. Представник „Свободи” і член театрального гуртка у цьому місті, він був обраний заступником радного (22-го лютого 1894 року), радним (30-го травня 1894 року), членом Контрольної комісії (1896), делегатом на Сьому Конвенцію УНС в 1902 році в Джерзі Ситі.

До Першої Контрольної Комісії Українського Народного Союзу увійшли: оо. Гавриіл Гулович, Теофан Обушкевич, Олексій Товт і Григорій Грушка. Заступником членів Контрольної Комісії був Григорій Гук.

Отець **Гавриіл Гулович** приїхав до Америки 20-го травня 1890 року з Пряшівської єпархії. Завідував парафіями Пенсильванії, в Осцеоля Міллс, Фріленді, (1890—98) і МекАду (1893—94). В УНС був членом Контрольної Комісії (1894—95).

Отець **Теофан Обушкевич** народився 1840 року в Устю Руськім на Лемківщині. Рукоположений на священика в 1867 році у Перемишлі, він працював деякий час у рідному селі і в Ганчовій, де провадив хори, організував москвофільські читальні. Він приїхав до Шенандоа 17-го липня 1890 року, а по кількох місяцях перенісся до Шамокіну, відвідуючи одночасно інші місцевості, де перебували наші імігранти, як от Піттсбург, куди його запросили для вислухання св. Сповіді. При тій нагоді він заснував там Братство св. Миколая.

В липні 1891 року о. Обушкевич став парохом церкви св. Кирила і Меторія в Олифанті, придбав для неї чартер, але скоро опісля обняв парафію в недалекому Мейфілді, де зорганізував хор, театральный гурток, школу й бібліотеку ім. М. Качковського. Школа працювала там вечорами і в ній навчали англійської мови та як стати американським громадянином. Уже тоді о. Обушкевич, хоч і залишився греко-католиком, підтримував акції Російської православної місії і заохочував своїх парафіян переходити в російське православ'я. У 1902 році він залишив Мейфілд, і на його місце прийшов о. Іван Ольшевський, який віддав церкву під юрисдикцію російського православного єпископа.

Хоч о. Обушкевич був москвофілом ще на рідних землях, його симпатії до православ'я можна пояснити непринадним положенням нашої Церкви в Америці після виїзду о. Івана Волянського до Галичини, який брав участь у всіх спробах греко-католицьких священиків звільнитися від юрисдикції неприхильних їм ірландсь-

ких єпископів і одержати свого єпископа.

Отець Обушкевич був учасником Конференції греко-католицьких священників при кінці жовтня 1890 року у Вілкс-Беррі, заснував у 1892 році так звану „Тричленну комісію” (крім нього, до неї увійшли оо. Ханат і Стецович), скликав у 1896 році священників до Олифанту на нараду, на якій створено т. зв. „Святий ключ” під патронатом св. Андрія Первозванного, а пізніше, теж за ініціативою Обушкевича, зорганізовано на зборах 28-ми греко-католицьких священників у Філядельфії (6—8 липня 1899 року) Товариство Руських Католицьких Священників.

У лютому 1892 року о. Обушкевич став членом Надзірної Ради заснованого тоді „Соєдиненія”, а після виступу о. Констанкевича (1893 року в Скрентоні) проти недбалої господарки цієї організації, взяв участь у нараді священників у Джерзі Ситі, де й вирішено заснувати нову народну запомогову організацію — теперішній Український Народний Союз.

На Першій Конвенції УНС був о. Обушкевич предсідником і тоді його обрали до Контрольної Комісії. Разом із своїм хором він взяв участь також у Другій Конвенції УНС в Олифанті (30-го травня 1895 року), а на Третій Конвенції УНС у Мавнт Кармелі (2-го червня 1896 році) його обрали до Виділу (Управи) УНС та членом Еміграційно-колонізаційної комісії, якій доручено справу фонду „Еміграційного Дому”. В пізніші роки о. Обушкевич був учасником Четвертої Конвенції УНС у Мейфілді, Па. (був її предсідником і став виділовим), П'ятої Конвенції УНС у 1898 році в Шенандоа (до Виділу не ввійшов), а на Сьомій Конвенції УНС у 1902 році в Джерзі Ситі був делегатом із Мейфілду.

Коли до Америки почали приїжджати молоді священники-патріоти, члени „Американського Клуба”, о. Обушкевич зустрів їх неприхильно. Він виступив із Руського (Українського) Народного Союзу й дав почин до заснування в 1895 році москвофільського „Общества Русских Кафтолических Братств” у Вілкс-Беррі. Заснував газету „Поступ” (пізніше „Правда”), що її редактором був Віктор Гладик, і безчестив у ній усе, що українське, і навіть намагався взяти під свою контролю Український Народний Союз. У березні 1903 року він став першим парохом церкви св. Петра і Павла в Карнегі, Па., і з короткою перервою працював там до вересня 1904 року, звідки пішов до Сімпсону, Па. (1904—06 і травень—липень 1907), а в 1916—17 роках був православним. Вернувшись до рідної Церкви, о. Обушкевич обняв парафію у МекАду, Па. (листопад 1917 — червень 1922 року), а звідти перейшов до Фреквіллу, Па., де був парохом тамошньої церкви св. Михаїла до смерті 3-го лютого 1924 року.

Отець **Олексій Товт** народився 14-го березня 1853 року на Пряшівщині в сім'ї о. Юрія і Кекилії. Після закінчення середньої освіти він поступив до римо-католицької семінарії в Ештергом (Грац), а рік пізніше перейшов до греко-католицької семінарії в Ужгороді, де перебував три роки. Студії теології закінчив в Семінарії у Пряшеві, а 1878 року місцевий єпископ рукоположив його на священника. Кілька місяців о. Товт працював сотрудником у комітаті Шарош, відтак став куратором греко-католицької церкви у Гомрогд, комітат Агань. Іменований канцлером єпископа **Николая Товта**, він був адміністратором єпископської канцелярії до 1881 року, коли став директором греко-католицької семінарії у Пряшеві і професором канонічного права й історії Церкви. У міжчасі о. Олександр Дзюбай, тоді вже парох у Вілк-Беррі, попросив єпископа Івана Валія прислати о. Товта до Америки, на що єпископ погодився.

Таким чином о. Олексій Товт приїхав до Америки 15-го листопада 1889 року й осів у Вілк-Беррі. Побувши тут кілька тижнів, він виїхав до Міннеаполіс, щоб обняти там засновану о. Іваном Волянським парафію. Саме в Міннеаполісі сталася подія, яка мала пізніше трагічні наслідки для греко-католицьких громад. Вороже ставлення місцевого архієпископа Джана Айленда до о. Товта (подібно як кілька років перед тим архієпископа Патрика Раєна до о. Івана Волянського) приспіщило рішення о. Товта перейти на російське православ'я. Заки це сталося, він робив заходи, щоб Апостольська Столиця призначила єпископа для греко-католиків у Америці і в тій цілі скликав до Вілк-Беррі у жовтні 1890 року конференцію священників, які вислали відповідну петицію до Риму. Коли ж у відповідь на цю та інші петиції Рим відповів розпорядком, що жонаті чи повдовілі греко-католицькі священники (о. Товт був вдівцем) мають залишити Америку, о. Товт почав шукати контакту з Російською православною місією і при її допомозі перевів греко-католицьку парафію у Міннеаполісі на православ'я.

Побувши там два роки, о. Товт перенісся до Вілк-Беррі і став парохом греко-католицької (закарпатської) церкви. Її парафіяни не знали нічого про те, що о. Товт прийняв уже російське православ'я, і довідалися про це щойно тоді, коли він почав серед них протикатолицьку агітацію. Вони подали на нього скаргу до суду, і по сімох роках та при великій витраті людських грошей парафія виграла процес, і о. Товт мусів уступити. Розчарований таким вислідом процесу, він думав внести апеляцію до Вищого суду, але облишив цей плян і відтоді з великою вервою проводив на поселеннях агітацію у користь російського православ'я. У цьому мав чималий

успіх і за це російський уряд і Священний Синод нагороджували його річною платнею 800 рублів золотом, золотою грамотою і різними іншими почесностями. З цього виходить, що в час, коли о. Товт приєднався до новоствореного УНС, він мав плян використати свою позицію для агітації за православ'ям, при чому з ним співпрацювали згадані вже Михайло Євчук і Андрій Пивоварник. Після невдачі у судовому процесі у Вілкс-Беррі, о. Товт заснував там російську православну парафію і очолював її до своєї смерті 7-го травня 1909 року.

Засновник, власник і перший редактор „Свободи” та член Контрольної Комісії Українського Народного Союзу (1894) о. **Григорій Грушка** народився 10-го жовтня 1859 року в Зарубинцях, Збарзького повіту. Після початкового й гімназійного навчання у Львові, він виїхав, завдяки старанням Митрополита Сильвестра Сембратовича, на студії теології в Римі. Там перебував три роки, а останній рік студій відбув у Львові, де і був рукоположений на священика в 1884 році. Працював о. Грушка коротко на парафіях у Збаражі й у Коропці, відтак був проповідником при катедрі св. Юра у Львові й дописував до газети „Душпастир”. При кінці 1889 року він виїхав без відома церковних властей до Америки. Побув п'ять місяців у Шенандоа, пізніше — в Джерзі Ситі, побудувавши там на місце заснованої о. Іваном Волянським каплички велику дерев'яну церкву й посвятив її 21-го березня 1891 року. В наступному році о. Грушка видав одне число газети „Новий Світ”, придбав дзвони для церкви, побудував приходство (квітень 1895 року) і розмалював церкву (жовтень 1895 року). Він заснував також кооперативну крамницю „Руська Торговля”, яку очолював спочатку сам, опісля передав у руки Константина Кирчева (1890).

Крім цього о. Грушка цікавився життям українських імігрантів на інших місцях поселення, при чому боліло його те, що про них писала неправдиво і з насмішками чужа преса. Тому він постановив видавати власний часопис, „писаний українським серцем, українською мовою, навіяний українським духом”. Таким чином, 15-го вересня 1893 року, появилось перше число „Свободи”. Виступ о. І. Констанкевича на Другій Конвенції опанованого мадярофілами „Соєдиненія” влітку 1893 року, поява „Свободи”, нарада чотирьох священиків у домі о. Грушки та їх постанова створити окрему українську допомогову організацію *привели до заснування 22-го лютого 1894 року Українського Народного Союзу.*

На основуючих зборах і на Першій Конвенції УНС 30-го травня 1894 року о. Грушку обрали членом Контрольної Комісії. Це і був єдиний раз, що він займав пост в Головному Уряді УНСоюзу. Він піддержував цю установу, заохочував імігрантів вступати у її

членство, і за це делегати на Першій Конвенції УНС склали о. Грушці окрему подяку і порішили зробити „Свободу” органом УНСоюзу.

Критичним у житті о. Грушки був 1896-ий рік. Фінансові труднощі з кооперативною крамницею у Джерзі Сіті і роздор у громаді, підсичуваний Російською православною місією, привели до його резигнації з місцевої парафії св. Петра і Павла. Відтоді він часто міняв свої думки про католицизм і православ'я, писав у „Свободі” проти православ'я, а в „Православному Вѣстнику” проти Папи й Унії. Нарешті 22-го грудня 1896 року він перейшов на російське православ'я і одержав призначення на парафію в Олд Фордж, під умовою, що він одержуватиме платню від парафії, а не від російського уряду. На початку 1897 року о. Грушка започаткував з о. О. Товтом часопис „Свѣт”, який став від травня того року офіційним органом москвофільського „Общества Взаимопомощи” у Вілкс-Беррі. Від обов'язків у парафії в Олд Форджі його звільнено указом Синоду від 20-го жовтня 1900 року і розпорядком православного єпископа з Сан Франсіско Каліфорнія, перенесено до Волинської губернії в Підросійській Україні.

На Волині о. Грушка мав чималий успіх, і сам цар нагородив його спершу срібним, пізніше золотим хрестом з ланцюжком. Саме ця нагорода навела його на думку, що йому не личить продавати свою совість за срібло чи золото; адже, будучи по-своєму українським патріотом, він не міг дивитись, як російські церковні й державні власті обманювали український нарід. Тому о. Грушка повернувся до Галичини і 12-го грудня 1901 року публічно заявив у катедрі св. Юра у Львові свою приналежність до Католицької Церкви. Відтоді о. Грушка служив адміністратором у кількох парафіях, а в 1906 році прибув до села Пеняки біля Бродів, де залишився до своєї смерті 16-го квітня 1913 року. Хоч хворів останні два роки паралічем, він віддано працював над освідомлюванням народу, заснував читальню „Просвіти”, зібрав через „Свободу” фонди на її дім і планував заснувати при парафії селянську касу хворих. В школі під час науки релігії він навчав дітей українських патріотичних пісень, читав їм вірші Тараса Шевченка, боронив їх перед польськими учительками, а в обороні своїх парафіян вів боротьбу з Т. Ценським, дідичем-україножером.

Хоч 11 років перебування і діяльності о. Грушки в Америці не позбавлені протиріч, в анналах української іміграції йому належить одно з перших місць. Український Народний Союз вшанував його пам'ять, поставивши 1937 році на його могилі в Пеняках пам'ятник з чорного італійського мармуру, а з нагоди 80-річчя „Свободи” його

пом'янули окремою медалею. Його іменем названий 425-ий Відділ УНС у Чикаго.

Заступником членів Контрольної Комісії УНС був обраний на Першій Конвенції УНС Григорій Гук. Він проживав у Мавнт Кармелі, Па., і був членом Контрольної Комісії (1895), радним (1896) і делегатом на П'яту Конвенцію УНС у 1898 році в Шенандоа.

Як згадано на початку цього огляду, у склад Першого Уряду Українського Народного Союзу увійшли закарпатці, лемки і східні галичани. Територіальна зрізничкованість хоч і не сприяла ростові нової організації поступалася спочатку перед конечністю шукати способів полегшити нашим заробітчанам життя в чужому, часто ворожому середовищі. Перші роки діяльності УНС були б набагато легшими, якщо б національна свідомість його членів була вищою і щоб та ж свідомість була вищою серед урядовців УНС, та якщо б справа статусу греко-католицького віровизнання і візантійського обряду була вияснена скоріше. Шкідливою була також присутність у Першому Уряді УНС о. Олексія Товта і кількох його прибічників, які вже перед 1894-им роком перейшли на російське православ'я і хотіли використати свої позиції в УНС для ширення москвофільської пропаганди. Таким чином весь тягар праці спочивав на плечах кількох одиниць, як Т. Талпаш, оо. Г. Грушка і І. Констанкевич, І. Глова і В. Сіменович. Саме їм належить наше признание і наша вдячність за те, що зуміли опертися всяким ворожим впливам і покласти здорові основи дійсно народної організації, якою уже сто років є Український Народний Союз, що тепер ось *гряде у своє друге століття*.

Прийнято (а на шкільних градаціях це є вимогою) пояснювати Америку як дорогоцінну спадщину, яку ми одідичили... Дарунок, запропонований ніби сендвіч, загорнутий у плястикову обгортку на плястиковій таці. Наших предків, звичайно й зрозуміло, запрошено до країни золота, де причащались вони молоком і медом ...

Так не було. На початку ми повзали, ховалися, утікали, були гнані, заселяли закутини землі на краях дивовижної і ворожої дичини безіменного, хижого континенту. Це було далеко не дружнє привітання. Нам ставили спротив. Ця земля не була дарунком. Початківці працювали, боролись за працю, вмирали. Вони крали, відбирали, обдурювали. Але ми побудували Америку і це зробило нас американцями...

Джан Стайнбек

*Літописець УНСоюзу д-р Мирон Куропась, автор книги „Українська Цитадель”, головний президент УНС
мтр Уляна Дачук; головний секретар Володимир Сохань, і дооголїтїї коалїції головний організатор Степан
Гавриш, тепер член Головної Контрольної Комїсії, під час оголошення на Конвенції.*

МОЯ ПЕРША КОНВЕНЦІЯ УНСОЮЗУ

Як делегат 221 Відділу УНСоюзу в Чикаго я був на 19-ій конвенції УНСоюзу у Вашингтоні, Д.К., в травні 1937 року. Конвенція відбувалась у Вашингтон-готелі, а делегати мешкали переважно у сусідньому готелі, що був дешевший. Предсідником УНСоюзу був тоді Микола Мурашко, який мешкав і працював у Рочестері, Н. Й. Головною фігурою тоді був все головний секретар, (ним був тоді Дмитро Галичин), а предсідник, як треба було мати наради Екзекутиви, прибував з Рочестеру. Союз мав тоді чотири і півмільйона майна. Головою Конвенції вибрано проф. Григорія Германа, а мене вибрано секретарем; секретаркою була Марія Кіценюк. Праця секретаря в той час була тяжка. Він мусів весь час писати про все, про що була мова; треба було записувати навіть виступи тих делегатів, що „попирали” внесок. Коли мене вибрали секретарем, то делегати лемки в кулюарах і лаббі готелю сумнівалися — говорили: „Он не вигляда, лем би добре пюро мав і вшитко записав!” Сьогодні вже не мають секретарі Конвенцій клопотів. Казав наш маестро Гірняк і бартендер в клубі Лиса Микити, наливайко по нашому, що машина пише, а „хлоп бере пейду”.

На другий день Конвенції я прочитав мій протокол, що його я писав по нарадах, які тривали до 8-ої години вечора, тому вночі я не спав, викупався у холодній воді. Відбулася дискусія над протоколом, який треба було тут і там поправити. При голосуванні, чого делегати ждали, протокол прийнято майже одноголосно (два проти). І так було щодня. Раз я хотів переспатися, і увечорі мій приятель Володимир Душник, який не був делегатом, переписав з чорновика те, що я зміг написати. Конвенцію привітав віцепрезидент ЗСА, колишній сенатор із Техасу. Президентом тоді був Франклін Делано Рузвельт.

Дев'ятнадцята Конвенція була бурхлива. Були довгі сварки, які створив головний контролер Антін Пашук з Філядельфії. Він

закидав касирові Романові Слободянові непорядки в асекурації, бо він, мовляв, бере комісове замість віддавати УНСоюзові. Контрольна Комісія поділилася. Дмитро Капітула і адвокат Омар Малицький підписали звіт, а А. Пашук не підписав. Пашук придбав собі приятелів в особі Володимира Кедровського, колишнього інспектора Української армії УНР, а відтак – амбасадора до Латвії. Його звільнили з редакційної колегії „Свободи” і тому він був в опозиції. До опозиції перейшов теж лемко з Джерзі Ситі, який мав там погребове заведення; прізвища не пам'ятаю, він скоро помер. Опозиція твердила, що лемків у Союзі заступають новими людьми, але лемко Дмитро Капітула сказав „Ніт!”

Конвенція порушила справу членства, головню молоді, і ухвалила \$10,000 на Спортову акцію, якою мав керувати нововибраний заступник головного предсідника проф. Григорій Герман. Союз дбав про союзові дружини „бейсбол”, які поширювалися і змагалися з дружинами Молодих Українських Націоналістів (МУН). Головний предсідник перейшов мешкати і урядувати до Джерзі Ситі. Контрольна Комісія побільшилася до п'яти осіб, і новими контролерами стали адвокат Роман Смук і інж. Степан Куропась, а Пашука заступив д-р Амброз Кібзей. Союз проголосив Похід до 100.000 членів, дійшов до 90.000. Війна перешкодила. Ліга Української Молоді недописала. Я був 25 років головним контролером, а вісім років — заступником головного предсідника в час найбільшого зросту рядів Українського Народного Союзу, якому бажаю в століття Многих і Благих Літ!

Відколи постала в 1991 році українська незалежна держава, ситуація змінилася на нашу користь. Понад півтори сотні держав світу визнали Україну і кількість їх щодень зростає. Але і далі нашим завданням є не тільки цікавитися долею інших народів, але й нахилити їх до позитивного ставлення до нашої держави, здобути їх реальну підтримку.

Світ мало знав правди про Україну, тому що справа її державности від віків придавлювалася намулом російської пропаганди. Наслідком цього ще до Першої світової війни в Західній Європі про нас мало хто знав. Це стосувалося і міродайних чинників.

Іван Лєсько

Любов КОЛЕНСЬКА

НЕЗМІННИЙ УНСОЮЗ ПРОТЯГОМ СТОРІЧЧЯ

Постання 1894 року Українського Народного Союзу здавалося чудом; створено його ж у обставинах ніяк непригожих, неймовірно важких. Зродився він у морі безпросвітності, у морі неграмотності, убозства. Його творила твердо закріплена громада, а її формувала невелика громадка людей — зацікавлених нести допомогу взаємно „друг друзів”, братові своєму, який часто-густо й не знав свого національного походження, — зацікавлених об'єднати цю горстку людей в одно ціле, щоб могли із цієї організації черпати силу, розвивати свої фінансові ресурси, а іноді — і могли втриматися на поверхні життя, скріплюватися і тужавити у горнилі прикмет української людини споконвіку їй притаманних; збагачуватися у непохитні засади милосердя і чесноти.

І як добре відчув о. Григорій Грушка, перший головний редактор „Свободи”, отой момент, що назрів для створення Українського Народного Союзу, коли 1-го листопада 1893 року на сторінці „Свободи” закликав у своїй статті — „Нам треба народньої організації”: „Як є потрібна для риби вода, як голодному хліб, як накінець кожному треба повітря, так само і для нас, розсіяних тут русинів, треба народньої організації, то є такого товариства, до котрого кожний русин, де б він не був, де б він далеко не жив, повинен до цього товариства, до цієї великої родини, фамілії належати”.

Коли від найраніших початків існування цієї столітньої організації зведемо її почин під один спільний знаменник, то насувається простий і логічний висновок, що постала вона заради і виключно для добра української людини в свідомості, що життя окремої, незорганізованої одиниці на поселеннях надто ризикване і самотнє; воно не лиш не забезпечене матеріально, але як національна одиниця наражене на меншу відпорність на асиміляційні впливи — натомість, приєднавшись до цієї установи, воно зміцнюється матеріально і затримує її етнічний рівень, її українство. І як добре, що сто років тому були такі розумні люди,

що зрозуміли оцю велику потребу створити Український Народний Союз.

Єдине, що змінялося на протязі сторіччя в житті цієї організації — і то на добро української громади і для самозміцнення установи, — це забезпеченеві поліси. Урядовці в УНСоюзі йшли з духом часу, ініціювали нові ідеї, нові засоби і методи в напрямі модернізації, покращення вартости забезпечених поліс, цим самим притягаючи більше осіб в члени, зміцнюючи і поширюючи мережу Відділів, щоб, усучаснюючись, поліси ставали більш атрактивними і корисними для української громади, щоб люди були свідомі того, що забезпеченеві поліси Українського Народного Союзу гарантують їм найкраще забезпечення — і то в тій хвилині, коли людина чи родина цього найбільше потребують.

Та на протязі свого сторічного існування ідеологічний профіль УНСоюзу залишився незмінним. А це тому, що Союз мав на увазі добро української людини, був завжди вірний виключно християнським засадам, на підвалинах яких побудовано оцю твердиню людських змагань і людського духу. Постійно і рішуче працівники цієї установи, особливо її керівники, намагалися все йти тільки за цим напрямом, який колись вказали їм їхні попередники. І вони не збивалися зі шляху, хоча на ньому мали часто-густо неймовірні перешкоди від ворожих чинників, які підшукували різні способи, щоб пошкодити цій установі, пошкодити зорганізованій українській спільноті.

В чому ж була сила Українського Народного Союзу, його витривалости на протязі сотні років? А сила була в тому, що у ньому колись було закладено тверді й непохитні засади християнської етики. З роду в рід провідники цієї установи переказували один одному: „Дбай про свого брата-українця. Служи йому і ним опікуйся!” Варто пригадати собі переконливі слова про основну вартість УНСоюзу головного редактора „Свободи” колись, незабутнього д-ра Луки Мишуги. Ось вони: „УНСоюз займає щодо заслуг цілком окреме місце хоч би тому, що він перший вніс у народне життя Українську Ідею”. А потім приходять на думку зпоміж багатьох інших ще одні слова цього видатного редактора, які вказують на суть, потребу і вартість існування цієї нашої установи. У своїй статті „Батько”, надрукованій у „Свободі” 21-го лютого 1939 року, пише: „Це вже є доказаним фактом, що поставила установа [УНСоюз] іміграцію в Америці на здорові і сильні ноги. Вона врятувала її національне життя, звівши на протязі десятків років довгу й затьмужу боротьбу з темнотою, національною несвідомістю і байдужістю, з ворогами нашої нації, що завдавали їй важкі удари від самих початків нашої еміграції”. — Це слова, які

мусять запам'ятатися, закарбуватись у думках і починах кожної української людини, яка хоче зглибити життя цієї установи, зрозуміти потребу і ціль її існування.

Хоч чергувалися керманичі УНСоюзу, кожен з них вірний цій Українській Ідеї, що її проголосив *urbi et orbi* д-р Л. Мишуга і які закріпились основним моттом їхніх дій. УНС ставав у обороні українського імені, допомагав матеріально і ніс духовну допомогу — і то не лиш тут, у Північній Америці, але й у Південній Америці, Канаді, а то й у Галичині, ще й посилаючи туди доляри, звані „мишугами” — за ініціативою д-ра Мишуги, який закликав в „Свободі” чи виступаючи на різних вічах спонукував до грошових збірок. А коли наші карпатські січовики зводили бої за Карпатську Україну з мадярськими полчищами — наша установа висилала в Європу своїх представників, щоб впливати на відповідні європейські уряди, аби вони втрутили в той конфлікт і заявили по боці української правди.

І УНСоюз вірний своїм принципам, щоб зміцнювати українську спільноту на поселеннях приростом свідомих молодих українців, а з тим і приростом чергових поколінь до українського народу, — намагався спонукувати батьків, вказуючи на далекойдучу ціль, тобто, що приналежність до цієї установи установ їхній дітей стане для грядучих поколінь їхньою другою національною метрикою, пригадуватиме постійно про їхнє походження, їхнє коріння. Поряд з цим УНСоюз допомагав молодим людям, приділяючи їм за їхні успіхи в студіях, особливо за працю для української громади, — стипендії та нагороди. Розуміючи вагу слова — українського слова, від самих початків свого існування наш Батько-Союз був щедрим видавцем літературних творів і публіцистичних видань, не забуваючи при цьому і дітей та молодь. УНСоюз також у великій мірі допомагав приїжджим із різних еміграційних хвиль влаштовувати своє життя на поселеннях. Тут конче треба додати, що його вірним і невідступним партнером у всіх його починах була „Свобода” — речник його слова, його орган, що творила ніби посередництво у різних справах громади, передаючи вістки з усієї діаспори по всьому світу, закликаючи своїми статтями приєднуватися в допомогу, де лиш заходила потреба, для наших братів, закликаючи теж своїми відозвами організувати і брати участь у політичних вічах, маніфестаціях, походах — майже хрестоносних.

Український Народний Союз часто-густо боровся як один воїн в полі, але не міняв свого ідеологічного профілю, свого наскрізь українського обличчя. Не дивлячись на різні шикани й переслідування — з візією у майбутнє українського народу УНСоюз далі служив братам-українцям, відстоював їхню честь і правду, їхнє

право на самостійність та відкривав перед світом вартість їхньої предковичної й глибинної культури. Одне слово — УНСоюз постійно стояв на сторожі української спільноти, брав з нею нерозривну участь у всіх подіях, що розігравалися тут, на поселеннях, і там — в Україні.

І вкінці — салют сторічному Батькові Союзові та його керманичам за те, що зберегли і розбудували цю установу, що зберегли і закріпили національну свідомість серед українців, у діяспорі сущих.

Тарас ШЕВЧЕНКО

*Брати Його, ученики
Нетведії, душеубогі,
Катам на муку не дались:
Сховались, потім розійшлись,
І Ти їх мусіла збирати...
Ото-ж вони якось зійшлись
Вночі круг Тебе сумувати,
І Ти, великая в женах,
І їх униніє і страх
Розвіяла, мов ту полову,
Своїм святим огненным словом;
Ти дух святий свій пронесла
В їх душі вбогії...*

Хвала

*І похвала Тобі, Маріє!
Мужі воспрянули святії,
По всьому світі розійшлись,
І іменем Твогого Сина,
Твоєї скорбної Дитини,
Любов і правду рознесли
По всьому світу...*

Уривок з поеми „Марія”.

ДМИТРО ГАЛИЧИН

(Спроба характеристики)

Коли шукати коротких висловів для характеристики Дмитра Галичина, то, може, найкраще для нього слово — лідер. Ціла людина з прикметами лідера, з такими від Бога даними рисами, які ставлять його вище кожного оточення. Людина не стає лідером з вибору на високе становище, людина родиться сірою, на мірку пересічі, або кольоритною на міру лідера. До прикмет, які були притаманними визначній особистості Дмитрові Галичинові, належала скромність, яка не любить літати в хмарах, а ходить ногами по твердій землиці і займається конкретними, реальними справами. Дмитро Галичин був типом прагматиста, людини діла, людини праці. На зформування його психіки мали дві речі найбільший вплив: освіта в Академії торгівлі у Відні і 28-літня праця в Українському Народному Союзі. Дмитро Галичин здобув два найвищі становища, що їх можна було мати в українській громаді в Америці: був президентом Українського Конгресового Комітету і був головним председником Українського Народного Союзу.

Автор цих рядків познайомився з Дмитром Галичином в 1950 році, працюючи разом із ним у Комітеті для придбання Українського Народного Дому в Нью Йорку. Тяжко, як ми в Комітеті зажурилися, коли зібрали суму тільки 140 дол. і коли ми прийшли до переконання, що дальша збірка фондів через продаж шерів (уділів) по 20 дол. за уділ — не дасть успіху, як ми всі зраділи, коли Дмитро Галичин заявив: „Народний Союз дасть позичку”.

Дмитро Галичин належав до різних установ і товариств і воно навіть декому кололо очі. Раз на дискусійному вечорі у „Клубі круглого столу” Дмитро Галичин, свідомий критичних завваг на його адресу, заявив просто, без тіні невдоволення і прикметним йому спокійним голосом: „Клопіт у тому, що нема охочих людей до праці, а треба ту працю виконати”. — Коли у 1951 році я почав

працювати у редакції „Свободи”, головним редактором якої був д-р Лука Мишуга, я ще не здав собі справи з того, що маю честь стрічатися щоденно з двома світлими постатями в історії не тільки УНСоюзу, а в історії української діаспори. Лука Мишуга був ідеологом, Дмитро Галичин був практиком. Лука Мишуга проголосив теорію „двох батьківщин”, — Дмитро Галичин своєю особою, своєю діяльністю доказував правильність цієї на перший погляд нісенітної теорії. Він заактивізувався в американській Республіканській партії і він був стовідсотковим українським патріотом.

Це був ще час існування не так явної суперечки, якогось явного конфлікту, а своєрідної „холодної війни” між так званою „старою” і „новою” імміграцією. Стара імміграція — це були заробітчанські іммігранти, малоосвічені, але патріотичні й тугі, які не піддавалися тискові американського „перетоплюючого казана”. Вони дивилися скоса на гурт перших освічених іммігрантів, які прибули сюди після Першої світової війни і після провалу українського визвольного здвигу в Галицькій та в Наддніпрянській Україні. Дмитро Галичин, Лука Мишуга, Володимир Галан, Степан Куропась, хай назву тільки кількох, — це були піонери нової епохи Американської України. У цій „холодній війні” між „старими” і „новими” Дмитро Галичин був справжнім майстром оточення, він був собою і він був „свій” однаково між „старими” і „новими” — між неосвіченими заробітчанами та високоосвіченими інтелектуалами.

Це було справжньою насолодою бути у товаристві Луки Мишуги й Дмитра Галичина. Обидва приятелювали з композитором-музикою, колишнім Українським Січовим Стрільцем, Михайлом Гайворонським. Коли помер Михайло Гайворонський, — Дмитро Галичин мав тільки у Мушузї найсердечнішого приятеля. Смерть Мишуги у 1955 році була страшним ударом для Дмитра Галичина, він наче через ніч постарів. А був собою гарний, справді дородний мужчина: високий, з гарним обличчям, густим чорним волоссям, милою усмішкою. Міг служити за живий примір на правду, що людина може бути у великому гурті осіб і почувати себе самотньою. На ту самотність впливав також сумний факт, що не мав щасливого особистого життя, не мав гарної атмосфери у своєму помешканні, — а жив у мешкальному будинку безпосередньо біля УНДому на Другій Авеню в Нью Йорку, що його власником був УНДім. Це і було однією з причин, що він шукав задоволення і спокою — у праці.

Варто пригадати, що Дмитро Галичин ще як головний секретар УНСоюзу вирятував його у страшенно трудній ситуації великої депресії. Користувався він величезним авторитетом і був

може аж надто скромний. Але він тільки сміявся, коли я раз сказав йому: „Пане Предсіднику, не забувайте, що ви є для американських українців — цісар”...

Забулося вже, що був час, коли в американських урядових колах народилася думка, щоб „замирити” українську громаду з „Радянською” Україною. Ті кола створили „Американський Комітет”, який мав об’єднати українських самостійників і радянофілів.

„Американський Комітет” скликав конференцію у Мюнхені, в Баварії, і дав недвозначно зрозуміти Екзекутиві УНСоюзу, що його участь у тій конференції „бажана”. Були голоси, щоб туди не їхати. Дмитро Галичин очолив делегацію, яка поїхала, але зайняла на конференції у Мюнхені устами Дмитра Галичина таке становище, що „Американський Комітет” розлетівся.

Помер Дмитро Галичин в обставинах, які по нинішній день не з’ясовані. Вночі у березні 1961 року знайшли його важко пораненого у стіп стрімких сходів підземної залізниці на станції Таймс Сквер у Нью Йорку. Або посковзнувся і злетів униз, або хтось штовхнув його, випадково чи свідомо, бо Таймс Сквер — це один з осередків злочинства цього сучасного 10-мільйонованого Вавилону рас, народів і віровизнань. Дмитро Галичин помер 26-го березня 1961 року на 66-му році життя. Мав величавий похорон — спочив на цвинтарі „Кальварі” на Квінсі в Нью Йорку. На тому самому цвинтарі похоронені два найсердечніші приятелі Галичина — Михайло Гайворонський і Лука Мишуга. Цвинтаря св. Андрія у Бавнд Бруку тоді ще не було. На тризні після похорону промовляло багато осіб. З них затямився виступ речника організації „Польонія”, який твердив, що не стрічав у житті другої такої людини як Дмитро Галичин, який не мав ні однієї ворожої до нього особи.

Пишучи про Дмитра Галичина безпосередньо після його трагічної смерті і похорону, я застерігся, що справжню вартість кожної видатної людини можна окреслити тільки з перспективи часу. Понад 30 років, які минули від смерті Дмитра Галичина, не поменшили його постаті, а — навпаки — побільшили. Бо, на превеликий жаль, українська громада в Америці й у всій діаспорі має за своє існування великі історичні заслуги, особливо в ділянці культури. Але не може похвалитися численними великими індивідуальностями. До новітньої історії України перейшов найменше десяток непересічних індивідуальностей з доби Західньої України під Польщею між двома світовими війнами. Це були справжні творці культури, це були політичні діячі формату значно більшого, як розмірно вузькі межі Галицької Землі між Сяном і Збручем. Квіт тієї інтелігенції вигинув, бо такі діячі, як Митрополит

Св.п. д-р Дмитро Галичин (1895-1961), учасник Визвольних Змагань в Україні, визначний громадський діяч в ЗСА, головний предсідник УНС з 1950-го і президент УККА з 1955 року, перший голова ОБВУА, провідний член численних українських організацій в ЗСА, доктор гороніс кавза УВУ.

Андрей Шептицький, як Дмитро Левицький, Кость Левицький, Остап Луцький, Володимир Кузьмович чи Володимир Старосольський, стояли на становищі, що треба бути з народом у щасті і нещасті.

„Що прийде народові з лідерів, яких не стане, бо винищить їх ворог” — запитував я у вересні 1939 року на нараді, яка відбулася зараз після вислухання вістки, що „Хоробра Перша українська радянська армія переступила Збруч, щоб визволити братів із ляхської неволі”. — Винищать або не винищать, — була відповідь світлих діячів з історичними заслугами, які, проте, на мою думку, виявилися наївними в обличчі катаклізму Другої світової війни з походом Червоної армії на Захід. Війна, яка своїми страхіттями перевищила всі попередні воєнні зударі, включно із Тридцятилітньою війною та епохою Наполеонівських походів, викинула на американський континент понад 100.000 українських людей. Вони перевели справжній переворот в українському поселенні між двома океанами. Не вільно поменшувати заслуг діячів цієї найновішої епохи. Але ніхто з них не зумів кинути собою тінь на постать Дмитра Галичина. Він записався в історію Американської України як лідер, як стовідсотково цілісна, вартісна людина.

Дмитро Галичин був 11-им з черги головним передсідником УНСоюзу. Після нього головним передсідником були Йосип Лисогір, д-р Іван Флис та урядуюча тепер пані Уляна Дячук. Це перша жінка на цьому найвищому становищі, вона здобула його, розпочавши свою працю в УНСоюзі як рядова службовичка у Фінансовому відділі. Всі вони, наступники Дмитра Галичина, продовжували й продовжують діло — для добра членів цієї Заморської Твердині, української спільноти в Америці та всього українського народу. Дмитро Галичин і Лука Мишуга не дожили чуда воскресіння державної України. Всі троє діячів: Й. Лисогір, І. Флис і У. Дячук, мають щастя жити і діяти в новій ері історії України, яка розпочалася з серпня 1991 року. Ця теперішня ера поширила, але й ускладнила працю Українського Народного Союзу. Виринали нові непередбачені проблеми. Люди з почуттям відповідальності є на те, щоб їх розв'язувати і ладнати.

Українське друковане слово було, є і буде конечним для плекання української мови, її кращого вивчення, для вияву політичної і літературної думки.

Омелян Рев'юк

Ольга КУЗЬМОВИЧ

ТЕПЛИЙ УСМІХ ПРЕДСІДНИКА, ЯКИЙ НЕ ЗГАСАЄ

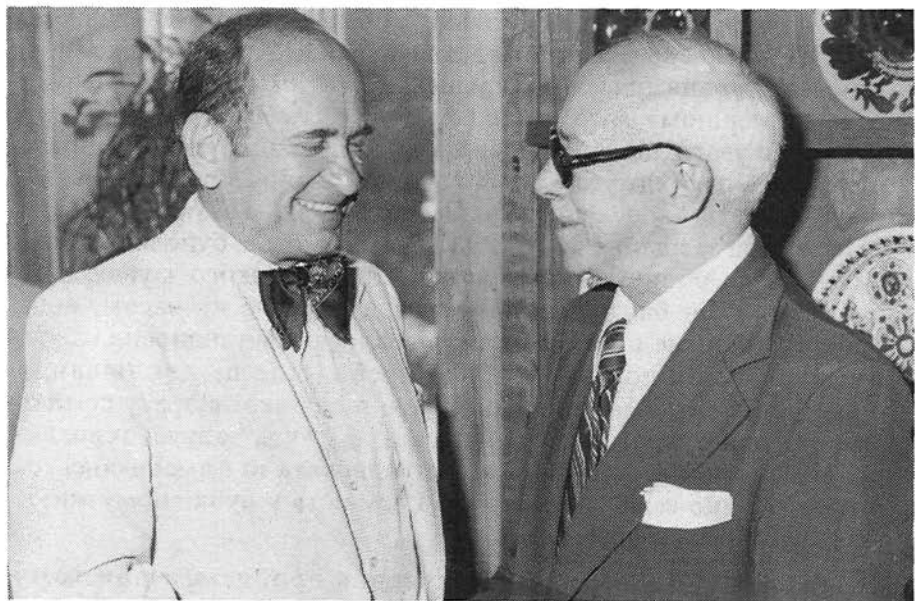
Кожний раз, коли наші шляхи сходяться, вітає мене цей теплий, сердечний усміх д-ра Івана Флиса, людини, з якою я мала шану працювати не лише як з „босом” в Українському Народному Союзі, але і як головою Української Американської Координаційної Ради, – так як вітав він мене на протязі кількох років при майже щоденних зустрічах у бюрох Головної Канцелярії УНСоюзу, в редакції „Свободи”, в зустрічах біля нашої Української Будівлі будинку при Монтгомері вулиці 30, чи на засіданнях УАКРади.

Наші зустрічі і розмови були завжди ділові, — але це не позбавляло їх ніколи того дружнього відношення, яке уміє створити добрий провідник, коли йому залежить на співробітниках, на їхній думці та підтримці.

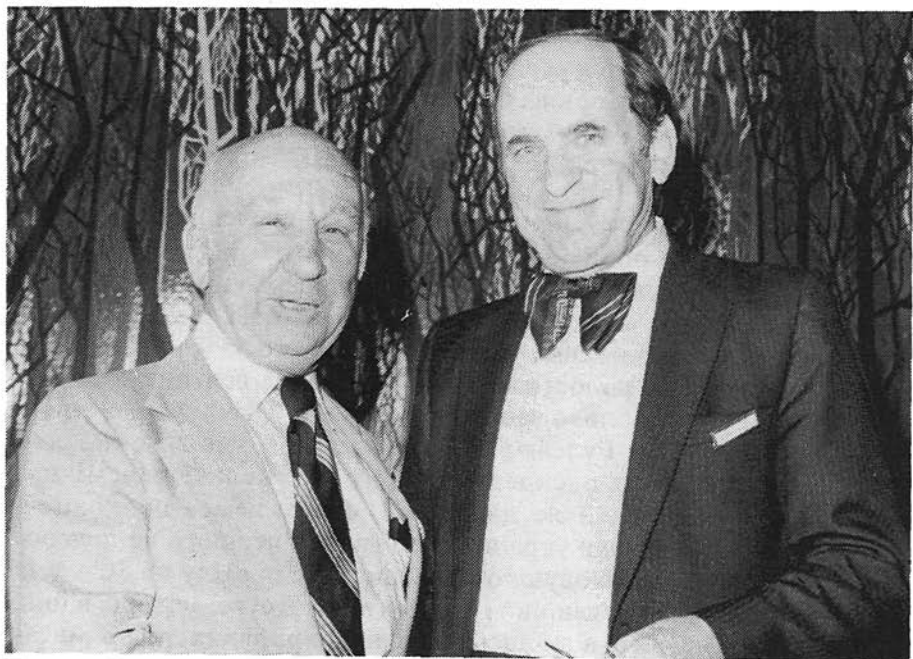
Завжди відкритий для порад і конструктивної критики, д-р Іван Флис цінив саме таких осіб, що не вагалися йому сказати те, що думали, навіть тоді, коли ці слова були прикрі. А критиків мав він у дванадцяти роках на пості головного предсідника Українського Народного Союзу досить, а хіба ще більше він їх мав на пості голови УАКРади.

Треба мати не абияке громадське почуття, а може ще і цей безпосередній ширий патріотизм, який ціхував представників чи дітей першої хвилі еміграції, щоб замінити спокійну працю адвоката на відповідальне і постійно хвилююче завдання вести дві, дуже складні своїми цілями, громадські організації.

Коли я в свій час мала нагоду проводити із д-ром І. Флисом інтерв'ю, він цитував мені, із питоменним йому добрячим усміхом, слова любої, вірної дружини, — на жаль превеликий, тепер покійної, — пані Марії, яким привітала вона його вдома, після першого вибору на пост головного предсідника УНС в 1978 році: „Ось іде людина, яка замінила пост самостійного адвоката на звичайного продавця обезпечених поліс!”

Головний передсідник УНСоюзу в роках 1978-1990 д-р Іван О. Фліс (зліва) і головний редактор „Свободи” св.п. Антін Драган (1955-1978).

Головний передсідник УНС протягом чотирьох каденцій Йосип Лисогір (1961-1978) і його наступник на тому становищі д-р Іван Фліс.

Чи був д-р Флис колись тільки „обезпеченим продавцем” УНСоюзу, а не передусім громадським діячем? Здається, ніколи, — бо для нього праця для добра української діаспорної спільноти була завжди на першому місці. Інакше годі навіть думати, коли ще і візьмемо до уваги, що він, не зважаючи на своє здоров’я, працював безперервно, просиджував довгі години у своїй „президентській” кімнаті на третьому поверсі Української Будівлі, а відтак — ще і до пізньої ночі на засіданнях УАКРади. Часом можна було завважити втому на його обличчі — але це все. Ніколи ніякого зауваження, ніякої скарги чи бажання себе оправдати. Хоча ні, часом, його звичайно усміхнене обличчя захмарювалося і він підносив голос, коли щось не йшло так, як було треба. Але це хвилювання проходило як літня несподівана буря, після якої відразу світить сонце. Звичайно девізою д-ра І. Флиса є і була завжди терпеливість, якої, як казав, навчився на пострі адвоката та в американському оточенні, що саме терпеливість і чемність у публічному житті ставить на перше місце.

Бажання спокійного розв’язування проблем, а при тому стремління до об’єднання усіх українських громадських сил — це була ще одна девіза в часі тих найбільш відповідальних років праці д-ра І. Флиса на двох головних постах у нашої спільноті в Америці, — а почуття, що УНС зі своєю майже тоді столітньою традицією відіграє поважну роль в українській діаспорі, давали йому силу та витривалість якось поборювати усі труднощі та залишитися собою — доброю людиною із розумінням не тільки громадських потреб, але і людських слабостей, поривів і проблем.

На роки праці д-ра І. Флиса як головного председателя припали зовсім несподівані події, про які, однак, довго мріяли українські поселенці в ЗСА: приїзд до нас жертв советського переслідування, перших дисидентів, які находили саме в УНСоюзі теплий привіт, опіку й деяке забезпечення життя. Багато хто із нас ще добре пригадує перші дні радості вітання на волі Валентина Мороза, яким д-р І. Флис особливо заопікувався, Надії Світличної, родини Рубанів, Сверстюків, Руденків. Скільки заходів, клопотання, щоб цим нашим славним дисидентам улегшити великі переміни у їхньому житті? Це все було для д-ра І. Флиса немов продовженням акції, яку він та інші українські емігранти першого чи другого покоління щиро і великодушно провели у час приїзду до ЗСА усіх нас, так званих „переселенців” з Європи після Другої світової війни.

Такого людяного відношення до новоприбулих тепер ми — третя хвиля еміграції — вже, здається, не зуміли викресати зі своїх сердець, а вже ніяк не вміємо цього робити сьогодні, коли четверта

хвиля земляків з України припливає на цілу широчінь до берегів Північної Америки, чи то на відвідини, чи на постійне перебування. Це можна завважити дуже різко тепер, коли керму громадського життя перебрали всеціло люди із рядів „переселених осіб”, або вже їхні діти, а ті, які скромно, хоч уміло керували цим життям раніше, відсунулися від нього або рішили, що час передати керму в молодші руки.

Саме до таких заслужених і людяних діячів належить д-р І. Флис, що під цю пору станув збоку та лише приглядається драмі, яка розвивається у житті нашої сьогоднішньої спільноти, напевно із почуттям, що він вклав свою вагому частку у це життя. Не раз хотілося б запитати, що він думає, як оцінює сьогоднішню пожвавлену дію і як він буде тепер вітати 100-річчя цієї інституції-установи, яка кільканадцять років була йому найближчою. Але з досвіду минулого можна припускати, що либонь критичних завваг від нього не почуємо, бо це не лежить у вдачі Доктора. За цих некоротких десяти років мені не довелося ніколи чути гострої критики з його уст, хоча сам приймав її у відношенні до своєї дії доброзичливо навіть тоді, коли та критика, як і кожную людину, його напевно боліла.

Тому зі справжнім зворушенням згадую досі обід-прощання д-ра І. Флиса у 1990 році, коли він відходив із посту головного передсідника УНСоюзу, коли стояв перед нами востаннє як шеф, як „бос”. Він дякував мені не за що інше, але за те, „що завжди говорила одверто йому свою думку, навіть коли вона була дуже критична”. Немає багато серед наших громадських провідників таких осіб, які б так добряче і сердечно уміли дякувати за...критику. Звичайно в таких випадках переважають образи, невдоволення, а то і вимоги перепросин.

Тому, коли тепер наші зустрічі трапляються рідше, я завжди собі пригадую слова Доктора про мою критику. При цьому мене гріє далі теплий усміх людини, що знає ціну „правди і кривди” і шукає у житті друзів, а не ворогів.

ТРОХИ ГУМОРУ

ПРИЧИНА

- Чому вранці сонце таке веселе?
- Бо знає, що ввечорі буде на Заході.

Василь Дідюк

ТРИДЦЯТЬ РОКІВ З УКРАЇНСЬКИМ НАРОДНИМ СОЮЗОМ

Мої пов'язання з УНС розпочались на Загальних зборах Торонтонської округи, які відбулися в травні 1964 року в приміщеннях Українського Національного Об'єднання в Торонті. На порядку нарад-зборів основним стояло питання посилення організаційної праці УНС в Канаді. Його реферував головний секретар УНС з Джерзі Ситі д-р Ярослав Падох, над чим розвинулася широка дискусія, у якій забрав слово і я. На зборах був перший раз, хоч членом УНС, разом з родиною, був вже від 1960 року. Про УНС в загальному я знав з газети „Свобода”, як також з „Пропам'ятної Книги”, виданої з нагоди сорокаліття існування і праці УНС, яку я одержав від брата д-р Івана Дідюка з Бостону. Запізнавшись з її змістом, довідався я багато про працю цієї найстаршої української установи в Америці, і я порівнював її до праці наших установ-організацій у Галичині — Кооперації, „Просвіти”, асекураційного Т-ва „Дністер”, з якими був тісно пов'язаний мій батько, а через наого і я, бо там „кувалась наша доля” економічна і політична.

Уважно слухаючи дискусію, проте не завжди розумів я, про що властиво йдеться? Врешті зрозумів, що йдеться про організаційну розбудову УНС в Канаді. Для цього УНС шукав організатора. Маючи дещо організаційну „жилку” і певний суспільно-громадський досвід з України, Німеччини й Канади, я почав застановлятися, чи не взятися мені за цю справу. Коли закінчились збори, до мене приступили д-р Ярослав Падох і Богдан Зорич, тодішній керівник Канцелярії УНС в Канаді. Їм обом сподобався мій виступ і в мені вони побачили надійного організатора! Однак, відразу я не погодився. І ось пройшов рік. В літніх місяцях 1965 року на Союзівці відбувався секретарсько-організаційний курс, на який мене запросили. Побувши тиждень на курсі, на Оселі Союзівка, чудовому „клаптику України”, запізнавшись з багатьма суспільно-громадськими діячами з Америки і Канади, та докладніше

ознайомившись із працею УНС, я дав свою згоду стати обласним організатором Канади.

У „Свободі” в серпні 1965 року появилось таке повідомлення: „З Головної канцелярії Українського Народного Союзу повідомляють, що Екзекутива УНС іменувала (...) Василя Дідюка з Торонто на обласного організатора УНС на Східню Канаду. Область, у якій працюватиме В. Дідюк, охоплює під цю пору дві союзові округи з осідком у Торонті й Монтреалі, тобто Онтарійську і Квебецьку провінції. Новонаіменований обласний організатор має довголітній досвід у виховній, освітній й громадській праці в Україні, і після останньої світової війни — в Канаді... Впродовж п'яти місяців він з повним успіхом виконував обов'язки постійного організатора членів УНС на терені Торонто й околиці. До його успіхів слід зарахувати придбання для УНС близько сотні членів та утворення нового Відділу УНС в східній частині Торонто, а саме — Відділ 407 ім. Кардинала Йосифа Сліпого”.

Так розпочався період моєї організаційної союзової праці, яку я полюбив, хоч ніколи не була вона легкою, а тим більше вдячною, але вона мала успіх. В тому я переконався вже з перших днів праці. Відвідуючи на протязі десяти років українські громади в різних частинах розлогої Канади та деякі міста в Америці, я навчився як слід говорити з нашими людьми. Мене зустрічали окликом: О, то ви з Торонто? — Що ж там нового? Торонто — то великий український центр. — З Торонто до нас не багато хто приїжджає. — Скажіть, як там церковні справи? Календарні? Партійні? Громадські? Політичні? — А коли ж вже і ми дочекаємось нашої України? — А як праця СКВУ? Чи люди живуть в згоді? Чи сваряться? — Це розмови з понад двадцяти і більше років. Сьогодні вони звучали б інакше! Щоб на всі питання тоді і тепер відповісти, а до того ще й так, щоби питаючих задоволити, не порушивши їх переконань, — треба було добре орієнтуватися в наших громадських, політичних і церковних справах, якщо просто не бути „ходячою енциклопедією”! Треба було бути терпеливим, виrozumілим і вміти слухати та спокійно чекати часу, коли можна приступити до конкретної союзової справи. І коли ви здали „іспит”, то по такій виміні думок — праця проходила значно легше. Наші люди до асекурації не мають великого сантименту, навіть в асекурацію мало вірять. Але, коли вони вбачають у вашій особі не лише звичайного агента, що прийшов з бізнесом, але і громадську людину, яка разом з українською установою працює для свого народу, то міняють недовірливу настанову і вписуються до УНСоюзу.

Організаційні успіхи

При кінці 1964—1965 років, придбавши УНСоюзові 100 членів, zorganizував я перший Відділ ім. Кардинала Й. Сліпого і був обраний головою Торонтонської Округи УНС. 1965 рік був передконвенційним роком. Треба було до Конвенції приготуватись і приготувати інших делегатів. У Канаді про УНС знали мало, а про його загальну працю і братське забезпечення ще менше, тому я писав до щоденника статті про великі можливості росту УНС в Канаді. На 26-й Конвенції УНС у Чикаго в 1966 році мене обрали до Президії Конвенції, якою проводив д-р Іван Флис; першим заступником з Америки був д-р Богдан Гнатюк, другим, з Канади, був я. На цій Конвенції мене обрали головним радним.

Повернувшись з Конвенції з потрійними обов'язками — як головний радний, обласний організатор і голова Округи, я вже не мав іншої ради, як тільки „закотити рукава” і ще наполегливіше братись до роботи: збори, засідання, організаційні поїздки канадськими й американськими шляхами.

Головний секретар д-р Ярослав Падох, до якого тоді належали організаційні справи, створив організаційний „тім” — організаційну залогоу — з повночасових організаторів у Америці й Канаді. По Конвенції працювало чотири організатори. Першим був Степан Гавриш з Філядельфії, якого ми називали „сеньйором”. Другим був я, на якого говорили „той з Канади”. Третім був Євген Репета з Дітройту і Василь Оріховський з Нью Брансвик, вони були „гріньорами”. Кожний з нас мав свою „територію”, хоч часто ми для підсилення організаційної кампанії їхали вчвірку. Була спільна праця, чудова атмосфера, ми допомагали один одному, і союзові успіхи були великі. В тому часі кожного року УНС збільшував своє членство на дві тисячі членів. Росли Відділи, а УНС був близький до 100-тисячного членства. Яка шкода, що не можемо прийти з таким числом членів на його Століття!

З різних причин цей „тім” не втримався довго, хоч була спроба його зміцнити. В Канаді на протязі 1965—1974 років проводив я активну працю в усіх ділянках союзового життя. В тому часі було zorganizовано нові Відділи та активізовано старі. Подаю їх за чергою, як були організовані, з їх першими секретарями:

Відділ 407 ім. Кардинала Йосифа Сліпого в Схід-
ньому Торонто

440 ім. Лесі Українки в Скарборо

412 ім. Івана Франка в Торольд, Онтаріо

416 ім. Івана Котляревського в Гамілтоні

секретар Василь Шаран

секретарі П. Гуменюк і Софія
Куца

секретар о. Михайло Блаженко

секретар К. Онуфрик

411 Євангелицький в Торонто	секретар пастор Василь Давидюк
480 Юрія Переможця в Сарнія, Онт.	секретар Ярослава Спольська
421 Св. Атаназія в Ріджайні, Саскатун	секретар суддя Б. Корчинський
447 Першого листопада в Томсон, Манітоба	секретар Михайло Гарасимович
474 Івана Хрестителя в Монтреалі, Квебек	секретар Іван Куць
491 Івана Мазепи в Летбрідж, Алберта	секретар А. Авраменко
507 „Молоді” в Калгарі	секретар Б. Зіп
508 ім. Шевченка, Еллокніте	секретар М. Пузяк
415 ім. Шевченка, Чадам Онт.	секретар Онуфрій Корпан

Відновлені Відділи:

433 Св. Миколая, Руан-Норанда	секретар І. Процик
449 Св. Покрови, Давфин, Манітоба	секретар П. Процюк

Успіхи у праці я завдячую тісним зв'язкам з різними організаціями, церквами, священиками, провідними в громаді людьми, а зокрема — з головами Округ, яких в Канаді було чотири, та окремими секретарями Відділів. Близько 60 Відділів у Канаді в тому часі належали до таких округ: Торонтонської — 32 Відділи. Головами Округи були: Василь Дідюк, д-р Осип Бойко, Іван Мельник, Софія Куца, Василь Верига, Василь Шаран, о. д-р Мирон Стасів; Монреальської — 9 Відділів. Головами були: інж. М. Граб, Дмитро Попадинець і Текля Мороз; Ніягарської — 9 Відділів. Головами були: о. М. Блаженко, Є. Омельченко, адв. Богдан Долішний; Вінніпезької — 10 Відділів. Головою цілий час був Іван Геврик.

Довголітнім організатором-секретарем найбільшого Відділу УНС ч. 432 у Канаді був пізніший головний радний і заступник предсідника на Канаду Богдан Зорич.

Головними контролерами з Канади були: Володимир Гірняк, Володимир Косар, Іван Геврик, Леонід Філь, Василь Дідюк. Головними радними — Богдан Зорич, Б. Мельник, Василь Дідюк, Дмитро Попадинець, Текля Мороз, Мирон Спольський і Павло Дорожинський. Канадське Представництво очолювали: Богдан Зорич, сенатор Павло Юзик, Іван Геврик. У 1966 році я одержав золоту відзнаку УНСоюзу за приєднання найбільшого числа членів і став „чемпіоном” та членом Клубу Заслужених Союзовців. За головного редактора „Свободи” Антона Драгана я часто дописував до газети статті на різні теми, у яких переважала союзова тематика. В 1966 році я мав у „Свободі” тижневу колонку „Вісті з Торонта”. З часом колонка стала дуже популярною, читачі казали мені, що вони дуже вдоволені нею, бо замість читати кілька великих газет, вони з „Вістей з Торонта” довідувалися про все, що їх цікавило. Так, це

вимагало додаткової праці, але все це я радо пов'язував з УНСоюзовою діяльністю, що продовжую по сьогодні.

З рамени Контрольної Комісії вже четвертий рік маю можливість ближче приглянутись великій праці нашого Видавництва, що на протязі 100-років існування і праці „Свободи”, 60-років англomовного „Українського Тижденика”, 40-років дітoчого місячника „Веселка” і багатьма книжковими виданнями, внесло величезний вклад в національну і культурну працю наших спільнот, зайнявши передове місце в українській діаспорі. Як і від початку, так і в часі, коли я пов'язався з УНСоюзом, „Свобода” (тоді під керівництвом ред. Антона Драгана, а тепер ред. Зенона Снилика) і „Український Тижденик” (тоді під керівництвом ред. Зенона Снилика, а тепер ред. Роми Гадзевич) продовжують і удосконалюють їхню працю. Важливим буде в найближчому часі поширити видання УНС в Україні. Видання УНСоюзу завжди були великою моральною допомогою у всебічній союзовій праці. Вони були і є нашим „вікном і дзеркалом” для нас і чужих.

Незабаром ми вступимо в друге століття існування і праці УНС. Ми горді, що власне ми відзначаємо цю велику й славу дату, віддаючи глибокий поклін вдячності творцям великої ідеї на чолі з о. Григорієм Грушкою, що в тих піонерських часах створили „Свободу”, а пізніше — Український Народний Союз. Їхня праця записана в історії золотими літерами. Тепер перед нами друге століття з великими надіями, з новими змінами, а також з великою турботою, як буде воно виглядати? „Інший час настав, іншу зброю куй”, — вчив нас вже давно геніальний Іван Франко. Ми знаємо, що УНС найбільший і найбагатший! Ми теж знаємо, що людина і спільнота не живуть „хлібом єдиним”, але й духом. Тому мусимо доложити всіх старань, щоб друге століття УНС побіч багатства було заповнене багатством духу українських людей, молодих, середніх і старших, багатих і бідних, як це було традицією завжди, щоб і надалі УНС був установою українських спільнот в Америці й Канаді.

Коли йдеться про Канаду, то, повірте мені, вступаючи в ряди УНС і знаючи про великий людський тут потенціал, я був майже фанатиком і переконаним оптимістом, що УНС тут буде рости і блискуче розвиватися! Воно не зовсім так сталося! І кожний слушно може мене запитати, чому? Відповісти на це питання тяжко, бо причин „вольних і невольних” було багато. У Ювілейному році і в ювілейному Альманаху не хочу про те говорити, лиш скажу, що піонери, переважно неписьменні, у різних відділах, під церквами, в домівах, по хатах зробили чудо у свій час, і це чудо варт було б відновити.

Україна стала вільною державою; віримо, що напевно вона стане незабаром в колі держав, розвинутих економічно і впорядкованих політично. Ідеї УНС напевно знайдуть своє примінення і на Батьківщині так, як здобувають своє місце під сонцем кредитові кооперативи.

Для оптимізму мого підставою є теж Гимн Українського Народного Союзу, дві останні стрічки якого мають нагадувати нам і нашому поколінню „хто ми і чий ми діти!”

*Наш синьо-жовтий стяг національний, —
Це стяг Союзу, знам'я Свободи,
Під ним покров свій має рід наш славний,
Під ним єднались прадіди й діди.
Союз, мов сонце, з темноти нас вивів,
В його рядах старий і молодий.
Доки цвістиме Вашингтон і Київ,
Не згине Батько-С'юз дорогий!*

В часі моєї 30-річної союзової праці великою союзовою родиною керували Екзекутиви, на чолі яких стояли головні предсідники: Йосип Лисогір, д-р Іван Фліс і в ювілейній каденції перша наша пані мгр Уляна Дячук.

Під час зустрічей з людьми мене часто питали: Ви маєте великий досвід у приєднуванні нових членів до УНС. Чи не схотіли б зрадити таємниці, поділившись із нами, як і нам робити, щоб мати подібні успіхи? — Відповідаю з великою приємністю. Буду радий, коли „таємниця” допоможе нашим секретарям і організаторам у їхній нелегкій праці. Перше відкриття: однією з найважливіших передумов успіху є відданість виконуваному обов'язкові з безупинним шуканням нових доріг. Це послідовний, систематичний змаг до досягнення цілі.

Придбати нового члена — це здобути нове прізвище, нову особу. Щоб її дістати, треба її пошукати! Є вони між членами наших Відділів, між їхніми родиними і знайомими. Проспекти є всюди. До них треба звертатися і мати їх стало на увазі! Не поривайте з ними зв'язку навіть тоді, коли ви свідомі, що не завербуєте їх за нових членів. Бож натомість можете дістати імена й адреси їхніх родин, кривних, сусідів, знайомих. Тут необмежене поле проспектування, з чого випливає вимога йти до людей, зустрічатися з ними! Вашими проспектами можуть бути всі навколо вас: фриз'єр-голяр, лікар, дентист, пекар, молочар, власник автового гаражу, підприємець, адвокат, ваша мила і багато інших. Діставши нову адресу, нове прізвище, обов'язково треба туди піти. Зустрівшись з новим

проспектом, не старайтесь з місця „натискати” на нього, чи прямо намовляти на забезпечення. Поговоріть про всі справи, що його цікавлять. У нашій українській дійсності треба в міру можливостей уміти відповісти бодай щось на питання з українського життя, як я згадував вище, щоб проспект бачив, що ви не тільки агент асекураційного діла, але цікавитеся також громадськими справами. Розпитайте його про родину, дім, дітей; про його уподобання, спорт і інше. В ніякому разі не говоріть з ним про забезпечення, коли сидить він біля телевізора і захоплений спортовими змаганнями, чи тоді, коли уважно він оглядає фільм. Тоді чемно його перепросіть і дістаньте запрошення на інший раз. Коли ж ви забезпечили його, не забудьте попросити нових прізвищ-адрес. Творім „ланцюгову систему”. Кожний новий член подає нові прізвища-адреси.

Чимало проспектів можна знаходити у різних середовищах: у церквах, організаціях, клубах тощо.

Допомагає у пошукуванні нових членів „зір і слух”. Те, що я чув і бачив, давало мені можливість придбати нових членів. Розмови і спостереження у крамниці, клубі, організації та зустрічах, словом, скрізь, де сходяться люди, — там говориться про них, про події, що відбуваються навколо нас, і все це може стати в пригоді при пошукуванні нових проспектів.

Проспектування часто є складною справою. Я намагаюся її упрощувати. Добре є звертатися до професіоналістів, тому що вони мають спроможність на високе забезпечення. Кожного місяця пишу їм листи, пересилаю наші проспекти-брошури. Успіх ніколи не може спочивати на лаврах, бо успіх не залежить від попередніх досягнень. Слід бути в сталому і безперервному контакті з людьми. Треба самому вірити в конечність забезпечення, тоді легко переконати інших. У нашій праці є багато ще інших нагод, які часто виникають самі по собі. Нових метод вчить само життя і практика.

До моїх нових членів звертаюся часто у цей спосіб: „Якщо б ви сьогодні стали представником-організатором УНСоюзу, до яких перших п’яти людей ви звернулися б, щоб переконати їх взяти собі таку групу забезпечення, яку щойно вибрали ви для себе?” — Якщо він чи вона не можуть відразу подати такі імена, я допомагаю їм: „Чи знаєте когось, хто щойно оженився? У кого народились син чи дочка? Хто купив нову хату? З ким ви працюєте? Хто найближчі ваші приятелі? Хто ваші сусіди?, тощо. Мій старий член провадить мене до нового.

Всі ми мусимо пам’ятати, що, не маючи проспектів, стаємо „безробітними”. Тому, знайшовши бажаного вступити у члени УНСоюзу, мусимо робити, — що так скажу, — два „бізнеси”: перший — виповнити аплікацію, другий — пошукати за новими

Провідні канадські союзовці в 1976 році, сидять (зліва): Сенатор Павло Юзик, Текля Мороз, Марія Чучман, Василь Дідюк; стоять: Богдан Зорич і Іван Геврик.

Головний секретар УНС д-р Ярослав Падох вручає почесну плякету для Торонтонської Округи за найкраще виконання організаційних завдань на руки голови Округи, головного радного і обласного організатора В. Дідюка. Стоять (зліва): д-р Т. Залуцький, Є. Омельченко, Б. Зорич, В. Дідюк, С. Куца, І. Мельник, д-р Я. Падох і мгр Є. Мاستикаш.

перспектами. Добре, коли новий член, подаючи вам нові прізвиська, дав би згоду вам покликатися на нього.

Отже запорука успіху — це безперервний зв'язок з людьми, це стало пошукування за ними. Проспектування мусить стати наріжним каменем дій організатора. Як процес дихання. Як щось неухильне і головне. А при тому всю річ треба провадити вміло, тактовно і фахово, бо ви повинні вміти насамперед „продати” себе. Думаю, що тут ясно, про яку „продаж” мова!

Це і є дещо з моїх „таємниць”, що їх дотримуюся у практичній праці, хоч і тяжко приходитьсь сьогодні не один раз.

Український Народний Союз, побіч ввічливої обслуги, дешевих вкладок, різnorodних форм забезпечення і добрих дивидент, має ще один дуже сильний адут — це наша українська економічно-господарська і суспільно-громадська установа, яка вже сто років стоїть на службі українських спільнот Америки і Канади. Аргумент цей завжди знаходить багато прихильників між нашим патріотичним суспільством у Америці й Канаді, і сподіваємося, що з часом УНС розпочне працю і в Україні. Тому переконливо вживаймо і цей аргумент, ніяк не применшуючи значення й вартості наших інших допомогово-братських організацій чи фінансових установ. Місця для всіх у нас багато! Чесний змаг — це наша девіза! Наші секретарі-організатори мусять бути активними у наших церковних і громадських установах так, щоб люди знали їх за добрих, відданих і солідних громадських працівників, щоб їх цінили й шанували. І тоді вступаймо достойно у Великий Ювілей — 100-ліття „Батька Союзу”, і далі йдімо в нове століття із щирими побажаннями „Многая і Благая Літа”!

Про Україну тепер говорить увесь світ. Ще не всі — доброзичливо, як ось Мадярщина і Мальта, що не барилися з визнанням нашої державної самостійності, але всі — з розумінням, що вона все більшою мірою опиняється в епіцентрі світових подій. Таке розуміння є виправдане: остання і найбільш жорстока імперія перестас бути світовою потугою тільки тому, що Україна сказала: „Досить!” Тому людство, хто раніше, хто пізніше, збагне значення цього українського подвигу і належним чином оцінить його.

Коли криваві імперії занепадають, життя не бідніє, а навпаки — багатшає, розквітає, наповнюється новим сенсом. Будьмо ж причетні до нього!

Петро Часто

Омелян ТВАРДОВСЬКИЙ

УСВТ „ЧОРНОМОРСЬКІЙ СІЧІ” СПОВНИЛОСЯ 70 РОКІВ

В грудні 1994 року сповняється 70 років від часу, коли в найбільшому місті стейту Нью Джерзі — Ньюарку, було засновано спортове товариство „Чорноморська Січ”. Усі члени й спортсмени Т-ва готуються відзначити цей Ювілей з повним вдовolenням та приємним почуттям добре виконаного громадського обов’язку перед своєю громадою й для добра загальної української справи.

Цілі й завдання „Чорноморської Січі” в Ньюарку її організатори з’ясували найбільш ідейно: об’єднати всіх українців без різниці віровизнань чи політичних переконань, ширити та поглиблювати національну свідомість серед членства і в громаді, проводити культурно-освітню працю, а передовсім плекати спорт й фізичну культуру та сприяти рідному народові в його боротьбі за визволення України від ворожої окупації.

Коли організувався „січовий” осередок у Ньюарку, тоді ще не було тут такого активного українського життя, яке б нас задовольняло.

Історію УСВТ „Чорноморська Січ” можна поділити на два періоди. Перший — від заснування 21-го грудня 1924 року до II-ої Світової війни, та другий — по війні аж до сучасности. В першому десятиріччі в Товаристві життя йшло повільно, але в 1930-их роках воно значно пожвавилось. В 1932 році придбано „січові” однострої, і наша молодь відтоді брала участь у різних національних святах і маніфестаціях, одягнена в ці однострої. Посилено вишкіл у спортах, що близькі до військових дисциплін, організовано сильну репрезентативну дружину бейсболу, що виступала в тодішній півпрофесійній Бейсболовій Лізі Нью Джерзі, в якій гідно репрезентувала українське ім’я „Юкреїненс”. Змагання з участю бейсболової дружини „Ч.Січі” притягали часто-густо понад 7,000 глядачів. Крім бейсболової дружини, була активна дружина кошиківки (баскетболу), яка змагалася в тодішній Україно-Американській Кошиківковій Лізі. Успішно виступали „січові” дружини круглів (бовлінг) в Українській Лізі Круглів. В 1936 році репрезентативні дружини

„Ч.Січі”: кошиківки, плавання і гурток легкоатлетів, взяли участь у Першій Українській спортивній Олімпіаді у Філядельфії, де плаваки і кошиківкари здобули срібні нагороди.

В 1938 році Товариство придбало власний Дім, який на протязі десятиліть служив для громадян за Народний Дім. В ньому відбувалися різні національні свята, концерти, забави й родинні прийняття.

З початком Другої світової війни, коли біля 500 членів „Чорноморської Січі” — тобто більше половини — були покликані до служби у Збройних Силах Америки, діяльність у Товаристві майже припинилася, але „Ч.Січ” не перестала існувати. Досить значне число „січовиків” загинули на фронтах Європи, Африки і Азії, деякі повернулися інвалідами. Ті всі, що повернулися в 1945 році, поволі почали відновлювати статуткову працю, що в тому часі вже в основному була спортовою діяльністю. Спочатку реактивовано кошиківкову дружину, пізніше — дружину круглів. В цьому ж часі Товариство не переставало бути активним у допомогових акціях тепер вже для українських переселенців у Західній Європі, для чого був створений „Січовий Допомоговий Комітет”. Крім цього при Товаристві діяв Політичний Комітет, який тісно співпрацював з подібними комітетами інших українських організацій, що разом влаштовували різні акції і маніфестації в обороні прав поневоленого українського народу.

Значне пожвавлення праці в „Чорноморській Січі” настало після приїзду до ЗСА нової еміграції. В її рядах прибуло багато спортсменів і головно спортових ентузіастів. Але найбільший розквіт Товариства почався щойно в 1956 році, коли працю почали переймати новоприбулі молоді кадри. Організовано нові ланки: копаного м'яча, відбиванки, тенісу, настільного тенісу, шахів, пізніше — плавання і гуртки легкої атлетики. Майже усі ланки стали офіційними членами американських спортових Федерацій і рівночасно Української Спортової Централі Америки і Канади (УСЦАК).

Починаючи від цього часу й досі, поодинокі дружини „Чорноморської Січі” здобули під назвою „Юкрейнієн Січ” десятки чемпіонатів і віцечемпіонатів в Американських лігах, шахових і тенісових Федераціях. В 70-их роках було активізовано дружину гокею, яка на протязі трьох років домінувала в півпрофесійних лігах Нью Джерзі, здобувши в них чемпіонати і Чаші. На жаль, із зником цих ліг перестала існувати „Січова” дружина, яка теж в цьому часі відбула історичну зустріч в Ньюарку з гокейовою дружиною „Козаки” з Вінніпегу, Канада.

Жіноча відбиванкова дружина „Ч. Січі” в Сент Кетеринс, Канада, де здобула чемпіонат УСЦАК в 1978 році. В першому ряді зліва: Н.Тумаш, Н. Данчук, І. Шеремета, М. Ганич (провідниця і граюча тренерка). В другому ряді зліва: О. Шеремета, Д. Твардовська, О. Твардовський (опікун дружини), О. Генсьор, Н. Моравська.

Юнацька дружина „Ч. Січі”, що її вповні спонзорус УНСоюз. Зліва в другому ряді провідник Олег Колодій. Усі змагуни дружини, провідник і тренер є членами УНСоюзу

Бейзболова дружина „Ч. Січі” в сезоні 1931 року. В першому ряді зліва направо: Бен Яцик, Йосиф Пережик, Володимир Воробець, Іван Макач, Іван Лавук, Франко Драй; другий ряд: Едвард Польо, Йосиф Плечій, Мур Ткач, Іван Баук, Михайло Ратушний; третій ряд: Теодор Баук, Стефан Жартин, командир (голова) „Ч. Січі”, Дмитро Чорнюк, Йосиф Серветник, Микола Плечій.

Перша футбольна дружина „Ч. Січі”, віцечемпін зимового турніру „Шейфер Ліги” в 1968 році. Зимові однострої уфундував УНСоюз. В першому ряді зліва: Зенон Снулик (капітан), Іван Савицький, Йосиф Махник, Юрій Рада, Володимир Чижович (граючий тренер). В другому ряді зліва: Олег Вислоцький (провідник), Микола Німержницький, Володимир Каздоба, Роман Сольчаник, Юрій Саварин, Михайло Німержницький, Євген Чижович (ланковий футболу).

Ця зустріч не була єдиною, що її організувало Товариство на міжнародному рівні. В історії Товариства записано ще й такі великі міжнародні зустрічі в копаному м'ячі, як „Ч. Січ” — „Україна” Монреаль, в 1960 році; „Ч. Січ” — „Легія” Варшава, Польща, в 1969 році; „Ч. Січ” — ФК „Дірмерсгайм” Карльсруге, Німеччина, в 1969 році; „Ч. Січ” — „Рух” Хожув, Польща, в 1970 році; „Ч. Січ” — 1906 Мюнхен, Німеччина, в 1970 році; „Ч. Січ” — „Скелмерсдейл Юнайтед”, аматорський чемпіон Англії в 1971 році; „Ч. Січ” — „ТУС” Сенелягер, Німеччина, в 1972 році; „Ч. Січ” — „Армінія” Білефільд, Німеччина, в 1972 році. В цих зустрічах виступали такі визначні футболісти „Ч. Січі” як Зенон Снилик, Володимир Чижович, Іван Паливода, Роман Куць, Володимир Каздоба, Юрій Саварин, Степан Гавран, Мирон Воробець, Михайло Фарміга, Степан Касіяненко, Любомир Лужняк, П. Паливода, Михайло Заремба, Петро Лісевич, Іван Бутенко, Володимир Ткач, Тадей Понось, Лев Вільчак, Василь Каздоба і ряд інших. Деякі з цих футболістів були вибрані до збірних ЗСА: Зенон Снилик (трикратно), Володимир Чижович, Мирон Воробець, Володимир Каздоба.

Учасниками міжнародних турнірів була теж чоловіча і жіноча відбиванкові дружини, які кількакратно вийшли там першунами. Поважні ролі відіграють дружини і спортсменів „Ч. Січі” в системі УСЦАК, де на протязі років здобули десятки чемпіонатів і віцечемпіонатів. І так, наприклад, плавацька дружина „Ч. Січі”, що почала виступати в плавацьких першенствах УСЦАК у 1968 році, досі вписала на своє Konto 15 клубових чемпіонатів і три в УСЦАК — Схід. Багатократно плаваки „Ч. Січі” здобули теж звання віцечемпіонів і встановили в окремих роках рекордові висліди. Тенісисти, між якими найдовше виступає Зенон Снилик, здобули нагороди першунів 17 разів.

УСВТ „Чорноморська Січ” було єдиним українським спортивним осередком, що в 1988 році, вдруге в своїй історії, взяло участь у Другій Українській Спортивній Олімпіаді у Філядельфії, і цим разом „січовики” виграли золоті медалі: у футбольному турнірі, тенісі, плаванні, шахах, легкій атлетиці і настільному тенісі; срібні медалі в жіночій відбиванці і бронзові медалі в турнірі юнаків футболу

Треба пригадати, що ряд спортсменів „Ч. Січі” були учасниками двох „Вільних Олімпіад” в Етобікок, Канада, де причинилися до здобуття збірою Українців золотих, срібних і бронзових медалів у копаному м'ячі, жіночій відбиванці, тенісі. Великим досягнення УСВТ „Чорноморська Січ” було створення власної Спортової Школи, яка саме в 70-річчя Т-ва відзначить свій 25-річний ювілей. Спортова Школа „Чорноморської Січі” славиться своїм добірним складом інструкторів, що завжди є фахівцями свого діла. В останніх

роках до складу інструкторів входять вже відомі тренери, викладачі фізичної культури з університетів Ужгороду, Києва й інших міст України. УСВТ „Чорноморська Січ” є теж єдиним українським спортовим осередком, що вже на протязі 30-ти років видає свій орган журнал „Наш Спорт”. В грудні 1993 року появилось Ювілейне число „Нашого Спорту”.

Під сучасну пору в проводі УСВТ „Чорноморська Січ” працюють такі особи: Мирон Стебельський, голова; Омелян Твардовський, перший заступник; Ігор Луків, другий заступник; Осип Труш, секретар; Христина Процюк, заступниця; Олесь Напора, імпрезовий референт; Андрій Воробець, Роман Пиндус, Олена Колодій, Михайло Лесько, Олег Колодій, Марійка Бокало, д-р Орест Попович, Євген Бренич, Михайло Паливода, Володимир Василяк, Осип Сташків, Люба Лапичак-Лесько — на різних постах і в провадах ланок.

На закінчення цього нарису не можемо не згадати про обставини, коли 70-річчя УСВТ „Чорноморська Січ” збігається із 100-літніми Ювілеями „Свободи” і УНСоюзу популярно званого „Батька Союзу”.

В історії УСВТ „Ч. Січ” „Свобода” і УНСоюз відіграли не абияку ролю. Завдяки сторінкам „Свободи” на протязі минулих 70-ти років УСВТ „Чорноморська Січ” не тільки мала полегшену справу для мобілізації своїх кадрів і прихильників, але там були віддзеркалені усі виступи дружин і спортсменів, подані інформації й світлини про все, що діялось у Товаристві, тобто тут була відображена його історія.

Батько Союз — Український Народний Союз — у свою чергу завжди щедро фінансово піддержував, коли такої піддержки потребували окремі ланки і дружини „Ч. Січі”. Цю світлу традицію УНСоюз продовжує і в сучасності, спонзоруючи „січові” юнацькі дружини копаного м’яча. Завдяки цій доброчинності УНСоюзу, вже довгі десятиліття при УСВТ „Чорноморська Січ” існують два Відділи УНСоюзу — 14-ий і 214-ий, більшість членства яких становлять рівночасно члени УСВТ „Ч. Січ”.

ЖИТТЯ

В відділі кадрів питають у одного з працівників: „Ваш сімейний стан?” — „Нестерпний”, — відповів той.

Жарти тут і далі зібрав і впорядкував Юрій Стефанівський (Львів).

Д-р Осип КРАВЧЕНЮК

СТЕЖКАМИ ОТЦЯ ІВАНА ВОЛЯНСЬКОГО В АМЕРИЦІ

Про о. Івана Волянського та його душпастирську діяльність, особливо в ЗСА, написано в нас дотепер небагато. Більшість інформації порозкидана по книжках, календарях і журнальних та газетних статтях ¹⁾ під час, коли окремих праць про нього маємо дуже мало ²⁾. Ціллю цієї статті є підсумувати все те, що дотепер знаємо про о. Волянського й, по змозі, внести певні нові причинки до з'ясування його місіонарської праці серед наших перших імігрантів. Це, звичайно, нелегке завдання. Бракує нам, в першу чергу, видавана ним газета „Америка”, не маємо точних записок з часу його двох перебувань у цій країні, а в збірниках, видаваних при нагоді ювілеїв заснованих о. Волянським церков, знаходимо дуже неточні й деколи суперечні собі дані. Найбільш достовірними джерелами є судові документи, видані при нагоді інкорпорації церков, братств, купна нерухомостей під будову церков, грошових трансакцій тощо. Та і тут можливості наших досліджень були обмежені, бо не мали ми змоги перевірити на місці збірки документів у всіх тих судах, що в їх округах працював наш священник-піонер. Це завдання треба буде ще виконати.

1. Принагідні інформації про діяльність о. Волянського знаходимо в таких публікаціях: М. Павлик. „Русини в Америці”. Товариш (Львів), 14 червня 1888 р.; К. Андрухович. З життя Русинів в Америці. Коломия, 1904; І. Волянський. „З давніх літ. „Свобода”, Ч. 36, 5 вересня 1912, стор. 4; Юліан Бачинський. Українська іміграція в З'єдинених Державах Америки. Львів, 1914; Пропам'ятна Книга Українського Народного Союзу, видана з нагоди сороклітнього ювілею УНС. Джерзі Сіті, 1936 (Відтепер ця публікація буде подана як Пропам'ятна книга УНС-у); Ісидор Сохоцький. „Українська Католицька Церква візантійсько-слов'янського обряду в ЗДА”. Українська Католицька Митрополія в Злучених Державах Америки. Філядельфія, 1959, стор. 199-248; Bohdan Procko. “The Establishment of the Ruthenian Church in the United States, 1884-1907”. Pennsylvania History, vol. 41 pg. 2 (April 1975), pp. 137-154. Цінні дані містять також католицька Енциклопедія та поодинокі календарі УНС-у. „Провидіння”, Укр. Робітничого Союзу та ін.

2. Окремі статті про о. Волянського виготовили: Юліан Рабій. „Отець Іван Волянський”. Теревовельська Земля; історично-мемуарний збірник. Нью Йорк, 1968, стор. 499-501, та Олександр Лужницький. „У 50-ліття смерті о. І. Волянського”. Америка (Філядельфія), 1 серпня 1976, стор. 2-3.

о. Іван Волянський

перший український церковний і народний організатор в Америці.

Велику працю о. Волянського належно оцінили також чужинці, публікуючи в газеті „Івнінг Гералд” (Шенандоа) з 30-го травня 1887 року окрему статтю, в якій читаємо: „Хоч молодий, ледве чи понад тридцятку, високий і стрункий, хоч і солідно збудований і досить пристійний, о. Волянський не має собі рівного, як робітник. Він рідко дозволяє собі на відпочинок, так всеціло він вкладає свою душу в свою працю. Якщо життя й здоров'я витримає пробу, його релігійна позиція, як також позиція його Церкви стане за одно чи два десятиліття високою і тривкою в Америці, і він зможе тоді спокійно радіти з почесей, на які він так дуже заслужив”.

Осип Кравченко

Народився він 2-го липня 1857 року в Яблоніві біля Копичинця в родині о. Якова Волянського й Теклі з Мацелинських. Початкову освіту здобув у рідному селі, а гімназійне навчання закінчив у Тернополі 1875 року. На студії теології поступив у духовну семінарію у Відні, студіюючи одночасно на тамошньому університеті математику й вивчаючи східні мови: єврейську, старо-халдейську, сирійську та арабську. Коли до цього додати також його добре знання латинської, грецької, англійської, французької, німецької, португальської та слов'янських мов, дістаємо образ високоосвіченої людини. Побувши два роки у Відні, він повернувся в Галичину й у Львові закінчив свої теологічні студії. Одружився з Павлиною (1861-1896), дочкою о. Юліяна Ганкевича, пароха Красного біля Теребовлі, а після висвячення завідував парохіями в Городку, Крилосі, Настасові, Нагір'янах і в Луці. По смерті батька о. Якова, він обняв пост адміністратора парохії в рідному Яблоніві, звідки на покликання Митрополита Сембратовича виїхав 1884 року на місійну працю до Америки. В червні 1889 року вернувся о. Іван до Галичини й одержав крилошанські відзначення та велику парохію в селі Острівець біля Теребовлі. 1890 року поїхав він з дружиною Павлиною вдруге до Америки, щоб по кількох місяцях знову повернутись у рідні сторони. В час т.зв. „бразилійської гарячки” був висланий 1896 року Краєвим Виділом до Бразилії для прослідження умовин життя для майбутніх емігрантів, а кілька літ пізніше взяв участь у паломництвах до Єрусалиму й Риму. Як теребовельський декан, він розвинув жваву культурну й економічну діяльність в Острівці та в приналежних до нього дочерніх парохіях Зубів, Застіноче й Слобідка Струсівська. Декан заснував Філії товариства „Просвіта” в Острівці, Зубові й Слобідці Струсівській (1908), філію „Руського Товариства Педагогічного” й „Руську Бібліотеку” в Острівці та очолював їх; створив кооперативи в Зубові й Застіночу, дав почин до створення позичкової каси „Поміч” у Теребовлі й сповняв функції голови її Надзірної Ради; брав активну участь у праці теребовельської філії товариства „Сільський Господар”, був членом Повітової Ради, а його палкі виступи на передвиборчих вічах причинилися до того, що д-ра Олександра Колессу обрано двічі послом до Австрійського парламента (1907 і 1911). 1913 року за згодою Митрополита Андрея Шептицького, о. Волянський замінявся парохією з о. Плятоном Карпінським, парохом Дичкова біля Тернополя. У 1918 році працював місіонером на Холмщині й Поліссі; 10-го вересня 1919 року був інтернований поляками й вивезений до Стшалкова, а звідти — до таборів у

Домб'ю і Модліні. Звільнений навесні 1920 року, повернувся о. Іван до Дичкова, де помер осамітнений 1-го серпня 1926 року.³) (Його дружина померла у Бразилії раніше).

Виїзд до Америки

Початки душпастирського збігаються з часом, коли до Америки почали виїждати перші наші емігранти, спершу лемки з-під мадярської займанщини, відтак з Західньої Галичини, а дещо пізніше також східні галичани. Залишали вони свої рідні сторони й своє мізерне майно, щоб уникнути страшного визиску мадярських, словацьких і польських землевласників та шукати кращої долі за океаном у ЗСА, країні, яку різні агенти представляли їм як справжній рай на землі. Та коли вони прибули на нові місця поселення, особливо в Басейн твердого вугілля в Пенсильванії, вони натрапили на дуже сувору дійсність. В більшості неписьменні й, очевидно, без знання англійської мови, вони стали предметом визиску, насмішок і навіть побоїв місцевих американців, які вважали їх страйколомом і перешкодою в напрямі досягнення кращих заробітних платень. Не краще прийняли їх імігранти інших слов'янських народів, зокрема поляки, що прибули сюди дещо раніше. Хоч вони могли допомогти нашим піонерам, наприклад, під мовних оглядом, та до цього ніколи не дійшло, й ці слов'яни, не менше від місцевих людей, насміхалися й знущалися над ними. Крім цих зовнішніх труднощів, нашим імігрантам бракувало однозгідності також між собою; одні вважали себе „мадярами“, інші — „поляками“ чи „словаками“, хоч у загальному не чужим був їм термін „русин“, чи пак „руснак“. Єдине, що дійсно лучило їх усіх, було те, що вони знали, що вони греко-католики й усі однаково любили свою Церкву. Вона завжди була для них прибіжищем у біді, в ній вони бачили свій порятунок особливо тоді, коли опинилися у зовсім чужому світі. Тому й при допомозі Карла Райса, німця з Росії, вирішили вислати до Митрополита Сембратовича листа (хоч і не належали до його дієцезії) такого змісту: „Ми тут, Владико, зайшли самі, хоч незрячі. Але не зовсім ми ті самі, що в краю, бо до того щось нам бракує. Бракує нам Бога, котрого ми розуміли б, котрого лиш по-своєму могли б чтити. Ти, Владико, отець нам і тут, бо отець Руської Церкви, хоч ми з Заходу Руси і не з Твоєї дієцезії. Тож просимо: дай нам з краю духовних, дай благословення на будову

3. Теребовельська Земля..., стор.л 499-501 та Олександр Лужницький. „У 50-ліття смерті о. І. Волянського. „Америка“, 1 серпня 1976, стор. 2-3.

церков, хай на чужині маємо все, чим свята наша Русь” 4). 24-го жовтня 1884 року Митрополит передав о. Волянським відповідь до імігрантів, в якій згадує про своє перебування на Лемківщині та повідомляє їх про те, що знайшов для них „душпастиря нашого руського з тої Архидієцезії Львівської. Він поїде до Вас тими днями, як тільки дістане на дорогу гроші — бо він жонатий, однак хоч бездітний, то все таки для двоїх осіб, значить для нього і його жени, мало тих 50 ринських, котрі Ви прислали. Він вже за пару днів буде готовий до виїзду до Америки, до Шенандоа. Називається Іван Волянський і сподіваюся, що будете задоволені з нього”. 5) Коли серед наших імігрантів почала поширюватися вістка про приїзд священика, вони zorganizували збірку потрібних на його приїзд фондів у всіх околицях, посилаючи туди окремих збірщиків. Це було дуже не по нутру польським священикам, що до їхніх церков наші люди ходили до того часу, вплачуючи різні церковні вкладки. Вони почали ширити поголоски, що до приїзду греко-католицького священика не може прийти, бо на те не дозволить Рим, ба навіть і уряд ЗСА не допустить сюди такого священика, в додатку жонатого. Ці злобні поголоски мали чималий відгомін серед наших імігрантів особливо в Шамокін, Ексцельсіор і в Гейзелтоні, і вони часто відмовлялися складати свій даток, мовляв „з того нічого не буде”. 6) А проте „було”. В грудні 1884 року о. Волянський приїхав до Америки. Зупинився коротко в Джерзі Ситі, де думав спершу залишитися, однак через кілька днів виїхав до Шенандоа. Його приїзд в те містечко привітали наші люди з найбільшою радістю й сльозами. Та цей їхній ентузіазм намагалися притупити польські духовники. Ось, наприклад, у навечер'я визначеної о. Волянським на 19-те грудня 1884 року першої відправи-вечірні в Шенандоа, до Народної Торгівлі в Шамокіні прийшов польський священик і запитав, чи це правда, що приїжджає (руський) священик. Коли йому підтвердили цю вістку, він спитав: „А позволєне ма́це?” — „Маємо”, — відповіли наші люди. — „А сконд?” — „А звідкись маємо”, — була відповідь. Тоді священик сказав: „А ми, поляци, не позволіми” 7). — Прямо не хочеться вірити, чому якраз поляки, слов'янський нарід, так сильно в той час противилися релігійному поступові наших піонерів. Тож про винаймлення латинського костела на заплановану о. Волянським відправу не могло бути й

4. Ісидор Сохоцький. „Українська католицька Церква візантійсько-слов'янського обряду” в Українська Католицька Митрополія в Злучених Державах Америки, стор. 200.

5. Там же, стор. 200-201.

6. К. „Історія першої руской церкви въ Шенандоа, Па. Першій Руско-Американській Календарь. Впорядивъ Несторъ Дмитровъ. Мавнт Кармел, Па., 1897, стор. 135. (Відтепер: Першій Руско-Американській Календарь).

7. Пропамятна Книга УНС-у, стор. 273.

мови. Тому перша на цій землі Вечірня в нашому обряді була відправлена у винайнятій Керн Голл при Мейн Стріт у Шенандоа в середу, 18-го грудня 1884 року. Теодозій Талпаш пише при цій нагоді, що „наші люди з цілої околиці посунули до тої церкви. Не знаю, звідки то взялося стільки наших людей, що ми набили повну церкву. Видно, що зійшлися люди з усіх усядів”⁸). — В цій залі створено відтак тимчасову каплицю ім. Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії і каплиця служила кілька місяців для церковних відправ.

Перші греко-католицькі церкви в Америці

а) Шенандоа

Приїзд о. Івана Волянського в околиці Твердого вугілля в Пенсильванії викликав велике духове піднесення серед наших імігрантів. Заохочені першим успіхом, вони скликали перші парохіяльні збори в Шенандоа, створили Будівельний комітет, вирішили оподаткувати себе й приступити до будови власної церкви. Визначили податок від родини 10 дол., від самотніх — 5 дол., як також один доляр на місяць від родини й 50 центів від самотніх. 18-го січня 1885 року зорганізували перше Братство ім. св. о. Миколая, а незабаром приступили до купна двох парцель на північній частині Сентер Стріт (750 дол.) і за зложені гроші почали будову церкви в жовтні 1885 року. Та коли через недбальство контрактора завалився верх церкви, довелося все розбирати й починати нову будову. Її закінчено восени 1886 року і посвячено в день св. Архистратига Михаїла 21-го листопада цього ж року при великій масі народу⁹). І при цій величавій нагоді не обійшлося без наклепів і образ з боку польського духовенства й на його доноси також ірландських єпископів, які забороняли своїм вірним брати участь у посвяченні наріжного каменя, а пізніше — новозбудованої церкви, загрожуючи їм викляттям, відмовою розгрішення тощо. А ірландський архієпископ Філядельфії Патрик Раєн (1831-1911), до якого пішов представитися о. Іван Волянський, поставився до нього ворожо. Отець Волянський пише, що архієпископ Раєн „був уже попереджений про мій приїзд польським священником з Шенандоа, і тому прийняв мене зле. Сам не показався, тільки його генеральний вікарій заявив мені, що юрисдикції, уділеної моїм архиєреєм, не узнає і зі своєї сторони не дозволяє мені на ніякі священодійства.

8. Там же.

9. К. „Історія першої рускої церкви в Шенандоа. Па”. Перший Руско-Американський Календарь, стор. 135.

Заразом сказав, що для жонатого священника нема в Америці місця”¹⁰).

Одночасно Раєн писав до Риму листи з вимогою відкликати жонатого священника, мовляв, це „скандал”, суспендував о. Волянського, велів відправляти публічно молитви, щоб Бог не дозволив греко-католикам збудувати церкву, й, вкінці, заборонив хоронити наших людей на католицькому цвинтарі¹¹). Та всі ці наруги не зупинили о. Волянського від продовжування місійної праці в Америці, для якої він не потребував юрисдикції архієпископа Раєна, бо таку мав від Митрополита Сильвестра Сембратовича.

Вістка про о. Волянського в Шенандоа стрілою рознеслася не тільки в поблизькі місцевості, де вже перебували наші люди, але й у віддалені околиці. Шенандоа стала справжнім центром нашої еміграції. Звідусіль приїздили наші піонери, щоб шукати у свого священника порад, як також при нагоді хрещення, чи пак вінчання¹²). Крім того, не маючи довір'я до місцевих банків, вони віддавали й свої скромні заощадження до церковної каси в Шенандоа. Цей шляхетний вчинок приніс отцеві пізніше чимало неприємностей, а його церкві — велику шкоду. Це тому, що за ті гроші він купував у різних поблизьких місцевостях площі під будову церков. Більшість новопосталих парохій звернули свій борг, а деякі, наприклад, Кінгстон, ні, що довело до довголітнього й коштовного судового процесу.

Заснування першої греко-католицької парохії в Шенандоа та велике зацікавлення наших імігрантів будувати церкви також у інших місцевостях поставило о. Волянського перед майже непосильне завдання. Жнива були великі, а робітників, крім нього самого, взагалі не було. Ось тому він вислав до о. Олександра Стефановича (катехит у Львові, співосновник і почесний член „Просвіти”) лист, у якому писав: „Людей нам тут треба, інтелігентних людей. Будівничих нового життя на еміграції. Інакше може вона для нас пропасти”¹³). На це прохання о. Стефанович звернувся до Володимира Сіменовича, тоді студента третього року прав у

10. Теребовельська Земля, стор. 395.

11. К. „Исторія першої руской церкви въ Шенандоа. Па.” Першій Руско-Американській Календарь, стор. 136.

12. Першою дитиною, охрещеною о. Волянським у каплиці в Шенандоа, була Марія Марусин, дочка Михайла і Анни. Акт хрещення відбувся 25 грудня 1884 р. Перший шлюб відбувся 5 січня 1885 р. між Михайлом Прінгелем (син Івана й Марії) і Марією Іванко (дочка Симеона й Доротеї) з Шароша, Мадяричина. 25 січня 1885 р. відбувся у Шенандоа перший похорон Марії Федорчак, дочка Олександра й Марії Федорчак з села Рінки біля Сяніка. (див. Bohdan Procko. “The Establishment of the Ruthenian Church in the United States, 1884-1907”. Pennsylvania History, vol. 42, no. 2 (April 1975) p. 141.

13. див. Пропам'ятна Книга УНС-у, стор. 383.

Львові. Цей останній, однак, намовив на виїзд до Америки Скородинського, в той час секретаря „Просвіти”, й написав про це о. Волянському, зазначуючи, що, якщо буде потрібно ще якоїсь помочі, тоді він також поїде. На це о. Волянський відписав Сіменовичеві, щоб негайно приїздив до Америки й, якщо можливо, привіз з собою одного священика ¹⁴). І так 17-го березня 1886 року Сіменович приїхав разом з о. Зеноном Ляховичем до Шенандоа.

б) Кінгстон

Від самих початків свого перебування в Америці о. Волянський не обмежувався тільки до праці у своїй парохії в Шенандоа. На прохання наших імігрантів, розкинутих тоді вже по різних стейтах ЗСА, він розгорнув широку місійну діяльність поза межами Басейну твердого вугілля, відвідуючи Оліфант, Піттсбург, Філядельфію, Нью Йорк, а відтак також Кольорадо й Міннесоту. Коли приїхав о. Ляхович, він працював коротко сотрудником у Шенандоа, а пізнім літом 1887 року виїхав до Кінгстону, Па., де якраз тоді почалася будова заснованої о. Волянським церкви. Перед тим наші люди з цих околиць ходили до німецької церкви св. Миколая у Вілкс-Баррі, або їздили пароплавом по ріці Саскеганні до польського костела в Нентікок. Парцелі під будову церкви закупив о. Волянський за 300 доларів у І.М. і Джуніяти Марсі й вони містилися при Честнат авеню. 20 липня 1887 року власники парцель передали йому відповідні правні документи ¹⁵). Там таки побудовано дерев'яну церкву, яку посвятив о. Волянський в сослуженні о. Ляховича в неділю 30-го жовтня 1887 року. Тимчасову каплицю в домі Стефана Барнія, де дотепер відправляв св. Літургію о. Волянський, зліквідовано. Подібно, як перша Вечірня в Шенандоа, посвячення церкви в Кінгстоні було другою великою урочистістю нашої іміграції, на яке окремим поїздом приїхали люди з Шенандоа та інших місцевостей ¹⁶). Новозасновану парохію перебрав о. Ляхович. Та ще добре не пролунала серед місцевих наших людей радість з нагоди відкриття власної церкви, як до них прийшла вістка про несподівану смерть їхнього священика. Це сталося в п'ятницю, 4-го листопада 1887 року, отже всього п'ять днів після урочистого посвячення церкви. У цей день, увечорі, о. Ляхович пішов зі своїм приятелем о. Кирилом Драппою з Нентікок на концерт оркестри М. Строгова. По концерті він не хотів повертатися до Кінгстону й

14. Володимир Сіменович. „З мого життя”. Календар Українського Народного Союзу на рік звичайний 1931 стор. 70.

15. Luzerne Country Courthouse (Wolkes-Barre, Pa.) Deed Book, vol. 267. p. 47 (Бідтєнєп: LCC. Deed Book, Vol...).

16. „Kingston Church Dedicated”. The Wilkes-Barre Daily News-Dealer, Monday, Oct. 31. 1887, p.

4. Також „The Greek Polish Church in Chestnut St. dedicated.” Wilkes-Barre Record, Tuesday morning, Nov. 1, 1887, p. 4.

вирішив заночувати зі своїм другом у Вілкс Беррі, в готелі Шварца при Канал стріт. Коли ранком о. Драппа будив його, він зауважив, що о. Ляхович був неживий. Покликаний д-р Стюарт ствердив атаку серця. При ньому знайдено 331.50 доларів, правдоподібно гроші, призначені на покриття коштів будови церкви в Кінгстоні. 17) Отця Ляховича поховано на новім цвинтарі в Шенандоа, а над його гробом поставлено за церковні гроші муровану каплицю. На його місце прийшов до Кінгстону о. Микола Зубрицький, якому о. Волянський передав 10-го липня 1888 року суму 700 доларів на закуп другої площі біля церкви 18). Та о. Зубрицький, не побувши навіть року в Америці, повернувся до Європи. Таким чином, о. Волянський залишився знову сам. Тому восени 1888 року він вислав Володимира Сіменовича вдруге до Галичини, щоб просити Митрополита Сильвестра Сембратовича про нового священика. Ним був о. Константин Андрухович з Львівської єпархії, який був спочатку сотрудником у Шенандоа, а відтак перейшов до Кінгстону, де залишився до червня 1889 року. 19)

Хочу тут зазначити, що під час своєї другої подорожі до Галичини Володимир Сіменович правдоподібно запропонував Іванові Франкові виїзд до Америки. Після того, як Франка викинули 1886 року з „Зорі”, він почав працювати від 1887 року в „Кур’єрі Львовськiм”, хоч і ця праця була матеріально непоплатною. Тому Михайло Павлик писав в листі до Михайла Драгоманова, що на весну 1889 року наш поет збирався їхати до Шенандоа, „куди його запрошували земляки редагувати перший український часопис „Америка” (Див. Переписка М. Павлика з Драгомановим, том 5, стор. 240). Чому Франко не поїхав до Америки, не знаємо. Знаємо, однак, що, коли Павлик і Франко почали 1-го січня 1890 року видавати „Народ”, ця газета приходила також до Шенандоа, до Олифанту, де жив тоді Сіменович, та до 14-ох інших імігрантів.

в) Вілкс-Беррі

Подібно, як кінгстонці, наші імігранти з Вілкс-Беррі ходили спочатку до німецького костела св. Миколая, або до польського в Нентікок, але 6-го липня 1887 року вони запросили до себе о. Волянського, який подібно як у Шенандоа відправив для них першу Вечірню в домі Івана Ковалія. Коли ж на слідуочу неділю о. Волянський відправляв св. Літургію в домі Степана Барнія в

17. "Found dead in bed; a young priest's sudden taking off." The Evening Leader (Wilkes-Barre, Pa.), Friday, Nov. 4, 1887, p. 1. Також Wilkes-Barre Record, Saturday morning, Nov. 5, 1887, p. 4.
18. LCC. Deed Book, vol. 273, p. 576-577.

19. Пілс о. К. Андруховича церкву Покрова ПДМ в Кінгстоні обслуговували оо.: Іван Запотоцький (1889-1891), Володимир Молчани (1891-1902), Акакій Камінський (1902-1908) і т.д. Правні документи до історії церкви в Кінгстоні зберігаються в LCC. Deed Books vol. 308, p. 193; vol. 340, p. 129; Charter Book, vol. 3, pp. 254 -255.

Кінгстоні, люди з Вілкс-Беррі вирішили відбутися збори в справі побудування власної церкви, мовляв, до Кінгстону невідгідний доїзд. Постановили задержати першу церковну збірку (196.50 дол.) й наложити на себе податок в сумі 60 дол. на закуп площі під будову догідніше розташованої церкви. Цього й довершили, закупаючи за 1,500 дол. дві парцелі при Норт Мейн стріт у Вілкс-Беррі, а 28-го серпня 1887 року о. Волянський посвятив наріжний камінь під будову дерев'яної церкви при 668 Норт Мейн стріт. Тому що майже всі перші члени (52) місцевої греко-католицької громади походили з Закарпаття, вони вислали прохання до Мукачівського єпископа, щоб прислав їм священика. У відповідь на це приїхав до Вілкс-Беррі о. Олександр Дзубай і разом з о. Волянським посвятив новозбудовану церкву 6-го квітня 1889 року ²⁰). На теперішню Марійську церкву у Вілкс-Беррі при 695 Норт Мейн стріт асигнував гроші місцевий підприємець Іван Косек, і її посвятив 6-го вересня 1900 року тодішній парох о. Корнило Іляшевич ²¹).

г) Олифант

Ще 1885 року о. Волянський відвідав вперше громаду в Олифанті, Па., а пізніше він навідувався туди частіше. Під його проводом наші імігранти цього містечка склали вже 1887 року 4,000 дол. на т.зв. Фонд будови церкви, а на закупленій ними площі самі майбутні парохіяни побудували 1888 року дерев'яну церкву — каплицю ²²). Пізніше, з постійним ростом місцевої церковної громади, до каплиці добудовано 1891 року, за часів пароха о. Гавриїла Вислоцького, середню наву і притвор. До престолу спроваджено ковчег та інші приладдя від Димета зі Львова. Іконостас і престол виконав різьбар Іван Захаріяш. Церковні книги, кивот, фелон, хоругви та свічники куплено в Михайла Спожарського у Львові. 1892 року парохіяни з Олифанту купили два акри землі на цвинтар, а рік пізніше побудували також дім для священика за 3,800 доларів. ²³).

д) Фріленд

Невеличка громада вірних греко-католицької церкви існувала в 80-их роках минулого століття у Фріленді, Па. Довідавшись про

20. В початках до цієї церкви приїздив о. Волянський. Відтак у ній душпастирювали оо.: Олександр Дзубай (1889-1891), Микола Стецович (1891-1892), Олексій Товт (1893-1894), Михайло Балог (1894, 6 місяців), Акакій Камінський (1894-1896), Микола Шеремелли (1896, 3 місяці), Корнило Іляшевич (1896-1901) і т.д.

21. „Greek-Catholic Church, the one of which Father Illyasavitis is pastor dedicated-parade of societies”. The Record of the Time (Wilkes-Barre, Pa.), Friday, Sept. 7, 1900, p.3.

22. Souvenir Dook; Blessing of the Renovated Church of SS. Cyril and Methodius in Olyphant, Pa. Thanksgiving Day, November 27, 1952, p. (6-7).

23. „Церковь руська въ Олифанті”. Перший Руско-Американський Календарь, стор. 146. Після о. Волянського церкву в Олифанті обслуговували оо. Гавриїл Вислоцький, Теофан Обушкевич, Іван Ардан, Микола Струтинський, Іван Венігородський, Володимир Стек та ін.

перебування у Шенандоа о. Волянського, замешкалі там наші люди запросили його до себе, щоб відслужив їм св. Літургію. Це сталося 1886 року у винайнятій залі при вулицях Мейн і Сентер. Будову дерев'яної церкви імігранти у Фріленді почали в березні 1887 року, а в неділю, 26-го серпня 1888 року о. Волянський поблагословив церкву Успення Пречистої Діви Марії. Від початків і певний час після побудови церкви приїздив щоякийсь час сам о. Волянський, а від 1889 року її обняв василіянин о. Кирило Гулович. 24).

е) Гейзелтон

Тому, що місто Гейзелтон лежить недалеко від Шенандоа, припускаю, що о. Волянський навідувався туди 1886, чи пак 1887 року, і відправляв там для численних наших імігрантів св. Літургію у винаймленій залі, як це робив у інших місцевостях. Докладних інформацій мені бракує в цю мить. Найстаршим документом, що його мені пощастило дотепер відшукати, є договір між о. Волянським і залізничною компанією Лігай Веллі, датований 8-го грудня 1888 року. Йдеться тут про закуп парцелі при вулицях Сідер і Біч 25). Другий документ, що вказує на початок цієї церкви, походить з 1-го червня 1889 року 26). На згаданій парцелі поставлено, мабуть, у першій половині 1889 року, малу капличку там, де сьогодні стоїть парохіяльний дім. Почату о. Волянським працю продовжував о. К. Андрухович, а першим постійним парохом Марійської церкви в Гейзелтоні став о. Микола Стецович, що на його місце прийшов вкоротці о. Євген Волкай з унгарської єпархії. 27). Перебуваючи вдруге в Америці, о. Волянський передав згадану вище церковну посілість мужам довір'я (6-го травня 1891 року), а прохання про затвердження документу власности склав на руки американського консула Юліана Голдшмідта у Відні 8-го березня 1892 року 28). На зборах парохіян 13-го травня 1893 року рішено передати церкву й усю іншу власність під опіку першого латинського єпископа

24. Дані взято з листа о. Леонарда М. Голлика, теперішнього пароха Марійської церкви у Фріленді. Давніший парох цієї церкви о. Жигмонт Брінський припускає, що церкву у Фріленді почато будувати 1889 р. (див. *A History of Wilkes-Barre and Wyoming Valley*, vol. 6, (1930), pp. 737-736). О. Гавриіл Гулович працював у Фріленді в 1890-1898 р. По ньому там душпастирювали оо.: Гавриіл Мартяк (1898-1904), Ірен Яніцки (1904-1906), Микола Молчани (1906-1908), Вартоломей Туткович (1908-1913), Михайло Андрейкович (1913-1917), ще раз Ірен Яніцки (1917-1918), Жигмонт Брінський (від 1918-?) і т.д. Правні документи до історії церкви у Фріленді можна знайти в *L. CC. Deed Books*, vol. 342, pp. 190-192; v. 415; vol. 516, pp. 301-302; vol. 516, pp. 338-339; vol. 541, pp. 137-138; vol. 551, pp. 144-145. *Charter Books*, vol. 2, p. 540; vol. 4, pp. 485-487; vol. 8, pp. 477-479.

25. *LCC. Deed Book*, vol. 305, pp. 468-469; vol. 304, p. 504.

26. *Schuykill County Courthouse (Pottsville, Pa.) Deed Book*, vol. 21, p. 439.

27. *A History of Wilkes-Barre and Wyoming Valley*, vol. 6 (1930), p. 735. Після о. Є. Волкай парохію Марійської церкви у Гейзелтоні мінялися дуже часто. Найдовше працював там о. Іван Шабо, 26-тий священик в сороколітній історії парохії.

28. *LCC. Deed Book*, vol. 307, p. 257.

Скрентону Владики Вілліяма О'Гери (1816-1899), а договір у цій справі зроблено 19-го травня 1893 року ²⁹⁾.

є) Шамокін

1886 р. За порадою о. Волянського в 1886 році Іван Глова (пізніше касир і головний радний УНС-у) дав почин до будови церкви в Шамокіні, Па. Він і зайнявся збіркою потрібних фондів, а допомагали йому Григорій Барна (помер в 1891 році), Мойсей Демчко, Теодозій Талпаш (народжений 1857 року в селі Лабова біля Нового Санча, пізніше перший головний передсідник УНС-у, згодом заступник передсідника і радний), Теодор Федько та Онуфрій Мурдза. 1888 року о. Волянський посвятив наріжний камінь, а закінчену 1889 року церкву поблагословив о. Андрухович. До того часу громаду в Шамокін обслуговував священник з Шенандоа, відправляючи Богослуження у винайнятій залі, а відтак ще якийсь час у новозбудованій церкві. Коли ж шамокінська громада почала більшати, виринула потреба власного священника, і ним став від 6-го липня 1890 року Теофан Обушкевич з Перемиської єпархії (помер 1924 р.). Він побув тут точно один рік і перейшов до Олифанту. Тому в слідуючих двох роках до Шамокіну доїздив знову священник з Шенандоа. В міжчасі громадяни Шамокіну просили Митрополита Сембратовича прислати їм нового душпастиря. Це сталося 30-го квітня 1893 року, коли сюди приїхав о. Іван Констанкевич. ³⁰⁾

ж) Джерзі Ситі

Дивним збігом обставин перша греко-католицька церква в околиці Нью Йорку постала не в самій метрополії, а в Джерзі Ситі. Причина цього лежить, мабуть, у тому, що закуп потрібної під будову церкви площі спричиняв тут багато більше труднощів, ніж у Пенсильванії, в районі твердого вугілля. Ціни на нерухомості були дуже високі й, очевидно, не під силу малій у той час українській громаді в Нью Йорку. Не багато краще виглядали справи також у Джерзі Ситі. Як уже сказано вище, о. Волянський побував тут кілька днів по приїзді до Америки й спочатку думав навіть залишитися тут. Цього він не зробив, але зате відвідав 1887 року місцеву громаду, що становила тоді 17 родин, в більшості зі Східної Галичини. Це тому автор статті „Руська колонія в Джерзі Ситі, Н.Дж.” називав тамошню громаду „найстаршою галицько-руською колонією” ³¹⁾. Стаття була друкована в першому

29. LCC. Deed Book, vol. 318, pp. 189-191. Інші правні документи до історії Марійської церкви у Гейзелтоні можна знайти в Charter Book, vol. 3, pp. 139-140; Mortgage Books, vol. 140, p. 22-24; vol. 144, pp. 15-16; Deed Books, vol. 304; p. 504; vol. 305, pp. 468-469; vol. 337, pp. 326-328; vol. 354, pp. 410-415.

30. „Русско-католицька церковь въ Шамокині, Па.” Першій Руско-Американській Календарь, стор. 140-141.

31. див. Першій Руско-Американській Календарь, стор. 153.

Календарі УНСоюзу, що звався тоді „Першій Руско-Американській Календарь”. Перші українські поселенці в тому місті, пише він, „бували вже перед тим по світі. Ходили вони по цілій Галичині, по Уграх, бували і в Росії й Німеччині. Неодин з них, отже, мав уже більше практичного розуму й мусів мати, чим ті, що поза своє село й повітове містечко ніколи не рухались, а тим самим, прийшовши до нового світа, він знав скорше дати собі раду і не лакомився на копальні, але ставав до іншої, якщо не легшої, то в кожному разі ‘чистішої’ роботи у фабриках”³²). 1887 року о. Волянський купив з місцевими людьми площу на розі вулиць Генрі й Честнат, і на ній поставлено каплицю, до якої він сам або о. Андрухович приїздив на запрошення вірних відправляти св. Літургію. Подібно як у інших місцевостях, о. Волянський записав і в Джерзі Ситі все церковне майно на себе й свою дружину, що виявилось пізніше помилкою, привело до непорозумінь серед громадян й коштувало їй кілька соток доларів. Перед Різдом 1890 року до Джерзі Ситі приїхав о. Г. Грушка й на місці замалої в міжчасі попередньої каплиці поставив нову церкву. Її будову почато пізно восени 1891 року, а посвячено її на весні наступного року в присутності великого здвигу людей і майже всіх українських священників, що були тоді в Америці. Коли о. Грушка залишив Джерзі Ситі 8-го березня 1896 року, на його місце прийшов о. Іван Ардан. Церквою в той час управляв окремий комітет з 12 членів, вибраних кожного року. 1901 року побудовано церкву на розі вулиць Грін і Сассекс на долині міста. Власної школи ані цвинтаря при кінці минулого століття Джерзі Ситі ще не мало знову таки через дорожнечу³³).

3) Міннеаполіс

Отець Іван Волянський виїхав у 1988 на місійну працю на Захід Америки й відвідав Міннеаполіс, де вже від 1878 року жили вірні греко-католицької церкви з Закарпаття, з округ Бехерова, Комлоші та Стебника. Майже всі вони працювали лісорубами, придбали собі в міжчасі власні доми на околицях міста, а зі своїми духовними потребами зверталися до польського священника Я. Пахольського. В час приїзду о. Волянського в Міннеаполісі було приблизно 80 наших людей. Вони звернулися з проханням до польського й німецького священників дозволити на відправу св. Літургії о. Волянським. Такого дозволу, очевидно, не дістали, а архієпископ міста Ст. Пол Іван Айленд (1838-1918) не признав повновластей для отця Івана від Митрополита Сембратовича, подібно як це зробив

32. Там же.

33. Там же, стор. 154-155.

раніше єпископ з Філядельфії Раєн. Тому першу Службу Божу відправив о. Волянський у домі Павла Поданого та Юрія Гомзика.

Відмова латинських священників відступити нашим людям свої костели на відправу св. Літургії та груба поведінка архієпископа Айленда до о. Волянського сильно діткнула українців. Вони зразу ж постановили побудувати свою власну церкву. Почали збірку грошей, а Павла Поданого вислали з цією метою до Пенсильванії. Так довершили діла. На весні 1889 року о. Волянський посвятив церкву Покрови Пресвятої Богородиці. Здавалося, що цим кроком греко-католики Міннеаполісу й околиці найшли розв'язку заспокоєння своїх духових потреб, хоч і як драматично до нього дійшло. Нікому в той час і на думку не приходило, що їх очікує велика буря. Під кінець 1889 року до Америки приїхав о. Олексій Товт, надзвичайно амбітний священник з Пряшівської єпархії. Як колишній професор церковного права, він добре знав своє становище у відношенні до латинського єпископа в Америці, й тому 19-го грудня 1889 року пішов до архієпископа Айленда. Коли він вручив йому рекомендаційний лист від Пряшівського єпископа Івана Валія, почалася розмова, яка, як виявилось пізніше, мала трагічні наслідки для Греко-Католицької Церкви в Америці. Почувши, що о. Товт вдівець, архієпископ Айленд, кинувши папери на стіл, грімко крикнув: „Я вже післав протест до Риму, щоб мені сюди таких священників не присилали, бо „я ні вас, ні того єпископа (греко-католицького з Пряшева-прим. О.К.) не вважаю католицькими. Зрештою, я не потребую тут греко-католицьких священників, мені вистачить того, що в Міннеаполісі є польський, він може бути священником і для греків”³⁴). Після цієї розмови архієпископ Айленд видав, як це було раніше й з о. Волянським, наказ, щоб латинські священники не входили в ніякі зносини з о. Товтом, мовляв, він його не признає законним священником. Вимагав, щоб це було проголошене з проповідниць, і заборонив людям приймати від о. Товта Святі Тайни та взагалі приходити на його Богослужби. Вражений такими відносинами, о. Товт написав до Пряшева листа, домагаючись інструкцій. По кількох безуспішних спробах дістав від пряшівського каноніка о. Йосифа Дзубая таку раду: „Терпїть, ради Бога! А якщо Архієпископ сумнівається, що ви правдивий католик, тоді заявіть йому, що ви готові це потвердити клятвою”³⁵). Можливо, що інший священник був би це зробив. Однак о. Товт відмовився. Про його дальшу діяльність пізніше.

34. „Примерное и мужественное выступление отца Алексия Товта на защиту православных и русско-американских идеалов”. Руско-Американский Православный Календарь на 1937 г., стор. 141-143.

35. Там же.

ПЕРШІ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ БРАТСТВА В АМЕРИЦІ

Опинившись у зовсім чужому світі, ставши до дуже небезпечної праці в копальнях вугілля чи по фабриках, виставлені часто на небезпеку побоїв зі сторони заздрисних, чи з інших причин неприхильних американських робітників, наші піонери мусили шукати способів взаємодопомоги. Тому й творили братства, головною ціллю яких було „вдержувати фонд, з якого можна б помагати хворим з-поміж членства й хоронити померлих”. — Цю цитату знаходимо в усіх інкорпораційних документах наших перших братств. Вони, ці братства, як перша зорганізована клітина наших імігрантів, ставали опісля зародком греко-католицьких церков. Громада в Шенандоа займає в цьому відношенні знову перше місце. Бо після лише одномісячного перебування в тій місцевості, о. Волянський заснував 18-го січня 1885 року перше запомогове Братство св. о. Миколая. В наступних роках постали: Братство св. Івана Хрестителя в Олифанті (14 жовтня 1886), Братство св. о. Миколая в Кінгстоні (1887). Це Братство заінкорпороване 10-го грудня 1888 року. Братство св. Кирила й Методія в Шамокіні засновано 1887 року. Тоді також постали Марійське Братство у Фріленді і Братство св. Володимира в Гейзелтоні. До Братства в Гейзелтоні приступило спочатку кілька людей з Гані Брук, однак воно незабаром впало, й шойно після побудови дерев'яної церкви в Мек Аду відновило свою діяльність в тому місті 1891 року³⁶). В 1888 році постали Братство св. Івана Хрестителя в Мейфілді і Братство св. о. Миколая в Піттсбургу. Дальшими братствами, що існували в час перебування о. Волянського в Америці, були: Братство св. о. Миколая в Плимут, Па. Заінкорпороване 10-го грудня 1889 року, це братство змінило в 1928 році назву на „Російське Православне Греко-католицьке Братство св. о. Миколая” в Едвардсвілі, а в 1969 році перестало існувати; Братство св. Петра й Павла у Вілкс-Беррі засноване 1889 року. Воно прийняло православ'я, та Братство св. Петра й Павла в Джерзі Ситі.

Для кращої координації праці братства з Шенандоа, Шамокіну, Гейзелтону, Фріленду, Кінгстону й Олифанту відбули в 1887 році в Олифанті з'їзд з метою оснувати централю, т.зв. „Соєдиненіє Братств Руських в Америці”, яка б виплачувала родині померлого 500 доларів посмертно (від 1 січня 1889 року). До цієї Централі приступило в одному лиш році 14 братств і вона могла б була виконати дуже корисну ролю. Однак виїзд о. Волянського й численні церковні роздори привели до занепаду цього „Соєдиненіє”.

36. Більше про Братство св. Володимира в Мекаду див. Пропам'ятна книга УНС-у, стор. 267-269.

Й у наслідок цього наші імігранти почали поповнювати ряди чужих, особливо словацьких заповомових організацій ³⁷⁾. По невдачі цієї спроби об'єднати існуючі братства, греко-католицькі священники з Галичини й Закарпаття заснували 14-го лютого 1892 року у Вілкс-Беррі „Соединеніє греко-католицьких Братств сіверной Америки”. Та й тут дійшло скоро до непорозумінь між галичанами й промадарськими закарпатцями й, таким чином, прийшло 1894 року до заснування „Руського (тепер Українського) Народного Союзу.

При заснованих о. Волянським парохіях і церковних братствах почали творитися Школи, оркестри, хори й театр. Перший мішаний хор постав у Шенандоа заходами Володимира Сіменовича, а вкортці після цього зорганізовано такох хор у Шамокіні; ним проводив о. Теофан Обушкевич. У Шенандоа постала також перша театральна трупа, яка давала вистави в цьому місті, а пізніше їздила до Фріленду, Шамокіну, Кінгстону, Плимуту та інших скупчень наших імігрантів. В склад цієї трупи входили, крім наших людей, також литовці, поляки, мадяри і навіть один француз-американець ³⁸⁾.

ПЕРШІ НАШІ КРАМНИЦІ В АМЕРИЦІ

Велике значення в житті перших осередків нашої іміграції мали зорганізовані о. Волянським, при співпраці Володимира Сіменовича, торговельні крамниці, в яких наші люди могли купувати товар по багато дешевших цінах. Перші з них постали в Шамокіні, Шенандоа, Фріленді, Гейзелтоні, Плимуті й Олифанті. Сам о. Волянський був президентом усіх цих крамниць і без його підпису ніхто не міг проводити будь-яких торговельних трансакцій. Для допомоги він спровадив з Галичини трьох молодих студентів: Яновича, Копровського й Антона Вислоцького. Першого о. Волянський вислав до торговельної школи у Філядельфії, а пізніше віддав йому заряд крамницею у Плимуті (на його місце прийшов відтак Тилявський). В Олифанті крамницю вів В. Сіменович, відтак Хиляк; в Шамокіні деякий час В. Сіменович, відтак Іван Глова, Степан Мурдза, Теодозій Талпаш і Шаронь. Першим, що мав крамницю у Шенандоа, був Юрій Вретяк, відтак також Михайло Кушвара, а дещо пізніше о. Волянський заложив крамницю для своєї сестри, від якої перебрав її Янович. Цією крамницею о. Волянський хотів „дати початок до заложення крамниць на спосіб

37. Там же, стор. 41.

38. Володимир Сіменович. „З мого життя”. Календар Укр. Нар. Союза на рік звичайний 1931, стор. 71.

‘Народно́ї Торговлі’ ” в Галичині „і тому купив ‘за церковні гроші обі крамниці й віддав їх під заряд Вислоцькому’, ...”³⁹). Крамниця в Гейзелтоні була під зарядом Сквіра. Коли з виїздом о. Волянського крамниці перебрав о. Андрухович, почалися різні особисті непорозуміння й сварки, що знищили всі дотогочасні надбання. Коли о. Андрухович задумав забрати всі крамниці у свої руки, начальники склепів не хотіли піддатися. Тоді він з о. Грушкою забрали у свої руки часопис ‘Америку’ з друкарнею і їздили по містах і в церквах агітували, і в той спосіб склепи порозбивалися”⁴⁰). На їх місце о. Андрухович закладав „Грецьку крамницю”, т.зв. „Грік стор”, „Руську крамницю”, „Рашен стор” і т.п., якими проводили Діонізій Салій і А. Онушак. 41).

„АМЕРИКА” — ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЧАСОПИС В ЗСА

Для поширення освіти серед наших імігрантів, а особливо для вдержання між ними єдності, о. Волянський почав видавати газету „Америка”. Перше її число вийшло 15-го серпня 1886 року і відтоді вона появлялася як двотижневик (нерегулярно) і мала великий успіх. Тому від слідуючого року газета виходила як тижневик. Проте, як дійшло до появи цієї газети, пише о. Волянський ось як: „Зачав я проте сам учитися друкувати, спровадивши собі спершу малу ручну прасу з англійським письмом; опісля спровадив я руські черенки ‘кирилицю’ з друкарні ставропігійської, котрі мали ту невивігдність, що були трохи вищі від звичайних англійських букв, отже разом тяжко було друкувати. Тою кирилицею почав я друкувати першу газету, котру я назвав ‘Америка’. Друкарства ходив я вчитися до друкарні Геральда („Івнінг Гералд” — газета в Шенандоа), а потому вчив я своїх хлопців.”⁴²). Помагали о. Волянському Григорій Дольний з Настасова біля Тернополя (він був також дяком), Василь Сарич з Лемківщини (в червні 1901 р. заложив свою друкарню при 517 E: 13-та вул. в Нью Йорку), пізніше — серб Неготинич (складач), а Антін Петровський із Сущина біля Микулинець зробив друкарські столи, станки на черенки, стільці для друкарів, полиці тощо,⁴³) Спочатку редагування „Америку” провадив сам о. Волянський. Коли ж він почав свою місіонарську працю, в нього було дуже мало часу, й тому всю роботу над

39. К „Исторія першої русскої церкви в Шенандоа, Па.” Перший Руско-Американський Календарь, стор. 137.

40. Володимир Сіменович. „З мого життя”..., стор. 71.

41. Антін Петровський. „Мої перші роки в Америці”. Календар Укр. Робітничого Союзу на рік 1939, стор. 88.

42. Пропам’ятна Книга УНС-у, стор. 36.

43. Антін Петровський. „Мої перші роки в Америці”, стор. 83.

підготовкою газети виконувала йому дружина пані Павлина. Вона займалася т.зв. „редагуванням ножичками” для „Вістей зі старого краю”, і коли о. Волянський вертався з подорожей, все було вже приготоване. З приїздом у березні 1887 року Володимира Сіменовича, редакція „Америки” перейшла в його руки. По виїзді о. Волянського до Галичини, газету продовжує о. Андрухович до липня 1890 року. Коли ж до Шенандоа приїхали оо. Т. Обушкевич і Г. Грушка, Андрухович посварився з ними, закрит „Америку” й у січні 1891 року почав видавати свою газету „Руске слово”, яка вдержалася лиш до грудня того самого року й також упала через незгоди в громаді та банкрутство кооператив. Друкарню перенесено до „Соединенія” в Нью Йорку при 5-ій вул. і Авеню „Б”.

На протязі чотирьох з половиною років (перший побут в Америці) о. Волянський проробив подивугідну працю. Він мусів бути знаменитим організатором і неменш добрим священиком, щоб за такий короткий час створити цілий ряд церков, братств, шкіл, хорів, драматичних гуртків, кооператив тощо. Його постать та вся його діяльність набирають спеціальних розмірів, коли зважимо страшні умовини, серед яких він працював. Переслідування з боку місцевих церковних чинників, велика неприхильність поляків та інших слов'ян, брак національної свідомости серед вірних Греко-Католицької Церкви та недостача освічених людей до праці — всі ці чинники підносять до висот працю цього священика-піонера. Як довго о. Волянський трудився серед наших імігрантів, — поодинокі громади робили гарний поступ у всіх ділянках життя. Він втішався серед наших людей неприхованою любов'ю, довір'ям і респектом. Він не тільки поміг їм зорганізуватися в окремі громади, свідомі своєї окремішности, але й поробив також перші кроки в напрямі нав'язання контактів наших громад з чужинецьким довкіллям. Разом з о. Ляховичем і Володимиром Сіменовичем він вступив у члени організації кравців і вуглекопів „Найтс оф Лейбор” ⁴⁴⁾, члени якої взяли навіть участь у похоронах о. Ляховича в Шенандоа. А 4-го липня 1887 року під проводом о. Волянського наша громада в Шенандоа взяла вперше участь у святкуваннях роковин Незалежності Америки. ⁴⁵⁾

Велику працю о. Волянського належно оцінили також чужинці, публікуючи в газеті „Івнінг Гералд” (Шенандоа) з 30-го травня 1887

44. „Knights of Labor” -- організація кравців, заснована Урією Сміттом Стівентом 1869 р., мабуть, масонського спрямування, в перших початках у Філадельфії. В перших роках була секретною організацією і щойно від 1884 р. стала робітничою унією. Становище Католицької Церкви до робітничого питання було в той час неясне, а діяльність „Кнайтс оф Лейбор” Апостольський Престіл осуджував, а в Канаді заборонив її окремим папським декретом. Цю заборону скасовано 1886 р. завдяки кардиналові Гіббонсові з Балтимор.

45. Vasyi Halych. Ukrainians in the United States. Chicago, 1937, p. 131.

року окрему статтю, в якій читаємо: „Хоча молодий, ледве чи понад тридцятку, високий і стрункий, хоч і солідно збудований і досить пристійний, о. Волянський не має собі рівного як робітник. Він рідко дозволяє собі на відпочинок, так всеціло він вкладає свою душу в свою працю. Якщо життя й здоров'я витримає пробу, його релігійна позиція, як також позиція його Церкви, стане за одно чи два десятиліття високою і тривкою в Америці, і він зможе тоді спокійно радіти з почесей, на які він так дуже заслужив” 46).

Любов і респект, що ними втішався о. Волянський серед своїх і чужих, дозволяють нам припускати, що історія Греко-Католицької Церкви в Америці попливла б була зовсім іншим руслом, якби не відкликання його до Галичини з тієї тільки причини, що він був жонатий. Ледве чи хто міг у той час передбачити, які трагічні наслідки це відкликання буде мати на дальший хід подій у нашій Церкві. Наступило воно в наслідок тиску латинських єпископів в Америці на Апостольський Престіл, який встановив правило, згідно з яким тільки нежонаті священники або вдівці, якщо їхали без дітей, могли емігрувати до Америки. Це правило містилося в листі Священної Конгрегації для Пропаганди Віри до архієпископа Парижу з дня 2-го травня 1890 року. Його повторено в листі цієї ж Конгрегації з 1-го жовтня 1890 року до української і рутенської епархій в Австро-Угорщині та ще раз в листі Конгрегації до кардинала Джеймса Гіббонса, архієпископа Балтимору, з 10-го травня 1892 року. В листі Конгрегації з 1-го жовтня 1890 року писалося, що „священники греко-рутенського обряду, які бажають емігрувати до ЗСА й залишитися там, мусять бути безженними” 47). Кілька років пізніше декретом з 1-го травня 1897 року Конгрегація уповноважила американських єпископів латинського обряду надавати повноважності тільки такому рутенському священникові, який заслуговує на те своїм безженством і підходячістю, а якщо б цих двох чинників бракувало, тоді латинський єпископ має право посилати священника латинського обряду, щоб служив католикам східнього обряду в своїй дієцезії. Не говориться в тому декреті нічого про те, як належить увести це в життя, особливо коли йдеться про різницю мови й обряду. Отець Поспішил вважає це правило про безженство зовсім нереалістичним тому, що в той час у дієцезіях візантійського обряду, звідки походили наші імігранти, не було монахів, а декількох безжених світських священників було потрібно на місці для виповнення провідних позицій, чи то

46. John E. Bodnar, ed. *The Ethnic Experience in Pennsylvania*. Lewisburg, 1973, p. 221.

47. Victor J. Pospishil. “Compulsory Celibacy for the Eastern Catholics in the Americas”. *Diakonia*, vol. II, no. 2 (1976), p. 136.

єпископату, чи то професорів-викладачів семінарій, каноніків при катедрях тощо. ⁴⁸⁾

Під час, коли американські католицькі єпископи зовсім не знали нашого обряду й ніколи не чули про вітку Католицької Церкви з жонатими священиками, прямо неймовірним видається факт, що й церковні власті в Римі мало знали про це або нехтували нашими традиціями. Бо всіх непорозумінь між латинським духовенством і греко-католиками можна було уникнути, коли б останні мали довірочні листи від Апостольського Престолу, або коли б американська Ієрархія була з Риму поінформована про різниці обряду й дисципліни. Та цього не сталося й це принесло нашій Церкві велику шкоду.

ВІЇЗД о. ВОЛЯНСЬКОГО ДО ГАЛИЧНИНИ

В квітні 28-го 1889 року о. Волянський приїхав до Вілкс-Беррі, щоб у місцевому окружному суді оформити правне уповноваження для свого наступника отця К. Андруховича. 1-го червня цього ж року він ще раз прибув сюди й пішов до правника Вілліяма Г. Шумейкера, який підписав документ, яким о. Волянський передав о. Андруховичеві права бути „моїм дійсним і правним адвокатом з правом заступати одного чи більше адвокатів під ним...”, „винаймати й давати в користування мою нерухомість та всі нерухомості, для яких є я мужем довір'я, і збирати, скаржити, конфіскувати за незаплачене комірне або за те, що може час-до-часу належатися за винаймлення”. Отець Андрухович має право „виставляти на продаж і продавати всю або частину такої нерухомості... на публічні або приватні продажі за готівку або на кредит, або частинно за готівку і частинно на кредит...”, „просити, вимагати й скаржити в цілі відзискання і прийняття усіх дивіденд, проценту й приходу з довгів, вкладок і актив, що повинні бути заплачені мені будь-якою корпорацією чи будь-якою особою. Відносно всіх спорів і контрверсій, що можуть виринути відтепер довкруги моєї нерухомості (о. Андрухович має право. — додаток наш. О.К.) полагоджувати, злагіднювати, шукати компромісу, вирішувати або займати в тих справах становище, згідно зі своєю волею...” Вкінці, о. Андруховичеві було дано повновласть „робити, виконувати або давати спонуку до виконання... будь-якого акту, справи чи речі, що їх він, по своїй волі, вважає відповідними, розумними й корисними...” ⁴⁹⁾ Про це уповноваження о. Волянський повідомив своїх парохіян у Шенандоа й оголосив у церкві, кому й скільки

48. Там же, стор. 137.

49. Luzerne County Courthouse, Power of Attorney, vol. 7. p. 425.

належитися з церковної каси, яку він передав своєму наступникові о. Андруховичеві.

В червні 1889 року о. Волянський залишив Америку і своїх парохіян, для яких його відкликання було страшним ударом. Бо хоч і залишив він усе діловодство в порядку, особа, якій він його передав, виявилася невідповідною до продовжування його праці. З виїздом о. Волянського й приходом з Кінгстону до Шенандоа о. Андруховича серед громади постав вкоротці заколот. Вірні церкви в Шенандоа почали посилати до Митрополита Сембратовича скарги на о. Андруховича „за непорядки в церковній касі тому, що він не хотів віддавати нікому належних грошей”.⁵⁰⁾ Довідавшись про це, о. Андрухович почав викидати всіх, хто бунтувався проти його господарки. Тоді люди написали листа також до о. Волянського, „щоб приїхав рятувати справу, а то через розлад громада рзліталась, крамниці, які він заложив, почали банкрутувати, й доходило вже мало що не до бійки”⁵¹⁾. Тоді Митрополит Сембратович вислав о. Волянського вдруге до Америки під кінець 1890 року. Коли отець Іван Волянський приїхав до Шенандоа, о. Андрухович поставив при дверях церкви 12 поліцистів і не пустив його до середини. Тому о. Волянський мусів відправляти Богослужби у винаймленій залі. В міжчасі проти о. Андруховича почато судовий процес, та через згадане вище уповноваження процес не міг принести бажаних успіхів. Побувши кілька місяців у Шенандоа, знеохочений о. Волянський виїхав до Оліфанту, а звідти десь вліті 1891 року знову до Галичини. Тоді Митрополит Сембратович вислав до Америки о. Теофана Обушкевича й передав йому суспензу для о. Андруховича. Та цей її подер, навіть не читаючи. Її проголошено в англійських, польських і словацьких газетах, і це поставило о. Андруховича в дуже незручне положення. Тоді він запропонував своїм парохіянам, щоб дали йому 1,500 доларів і щойно тоді він уступить зі свого становища. Люди це зробили. Тоді о. Андрухович дораджував їм, щоб ті, що мають гроші в церкві, поставили її на ліcitaцію, маючи при цьому надію, що сам її купить. Церкву дійсно поставлено на ліcitaцію, і її купив за 5,000 доларів І. Смит з Маганой Ситі, а громада з Шенандоа відкупила її знову⁵²⁾. Сам о. Андрухович виїхав по якомусь часі до Оденрід, Па., а звідти, на початку 1892 року до Європи. Через два місяці церквою у Шенандоа управляв о. Августин Лавришин з Маганой

50. К. „Исторія першої руской церкви въ Шенандоа. Па.” Першій Руско-Американській Календарь, стор. 138.

51. Антін Петровський. „Мої перші роки в Америці”, стор. 88.

52. К. „Исторія першої русской церкви въ Шенандоа. Па.” Першій Русско-Американській Календарь, стор. 138-139.

Ситі, а 27-го березня 1892 року прийшов туди його брат о. Корнило Лавришин.

Автор статті про історію церкви в Шенандоа описує її положення по відході о. Андруховича ось як: „В касі було довгу на 10,000 доларів — а готівкою один цент, що його знайшов чоловік, замітаючи церкву. А було колись зложено 65,000 доларів готівкою в касі церковній”⁵³). Це значить, що парохіяни церкви св. арх. Михаїла в Шенандоа мусіли починати все наново. В слідуючих п'ятьох роках вони зорганізували два рази збірку грошей, сплатили 6,000 дол. довгу, купили біля церкви дім, поставили іконостас, придбали ризи й упорядкували церкву й приходство.

Господарка о. Андруховича мала негативний вплив також на громаду в Маганой Ситі, що належала до церкви у Шенандоа. І тут постали незгоди й непорозуміння, у висліді яких місцеві українці відлучилися від парохії в Шенандоа, винайняли залю, де о. Волянський під час свого другого перебування в Америці відправляв щодругу неділю Богослуження. Коли ж він знову виїхав до Галичини, ці самі функції сповняв у Маганой Ситі о. Т. Обушкевич, священик з Шамокіну. Він закупив там площу під будову церкви, яку здійснено за душпастирювання о. Августина Лавришина, що прийшов сюди 14-го червня 1891 року. По його відході до Бредок, а звідси до Старого краю, його місце зайняв о. Василь Волошин.

РОСІЙСЬКА ПРАВОСЛАВНА МІСІЯ, о. ОЛЕКСІЙ ТОВТ

Відкликання о. Волянського та згаданий вище декрет Конгрегації для Пропаганди віри поставили Греко-Католицьку Церкву в Америці в дуже трудне положення. Було очевидним, що без свого єпископа її майбутність стоятиме під знаком запитання. У вівторок-середу, 28-29 жовтня 1890 року, в Марійській церкві у Вілкс-Беррі відбулася Конференція Греко-Католицьких Священиків, на яку, крім о. Товта, що приїхав з Міннеаполісу й був передсідником, прибули отці: Євген Волкай (Гейзелтон), Теофан Обушкевич (Шамокін), Іван Запотоцький (Кінгстон), Олександр Дзубай (Вілкс-Беррі), Гавриїл Вислоцький (Олифант), Степан Яцкович (Вілкс-Беррі), Григорій Грушка (Джерзі Ситі), Константин Андрухович (Шенандоа) та Кирило Гулович (Фріленд). Тому, що число вірних Греко-Католицької Церкви постійно зростало й вони не були належно респектовані англомовним духовенством, о. Товт пропонував звернутися до Риму з проханням назначити для них єпископа, який розумів би їхні звичаї і мову, який репрезентував би їх безпосередньо та мав би безпосередній нагляд над

53. Там же, стор. 139.

церковною власністю, що підлягала тоді латинському єпископові. Порушено також справу безженного священства. Цим задумам Конференції спротивилися отці Андрухович і Гулович, що обороняли дотогочасний стан. Тоді серед присутніх священників постав фермент, а їхні наради не принесли ніякого вислідку.⁵⁴⁾ Прикро вражений поганим досвідом зі зустрічі з архієпископом Ст. Пол Айлендом, а тепер розчарований неуспіхом Конференції у Вілкс-Беррі, о. Товт рішився на діло, яке, як він пише, „вже давно жило в його серці”⁵⁵⁾, а саме стати православним. Тому, під прізвиськом Михайла Поточного, дяка при церкві в Міннеаполіс, він звернувся до російського консульства з питанням, чи це правда, що в Сан Франсіско є російський єпископ та де він живе і як називається. Російським єпископом Алеутської дієцезії був у той час Володимир Соколовський, а мешкав він у Сан Франсіско. До нього о. Товт вислав вневдовзі Івана Млинара, одного зі своїх парохіян, з листом (датованим 19-го грудня 1890 року), і на нього одержав уже 1-го січня 1891 року відповідь, писану ігуменом Юрієм Чудновським. А 21-го березня 1891 року єпископ Володимир приїхав у Міннеаполіс і довершив акту переходу місцевих греко-католицьких прихожан (405 людей) на російське православ'я і назначив о. Товта їхнім парохом з платнею 800 рублів золотом. Одночасно він заохочував о. Товта поробити старання в напрямі привернення у православ'я всіх інших греко-католиків. Варто відмітити, що росіян, крім Аляски, в той час в Америці взагалі не було, а ігумен Ю. Чудновський писав о. Товтові, що „Росіян же з Росії ви тут зустрінете мало і то небажані особи”⁵⁶⁾. В Міннеаполісі о. Товт лишився до 1893 року і виїхав до Вілкс-Беррі, в околиці якого жило в той час велике число греко-католиків з Галичини й Закарпаття. Тут він бував кілька разів раніше. Цим разом, однак, він приїхав на покликання деяких парохіян греко-католицької Марійської церкви, в якій, по відході о. Миколи Стецовича, не було на протязі півроку священника. І одиниці, що покликали о. Товта до Вілкс-Беррі (Михайло Євчак, брати Іван і Андрій Пивоварники та ще декілька), і подавляюча більшість парохіян місцевої церкви не знали про його перехід на православ'я. Довідалися про це щойно тоді, коли він почав агітацію за православ'я у їхній церкві та намагався підпорядкувати всі церковні посілости російському єпископові, тоді Владиці Миколаєві Зьорову, який прибув до Вілкс-Беррі 29-го

54. "Greek-Catholic Conference". Wilkes-Barre Record, Thursday morning, Oct. 30, 1890, p. 8.

55. „Решеніє о. Товта быть православным”. Русско-Американській Православный Календарь на 1937 г., стор. 145.

56. „Поддержка добраго намеренія о. Товта о переходе въ православіе”. Русско-Американській Православный Календарь на 1937 г., стор. 148.

червня 1893 року, щоб довершити управославлення місцевих греко-католиків. Це все довело до довголітнього судового процесу (1894-99), в якому взяли участь два судді та шість адвокатів, і який коштував багато більше, ніж вартість згаданих посілостей. Отець Михайло Балог і 83 парохіян оскаржували о. Товта й 17 парохіян, які стали по його стороні й були готові віддати все церковне майно під заряд російського єпископа Миколая. ⁵⁷⁾ В суботу, 23-го липня 1899 року, суддя Дангем вирішив справу в користь греко-католиків. Отцеві Товтові було заборонено проповідувати й у якийбудь інший спосіб сповняти функції душпастиря Марійської церкви. Він мав опустити парохію й припинити вмішуватися у справи церкви, хіба що його покличуть на священничий пост до Греко-Католицької Церкви. Товт та інші оскаржені парохіяни мусіли заплатити всі кошти процесу. ⁵⁸⁾ Цікаво, що кілька місяців по закінченні процесу в помешканні о. Корнила Іляшевича, пароха Марійської церкви у Вілк-Беррі, почалися вогні, дев'ять за чотири дні. І хоч поліція ніколи не найшла винуватців, вона здогадувалася, що це зробили прихильники о. Товта. ⁵⁹⁾ (Варто відзначити, що в час заколотів у наших церквах, спричинених агітацією Російської православної місії, наші церкви були часто об'єктами підпалів).

У час, коли йшов затяжний процес проти о. Товта в окружному суді у Вілк-Беррі, сам о. Товт продовжував свою місійну працю серед греко-католиків, що, як відомо, закінчилося масовим переходом їх під заряд російського єпископа. Це, безумовно, мало чималий вплив на послаблення дальшого розвитку Греко-Католицької Церкви, а деякі її чільні священники прийняли православ'я, хоч і не надовго, серед них оо. Г. Грушка, Є. Волкай, М. Балог, А. Дзубай, Т. Обушкевич та інші. В останньому десятилітті минулого століття приїздили, щоправда, нові священники з Закарпаття й Галичини, однак поле їхнього діяння було вже сильно надшерблене російською православною агітацією, як також і браком єдиномислія серед самих греко-католицьких духовників. Серед галичан не бракувало москвофільських почувань, те саме можна сказати й про закарпатських новоприбулих священників з тим, що між ними було також дуже сильно закорінене мадярофільство, що виявилось в праці згадуваного вже вище „Соединенія”. Якраз це мадярофільство привело до відокремлення свідомих українських священників від „Соединенія” та до створення в 1894 році „Руського (тепер Українського) Народного Союзу”. Георгій Сабов, один з

57. Luzerne County Courthouse. Equity Docket, vol. 4, p. 5.

58. „Greek Church Case”. The Wilkes-Barre Record, Monday, July 24, 1899, p. 5.

59. „Nine fires in four days in a priest's house”. The Wilkes-Barre Record, Thursday, Feb. 8, 1900, p. 5.

провідних членів „Соєдиненія”, писав про це ось як: „І так Україці (тоді вони ще називали себе „русинами”, свою нову організацію — „Руський Народний Союз”) оставили „Соєдиненіє”, і наше життя з українцями в Америці було недовге, бо всього лиш один рік. З тих пір ті два братні народи живуть якби розведені тут, у ЗСА. Твердження Українців, обвинувачуючи наше духовенство в мадярофільстві (тут автор має на думці статтю о. Нестора Дмитрова в Календарі Українського Народного Союзу за 1914 рік, стор. 86), не зовсім основане на правді. Можна бо припустити, що це обвинувачення було частинно не без основ та що декотрі наші духовники дійсно грали мадярофільську політику. Но далеко не ВСІ”.⁶⁰⁾

Цікаво, що до новопосталого „Руського Народного Союзу” приступили деякі з тих, що рік тому прийняли російське православ’я, й на першій Конвенції (30-го травня 1894 року) увійшли в склад його Головного Уряду, серед них: Михайло Євчак (заступник предсідника), сам о. Товт (Контрольна Комісія) та Андрій Пивоварник (головний радний), усі з Вілкс-Беррі. Очевидно, вони, а особливо о. Товт, не вступили до Союзу, щоб щиро працювати в ньому, а радше, щоб зробити з нього плятформу для пропагування православ’я. Однак, вже 18-го травня 1894 року „Свобода” помістила на першій сторінці „Заявленіє”, в якому о. Товт просив подати до загального відома, що „він не може бути членом Надзирательної Комісії ‘Союза’ з причини багатьох занять”.⁶¹⁾ Вкоротці він виступив з „Союзу” разом зі своїм братством, а на другій Конвенції Союзу в Оліфанті (30-го травня 1895 року) не було вже також ніодного закарпатського священика.

90-ті роки минулого століття, хоч і які бурхливі, не припинили росту Греко-Католицької Церкви. В ті роки постали такі церкви: св. Івана Хрестителя в Піттсбургу (1891), св. Петра й Павла в Мавнт Кармел (1891), св. Івана в Гейзелтоні (1892), далі — церкви в Мекаду (1891), Філядельфії (1893), Алден Стейшен (1895), Глен Лаєн (1894), в Плимут (1898) та в ще кількох місцевостях.

60. Див. його „Vospominanije”. 1974 Yearbook of the Greek Catholic Union of the USA, pp. 85-86.
61. Нестор Дмитрів. „Короткий начерк історії розвою Руського Народного Союзу”. Календар Рус. Нар. Союза за рік 1914, стор. 84.

Леонід ФЕДОРУК

СЛАВА УКРАЇНІ

Гимн

*Весь наш шлях до щастя-долі в тернах та могилах, —
Нагулялася доволі ненаситна сила
Доки плечі розпрямили, розігнули спини,
Доки воля окропила і отця, і сина.*

*Скільки треба сили сміло — віддамо за правду.
Синс небо, нива стигла — наш одвічний прапор.
Всі, всі досдина постоїм за Україну,
За соборну за державу, за красу її і славу!*

*Через гори, океани відгукніться, браття, —
У серцях у наших стане щирого багаття,
Зійдемося Божим днем, глянемо у очі
І Вкраїні присягнем на святинях отчих.
Скільки треба сили сміло — віддамо за правду.
Синс небо, нива стигла — наш одвічний прапор.
Всі, всі досдина постоїм за Україну,
За соборну за державу, за красу її і славу!*

*Мир і злагоду народу забезпечим, друзі,
І утвердимо свободу кожній мові й музі,
Щастям стане для людини не міраж, а ява.
Вічна слава Україні! Україні слава!*

*Скільки треба сили сміло — віддамо за правду.
Синс небо, нива стигла — наш одвічний прапор.
Всі, всі досдина постоїм за Україну,
За соборну за державу, за красу її і славу!*

THE UKRAINIAN WEEKLY

A 60th ANNIVERSARY REVIEW

Born of the needs of a new generation of Ukrainian Americans and the mission of telling the world about the Great Famine in Ukraine that had already decimated the populace, The Ukrainian Weekly published its inaugural issue 60 years ago, on October 6, 1933.

It appeared as a supplement to the Friday edition of Svoboda, the 40-year-old Ukrainian-language daily newspaper published by the Ukrainian National Association. In its wisdom, the UNA decided to publish a special newspaper “dedicated to the needs and interests of young Americans of Ukrainian descent.” And, it saw that this English-language newspaper, prepared by the young Stephen Shumeyko — truly a remarkable staff of one — would serve also as a source of information for non-Ukrainians on Ukraine and Ukrainians at a turning point in world history.

The Ukrainian Weekly now has served three generations. With its readers it has grown and matured. Today, it is no longer for youth only, but for all generations. It is for anyone who is interested in Ukraine and Ukrainians, be he, or she, a scholar, politician, businessperson or journalist. Today The Weekly is received at the offices of all members of the U.S. Congress, and among its readers are leading opinion-shapers and policy-makers.

The Ukrainian Weekly continues to be published by the UNA, but it is independent of its sister-publication, Svoboda. It has a full-time editorial staff of five, including a correspondent in its Kyiv Press Bureau located in independent Ukraine (something founding editor Stephen Shumeyko could only dream of). In six decades it has expanded the number of its pages six-fold: what used to be a four-page tabloid is now published in editions as large as 24-pages.

The Ukrainian Weekly is what it is today due to decades of dedication and tireless efforts by all its editors and contributors. Each laid the groundwork for his successors and thus promoted the newspaper’s development and improvement over the years. Thus, it is fitting that on this 60th anniversary we pay homage to our predecessors and highlight the results of their work in this special decade-by-decade review.

Published by the Junior Department of the Ukrainian National Association.

No. 1.

Jersey City, N. J., Friday, October 6, 1933.

Vol. 1.

TO OUR YOUTH.

With this number we begin the publication of a regular weekly supplement to the "Svoboda," to be known as the "Ukrainian Weekly," and to be devoted exclusively to the benefit of the American-Ukrainian youth.

The Ukrainian National Association has undertaken to bear the extra cost of this publication, in order to give our youth the opportunity of having an exclusive organ of its own; written in its own style and language; wherein it can meet, exchange its thoughts and ideas, come to a better understanding of each other, and perhaps point out those paths of endeavor which shall lead to a newer and better life.

The "Ukrainian Weekly" is for the youth. The youth alone shall be its master. Its voice alone shall be heeded here. And all that we desire from our readers in order to continue this organ is such as just a little good will and co-operation. It is necessary that the youth read it. It is necessary, further, that the youth become interested in it and give it their support so that it shall grow and flourish to the point wherein it will embrace every phase of the life of our American-Ukrainian youth.

The Ukrainian National Association is prepared to cheerfully make even further expenditures in order to enlarge this organ in scope and size, provided however that the youth desires it. And in order to achieve this goal the youth must not only read this weekly, it must also contribute articles to it, that youth must strive to become members of the Ukrainian National Association and as such endeavor to make this organization, which with the passage of time shall pass into its hands, bigger and better.

This is not the first venture of its kind made by the Ukrainian National Association to do something for our youth. During the forty years of its existence the Association has contributed vast sums of money for the upbringing of our youth, both in America and in Ukraine. The Association published booklets and newspapers for our youth in the Ukrainian language, and also in the Ukrainian and English languages; and during the last seven years published *The Ukrainian Juvenile Magazine*. In addition the Association inaugurated English contributions to our daily *Student*, which now has English and Ukrainian columns.

Storvik: What is proved to be of great benefit to our youth. The fact that this indicates that the Ukrainian National Association is in an effort to help our youth has gone more than half way to meet it. It is that simple, that perhaps the method of approach by the older generation is not the proper one at times, but at any rate it was sincere and inspired. If it is the case that mistakes were made, there is still time to remedy them, if any gains were made, let us retain them. To stud, this problem, will be one of the tasks of this organ.

In youth one dreams and hopes; that is what we need. We want the youth that dreams, and then goes to work and makes the dreams come true. We need the fresh ideas of youth, and that unconquerable fighting spirit of our Cossack ancestors.

We are living in a mighty country which was built upon dreams and ideals; a country where nothing is impossible; where our castles are succeeded by concrete achievements; and where the dreams of yesterday are the realities of today. Such is the spirit that we, the American-Ukrainian youth, need. Such is the spirit which shall raise high our Ukrainian name and our culture here in America.

OPPORTUNITY.

For the past thirty-nine years Ukrainian immigrants in America have been building up the Ukrainian National Association, together with its organ, "Svoboda"—the first newspaper edited in the Ukrainian language in America.

From a humble beginning the Ukrainian National Association has grown during these years into a nationwide three million dollar fraternal organization, with thirty-five thousand members; and the "Svoboda," from a weekly issue to the largest Ukrainian daily in America.

Coincident with this growth of the Ukrainian National Association and its "Svoboda," has been the growth of the younger generation of American-Ukrainians.

Today, the titlis of these two elements, the Association and the American-Ukrainian youth, have met. The time has come when this youth must begin to take over the reins of the Association from its builders. It must begin to assume the burdens as well as the benefits of its parents.

That is the principal problem before us today—the problem of our youth taking over and continuing the tasks of the older generation.

For a long time we have been calling and are still urging the youth to take a greater interest in the association, to become more active in it, to gradually take over the reins not only of the supreme executive assembly but of all local branches as well.

Our organization is so constructed that it is run solely by its members. In order to take a hand in the running of this organization, one must be a member of it. In any organization whatsoever, membership coupled with activity can build the organization to greater and better heights. This is what young American-Ukrainians should realize before they can take over the reins of our, or for that matter, any other organization.

And yet, despite our callings and urgings, the youth declares that it is not given a "chance" to do its part. That is wrong. For the "chance" is already there for the taking. It only requires some personal initiative and hard work.

Again, a chance or opportunity is not a guarantee of success. Opportunity plus unstunted work spells success. Only hard work and unceasing efforts lead to recognition, not only among our people, but other peoples as well. Therefore, before our youth can take over the reins of our institutions, it must first show proof of its ability to do so.

Therefore, to give this long sought for "chance" to every young Ukrainian in America, the Ukrainian National Association, with the cooperation and help of its Junior Department, is sponsoring the "Ukrainian Weekly," edited in the English language. This paper shall serve as a medium through which the American-Ukrainian youth can build up not only the Ukrainian National Association, but also institutions of commercial, industrial and cultural nature.

I am sincerely convinced that with the highest cooperation and interest of the young American-Ukrainians, the "Ukrainian Weekly" shall grow and flourish. I, as the president of the Ukrainian National Association, wish the paper the best of success.

*N. Murashko, President
of the Ukrainian National Association*

Stephen Shumway^{1,6}

PROGRESS OF UKRAINIANS IN AMERICA.

Approximately 85% of all the Ukrainians in America came from Eastern Galicia, more precisely from the Western Ukraine which prior to the World War belonged to that conglomerate of alien nationalities known as Austria-Hungary and today is its more modern component, Poland.

By the late 19th century, the earliest Ukrainian immigrants to America were fleeing from Ukraine under the aegis of the Russian Empire, which was reaching across Siberia across the continent to the Pacific Ocean on the east coast of Canada, settled in California in 1890. What motives prompted these early immigrants to make this long journey? The answer, of course, was the news of the discovery

of gold in 1859, and of the subsequent so-called "gold rush."

The real Ukrainian immigration to America, however, did not begin until 1870, and did not assume any appreciable proportions until 1899. Beginning with that year Ukrainians began to arrive in this country in ever increasing numbers, which at times reached the 100,000 mark.

The outbreak of the World War, however, put a stop to this rising Ukrainian immigration. Some have come since the World War, but the present stringent immigration laws together with the difficulties of food in the way of prospective Ukrainian emigrants by Poland and Soviet Russia, make the present

day Ukrainian emigration to America negligible. Indeed, insofar as the Soviet Russia is concerned, it is practically impossible for any Ukrainian to leave that Land of unrestrained Bolshevik tyranny.

The earliest Ukrainian immigrants from Western Ukraine were those from the western half of the Carpathians, when under Hungary. They were followed during the latter part of the last century by their eastern neighbors, the Lemkos, the latter formed in the American Ukrainian settlements a strictly conservative element. They in turn were followed by the Ukrainians from Eastern Galicia proper. This latter wave began

near the very close of the last century, and reached its peak just prior to the War. From Galicia the emigration fever travelled swiftly to Bukovina, Podilye, and Volhyn districts.

A comparatively few Ukrainians immigrated from the Kiev district, but practically none from the eastern part of Ukraine, commonly known as the "left bank."

The cause which prompted the Ukrainian immigrants to leave their dear ones and homes in Western Ukraine, are as follows:

First—the terrible economic conditions at home caused by the fact that practically all of the valuable lands, which rightfully belonged to the Ukrainians, were in the hands of the Polish

The Ukrainian Weekly's first issue, dated October 6, 1933.

The Thirties:

A neophyte newspaper and the Great Famine

by Roma Hadzewycz

On October 6, 1933, the first issue of The Ukrainian Weekly (or more properly the Ukrainian Weekly since the “the” was not then part of the newspaper’s name) rolled off the presses at the Svoboda print shop as a supplement to the 40-year-old Ukrainian-language daily newspaper Svoboda.

The lead editorial noted that the four-page English-language tabloid was not the first venture of its kind sponsored by the Ukrainian National Association, then, as now, the largest Ukrainian fraternal organization. For it was the UNA that during the previous seven years had published The Ukrainian Juvenile Magazine; in addition, it had on occasion published English-language sections in Svoboda. And therein were the clues to the reason The Ukrainian Weekly was initiated.

Since the mid-1920s, the UNA leadership was becoming increasingly concerned with the younger generation: how to maintain its interest in the Ukrainian American community and how to prevent this generation from becoming completely assimilated into the American milieu. As early as 1925, certain UNA members had proposed that what was needed was an English-language publication for the younger generation; in the late 20s some even suggested that Svoboda be published 50-50 in Ukrainian and English.

Then came the influence of current events in the 1930s: the Polish pacification campaign directed at Ukrainians living under its rule and the brutal work of Joseph Stalin in Ukraine, the man-made famine. Svoboda published articles about both on its pages, but it wanted to tell the truth about the sufferings of Ukrainians to the general public. Thus, it began publishing selected articles in the English language, which would be accessible to fellow Americans. Finally, the UNA convention in 1933 voted to begin publishing an English-language Ukrainian Weekly.

And thus the Weekly was born with a dual mission: to keep Ukrainian American youth involved in the Ukrainian community and to tell the world the truth about Ukraine.

In its inaugural issue the newspaper wrote about the famine: "A series of mass meetings are being held by the Ukrainians throughout America and Canada, protesting against the barbaric attempts of the Bolshevik regime to deliberately starve out and depopulate the Ukrainian people in Ukraine. The purpose of this intentional starvation by the Bolsheviks is to forever quell the Ukrainian struggle for freedom." The Weekly continued: The Soviets have been deliberately "carrying out of Ukraine practically all of the grain and other foodstuffs, with the result that over 5 million Ukrainians have died over the past year from starvation."

The article went on to note that the Soviets had forbidden leading Western correspondents to enter Ukraine, and that foreign aid to the starving population was not permitted. Meanwhile, "appeals are being made to the U.S. government not to recognize this Communistic dictatorship, as it is founded upon principles that are contrary to all rules of humanity and civilization," noted The Weekly.

And so it went. The Weekly continued to publish any information it could obtain about the ravages of the famine. It also continued to insist, albeit unsuccessfully, that the United States should not extend diplomatic recognition to the USSR. In addition, there was the matter of the continuing Polish reign of terror on Western Ukrainian lands, demands for autonomy by Ukrainians in Czecho-Slovakia and proclamation of a Carpatho-Ukrainian state, the plight of Ukrainians in Rumania, and Hitler's designs on Ukraine.

It was a turbulent time for a neophyte weekly newspaper with a staff of one.

And yet, The Weekly succeeded also in focusing attention on problems here in America: the dearth of young leaders in the Ukrainian community, the need to learn about one's Ukrainian heritage, the role of Ukrainian youth in defending Ukraine and giving voice to its repressed aspirations, especially in view of Soviet propaganda.

The Weekly also published numerous translations of Ukrainian literary works, articles about Ukraine's glorious historical past, and sketches about Ukrainian culture. It provided a digest of articles about Ukraine and Ukrainians that appeared in the American press and it recommended books of interest to Ukrainian Americans.

It spoke directly to the youth who were unsure of their heritage: those who would Americanize their names, those who would identify themselves not as Ukrainians, but as Russians, Ruthenians, or Rusyny. It urged them to learn about their heritage. The Weekly gave much attention to the most prominent organization of the day, the newly founded Ukrainian Youth League of North America, and much space was devoted to what was called "the problems of the second generation." There was plenty of sports coverage, too, along with stories about the achievements of young Ukrainian Americans.

In 1939, Weekly editorials issued a warning about Russo-American relations, noting how little the two nations actually have in common and pointing to Soviet “misrule” in lands under its domination, especially Ukraine. On August 26, The Weekly spoke loudly about the ramifications of the Soviet-German non-aggression pact. Soon after the Molotov-Ribbentrop Pact was concluded, the Soviets invaded Western Ukraine. In short order, “elections” were held in Western Ukraine for members of a national assembly that was to vote on whether Western Ukraine should be incorporated into the Ukrainian SSR. That vote, of course, turned out to be unanimous for incorporation.

As World War II began, The Weekly, in an editorial titled “Allied War Aims Should Include a Free Ukraine,” noted the “callous indifference to the plight of the 45 million enslaved Ukrainian nation.” “Why do the Allies fail to include Ukraine in their war aims? The answer is simple. First, they would offend Stalin and thus perhaps cause him to plunge into the conflict on Hitler’s side. Secondly, in admitting the justice of Ukraine’s claim to freedom, they would thereby admit that the Poland they want reconstituted is not the chivalrous Poland of popular conception, but the imperialistic, oppressive and arrogant Poland that she actually was prior to her downfall.”

As the decade came to a close, The Weekly commented on the lack of unity among Ukrainian Americans at such a crucial time in world history. It expressed hope that unity could be achieved at the first All-Ukrainian American Congress scheduled to be held March 16-17, 1940.

The Forties: ***World War II and its aftermath***

by Roma Hadzewycz

At the beginning of the 1940s, The Ukrainian Weekly focused on internal Ukrainian American affairs, while keeping an eye on war developments in Europe.

Much space was devoted to news connected to the first Congress of American Ukrainians, which was sponsored by 19 national organizations, including the “Big Four” fraternal: the Ukrainian National Association, the Ukrainian Workingmen’s Association, the Providence Association and the Ukrainian National Aid Association.

The one-day congress was held Friday, May 24, 1940, in Washington, with 805 delegates representing 1,425 societies, in 18 states participating. The conclave organized the Congress Council (which evolved into the Ukrainian Congress Committee of America) to continue to coordinate actions in support of the movement for Ukraine’s independence.

Throughout the decade, The Weekly continued to focus attention on the work of the UCCA and its second, third and fourth congresses, all the while urging unity and political maturity in pursuit of Ukrainians’ common causes. Another prominent Ukrainian community organization of the time was the Ukrainian Youth League of North America; judging by the amount of coverage it received on the pages of The Weekly, it was one of the most active as well.

Major milestones marked by articles in The Weekly were the 50th anniversaries of Ukrainian settlement in Canada (1941), Svoboda (1943) and the UNA (1944).

At the same time, the newspaper wrote about the plight of Ukrainians in the “old country.” There were news reports on the starvation in western Ukraine as Russia, then experiencing a food shortage, was taking foodstuffs out of the recently annexed western Ukrainian lands, on the persecution and exile into “inner Russia” of Ukrainian activists, and about anti-Soviet protests in that region.

The Weekly exposed the “Russo-American friendship myth,” and in its editorial of November 22, 1940, called for “realistic talk.” “If our gov-

ernment is to remain true to democratic principles, if it is to remain the hope of all the oppressed and the downtrodden throughout the world, and if it is to command the respect of all men of conscience, then it must ... revise its present policy of condemning one totalitarian power and condoning another, by condemning not only Nazi Germany but Soviet Russia..."

As the Nazis began their occupation of Ukraine in June 1941, The Weekly reported: "Retreating Reds Massacre Ukrainians in Western Ukraine," noting that thousands (a figure of 14,000 was cited in one story) were reported killed by the Soviets and many others were exiled to Siberia. Soon thereafter, there was news of Nazi atrocities: "Nazis execute 200 in Ukraine," "52,000 massacred in Kiev." Simultaneously, there was more and more information on Ukrainian revolts against the Nazis in the western regions of Ukraine.

On July 28, 1941, The Weekly outlined "Our Stand." The editorial noted that Ukrainians were opposed to both Hitler and Stalin and explained why Ukrainians could not cheer for a "Red victory." The Weekly concluded: "The best we can do is hope that both these predatory powers, Nazi Germany and Soviet Russia, exhaust themselves in their war to the extent where neither they nor their anti-democratic systems will menace world progress and civilization."

At about the same time, The Weekly expounded on the need for a Ukrainian information service or press bureau in the United States, since Ukraine is "one of the chief battlegrounds in the titanic Nazi-Soviet conflict," and its history and the aspirations of its people were being grossly distorted and misrepresented as pro-Nazi and fascist. Indeed, The Weekly expended much effort on countering the disinformation campaign aimed against Ukrainians — much of it Communist-inspired.

In August, The Weekly reported on historic events in Western Ukraine where independence had been proclaimed on June 30, 1941. Yaroslav Stetsko became head of state, and a Ukrainian National Revolutionary Army was established to continue the fight against foreign domination of Ukraine. Soon afterwards, the leaders of this short-lived independent state were arrested by German authorities.

After the U.S. entered the war in December 1941, The Ukrainian Weekly and the entire Ukrainian American community strongly supported the war effort. The paper carried numerous promotions for war bonds and reported extensively on Ukrainians in the American armed forces — their accomplishments, heroic deeds and sacrifices. In 1943, The Weekly reported that the Congressional Medal of Honor had been awarded to the mother of Pvt. Nicholas Minue of Carteret N.J., who had died while on a courageous one-man charge against a German position in Tunisia. As the war went on, sadly, there were more and more reports of servicemen who had made the ultimate sacrifice.

On October 9, 1943, the Ukrainian Congress Committee of America sent a memorandum to U.S. Secretary of State Cordell Hull, which argued: "The Ukrainian people desire equality of treatment. They believe that in the post-war settlement their inalienable right to an independent free state in a free Europe should be granted and that the Ukrainian question should be included in any just and permanent settlement of Europe."

After the disastrous Yalta Conference, The Weekly noted that "international justice, the right of a democratic people to determine their national destinies, played but a secondary role at the meeting. The emphasis was simply on power politics, and the devil take the hindmost." Stalin, it was stated, "now has all of Ukraine, and exactly where he always had wanted it — in the palm of his hand. ... his hold upon Western Ukraine, formerly under Poland, is now secure, for it has Churchill's and Roosevelt's approval... Now, with all of Ukraine under Kremlin rule, the Ukrainian problem is definitely an internal Soviet problem, to be dealt with in any manner that the Kremlin sees fit."

Then, as the San Francisco conference on international organization, at which the United Nations was created, approached, The Weekly emphasized that "the agenda ... appears to preclude any possibility of even discussing the inalienable right of the Ukrainian people to national independence." The Weekly editor Stephen Shumeyko, who was president of the UCCA, led a protest in San Francisco to focus the world's attention on the fact that the Ukrainian nation of 45 million people would have no voice at the United Nations Conference despite the seat voted to the Ukrainian Soviet Socialist Republic at the insistence of Russia.

As World War II ended in 1945, The Weekly noted: "The war brought liberation for many peoples. But not for the Ukrainians. And there lies the seed of future trouble, as the Ukrainians never have been and never will be passive to foreign rule and oppression." For the rest of the decade there were reports of continuing underground activity by the Ukrainian Insurgent Army (UPA) on Ukrainian lands.

The paper reported on the plight of war refugees and forced laborers who had been brought by the Nazis to work in Germany. And, it stood up in defense of scores of thousands of displaced persons who were threatened with forced repatriation to the USSR. The UCCA appealed to President Harry Truman and to the Council of Foreign Ministers meeting in London to stop forced repatriations and to grant these refugees asylum. The protest action was joined also by the United Ukrainian American Relief Committee, which had been founded in 1944. Later, the UUARC took its actions directly to Europe, establishing a warehouse for relief supplies in Munich and offices in several European cities.

In 1947, a Pan American Ukrainian Conference took place in New York and established a permanent Pan American Ukrainian Conference. It

assailed the Soviets' genocidal policies against Ukrainians and appealed to the United Nations to put a stop to such policies. The following year, the Secretariat of the Pan American Ukrainian Conference proposed summoning a worldwide congress of Ukrainians (which ultimately happened 20 years later).

From 1946, *The Weekly* focused much attention on religious persecution in Ukraine under the Soviet regime, in particular the liquidation of the Ukrainian Catholic Church, and repeatedly refuted Soviet assertions about religious freedom.

Of course, *The Weekly* continued its features on Ukrainian literature, history and culture through the 40s. Among the personages and topics covered were: "The Ancient Ukrainian State of Kiev," the Zaporozhian Kozaks, "The Scythians of Ukraine," artist George Narbut, "If Charles XII Had Won the Battle of Poltava," "Ukraine During the Last World War," "The Ukrainian Movement in Galicia," the centennial of Markian Shashkevych's death, "Vinnytsia: Katyn of Ukraine," "Ukrainian Women and Their Organizations" (a historical overview) and "Problems of Modern Historiography" (by Prof. Mykola Czubyty).

The Weekly itself underwent some major changes in the 1940s, expanding in July of 1941 from a four-page tabloid to six pages, and in 1947 to eight. In 1945 the UNA decided that the paper would no longer be distributed gratis; a year's subscription was pegged at \$2 per year, or \$1 for UNA members. Then, in 1949, it adopted a broadsheet format, and appeared as a three-page supplement to *Svoboda* on Mondays. Its cost 3 cents per issue in the U.S. (5 cents elsewhere).

As the decade came to a close, *The Weekly* reported on the post-war revival of Ukrainian community activity, including the founding congresses of the Ukrainian American Veterans and the World Federation of Ukrainian Women's Organizations in 1948, and the growth of the UNA, whose membership passed the 50,000 mark. As well, there was the establishment in Europe of the Ukrainian National Council, a coalition of various Ukrainian political groupings comprising the Ukrainian liberation movement.

In 1949, the community witnessed the mammoth "Echoes of Ukraine" pageant at Carnegie Hall in New York. Featuring recreations of Hetman Bohdan Khmelnytsky's entry in Kyiv, "The Great Ideal of Mazepa" and excerpts from the opera "Kozak Beyond the Danube," the concert was a benefit for the United Ukrainian American Relief Committee.

Also that year, the UUARC's efforts to help war refugees bore fruit as the first group of Ukrainian displaced persons, 128 persons, arrived from Europe destined for Maryland. Their appearance on these shores was to change forever the face of the Ukrainian community.

The Fifties: *Accommodating the new immigrants*

by Roman Woronowycz

A flood of Ukrainians displaced by the turmoil of World War II surged into North America as the 1950s began. The Weekly, which until then had been most concerned with keeping Ukrainian American youth tuned into their ethnic heritage, now had to adjust to accommodate the new arrivals. More news about new organizations and new talent from Ukraine began to appear on The Weekly's pages.

Displaced musicians and artists from Ukraine who were achieving some success in the West were chronicled again and again on the paper's pages. The Taras Shevchenko Bandurist Choir stole the hearts of North American Ukrainians in 1950 with their first major tour on this continent. The Weekly wrote on January 9 of the rave reviews given the group by the New York Herald Tribune after its Carnegie Hall concert in New York.

Much was written about the immigration process itself. The work of the United Ukrainian American Relief Committee, which was aiding Ukrainians arriving in the U.S., often was mentioned in news stories. A 1951 article mentioned that the Ukrainian community had donated to that date \$917,000 towards the resettlement of and relief for displaced persons, an effort that continued until May 1953, when The Weekly announced that the last 40 Ukrainian refugees had arrived under the latest refugee relief program.

The Weekly, as many others, identified the newcomers as "DPs" (displaced persons), a term that increasingly had a negative connotation as friction increased between those born in the U.S. and the newcomers who maintained organizations carried over from Europe and made little perceptible effort to assimilate. One 1950 editorial questioned what it would take to get the newly arrived involved in community work. Another one stated that something must be wrong when 98 percent of those in attendance at a memorial for the recently deceased UPA leader Gen. Taras Chuprynka were recent immigrants. It called on younger generation Ukrainian Americans to engage the newly arrived in conversation and activities to overcome the growing polarization between the groups.

The editorial was speaking to its largest audience, the youth. After all, the paper's motto was "dedicated to the ideals and interests of young Americans of Ukrainian descent," which was coined in 1933 by the paper's founder and editor Stephen Shumeyko.

That dedication was expressed in myriad articles and columns that appeared throughout the decade. The Ukrainian Youth League of North America, founded by Mr. Shumeyko, received particular attention. Its yearly convention was well publicized and then covered under bold headlines. Meetings of its executive board were written up, and articles about its sports programs appeared regularly in *The Weekly*.

Youth as a whole was given special attention. Young adults who received scholarships or graduated from college were often given front-page play. A special column called *Ukrainian Youth News* became a weekly feature by the middle of the decade. Finally, the accomplishments of bright young stars, such as actor Jack Palance and child prodigy pianist Roman Rudnytsky were regularly described, as was a yearly listing of the Ukrainian All-American College Football Team.

But the paper always kept one ear turned toward Ukraine, where the ashes of World War II were still smoldering in the form of a strong underground movement in western Ukraine. The decade began and ended with the deaths of individuals who defined the movement.

On October 30, 1950, *The Weekly* reported the death of Gen. Taras Chuprynka (Roman Shukhevych), commander of the Ukrainian Insurgent Army (UPA) in Ukraine, who dynamited himself in his headquarters near Lviv rather than risk capture by KGB agents who had surrounded the bunker.

Nine years later almost to the day, on October 15, 1959, Stepan Bandera, leader of the underground movement in Ukraine, was assassinated by a person later proven to be a KGB agent as he was entering his home in Munich, Germany. In between, the paper wrote of the December 1955 slaughter of 500 Ukrainian women run over by Soviet tanks in a Siberian concentration camp, and the last major action by the UPA in March 1959, in which it detonated explosives in three Carpathian cities, Uzhhorod, Mukachiv and Khust.

The Weekly received much of that information from newly arrived immigrants who had close ties with the underground movement, and from Radio Liberty, a government news service.

Another government radio, Voice of America, caught the full wrath of *The Weekly* in the early 1950s. The newspaper took it to task initially for placing Ukraine under the direction of the Soviet area desk and later because the broadcast service's personnel and themes were "dependent wholly on the Russian section," as the paper explained. In a May 1953 editorial, *The Weekly* said, "the Ukrainian section of the VOA has been so

overwhelmingly pro-Russian... that it has been labeled by the Ukrainian press as the ‘Ukrainian-language Voice of Russia.’”

The diaspora showed its support for friends and relatives stuck behind the Iron Curtain and for the existence of an independent Ukrainian state with manifestations and protests.

Loyalty parades and Independence Day demonstrations were customary, and it was not unusual that thousands would participate. Normal also were appearances by senators, governors and congressmen at these events. At the 25th commemoration of the Ukrainian Great Famine held in New York in 1958, The Ukrainian Weekly reported that legendary American statesmen Averell Harriman and Nelson Rockefeller both addressed the thousands that gathered.

When 500 Ukrainian women in a Soviet concentration camp were trampled by tanks in 1955, the diaspora responded by demonstrating at the Soviet Embassy in New York. And when Nikita Khrushchev arrived in the U.S. in September 1959, about 3,000 people marched on Fifth Avenue decrying his visit.

Ukrainians expressed their concern also for those less fortunate living here. In spring 1952, a young 3 1/2-year-old Ukrainian boy, Michael Goy, who was born without hands, captured the love and attention not only of the Ukrainian community of the tri-state area but also of the residents of Newark, N.J.

The son of Ukrainian immigrants became the subject of several articles in The Weekly and dozens of fund-raising efforts. Cap’n Snafu (as he was came to be called, probably because the lead in the first Weekly article started: “Snafued by fate...”) received money from bowling teams, appeared on TV game shows and attended Easter egg hunts, all set up to raise the \$5,000 needed to fit him with a set of artificial limbs. One man simply came into the offices of the Newark Star-Ledger, another paper spearheading the effort, plunked down \$50 in cash and walked out without giving his name. By the youngster’s fourth birthday, May 25, 1952, \$6,674.04 had been raised for Cap’n Snafu.

The Sixties: ***Of heroes, monuments and infrastructures***

by Roman Woronowycz

New political and cultural organizations continued to multiply in the Ukrainian diaspora in the 1960s, while older ones increased their memberships, including the UNA, which would attempt to crack the 100,000 membership barrier before decade's end.

The Ukrainian Weekly was growing, too. It had a new columnist in Clarence Manning, a Columbia University professor and expert on Soviet affairs who contributed regularly, and popular columnist Theodore Lutwiniak, who continued writing a column on UNA affairs. Articles were shorter but more numerous, covering a wide spectrum of local and national events. The paper reported more on how community organizations were making contact and influencing changes in American government geared to make Ukraine's plight better known. At the same time, sources of news from Ukraine seemingly dried up as less was written.

The tumult of 1959 surrounding the assassination of OUN leader Stepan Bandera and Soviet Premier Nikita Khrushchev's first visit to the United States, continued into the early part of the 1960s. In early February, the French government announced it would temporarily intern specific Ukrainian leaders in order to guarantee the safety of Khrushchev, who was to visit the country in March. The Ukrainian world community protested to no avail.

In September, the Soviet premier was back in New York at the United Nations and more than 3,000 Ukrainian Americans were there to greet the person they called "the hangman of Ukraine." Unfortunately, they could not stop his appearance or the shoe-banging fit he had in the General Assembly.

The murder of Stepan Bandera was more easily resolved when in November 1961 Bogdan Stashynsky confessed to murdering the Ukrainian underground leader. He was subsequently found guilty and sentenced in West Germany to eight years' hard labor.

But the symbol of Taras Shevchenko most dominated Ukrainian diaspora life in the U.S. and Canada through the early part of the decade. In

June 1960, the U.S. Congress authorized land to be set aside in Washington for a Shevchenko monument. Ukrainians eagerly went to fund-raising, increasingly a favorite task of theirs.

In 1961, the diaspora commemorated the 100th anniversary of the death of Shevchenko, and *The Weekly* reported on that. While the monument in Washington moved from vision to reality, Ukrainians in Canada unveiled their own shrine to the Great Bard in July in Winnipeg with Prime Minister John Diefenbacher in attendance.

By February 1962, *The Weekly* had announced that \$190,000 of the \$400,000 goal for the statue's construction had been reached. The coffers steadily grew and on September 21, 1963, more than 2,000 turned out to witness the dedication of the site. Just over nine months later, on June 27, 1964, 100,000 Ukrainians gathered between 22nd Street and 23rd Street and Avenue P in Washington as Gen. Dwight D. Eisenhower, former president of the United States, unveiled the Shevchenko monument in the 150th year since the poet's birth.

Commemorations were the norm in 1963 as well. *The Weekly* celebrated its 30th anniversary by changing its flag from Gothic-style lettering back to the Olde English typeface of its early years. *Svoboda* celebrated its 70th. The diaspora observed the 30th commemoration the Great Famine of 1933, a genocide of which the world still knew very little. Forty-five years had passed since Ukrainian independence in 1918. *The Weekly* noted them all.

Another milestone the Ukrainian diaspora prepared for in the early part of the decade was the UNA-funded publication of the first English-language encyclopedia titled *Ukraine: A Concise Encyclopedia*. The first volume was released on November 18, 1963, after a 10-year effort spearheaded by its editor, Prof. Volodymyr Kubijovyc. Unfortunately, the story reached *The Weekly* the same week President John Kennedy was murdered and received little space.

Two giants of the UNA passed away in the early 1960s. On March 26, 1961, Dmytro Halychyn, supreme president of the UNA since 1950 and president of Ukrainian Congress Committee of America (UCCA), died prematurely after a freak accident. Just over a year later, on August 25, 1962, Stephen Shumeyko died. He was the first editor of *The Ukrainian Weekly*, founder of the Ukrainian Youth League of North America and co-founder of UCCA.

Around mid-decade a couple of changes occurred in the newspaper. The price of a single issue went up a whopping nickel, from a dime to 15 cents. And information from Ukraine slowly began to reappear on the paper's pages.

The biggest single newsmaker of the late 1960s in *The Ukrainian Weekly* had to be Archbishop Josyf Slipyj, who at the beginning of the

decade was still persecuted in a Soviet slave labor camp and by its end was traveling the world to visit his flock as Josyf Cardinal Slipyj, leader of the Ukrainian Greek-Catholic Church.

On February 10, 1963, Archbishop Slipyj arrived at the Vatican from the Soviet Union after having spent 18 years in Soviet detention. He was elevated to the status of cardinal, a prince of the Church, by Pope Paul VI on January 25, 1965.

Much talk then concerned his desire to form a Ukrainian Patriarchate, and by 1968 a lay organization had been formed to achieve this goal. The event of that summer was Cardinal Slipyj's arrival in North America for an extended visit. His plane landed on June 22 in Toronto, where 50,000 worshippers celebrated a pontifical liturgy with him, reported *The Weekly*. By August, he had visited New York, Philadelphia and a host of other North American cities.

He was not the only prominent political/religious prisoner to make the pages of *The Weekly* in the 1960s. Beginning in 1966, more and more stories appeared about the plight of Soviet dissidents in Ukraine. The arrest of Ivan Svitlychny and Ivan Dzyuba in 1966 was carried on *The Weekly's* front page. In 1967, "The Chornovil Papers" were smuggled to the West, and *The Weekly* carried a story about their impact on the Western press. Both Mr. Chornovil and Valentyn Moroz were arrested later that year. And in 1968, the arrest and death of another Ukrainian religious leader, Bishop Vasyl Velychkovsky shocked the diaspora. By the 1970s, news about political prisoners would occupy an overwhelming portion of *The Weekly's* pages.

Three events toward the end of the decade expressed the continuing growth and evolution of the Ukrainian diaspora. In November 1967, the World Congress of Free Ukrainians held its first conference in New York City with 1,003 delegates from 17 countries in attendance. *The Weekly* headline of November 27 exclaimed: "World Congress Turns into Inspiring Demonstration of Unity and Steadfast Dedication to the Cause of Ukraine's Freedom."

On January 1968, the 50th anniversary since Ukrainian independence, Stephen Chemych, president of the Ukrainian Studies Chair Fund, along with Harvard University President Nathan M. Perry announced the establishment of a Ukrainian Studies Institute, which would have three chairs: literature, history and language. A goal to raise \$330,000 by September was also announced.

Just over a year later, the UNA celebrated its 75th year of existence as its membership approached 100,000.

The Seventies: Soviet repressions and response

by Andrij Wynnyckyj

The 1970s opened with *The Ukrainian Weekly* reflecting a community whose reach and reserves were growing, and which was gaining both acceptance and a feeling of belonging throughout North America.

In January 1970, the lead stories concerned the appointment of the first Ukrainian as a direct representative of the Queen in Canada (Stephen Worobetz was made lieutenant governor of Saskatchewan), and UNA Supreme President John Lesawyer, acting as the vice-president of the United Ukrainian American Relief Commission (UUARC), who traveled to Banja Luka, Yugoslavia, to coordinate assistance being sent to an earthquake-stricken zone.

In a show of flexibility and resourcefulness, the Secretariat of the WCFU was proving that it truly was an international body by moving, first to New York, and then to Belgium, in the first few years of the decade.

In August 1970, the World Congress of Ukrainian Students (CeSUS) was held, about which *The Weekly* wrote: “a new type of Ukrainian student was emerging — one concerned more with the survival of Ukrainians as ethnic minorities in the countries in which they reside, than with the possibility of revolution in the Soviet Union.”

Canada was facing fragmentation as a country, and to counterbalance increasing polarization along French/English lines, a policy of “multiculturalism” was gradually adopted by Prime Minister Pierre Trudeau, with its commitment to provide all ethnic groups in Canada an opportunity to attain the prominence afforded to the English- and French-speaking “founding nations.” Among those who crafted the policy was a Ukrainian, Sen. Paul Yuzyk of Saskatchewan, whose position papers on the topic appeared as columns and serials in *The Weekly* in 1970-1975.

The Weekly also provided a chronicle of the construction of the UNA building in Jersey City, N.J., which Supreme President Joseph Lesawyer referred to as “the largest Ukrainian edifice in the free world,” as it rose on the western bank of the Hudson River.

At least equal in symbolic value as a barometer of Ukrainian presence in the U.S. and Canada, were the new academic institutions. On January 19, 1973, three chairs were officially established at Harvard University: one each in history, literature and language. Prof. Omeljan Pritsak assumed the Mykhailo Hrushevsky Chair in Ukrainian History. On June 18, 1976, the Canadian Institute of Ukrainian Studies was established at the University of Alberta in Edmonton, during the tenure of Peter Savaryn as chancellor. Prof. Manoly Lupul, a veteran of the multiculturalism debate, served as the institute's first director into the 1980s.

As a measure of growing Ukrainian influence in Canada, when Prime Minister Trudeau announced the formal adoption of multiculturalism as government policy, he did so at the 10th national conference of the Ukrainian Canadian Committee in Winnipeg, in October, 1971. To be sure, Mr. Trudeau was seeking to allay outrage he aroused by comparing the dissidents in Ukraine to the separatist terrorists of the Front de Liberation du Quebec, and he initially refused to agree to bring up the suffering of Valentyn Moroz in his talks with Soviet officials.

Despite the successes listed above, in the early 1970s many of the pages of *The Weekly* could hardly have been more bleak. They were dominated by news of interrogations, intimidation, beatings, arrests, incarcerations, refused medical treatments, torture in psychiatric institutions, hunger strikes, lynchings of priests, more beatings, more arrests, extended terms of imprisonment, exile.

There was occasional relief, as items of samvydav writings of defiance or affirmation of rights that were so blindingly humane and dignified that they almost made the ongoing procession of gloom endurable. The *Weekly* serialized excerpts from Valentyn Moroz's "A Chronicle of Resistance" in 1971. The moving and dignified appeals of Nadia Svitlychna, Tatiana Zhitnikova-Plyushch and Raisa Moroz and Oksana Meshko appeared, driven to desperation by the hideous brutality of the Soviet apparat and the terrifying physical deterioration of their husbands and sons.

The appeals were addressed to everyone, from the world's leaders and politicians, to businessmen, to fellow professionals and academics, to the U.S. astronauts about to take part in docking operations with Soviet cosmonauts in orbit above the earth.

In November 1976, *The Weekly* published Ihor Kalynets' scathing but heartbreaking "meditation on two blankets," written amid the frozen wastes, in which the poet announced his willingness to give them to others "older, less fortunate, and blessed with still fewer calories than I have to warm my body," rather than give them up to rampaging camp authorities who were burning "superfluous" bedding.

Throughout the 1970s and 1980s, members of *The Weekly's* editorial board translated samvydav (self-published) documents. The *Weekly* pro-

vided excerpts from issues of the Chronicle of Current Events and the Ukrainian Herald, appeals to Soviet and Western government leaders, to U.N. officials from individual activists in the USSR and associations such as the Helsinki Monitoring Group, closing statements at trials, and details of matters ranging from the murder of Alla Horska and her father-in-law (September 1971) to the framing of Mykola Horbal with a false rape charge (August 1980).

The diaspora was drawn into the persecutions when Yaroslav Dobosh, a Ukrainian Youth Association (SUM) activist from Belgium was arrested by Soviet border guards in January 1972 and held for five months, during which a confession was extracted from him. Since he had met with members of the dissident movement and was carrying samvydav, his arrest was used as a pretext to launch what became known as “the 1972 wave” of repressions.

Without a doubt, however, the single most dominant story carried by The Weekly in the 1970s was the international effort to free Valentyn Moroz and Leonid Plyushch. As the headline to a Weekly-reprinted Montreal Gazette article put it: “Moroz: Soviet Political Captive No. 1.”

Mr. Plyushch was plunged into hell when incarcerated at the Dnipropetrovske psychiatric institution in early 1973, but his wife, Tatiana, put him in the headlines and made the French Communist Party abandon its Stalinist line. Mr. Moroz announced a hunger strike on July 1, 1974. In the course of the next 145 days, thanks to his wife, a galvanized global student movement and Academician Andrei Sakharov, world attention was riveted on Vladimir Prison, where the historian “refused to voluntarily accept food.”

Having faced down KGB Director Yuri Andropov and Dr. Andrei Snezhnevsky of the Serbsky Institute, respectively, Mr. Moroz was moved to a camp in Mordovia, and Mr. Plyushch arrived in Vienna with his wife and two sons. Leonid Plyushch had become the first Ukrainian political dissident to be released to the West since Patriarch Josyf Slipyj.

Things were not much more quiet on the religious front. The Ukrainian Autocephalous Orthodox Church suffered a great loss with the passing of Metropolitan John Theodorovych in June 1971. That year, Cardinal and Archbishop Major Josyf Slipyj was twice passed over by Pope Paul VI in appointments of Auxiliary Bishop John Stock and Bishop Basil Losten to the Philadelphia diocese. This provoked turbulent protests among the laity.

In October 1971, Cardinal Slipyj defiantly affirmed the rights of the Ukrainian Catholic Church as a particular (pomisna) Church and held a synod with 19 bishops. That month, in a still bolder move, the patriarch-designate dramatically denounced the Vatican’s diplomatic attempts to conciliate with Moscow at the World Synod of Bishops in Rome.

The Vatican retaliated by banning the cardinal from travel to Canada, claiming that the 1963 agreement securing his release included a clause requesting that he be restrained from “political activity.”

On a positive note, in October 1975, the three Orthodox Churches of the Ukrainian diaspora united on the eve of the second WCFU congress, and Metropolitan Mstyslav Skrypnyk became the leader of Ukrainian Orthodox faithful in the diaspora.

Yet another Vatican travel ban was imposed on Cardinal Slipyj in the summer of 1976, preventing him from attending the World Eucharistic Congress in Philadelphia, provoking demonstrations by the laity. In December 1976, Pope Paul VI bluntly refused to recognize the head of the Ukrainian Catholics as a patriarch because this would lead to “extended uneasiness of certain Ukrainian communities and their pastors.” This effectively froze the issue until the accession of Pope John Paul II.

In July 4, 1976, issue, *The Weekly* celebrated the American Bicentennial and the centennial of Ukrainian settlement in the U.S. by expanding from a four-page broadsheet supplement of *Svoboda* to a physically separate 16-page tabloid, effectively doubling the amount of newspace. The price matched the skyrocketing inflation of the times by rising from 20 to 25 cents. In 1980, the newspaper’s administrative autonomy, enjoyed in the 1930s-1940s, was restored. Once again, subscribers had to sign up for the Ukrainian daily *Svoboda* and the English-language *Ukrainian Weekly* separately.

In the later 1970s, the Soviet apparat grew tired of Valentyn Moroz in its camps, and published a provocation that said “if the foreign bourgeois nationalists still want him, they can have him.” The flagging movement seeking Mr. Moroz’s release was given a boost by *The Weekly*’s campaign, driven by the slogan “Yes, we want him.”

On April 27, 1979, UNA Supreme President John O. Flis received a fateful call from the U.S. State Department. Valentyn Moroz was to be released, along with Mark Dimshyts, Aleksandr Ginsburg, Edvard Kuznetsov and Baptist Pastor Georgi Vins. As recounted in a four-part series titled “11 Days with Valentyn Moroz,” written by Mr. Flis, in the ensuing controversial weeks, Mr. Moroz made a controversial choice to join a particular political camp, bringing to the fore divisions that had been growing in the diaspora.

The Eighties: ***Of divisions, struggle and remembrance***

by Andrij Wynnyckyj

Because the development of its institutions had continued virtually without interruption, the Ukrainian diaspora seemed better equipped and organized to deal with the problems it faced than ever, and yet it seemed to face an increasing number that seemed more overwhelming with each passing day.

Many delegates gathered in Philadelphia for the 13th Congress of Ukrainians in America, held in October 1980, hoping that the recent ideological firefight aroused by the tug-of-war over Valentyn Moroz could be put aside. It was not. Neutralized by procedural maneuvers and silenced by closure of debate, UNA Supreme President John O. Flis led a walk-out by 20 organizations, effectively splitting the Ukrainian Congress Committee of America (UCCA). A parallel umbrella organization, the Ukrainian American Coordinating Council, was formed in 1982.

Later in the decade, in February 1986, the Ukrainian Canadian Students' Union (SUSK) voted not to join the World Congress of Ukrainian Students (CeSUS), citing financial reasons, effectively dooming the possibility of a workable international body.

In March 1980, Pope John Paul II called a synod of Ukrainian Catholic bishops, something that their leader, Archbishop Major Josyf Slipyj, had waited for a pontiff to do for some time. Only at such a gathering could the patriarch-designate become universally recognized.

However, instead of agreeing to promote Cardinal Slipyj in the eyes of the Universal Church, John Paul II undercut his authority by unilaterally designating Metropolitan Myroslav Lubachivsky of Philadelphia as his co-adjutor and successor as archbishop major. Angered, the cardinal initially declared the Vatican move "null and without effect," but then backed down.

Intensive lobbying in the 1970s prompted many non-governmental organizations (NGOs) in the 1980s, such as Amnesty International, and even governments (Canada, in the case of Danylo Shumuk) to take up the cause of human rights in the USSR. Because of flagrant disregard for the Helsinki Accords of 1975 and the invasion of Afghanistan of late 1979, the

boycott of the 1980 Moscow Olympics was led by the U.S. and it held, despite vociferous protests from Western athletes.

The Weekly offered translations into English of many documents and memoranda issued by the Ukrainian Helsinki Group and other human, national and religious rights activists. Also effective in keeping Western opinion informed were Smoloskyp (which expanded its publications capability), the Human Rights Commission (HRC) of the World Congress of Free Ukrainians (WCFU), led by such activists as Christina Isajiw and the External Representation of the Ukrainian Helsinki Monitoring Group, including the exiled Petro Grigorenko. The effectiveness of agencies such as Radio Liberty, among others, was greatly increased by the arrival of such activists as Nadia Svitlychna and Viktor Borovsky.

The regime's wave of repressions in 1979 spilled over into the 1980s, taking the lives of leading voices of resistance such as Vasyl Stus, Oleksa Tykhy and Anatoliy Marchenko. A rash of suspicious car accidents took the lives of people like film-maker Larysa Shepitko and activist Olena Krasivska.

In the U.S., the Reagan administration's rhetoric was tougher than that of any of those preceding. And yet, on its watch, the "Basket III" (human rights) provisions of the Helsinki Accord had been effectively delinked from questions of trade and disarmament prior to the Conference on Security and Cooperation in Europe in Madrid.

Perhaps the strangest single event was the attempted defection of Myroslav Medvid in New Orleans in October 1985. A Ukrainian sailor on the Soviet freighter "Marshal Koniev," Seaman Medvid was handed back to the regime he was fleeing by U.S. officials despite a concerted media campaign.

The most ringing success was the effort to commemorate the 50th anniversary of the Great Famine of 1932-1933. The U.S. Commission on the Ukraine Famine was established and its mandate extended beyond its original term, with a staff directed by Harvard Ukrainian Research Institute associate Dr. James Mace. Director Slavko Nowytski's film "Harvest of Despair" won international acclaim as an effective documentary, winning seven awards at prestigious festivals in the U.S., Canada and Europe. It was also aired on William F. Buckley's TV program, "Firing Line," on PBS.

The three-member editorial staff of The Weekly co-edited a book, titled "The Great Famine in Ukraine: The Unknown Holocaust," which contained a collection of essays, eyewitness testimonies, photographs and documentary evidence. The book was sent to all the newspaper's subscribers and was distributed to all members of the U.S. Congress as well as to the news media. Additional orders for the book came pouring in from around the world. The Weekly dedicated its March 20, 1983, issue to the genocidal terror. A first edition of 22,000 copies was mailed to all Weekly

and Svoboda subscribers. As of a year later, more than 21,000 extra copies of this issue had been specially ordered by Ukrainians and non-Ukrainians alike. It was *The Weekly* also that had pushed most forcefully for establishment of the U.S.-government funded commission on the famine.

University of Stanford historian Robert Conquest published a landmark work, "The Harvest of Sorrow." W.W. Norton and Co. published Miron Dolot's collection of famine reminiscences under the title "Execution by Hunger." Famine researcher Marco Carynnyk also worked tirelessly on various projects. An effort was marshalled to posthumously strip Walter Duranty, *The New York Times* correspondent in the USSR who was instrumental in suppressing news about this holocaust, of his Pulitzer Prize.

Noted Canadian jurists Walter Tarnopolsky and John Sopinka mounted a campaign to have the World Court in the Hague examine the possibility of trying Soviet leaders for genocide and crimes against humanity.

The general success of the famine effort provoked a vicious backlash on the part of the USSR, which mounted a calculated campaign to discredit researchers on the famine and the entire Ukrainian diaspora for bringing the murderous Soviet regime to account.

The effort to locate and prosecute Nazi war criminals had been ongoing since the end of the second world war. Soviet publications, such as *News From Ukraine*, had often alleged that Ukrainian émigrés, as well as Poles and Balts, were "fascists" and "Nazi collaborators."

In the early 1980s, Soviet authorities contacted or made themselves available to government prosecutors in the U.S. and Canada, as well as independent research organizations, suggesting they could make eyewitnesses available for testimony to actual crimes, and in the case of certain individuals, documentary evidence that they had served as guards at concentration camps.

One such individual was John Demjanjuk, a retired autoworker living in Cleveland. Among the evidence the Soviets supplied was an alleged piece of Nazi-issued identification which became known as the "Trawniki card." This document was given to the U.S. Justice Department's Office of Special Investigations (OSI), with the suggestion that this card proved Mr. Demjanjuk was the notorious "Ivan the Terrible" of Treblinka.

Mr. Demjanjuk was deported to Israel to stand trial in February 1986. After initially being convicted and sentenced to death in 1988, Mr. Demjanjuk was acquitted in 1993 of being "Ivan the Terrible," and OSI conduct in this case is now being scrutinized by the 6th Circuit Court of Appeals.

Some of the most notorious smears however, were published in *New York City's Village Voice*. Its January 12, 1988, issue contained an article by Jeff Coplon titled "In Search of a Soviet Holocaust: A 55-Year-Old

Famine Feeds the Right” In it, the documentary “Harvest of Despair,” Mr. Conquest’s book and the entire research effort into the famine of 1932-1933 was alleged to have been a campaign of falsification waged by Ukrainian Nazi collaborators in concert with influential right-wing politicians in the U.S.

Partly as a result of allegations in the Canadian press that Dr. Josef Mengele, the notorious Nazi criminal, was in Canada, the Commission of Inquiry on War Criminals headed by Justice Jules Deschenes was established in February 1985. As a result of allegations by Sol Littman, a Canadian researcher for the Simon Wiesenthal Center that a number of “Ukrainian SS” men were in Canada, the case of the post-war screening of the Galicia Division was brought up before the commission and successfully laid to rest, with the unit receiving a full exoneration of participation in atrocities. It was also determined that Mengele probably made no attempt to enter the country.

One of the worst disasters to occur on Ukrainian soil was the explosion at the RBMK nuclear reactor at the Chornobyl power plant, 60 miles north of Kyiv on Saturday April 26, 1986. Contacted by The Weekly, Prof. Bohdan Bociurkiw of Carleton University in Ottawa noted “The nuclear disaster at Chornobyl has major implications and undermines the credibility of the Gorbachev regime.” Another source, whose figures The Weekly cited but admitted being unable to confirm, suggested that up to 15,000 were feared dead.

Taken over the long the long term, both have proven to be understatements. Projections of possible deaths related to radiation poisoning from the reactor have far surpassed the number cited, and the calamity added a new word to the world’s vocabulary.

More than any single event or process, Chornobyl embodied what was terminally wrong with the USSR. The economic gigantomania of the system’s planners had let it to build a plant that was massive and unmanageable. The evacuation of the party bosses and their families immediately after the disaster laid bare the false divisions in a supposedly egalitarian society. The May Day parade through the streets of Kyiv scant five days after this catastrophe offered bitter proof of the regime’s totalitarian disregard for human rights and life.

In the end, it was Chornobyl that forced General Secretary Mikhail Gorbachev to open up even more fully than his regime intended in a policy of “glasnost.” It forced the USSR to open its doors to those who sought to help the people of Ukraine, simply because it had no choice.

Dr. David Marples of Canadian Institute of Ukrainian Studies and others made significant contributions to the study of this topic on the pages of The Weekly and in other published works.

In 1988, the year of the country’s Millennium of Christianity, the prin-

cial celebrations were held in Kyiv and in Rome, attended by hierarchs and faithful of all Churches. The celebrations in the Ukrainian capital, still not entirely free and thus warped by the regime's policies, nevertheless served as a rallying point for the Ukrainian Orthodox and Catholic and other Churches, made the people of Ukrainian reflect on their rich traditions in religion and history.

In Rome, Pope John Paul II joined Archbishop Major Myroslav Lubachivsky, and the Ukrainian Catholic faithful in marking this event. Pilgrimages by Ukrainians were also made to Jerusalem in honor of Volodymyr the Great's baptism of Ukraine, and celebrations were conducted in virtually every community where Ukrainians reside.

Although some political prisoners were still caught in the camps, it can be credibly claimed that the re-interment of Vasyl Stus, Oleksa Tykhy and Yuriy Lytvyn on November 18, 1989, marked the end of the era of Soviet dissent, as it was known from the early 1960s.

The sentences began to be counted in months, not years. Then weeks. Then days. By this time, the momentum was unstoppable.

Of course, the people were the most important variable. As the outrage at each arrest and sentence grew, the crowds swelled to massive proportions. Before, less than 10 dissidents in a central square would set the entire apparat's teeth gnashing. In late 1989, The Weekly carried stories about hundreds of thousands.

The editorial staff of The Ukrainian Weekly today. In the photo on the left:(seated) Roma Hadzewycz, (standing, from left) Roman Woronowycz, Khristina Lew and Andrij Wynnyckyj. In the photo below is Marta Kolomayets.

The Nineties:

Ukraine's independence and Weekly's expansion

by Roma Hadzewycz

During the 1990s, The Weekly has become the principal source of news from Ukraine, thanks to the existence of the UNA Press Bureau staffed by Weekly editors. The bureau became reality in January 1991 when Marta Kolomayets arrived in the Ukrainian capital. Her arrival was the culmination of a resolution passed at the 1990 UNA Convention that urged the Supreme Executive Committee to open a news bureau in Kyiv and/or Lviv. Later, the Kyiv bureau was staffed by Chrystyna Lapychak and Khristina Lew.

As interest in Ukraine grew, so did the number of subscribers, and in 1991 The Weekly's circulation topped 10,000. The amount of news increased as well, and getting all the news to fit on the pages of the 16-page Weekly proved to be a challenge. Ultimately, in December of 1991, our publisher, the Ukrainian National Association, purchased an additional unit for the press, thus providing The Weekly with the capability of printing 20- and 24-page issues. The number of such expanded issues increased as events in Ukraine progressed.

And, the news from Ukraine was to put it simply, unthinkable. Sovereignty was proclaimed in July 1990, and independence followed on August 24, 1991. Independent statehood was resoundingly confirmed by a 90-percent-plus vote in the plebiscite of December 1, 1991.

The Weekly covered the activity of the Popular Movement of Ukraine, or Rukh, the Ukrainian Helsinki Union, which soon became the Ukrainian Republican Party, and the many other new parties that arose in Ukraine as democracy was gaining ground. The activities of previously banned Churches, the Ukrainian Catholic Church and the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church, including the arrivals in Ukraine of their respective primates, Cardinal Myroslav Lubachivsky and Metropolitan Mstyslav, also were covered in much detail. Other news reports dealt with the revelation of "blank spots" in history, such as the Great Famine of 1932-1933, and other Stalinist atrocities, many of whose victims were found to be buried in mass graves throughout the country. And then there was Chornobyl — the

continuing stories of its mammoth fallout and its effect on the populace of Ukraine.

The infamous visit to Ukraine by President George Bush, during which he delivered his notorious “Chicken Kiev” speech was the subject of much news and analysis on the pages of *The Weekly*. Of course, *The Weekly* continued to defend the interests of the Ukrainian nation as it called on the U.S. to promptly recognize Ukraine’s independence, to stop seeing Ukraine through the prism of Moscow, and to provide a fair share of foreign aid to the non-Russian states that exist on the territory once part of the huge Soviet empire.

The growing pains associated with a newly independent state were and are being covered on the pages of *The Weekly*. So, there is good news as well as bad from Ukraine.

Outside of Ukraine, *The Weekly* focused on meetings of the Conference on Security and Cooperation in Europe, various Chornobyl and medical relief efforts, and the myriad types of aid extended by the Ukrainian diaspora to Ukraine. There was information, a lot of it, on various assistance programs offered by the U.S. and Canada governments to Ukraine.

The strange case of John Demjanjuk continues to make headlines. And, the Vatican’s continued machinations regarding the Ukrainian Catholic Church were touched upon (stay tuned). The centennials of Ukrainian settlement in Canada and Brazil also were marked on the pages of *The Weekly*.

Not to be forgotten is the U.S. visit of President Leonid Kravchuk, newly elected as Ukraine’s chief executive, and all the subsequent visits by various Ukrainian government officials, including Defense Minister Kostyantyn Morozov and Foreign Minister Anatoliy Zlenko. Next came news of the establishment of Ukraine’s diplomatic representations throughout the world.

Diaspora activity during the first part of this decade appeared to be focused completely on Ukraine — sometimes to the detriment of Ukrainian community life here. But community news did continue to make headlines in *The Ukrainian Weekly*.

Incidentally, *The Weekly* conducted a poll of its readers to determine the popularity of its diverse features. The most popular and most widely read were any stories from or about Ukraine, be they from the Kyiv Press Bureau or Newsbriefs compiled from multiple sources.

By the time nearly a third of the decade was over, *The Ukrainian Weekly* had expanded the number of its pages, increased the size of its full time editorial staff to five, and computerized its production, preparing the newspaper on the Macintosh computer system purchased by the UNA in early 1993. More and more often *The Weekly* was being cited as the prima-

ry source for news from Ukraine and its news reports are now indexed by Ethnic Newswatch, which is available to 250,000 subscribers through Nexis/Lexis. Its stories from Ukraine now appear in the Prague Post and the Budapest Sun, among other newspapers.

And what will the rest of the decade bring? We couldn't even venture a guess.

Members of The Ukrainian Weekly editorial staff

Stephen Shumeyko 1933-1959

Helen Perozak Smindak 1957-1958

Walter Prybyla 1959-1960

Walter Dushnyck 1959-1965 (intermittently)

R.L. Chomiak 1960-1961

Zenon Snylyk 1962-1978

Ihor Dlaboha 1973-1980

Roma Sochan Hadzewycz 1977-present

Ika Koznarska Casanova 1980-1981, 1990-present (part time)

George B. Zarycky 1980-1985

Marta Kolomayets 1982-1984, 1988-present

Natalia Dmytrijuk 1984-1985

Michael Bociurkiw 1985-1987

Natalia Feduschak 1985-1987

Chrystyna Lapychak 1986-1992

Marianna Liss 1987-1988

Khristina Lew 1990-present

Tamara Tershakovec 1991-1992

Roman Woronowycz 1992-present

Andrij Wynnyckyj 1992-present

Борис ОЛЕКСЮК

НА ВЕСНІ 1843-го В УКРАЇНІ...

Цього року Божого 1994-го, року „Батька Союзу” у його сторіччя, згадуємо знову не злим, тихим словом Тараса Шевченка, того, ким усе зайнялось і запалало! Бож це і його ювілей — 180-ліття з Дня його народження.

Тарас Шевченко ось простус з американськими українцями всі ці славні 150 років, починаючи публікацією газети „Аляска Геральд”, видаваної отцем Агапієм Гончаренком, де без Шевченка, здається, не появлялося жодне число. І прямус Шеченко з союзовцями, членами Українського Народного Союзу, також уже ціле століття, бо це його взяли як прапор наші піонери-візіонери, організуючи сто і півроку тому часопис „Свободу”, а сто років тому — засновуючи Українську Цитаделю на берегах ріки Гадзон. І це були гасла незабутнього отця Григорія Грушки, що пам’ятав дві засади: „без Бога — ні до порога”, і що без Шевченка не збудувати ніякої України, ані Великої, ані Наддніпрянської, ані Галицької, ані Американської, вже в першому числі столітньої „Свободи” поставивши наріжним каменем будівлі нашого суспільного життя мотто Шевченкове: „Учітеся, брати мої, думайте, читайте, І чужому наuczайтесь. — Свого не цурайтесь”. Відразу під цим імперативом, ствердження невмирущої правди, що „В своїй хаті — своя правда, і сила і воля!” Бо знали творці Заморської твердині сто років тому, що без Шевченка не буде мати успіху велика народна справа, яку вони упрямували здійснити.

Чому ж Шевченко незаступимий для нас, і таким був для мертвих, с для живих і буде для ненароджених земляків його?

Ось відповідь, дана поетом св. п. Борисом Олександровим кільканадцять років тому:

„Справа в тому, що Шевченко відмовився умерти... Ось вже друга сотня років, як він простус з нами по всіх стежках-дорогах нашої історії, незмінно виринаючи всюди, де не заблукала б жива душа — на Україні й поза Україною, в тяжких робочих буднях і в святкових днях, у диму фронтівих пожерів і над колискою дитини, в непривітних просторах Сибіру і на шовко-

вих лугах Полтавщини, на Зеленому Кліні і на манітобських чи яких там преріях... Від колиски до могили. Від генерації до генерації крокує з нами ця по-чумацькому проста і дуже не проста Людина, з кожним кроком зростаючи і могутніючи, мов якась фантастична луна, що не стихає, а посилюється. В чому справа? Що нове знаходять у його творах нові покоління? ... Є в Шевченка повною мірою те, що ставить його на чолі шеренги всіх наших, часами надзвичайних, провідників народу — на чолі нашого походу за нашу правду, за наше людяне майбутнє... Сказати, що Шевченко став нашим прапором — це, звичайно, сказати правду, але це так само повторити штамп, — казав Олександрів, — Шевченко — це не тільки наш прапор, — це ми самі. Якби у нас не було Шевченка — не було б українського відродження, не було б української національної революції, не було б врешті-решт нас, як нації. Це Шевченко спалахнув зірницею в темних, змучених душах наших прадідів, заставив їх уважніше поглянути навколо, пригадати, хто вони та ким, за що закуті... Шевченка пробували змусити мовчати, як пробують і змушують до мовчання не одного українського поета ще й тепер, як недавно змусили до мовчання по-шевченківському невгнутих і щирих Василя Симоненка і Василя Стуса, змусили Валерія Марченка, загнавши їх передчасно в могилу... І що ж? — Чи вдалася сатрапам усіх кольорів ця штука?

Ті, що хотіли змусити до мовчання Шевченка — замовкли самі, і земля поглинула їх позолочені останки як звичайну нікчемність — безслідно. Десь у музеях, може, залишилися на портретах їх бездушні обличчя, а в архівах — їх бездушні ненависницькі декрети. А переслідуваний, гнаний ними кріпак перейшов через століття і через континенти, перевтілювався не тільки в бронзу, але в серця людей, що повортили його думи мільйонною луною”.

І сьогодні серед молодих людей українського походження в ЗСА не вгасає інтерес до творчості й постаті нашого Пророка, тож пропонуємо читачам оце невелике слово американського українця Бориса Олексюка, вже з третього покоління, який віднайшов для себе не так давно Шевченка і з радістю й відданістю неофіта бажас по-справжньому зглибити Тарасову творчість, поклін любови приносячи йому. Це доповідь, виголошена на Союзівці в Кергонксоні, Н. Й., в Шевченківські дні, у березні 1993 року, року Століття “Свободи”. — Ред.

Патронові УНСоюзу Тарасові

На весні 1843 року приїхав Шевченко в Україну великим чоловіком, вільним, з великою славою. Він побував на Чернігівщині, на Полтавщині і на Київщині. Шевченка скрізь приймали як найдорожчого і бажаного гостя бенкетами, обідами, імпрезами українське панство — тодішня українська еліта, нащадки „славних прадідів великих”, як про них напише пізніше сам — Великий Тарас.

Подорожував Шевченко по всій Гетьманщині і скрізь його радо вітали, деклямували напам'ять його вірші і поеми.

Відомий американський коментатор радіо Пол Гарві на вступі своєї передачі вживає вислову: „And now the rest of the story”, тож хочу тепер переказати цю „решту історії”...

Життя Шевченка від часу його викупу з кріпацтва п'ять років перед весною 1843 року було приємне. То був великий контраст від його розпачливого існування до того часу. Існування, котре скеровувало його майже в самогубство не один раз. Сам Шевченко так писав 1838 року: „Яка переміна в мене і вірити не хочеться, а це правда, що я з горища мужика [Шевченко тут натякає на простакуватість майстра Ширяєва, його працедавця] попав у майстерню найбільшого маляра нашої доби” [писав Шевченко тут про мистця-маляра Карла Брюлова, що якраз тоді повернувся із світової подорожі з тріумфальною виставкою монументального полотна „Останні Дні Помпеї”, учнем і прибічником якого став Тарас, мешкаючи й учачись у Брюлова].

І так від 1838-го до 1842-го року молодий Тарас розвивав його величезний талант у Мистецькій Академії у Петербурзі і в маляра Карла Брюлова, у якого був прийнятий майже за сина, за друга.

Але тепер, у 1843 році, коли Шевченко повернувся з України, він став на роздоріжжі. Тарас міг вибрати собі вигідне життя. Він міг дозволити собі втішатися славою, яку здобув беззастережно звідусіль, і в Петербурзі, де читав свій твір „Катерина” перед повною залєю слухачів, у більшості з них були зволожені очі із глибокого зворушення. Шевченко міг замкнути очі й не бачити, як сплундрували нашу Україну кляті москалі, як навіть провідна верства українців їм допомагала „матір катувати”. Але Тарас вибрав іншу дорогу. Він розпочав колосальне діло — діло цілковитого перетворення українського народу. Коли Шевченко зрозумів, що Україна гине, він не думав про себе, — а голосив правду. Він писав про славних гетьманів, замучених окупантом, і проти найбільших катів України — Петра Першого, Катерини Другої і про Миколу Першого.

В 1845 році, закінчуючи друге перебування в Україні, Шевченко написав пророчий вірш. Його оцей „Заповіт”, як блискавка, осяяв мозок українців і запалив бажанням до праці, до змагання на добро Україні, до боротьби за волю. І так творилася нова молода Україна.

Але поеми проти нелюдської московської влади також і в Росії мали свій відгомін — не лише наші люди читали Шевченкові слова. Коли Шевченко з'явився перед царським судом у 1847 році, Микола Перший був готовий з вироком на нього, бо золоті слова Тараса почали будувати нову Україну. Одночасно ці слова стали кінцем його короткого життя.

Але сьогодні я не кажу про Шевченкові страждання, а про гарні справи — про те, що Шевченко є наш найбільший геній. Геній, слова якого мають силу вулкану; вони як вогненноляве Кракатао, як про Шевченка висловився інший поет — Олекса Стефанович. Його слова впливають і тепер на всіх нас, українців, тоді ще в часи Шевченка ненароджених і не в Україні сущих. Скажу про себе: коли мій власний батько помер, я шукав слів потіхи, слів відповідних, похвальних для нього для мого надгробного слова, і знайшов їх — у вірші в „Кобзарі”, бо краще і глибше ні в кого слів таких я б не знайшов:

*Пішов козак, сумуючи,
нікого не кинув;
Шукав долі в чужім полі
та там і загинув.
Умираючи, дивився,
Де сонечко сяє...
Тяжко-важко умирати
У чужому краю.*

Слова нашого генія мали значення сто п'ятдесят років тому і йдуть вони, хвилюючи, в майбутнє. Але Шевченко є Батьком України не лише через його слова, а через той другий шлях, котрий він вибрав у 1843 році, шлях котрим пішла до переродження наша Україна.

Шевченко є Батьком України, бо ми добре знаємо відповідь на питання: Чи була б Україна без нього?

І це є оте значення Шевченка і це є ота решта історії, the rest of the story, яку ми, українці, маємо за повинність ніколи не забувати!

Тарас Шевченко

*Орися ж ти, моя ниво,
Долом та горою!
Та засійся, чорна ниво,
Волею ясною!
Орися ж ти, розвернися,
Полям розстелися!
Та посійся добрим житом,
Долею полийся!*

*Розвернися ж на всі боки,
Ниво-десятино!
Та посійся не словами,
А розумом, ниво!
Вийдуть люди жито жати...
Веселії жнива!..
Розвернися ж, розстелися ж,
Убогая ниво!!!*

Ірина ДИБКО

ТИ КРІЗЬ ВОРОТА ВІЧНОСТИ...

I

*Дивлюсь на автопортрет Шевченка —
і ніхто б моїх думок не вгадав.
О, я так дуже хочу побачить,
як в дійсності, живим, він виглядав.*

*Піду ж я за Ним у світ Його дум,
найду всі Його переживання...
Об велич Генія торкнуся на мить,
і серця могутнього палання!*

II

*Словесних гіперболів не треба,
щоб Тебе, Кобзарю, величати...
Ти ж усі скарби своєї душі —
Ненародженим зумів передати...*

III

*Тепер я знаю — Ти не вмер, Ти лиш
на могилі з Богом розмовляєш:
„Чи довго ще на сім світі катам
панувати”? — Бога Ти питаєш.*

*О, Генію Матері Вкраїни, —
Ти живим завжди і скрізь між нами!
Ти лиш Ворота Вічності пройшов,
щоб Невмирущим лишитись віками!*

Володимир БАРАГУРА

ФЕНОМЕН ШЕВЧЕНКОВОЇ БЕЗСМЕРТНОСТІ І ВІЧНОСТІ

Темою моєї статті є мої міркування, в чому лежить тайна безсмертності й вічності Тараса Шевченка.

Коли говорю про поетове безсмертя й вічність, то не маю на думці цієї абсолютної безсмертності й вічності, яка чекає людський рід після кінця всього видимого світу, всієї вселенної та після того, як взагалі перестане існувати людський рід, а наші душі поєднуються в одно з нашим Творцем-Абсолютом, як це прорік Ісус Христос. Я маю на думці релятивну вічність, коли в ході століть чи тисячоліть зміниться вселенна, але українська нація далі існуватиме. Це ота вічність, коли померлій людині співаємо „Вічная пам'ять!”

Про своє безсмертя й вічність виразно говорить сам Шевченко двічі — в своєму „Посланні до мертвих, живих і ненароджених земляків” та в „Заповіті”. Поет силою свого генія не тільки вжився в сучасне собі становище земляків, не тільки відчув і зрозумів тайники душі свого народу в сизому минулому, але, обдарований пророчим духом, віщував і прорікав закрите перед звичайними людьми майбутнє.

В „Заповіті” він закликає земляків поховати його на могилі „серед степу широкого”, щоб „лани широкополі і Дніпро і кручі було видно, було чути, як реве ревучий”.

Що значать оці слова? Вони означають, що хоч фізично, тілом поет буде мертвий, то його дух буде далі перебувати з народом, буде ширяти над батьківщиною, буде переживати з земляками „і добро і лихо”. І так довго поетова душа буде витати над Україною, поки наша батьківщина не стане вільною. Тоді щойно він покине „і ліси і гори та полине до самого Бога молитися”, бо його місія, його відповідальність за свій народ закінчиться. Тоді він поєднається з Творцем.

Дехто не зрозумів поетичного вислову „а до того я не знаю Бога!” Дехто помилково інтерпретував ці слова, буцім то Шевченко

безбожник, не признає Бога, не хоче його знати, ігнорує Його.

Нічого подібного. Ці слова треба розуміти, що поетова душа так довго не полине до Абсолюта, не з'єднається з Всевишнім, поки його народ не стане вільним. Слова „до того я не знаю Бога” треба інтерпретувати не як заперечення існування Бога, а як часове перебування поета у видимому світі до хвилини, поки його народ не здобуде свободи. Знаємо, що душа кожної людини після смерті ще сорок днів перебуває поміж живими. Отже в Шевченка його ширяння над батьківщиною потриває поза реченець сорокаденної присутності у видимому світі до часово неокресленого моменту, коли його народ стане свободним.

Ворог відразу зрозумів правильно цей вислів Шевченка і тому викреслив та заборонив співати другу строфу „Заповіту”, його найістотнішу частину, бо в ній поет провіщає, „кров ворожа потече сторіками в синє море” та закликає „вставайте, кайдани порвіте!”

*
* * *

*„Хоч тебе нема, Тарасе, давно поміж нами,
Твоя душа живе вічно, квітне над лугами”.*

Так висловився про Шевченка нешколений народний поет-мандрівний співець. Але як ці слова подібні до слів поета, письменника, перекладача чужомовних творів Володимира Самійленка. „Шевченко не вмер, від живе в думках, в серцях і в душах свого народу, в усіх його поколіннях, і буде так вічно жити, поки існуватиме світ і поки житиме український народ”.

Я зумисне зіставив слова цих двох звеличників Тараса Шевченка з двох різних прошарків нашого суспільства, щоб на живому прикладі показати однозгідність поглядів нашої спільноти щодо ролі поета в житті нашої нації — щодо поетової безсмертності й вічності.

Кожний народ має своїх великих, видатних, славних письменників і поетів, якими пишається перед світом. Ці мистці слова — це наче сочка фотографічного апарату, яка притягає й зафіксує в мистецький спосіб, в мистецькій словесній формі матеріальне й духове життя народу, його побут, його здобутки, цілі й ідеали, в які він вірить, які він плекає й леліє, до яких прямує.

Але ні один із світочів всесвітньої літератури — ні старогрецький Гомер, ні римський Віргілій, ні італійський Данте Аліг'єрі, ні еспанський Сервантес, ні англійський Шекспір, ні німецький Гете, ні польський Міцкевіч, ні російський Пушкін чи Толстой, не можуть рівнятися популярністю й значенням та вагомістю з Тарасом Шевченком.

Чому? Бо всі вони мали обмежене поле зацікавлення й творчої дії — ні один із них не охопив цілості життя свого народу, всіх прошарків його суспільства від селянина-кріпака, робітника, неграмотного до ученого і багатого, від великого пана до нуждаря-прошака, покривдженого, чи психічно хворого. Всі вони писали для освічених, багатих людей, для т. зв. „вищої сфери“, а доля звичайних сірих людей була здебільша поза полем їхньої уваги й зацікавлень. Такої всеохоплюючої картини життя свого народу ніхто не дав, ніхто не вклав у свою творчість стільки любови до своїх земляків, як це зробив Шевченко. Польський поет Міцкевич мріяв дістатися „під селянські стріхи“, але цього ніколи не досягнув, бо низи не розуміли його писань, вони до них не промовляли, були їм чужі й байдужі. Те саме з іншими письменниками світової слави, наприклад Достоевським.

І ніодному з цих велетнів і майстрів мистецького слова не влаштовують рік-річно такого масового всенародного відзначення їхньої пам'яті, як це робимо ми українці. Шевченкові, коли в роковини його смерті навіть у найменшій закутині, де б'ється українське серце, бодай у найскромнішій формі, але щиро-сердечно згадуємо нашого національного пророка, нашого світильника й життєвого провідника незлим, тихим словом!

Щобільше, ніхто з чужих мистців слова не жив так близько простолюддя, ніхто так глибоко не вникнув у найінтимніші тайники душі народу, ніхто не зрозумів так досконало його потреб, ніхто не поставився до нього з такою самовідданою любов'ю, ніхто не станув активно в обороні його людської гідності й прав, ніхто не страждав так за свої сміливі виступи проти безправ'я, ніхто не карався на засланні, як Шевченко. Він, нехтуючи своїм приватним життям і щастям, своєю кар'єрою терпів на засланні за те, що батожив багатих безсердечних людей та ставав в обороні кріпаків, сиріт, вдів, солдатів, каторжників, знасилуваних дідами й царськими офіцерами дівчат-покриток.

За спогадами селян, Шевченко передягався в сільську свиту, солом'яний капелюх, брав косу в руки й спільно з кріпаками йшов у поле, щоб мати змогу розмовляти з ними і довідуватися з першого джерела про їхню тяжку долю, якої сам зазнав дитиною й юнаком. Він малював землевласникам портрети, а вони боялися його й ненавиділи його, бо картав їх за нелюдську поведінку з людьми. Деякі дідичі накликали на нього жандармів так, що поет мусів скриватися в лісах, де під розлогим дубом писав свого „Кобзаря“, а сільські жінки приносили йому їжу й воду та перестерігали перед жандармськими агентами. Розказують, що одного разу висланники жандармів намагалися забрати Шевченкові писання, але старенька бабуся побила їх кочергою й відобрала від них Тарасові писання.

Селяни пам'ятали часи, коли їм не вільно було читати Шевченкових творів, ні співати його улюблених пісень, які він виконував сильним, гарним, дзвінким баритоном. Письменні селяни крадькома читали його твори, а неписьменні слухали й вивчали їх напам'ять, як це видно з записаних фолклорних спогадів стареньких жінок. Один неписьменний чоловік висловився так: „Тепер знаю цілого ‘Кобзаря’ напам'ять. Він мене навчив і думати, й плакати, й сміятися.” З того видно, як зрозуміло й приступно та близько до серця простолюддя ввів Шевченко творити, чого не вміли найкращі поети інших народів.

Шевченкове життя, за його власним висловом, було часткою життя рідного народу в минулому, сучасному та з прицілом на майбутнє. Він зосередив свою увагу й віддав усі сили свого життя, всю фізичну й духово-інтелектуальну енергію для добра народу в ім'я того, щоб здобути йому волю, покращити долю в національно-політичному, соціально-економічному, культурному, мистецькому й релігійно-моральному розумінні, щоб цей знедолений народ засів у „народів вольних колі”, як одна „сім'я вольна, нова”.

Шевченко був вицвітєм, еманациєю свого народу, він своїм корінням глибоко вріс у рідний ґрунт, черпав із нього життєдайні соки для своєї діяльності й творчості, а народ живиться в безконечності наслідками його творчого генія.

Шевченко був вірним сином свого народу, а його „Кобзар” став настільною книгою, благовістям, заповітом, дороговказом кожної української людини, сім'ї й нації. Шевченко й народ нерозлучні, вони становлять одну спаяну цілість — Шевченко розумів свій народ, а народ його. Коли ми бодай частково виконуватимемо його заповіді, ми утримаємося на правильному шляху волі і державності.

І ця настільна книга, Шевченків „Кобзар”, не втратила й ніколи не втратить своєї національно-виховної ролі, хоч її насильно нівечила ворожа цензура, хоч її наші вороги викривляли й спотворювали слова правди, які не були цим ворогам до вподоби. Щобільше, Шевченковими ідеями жили і живуть теж інші народи — кавказькі народи, білоруси, болгар, казахи, татари, буряти, навіть деякі росіяни. Шевченкові твори перекладені чи не всіма культурними мовами.

*
* * *

Український народ не став боржником Шевченкові за його жертовну посвяту для покращання народної долі. У народній

творчості Шевченко стає перед нами наче живий: Шевченко — поет, маляр, співак, актор, режисер, автор букваря для школярів і самоуків, видавець, дослідник старовини, винахідник, — словом усенародний геній.

У збірці „Шевченко й народ”, видання Академії Наук УРСР в 1963 році, яку впорядкував Максим Рильський, у творчій уяві народу Шевченко виступає часто-густо як легендарний герой, обдарований надлюдською силою, як чорнокнижник, як провісник майбутнього. Шевченка оспівують і досі мандрівні співці-лірники, кобзарі, бандуристи, він живе в народних оповіданнях, спогадах, легендах, переказах, піснях, коломийках, частівках, прислів'ях, образотворчих виявах народних умільців, у вишивках, тканинах, килимарстві, дереворізах, кахлярстві. Ці матеріяли є наявним доказом любови, пошани та вдячності народу поетові. Вони роблять Шевченка безсмертним і вічним.

В записках дослідників побуту й мистецької творчости — етнографів-фолклористів збереглися вірування, що Шевченко не вмер, але живе далі й ходить по світі, що опівночі він у вигляді лицаря в'їжджає на білому коні на свою могилу й могутнім голосом закликає: „Вставайте, кайдани порвіте!”, що Шевченко з'являється жандармам, а коли вони хочуть його спіймати, він надіває шапку-невидимку і зникає.

На першому з'їзді лірників, кобзарів і бандуристів у Києві в 1955 році вони спільно співали довгу думу про Шевченка, підкреслюючи в ній саме його безсмертність. Подаю з неї уривки:

*Слава, слава Кобзареві
Тарасу Шевченку,
Його пісням плум'яним —
Нашому серденьку.*

*Слава вічная співцєві
Вогненного слова!
Ой, була ж його терниста
Життєва дорога!*

*Виріс він і став пророком
Бідних всього світу,
Він подав всьому народу
Книгу Заповіту.*

*А в тій книзі розкриває
Правдиву дорогу
І полум'ям свого серця
Кличе допомогу!*

Або інша дума:

*Ой, плакала Україна,
Тяженько ридала,
Як в могилу свого сина
Тараса ховала.*

*А могила ця велика
На горі Чернечій,
Де могутні пливуть хвилі
Дніпра віковічні.*

*Звідтіль видно степ і гори,
Всі луки з гаями,
Туди будуть линути думи
На спомин віками.*

*Умер Тарас, умер батько
Змучений катми,,
та в народі буде жити,,
Як сонце, віками.*

Інший кобзар співає:

*Думи мої, про Кобзаря
заgrimіть піснями,
Нехай вічно його ім'я
Квітне над ланами.*

Збереглись теж численні приказки і прислів'я. Ось кілька з них:

Нема квітів без кореня, а Шевченка без народу.
Шевченко наче сонце для нас.
Шевченко дуж не силою, а словом мудрим.
Тарасові думки будуть жити віки.
Тарасів заповіт облетів цілий світ.

Тарас любив правду, зате народ його любив.
Ми Шевченка славить будем і *ніколи* не забудем.
Шевченко *жити* буде, поки на землі житимуть люди.

Складав народ теж пісні в Шевченкову пам'ять і komponував до них мелодії:

*Не на шовкових пелюшках,
Не у великому палаці —
В хатині бідній він вродивсь
Серед неволі, тьми і праці.*

*І виріс він, і кобзу взяв
І струн її торкнувся рукою —
І пісня дивна полилась,
Повита вічною журбою.*

А ось пісня, що віддзеркалює російсько-большевицьке панування:

*Ой, Тарасе, ти, Тарасе,
Ти славний Тарасе,
Устань батьку, подивися,
Яке життя наше.*

*Колись жили-горювали,
А тепер ще гірше,
Колись били-катували,
А тепер ще більше.*

Збереглося теж кілька гуморесок про Шевченка. Одну з них зачитую: Їхав поет у поїзді в одному переділі з генералом. Тарас читав книжку і час від часу записував щось на аркуші паперу. Генерал бавився зі своїм собачкою та й каже до цуцика: „Вчися, будеш поетом”. А Шевченко відповів: „А як недовчишся, то станеш генералом”.

Про популярність Шевченка серед інших народів свідчить така пісня:

*Любий сину України,
Наш Тарасе дорогий,
Тебе в світі вже немає,
Та в серцях ти ще живий.*

*Твоя кобза ще не вмерла,
На ній струни всі дзвенять
І про твою вічну славу
Всі народи гомонять.*

Проте найкраща легенда про велич Шевченка збереглася серед бурятів. Це невеличке монгольське плем'я (330 тисяч) в південно-східній частині Сибіру. Цю легенду переказали бурятські відвідувачі могили Тараса. Легенда була вперше опублікована в 1938 році, а згодом поміщена в книжці „Шевченко і народ”, видання Української Академії наук в 1963 році за редакцією М. Рильського.

Ось вона: Крилата слава про людину аж на самий кінець нашої країни долетіла. Долетіла й розповіла про людину, що все життя на собі кайдани носила. Спочатку ці кайдани кував на ній пан, але могутня людина випростовується — і тріщать кайдани! Тоді на допомогу панові прибігав жандарм, міцні кайдани приносив і теж кував. Але не падала людина. Важко було їй, кров'ю стікала та піднімалася на ноги і знову рвала кайдани. Тоді сам цар прибіг і сам важкими кайданами обплутав її тіло, щоб не могла людина й ворухнутися. А вона все таки не покорилася. І питали в неї: „Де ти сили бреш?”

І відповідала вона: „Сила моя в народі, сила ця невичерпна”.

Скована людина ходила по країні, брязкотіла кайданами, сіяла в людські серця слова, що гнівом сходили. Слухали її люди і до зброї бралися.

Звали цю людину Тарас Шевченко — поет України. —

Таке чули ми в бурятській країні. І ось довелося побувати на його могилі. Відвідали ми музей, подивилися, послушали і впевнились, що правду ми чули в себе про Шевченка.

З почуттям великої поваги до борця за народне щастя ми зняли шапки перед його могилою. І, стоячи на Тарасовій могилі, ми згадали легенду, яку з уст до уст передають буряти про українського поета.

Хоч Шевченкові слова, якими закінчую свою статтю, відносяться до поета Івана Котляревського, то можна їх застосувати теж і до їх автора:

*Будеш, батьку, панувати
Поки живуть люди,
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть!*

Д-р Тамара БУЛАТ

„СВОБОДА” — ПРИЧИНА ЗАКРИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО КЛЮБУ В КИЄВІ (1912)

Нема туриста, який би, відвідуючи Київ, не побував коло Золотих воріт, не відчув, що за валом і церквою, яка підносилася над цими ворітьми понад 900 років тому, розлягалася широке поле. Тут кінчалася княже місто. Та поступово змінювався рельєф цього куточка, наносилися нові точки історичної пам'яті. Однією з них є будинок на розі вулиць Ярославів вал і Володимирській (колишній Великій Володимирській, 42). Тут від 1908 по 1912 рік містилася важлива для українського руху і національної ідеї громадська організація. На відстані одного бльоку від цитаделі царських урядовців, які працювали у так званих „присутственных місцях”, що розмістилися на Софійському майдані, зухвало почав діяти, та ще як активно! — український клуб. Не зважаючи на те, що царський уряд дозволив громадській установі офіційну назву — „Українське Громадське Зібрання”, у всіх документах, запрошеннях, газетних повідомленнях вона мала назву — „Український клуб”.

На той час боротьба за назву інституції мала принципове значення. Михайло Грушевський у статті „Геть з рутенством!”, порушуючи питання назви українського клубу в Галичині, писав: „З терміном ‘руський’, ‘ruthenisch’, ‘малоруський’, ‘український’ зв’язана ціла скаля національного поступу, ціла еволюція національної української ідеї і коли назване клубу українським ‘ukrainisch’ означає, що він має бути речником новочасного українського руху перед широким світом, назване його руським, ‘rutenisch’, вертає нас назад у перейдені стадії рабського компромісового рутенства. Маємо по давньому Ruthenenklub — так як би нічого не змінило ся в нас за останні десятиліття. ‘Руський клуб’ по нашому. Одні будуть писати сь ‘руський’, а інші з двома сс ‘русский’, і можна буде далі говорити, що в Австрії ніяких українців нема, а є тільки ‘русские’. А німець далі буде писати: ‘Ruthenen und Rumunen ist einerlei?’ ” (Русини і румуни є тотожні? — Т.Б.). („Діло”, 1907, ч. 129).

Боротьбу за суто національні органи преси і громадсько-культурні організації десятиріччями провадили члени українських осередків, і, зокрема, київської „Старої Громади”.

1-го жовтня 1908 року урочисті звуки маршу „На вхідчини”, зіграного на фортепіані Миколою Лисенком, сповістили про відкриття „Українського клубу” в Києві. Навколо нього згуртувалися видатні діячі української культури і національно настроєна молодь, туди потяглися гімназисти всупереч волі свого начальства, а також усі ті, хто шанував українців. На голову Ради Старшин було обрано Миколу Лисенка. Одна з активних його помічників, письменниця Олена Пчілка, діти й онуки якої також стали членами клубу, у своїх спогадах відзначала: „Межи членами правління була я, одна тільки із старших українських людей, а всі інші головніші учасники клубу були молоді. Тут були і поети, й артисти-мальовники, й етнографи. Де вона й набралась тая молода сила! Аж мило було подивитися навколо себе”.

Повибирали комісію: артистичну, етнографічну й інші. І взялися гуртом до „будування клубу”. (М. В. Лисенко у спогадах сучасників. Київ, 1968, ст. 167). Найдіяльнішими членами клубу були: М. Синицький (секретар), В. Ігнатович (скарбник), Л. Жебуньов, М. Старицька, Л. Старицька-Черняхівська та інші.

У клубі регулярно проводилися літературні вечори і концерти, драматичні інсценізації й виступи народних співців-кобзарів, відбувалися наукові диспути й літні курси для вчителів, прилюдні святкування українських речників — Т. Шевченка, І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка — і групові виїзди на Могилу Шевченка до Канева, комплектувалася українська книгозбірня, працювала дитяча комісія. У порівняно невеликому осередку була по суті запрограмована діяльність цілого міністерства культури. І не дивно, що багатьом із членів „Українського клубу” довелося відіграти пізніше визначну роль в утвердженні української державности й національної самосвідомости.

Виступи українських письменників, літературознавців, наприклад, Лесі Українки, Осипа Маковея, Олени Пчілки, Івана Стешенка, Сергія Єфремова, Людмили Старицької-Черняхівської, Спиридона Черкасенка, Степана Васильченка, Олександра Олеса, професійне мистецтво артистів і співаків — М. Садовського, М. Старицької, М. Дейші-Сіоніцької, М. Карлашова (про перше виконання ним драматичного сольоспіву „Молітесь, братія, молітесь” Лисенка на вірші Шевченка з поеми „Гайдамаки” Олександр Кошиць через багато років писатиме у своїх спогадах як про незгладиме музичне враження) і багато чого іншого репрезентували високий рівень

інтелектуального і духового розвитку представники української нації.

Якщо взяти до уваги статистику (в 1909 році відбулося 20 концертів і 24 літературні вечори; у 1910 році — відповідно: 28 і 22; у 1911 році — відповідно: 27 і 23), то у середньому маємо щотижневу програму своєрідного університету.

Треба відзначити, що поза багатьма професійними музикантами з яскравою творчою індивідуальністю (Олена Вонсовська, Михайло Микиша) участь Лисенка в музичних вечорах перетворювалася на мистецьке свято. Обдарована, з високо розвиненим естетичним смаком Людмила Старицька-Черняхівська зворушливо писала про особливості гри композитора-піаніста: „Я чула чудових, добірних виконавців, але, не зважаючи на їхню віртуозність, силу, їм бракувало того, що давав Микола Віталійович (...). Коли він виконував свої і взагалі українські речі, він надавав їм щось надзвичайне, якесь євшан-зілля... В його грі оживали тисячоліття... І чулась глибока, сива слов'янська старовина. Та й сам він був за роялем — Віщий Боян. Натхненний, палкий, з силою удару левиної лапи, з гордим поглядом він цілком переподоблювався. В житті лагідний, ласкавий, за роялем — Віщий Боян”. (М. В. Лисенко у спогадах своїх сучасників. — Київ, 1968, ст. 309).

„Український клуб” не минали приїжджі гості. Там бували Іван Франко, Михайло Коцюбинський, діти Михайла Драгоманова та інші. Особливо ж багато гостей з Галичини, визначних українських діячів. Ось як пише про зустріч у Києві у 1912 році на початку літа, якраз перед закриттям клубу, молоденька тоді Олена Федак (мати журналістки Ольги Кузьмович) про зустріч в „Українському клубі”. Вона була там у товаристві її батька Степана Федака, її вуйків Євгена та Ярослава Олесницьких, та їх дружин. Спогад поміщений в Альманахові УНС на 1992-ий рік.

В „Українському Клубі” Зустріч у Києві була дійсно святочна: були присутні всі визначні мистці і громадські діячі: Микола Лисенко, Коцюбинський, Старицька-Черняхівська, Євген Чикаленко і багато інших, яких прізвищ вже сьогодні не пригадує собі. Клуб був на партері і вікна в цей теплий червневий вечір були відчинені. Дивувало мене, що біля вікон стоять якісь молоді хлопці. Щойно коли по промовах сів Лисенко до фортепіану і почав грати „Ще не вмерла”, а хлопці поспішно зачиняли вікна, ми зрозуміли, що це була обережність перед поліцією, щоб ніхто не підслухував соборницьких промов, а тим більше національного гімну, що його під супровід Лисенка всі голосно співали”.

Слід належно оцінити працю членів клубу, спрямовану на виховання національної свідомості і загальної широкої культури у

Праворуч (у темному вбранні) стоїть Тарас Лисенко із скрипочкою; ліворуч крайня вгорі — Вероніка (Рона) Зрняхівська; шоста ліворуч — Орася Стешенко. Хлопчик, що сидить у першому ряді праворуч — це Михайло Крувинюк, син сестри Лесі Українки Ольги.

дітей. Лисенко, як і інші члени Ради Старшин, не шкодували коштовного часу, щоб молоде покоління зростало освіченим. Дітям потрібна була пильна увага дорослих, щоби перші паростки творчих талантів розвивалися в потрібному напрямі. Для них влаштовували Шевченківські свята, для них Лисенко спеціально писав музичні твори, письменники навчали віршів та робили переклади найкращих зразків дитячої літератури.

Валерія О'Коннор-Вілінська згадувала, як на „дитячі ранки” композитор „сам привозив не раз свого малого Тарасика і милувався діворою в українському вбранні. Сам охоче грав їм козачка і разом із ними слухав цікаві оповідання Людмили Старицької-Черняхівської, що, як казку, розказувала їм географію, буцімто, як подорож по світу”.

Розповідала дітям і Ольга Петрівна Косач (Олена Пчілка), що раніш говорила попередньому поколінню на дитячих Шевченківських ранках” (М. В. Лисенко у спогадах, ст. 376).

Читачі Альманаху, напевно, з цікавістю подивляться в обличчя дітей на мало кому знаній світліні, що ми її тут подаємо. Для історії залишився зфотографований гурт дітей, що зібралися на Шевченківський ранок в „Українському клубі” у 1910 році.

Праворуч (у темному вбранні) стоїть Тарас Лисенко із скрипочкою; ліворуч крайня вгорі — красуня Вероніка (Рона) Черняхівська. Це вони, мабуть, щойно відіграли присвячену їм Лисенкову „Елегію” для скрипки в супроводі піано. Шоста ліворуч — Оріся Стещенко. Хлопчика, що сидить у першому ряді праворуч, „упізнала” мені вже тут, в Америці, Ольга Сергіїва, племінниця Лесі Українки, коли я показала їй світліну, готуючи до друку статтю. Це — Михайло Кривинюк (син Ольги Косач-Кривинюк і Михайла Кривинюка), який пізніше був одружений з онукою відомого одеського культурно-громадського діяча Михайла Комарова Вірою Волянською.

Старше покоління жило надією, що цим дітям випаде легша доля: жити у вільній власній країні — Україні, розвиваючи, продовжуючи лінію свідомої і незрадливої української інтелігенції. Такими вони й зростали — талановитими, шляхетними, з широким кругозором знань, сповненими любови до свого українського, поневоленого окупантом народу. Невдовзі багато з них саме за це й постраждало — вони були гнані або розстріляні.

Українська література і мистецтво, суспільно-політична думка української інтелігенції, що пробивалася крізь товщу імперського морально-психологічного генотипу, не втрачали інстинкту самозбереження. Діяльність подібного гарту творчих людей, свідомість яких зформувалася у другій половині минулого сторіччя,

хоч і повільно, але цілеспрямованими тектонічними поштовхами, руйнувала системоцентристські засади імперської культури Росії. Опозиційна культура, навіть у малих дозах, обчиркнена цензурою і зведена царськими указами нанівець, становила загрозу для влади. Тому не дивно, що „Український клуб” перебував під посиленням її наглядом.

Члени його зробили так багато, що може видатися, ніби діяльність клубу була унормованою. Насправді поява його припала на часи реакції, після спалаху народного гніву в революцію 1905 року. Як на неупереджене око, діячі клубу провадили звичайну для багатонаціонального суспільства працю — утверджували свою ідентичність, задовольняли духову потребу розмовляти рідною мовою, знати правдиву історію власного народу, розвивати культуру й освіту українського народу, що складав на той час 30 мільйонів питомого населення. Проте колоніальна політика російського самодержавства не знала меж у своєму шаленстві придушення інакомислення, іновідчуття, самого фізичного існування нескорених, особливо ж „мазепинців”, самостійників.

Російські архіви тимчасових комітетів і головних управлінь у справах друку, судових інстанцій, жандармських управлінь та охоронних відділів і досі буквально напаковані справами конфіскацій, заборон, цензурних обмежень, накладання штрафних санкцій, порушених кримінальних справ, притягнення до судової відповідальності, арештів, політичних звинувачень, спрямованих проти видавців українських газет, організаторів концертних і драматичних виступів, авторів і редакторів, читачів і учасників святкових та поминальних вечорів видатних діячів української культури.

„Все, — писала Леся Українка у листі до подружжя Кривинюків 4-го лютого 1906 року, — дуже одноманітне: того посадили, того обтресли, того ще раз посадили, того знову потресли — от і все. (...). Проте у мене (та й не в одної мене) нема почуття безнадійності і подоланості, та думаю, що до того й не дійде, хоч жити дуже трудно і прикро”. (Ольга Косач-Кривинюк. Леся Українка. Хронологія життя і творчості, Нью-Йорк, 1970, ст. 771). Саме з причини нескореності і виникали товариства подібні до „Українського клубу”, „Просвіти” чи „Київського літературно-артистичного товариства”. Саме з причини неподоланості українського духу діяльність їхніх членів розцінювалася російськими чиновниками як зародок політичної організації. Провокаційні виступи офіційних органів преси, спеціально „закручені” справи Охоронного відділу дуже часто зводили нанівець усю підготовку до якоїсь важливої акції. Так було, наприклад, із відзначенням 50-их роковин від дня смерті Тараса Шевченка. Саме при київському „Українському

клубі” діяв очолений Миколою Лисенком „Центральний комітет” по відзначенню цієї дати. Величезна організаційна праця була однак спаралізована незадовго до наміченого святкування у лютому 1911 року. Як видно з архівних матеріалів, урядовці найбільше боялися приїзду „закордонних”, особливо ж галицьких, українців. Лисенка викликали до канцелярії губернатора і фактично заборонили свято у Києві. Як відомо, воно було перенесене до Москви, куди поїхали композитор, артистична трупa Миколи Садовського, письменниця Любов Яновська та інші, а також до Курську.

До нас дійшов досі неопублікований лист Миколи Лисенка до дочки Мар'яни з 21-го лютого 1911 року, що зберігається у рукописних фондах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології Академії Наук України. Він становить особливий інтерес, бо розкриває, так би мовити, з перших рук картину репресивних дій російських властей, які відчув і пережив на собі голова „Українського клубу”. З огляду на документальну важливість цього листа подаємо його тут майже повністю:

„Люба голубочко Мусічко!

Прийшов твій лист од 16/II. Ми теж дуже непокоїлися, що довго не писала нам. Та й ми, ледачі, теж зі дня на день одкладали писання, а крім того і події останніх днів — все на перешкоді було, заважало. Давно вже ми відмовились святкувати 50-ти річчя смерті Шевченка, бо як Меньшиков у ‘Новому Времени’ (петербурзька газета — Т.Б.), а Савенко у „Кіевляніне” почали свою чорну місію, обкидати болотом та доноси складати, то й жалка тутешня адміністрація, рабськи злякавшись, кинулась обмежувати наше свято. Ген/ерал/-губернатор через Губернатора написав, поставив свій ультиматум, щоб ні один галичанин не прибув до Києва, бо Савенко, бач, вигукнув, що українці з галичанами наважились сепарувати до Австрії /.../, що вже Україна кишить австрійськими шпигами, що на границі стоїть австр/ійське/ військо, яке щохвилі готове впасти на Росію й одбити Україну, що в Києві вже існує освідомительне бюро, коли зачинати повстання і т.ін., і т.ін. І хоч такі абсурди, звичайно, у европ/ейській/ голові не могли б міститися, але /.../.

В бумазі сказано було, що коли Комітет ‘по устроюству Ш/евченкового/ свята будет заніматься пропагандой українських ученій /.../, то Генер/ал/-губ/ернатор/ каждую минуту приостановит юбілейное свято’. Що він розуміє під пропагандою українських ученій, — Бог його знає, але робити й розводити це свято під такими речами ми не схотіли, і я поїхав до Гірса (київський губернатор початку XX століття. — Т.Б.) і сказав йому, що Комітет

уповноважив мене переказати, що він зрікається цілком вести далі роботу святкування і усяку діяльність з цього приводу геть зовсім лишає.

Так ми всіх у газетах і листах сповістили, щоб ніхто не їхав, не слав привітаннів, бо по не залежних обставинах Комітет залишив зовсім усю справу. А мою кантату („До 50-их роковин з дня смерті Т. Шевченка” на вірші Володимира Самійленка. — Т.Б.), вже видруковану, цензор сконфіскував і не випускає з типографії. Сьогодні був у прокурора, щоб скоріше хоч роздививсь про заборону і конфіскацію, яку цензур/ний/ комітет йому пришло на розгляд, то може він одмінить цю конфіскацію, коли не знайде нічого нелегального в тексті і в малюнкові обложки. Є чутка, що кантату конфіскують, поки не минуть дні Шевч/енкових/ свят, тоді конфіскацію знімуть і віддадуть авторові, продавай тепер, мовляв, коли вже все скінчилось, ото/зачне/ по кишені бити, а за що. Вірш Самійленка, на який я писав, не має в собі нічогоісінько нелегального і друкований в збірнику його поезій.

3-го марта я виїзду у Москву, щоб 5-го бути на торжествен/ому/ спектаклі і концерті, де певно буду грати. Учора одібрав телеграму, запросюючи од Хвостова, секретаря ювіл/ейного/ комітету, й одповів, що буду.

25-го лютого думаємо Тарасика святкувати рожденіє й поклічемо дітей”.

Заборона Шевченкового свята в Києві, підготовленого „Українським клюбом”, була сигналом наступу на громадську організацію. Сигнал цей ішов з Петербургу, з департаменту поліції Міністерства внутрішніх справ. Про це свідчить документ, що зберігається в Державному архіві Київської області. Подаємо його в перекладі з російської мови повністю:

“Таємно”

Міністерство внутрішніх справ
департамент поліції
По 4 Справоведенню
9 березня 1911 р.
№ 48830

Київському Губернаторові
(штамп): Правитель канцелярії
14 березня 1911

Київського губернатора

„3 огляду на копію донесення Начальника Київського Охоронного Відділу, що надійшов до Департаменту Поліції на ім'я Вашої світлости від 14 січня цього року у справі Київського ‘Українського клубу’, Департамент просить Вас не відмовити у повідомленні для доповіді п/анові/ Міністру Внутрішніх Справ, чи пропонується, з огляду на всю сукупність даних про цей клуб, вдатися до дій, які б

попередили небажані наслідки діяльності означеної організації” (Державний архів Київської області, ф. 10, оп. 1 арк. 9).

Як свідчить запис на звороті аркуша цитованого документу, канцелярія губернатора передала справу до Київського губернського у справах про товариства присутствія 15 березня. Далі події розвивалися швидко і за випрацьованою формою.

Вперше про „Київський клуб” на підставі архівних матеріалів і з наведенням уривків документів, що зберігалися в Центральному державному історичному архіві УССР, я писала у своїй книзі „Героїко-патріотична тема в творчості М.В. Лисенка” (Київ, 1965). Однак тепер є нагода ввести у науковий обіг ще додаткові матеріали з Державного архіву Київської області, як також залучити раніше недоступні дослідникам з України матеріали з архіву газети „Свобода”.

Наперед прошу пробачення у читачів за наведення, можливо, задовгих текстів архівних документів, але наважуюся їх запропонувати, знаючи яким довготривалим буває з різних причин шлях пошуку місця їх зберігання. Друкований документ завжди є гарантією його існування і доказом для з’ясування більш-менш цілісних фактів та часово віддалених історичних подій. До того ж друкований документ завжди є підтвердженням його існування.

Найповніший документ, з якого, не зважаючи на типово бюрократичний стиль викладу, можна довідатися про всі формальні причини звинувачення членів клубу у „вредном направленіі” (шкідливому спрямуванні) їхньої діяльності, є протокол Київського губернського у справах про товариства присутствія. Зміст його такий:

„Слухали

Передану п. Губернатором, на підставі 35 ст/атті/ Правил 4 березня 1906 року, на розгляд Присутствія доповідну записку Помічника Київського Поліцмейстра Ворончука від 12 травня 1911 року про результати з проведеного ним огляду діяльності Київського Українського Громадського Зібрання (Українського клубу) і повідомлення приналежного до Генерал-Губернатора Інспектора типографій і книжкової торгівлі в м. Києві Дійсного Статського Радника Нікольського від 9 жовтня цього року про огляд книжкового майна вищезазначеного зібрання з постановою (протокол від 4 жовтня цього року) про виявлення у Зібранні заборонених до обігу видань.

Довідка. Відповідно до ст/атті/ 37 Правил 4 березня 1906 року про день слухання цієї справи Правління Київського Українського Громадського Зібрання сповіщено.

У 1911 році п. Губернатором було запропоновано помічникові Київського Поліцмейстера Ворончукові обревівувати діяльність

Київського Українського Громадського Зібрання.

У поданій доповідній записці Помічника Поліцмейстера Ворончука встановлюються такі порушення Громадським Зібранням його статуту.

1) Мета зібрання, як вказує параграф I його статуту, полягає у тому, щоб його члени та їх родини мали можливість провадити вільний час з користю і задоволенням, між тим у протоколі загальних зборів від 27 квітня 1908 р. значиться, що клуб є місцем об'єднання і культурної освіти українців, у чому і полягає його завдання. Таким чином, заявлена на загальних зборах мета клубу цілком протилежна меті, вказаній в його статуті.

2) З грошових пожертв Зібрання видно, що на користь Зібрання від осіб, які не є членами, надійшли такі пожертви:

26 квітня 1908 року від Семеренка 50 карбованців, 21 грудня 1908 року від Стешевського 25 карбованців, 24 лютого 1909 року від Матюшенка 50 карбованців і 8 березня 1911 року від Терещенка 500 карбованців. В цьому випадку є порушення параграфу 43 статуту, згідно з яким пожертви можна збирати лише серед своїх членів.

Доповідаючи про порушення статуту, помічник Поліцмейстера Ворончук наводить нижчеподані факти з життя Зібрання, що характеризують напрям його членів.

Відповідно до постанови Ради Старшин від 13 листопада 1908 року у Зібранні був вивішений плякат, що вимагав від членів і гостей розмовляти лише малоруською (українською) мовою; в іншому протоколі Ради Старшин є запис протестів членів клубу з приводу того, що під час вечері, влаштованої за підпискою серед членів і гостей, дехто з присутніх розмовляв російською мовою. Крім того, у протоколах трапляються вказівки на необхідність ідейного виховання дітей і з цією метою організована дитяча комісія.

За постановою Ради Старшин від 20 січня 1904 року, Українським Зібранням була надіслана телеграма Українському Просвітельському Товариству у Львові з приводу малоруського конгресу, що там відбувався, у такій редакції: „Австрія. Львів. Товариство Просвіта Молодий Український клуб і т.д. (виписати телеграму).

До м. С.—Петербургу в Академію Наук Шахматову, в Академію Малярств і до Москви до Коржа (вчений, родом з України, один з організаторів відзначення 50-их роковин від дня смерти Тараса Шевченка. — Т.Б.) Зібрання надіслало таку телеграму: ‘Від українців м. Києва, зганьблені у наших найсвятіших почуттях, ми щиро зворушені тією братською увагою, яку інтелігенція російська в особі своїх кращих представників виявила нашому незабутньому поетові і нашій національності. Честь і слава тим, хто бачить благо своєї вітчизни в братерському єднанні

народів на шляху рівності й свободи”.

В біжучому 1912 році дізнанням київської міської поліції з'ясувалося, що Українське Громадське Зібрання, всупереч параграфові 2 статуту, що дозволяє Зібранню лише право виписувати книжки та періодичні видання для своїх членів та їх родин, і не питаючи на це дозволу, влаштувало у себе бібліотеку-читальню.

За розпорядженням п. Начальника Київської Губернії від 22 вересня цього року за номером 35000 шафи, де знаходилося книжкове майно Зібрання, були запечатані; з'ясувати, чи справді читальня Зібрання становить бібліотеку.

Донесення від 9 жовтня цього року за номером 263 на ім'я Губернатора, Інспектор типографій і книжкової торгівлі в м. Києві здійснив детальний огляд книжок, журналів і газет, що зберігалися в опечатаній шафі Українського Зібрання в присутності Старшин Зібрання і помічника пристава Старокиївської поліційської дільниці Вишинського.

При огляді ним книжок і журналів, заборонених до обігу, виявлено два видання, а саме: 1) журнал „Українська хата” січень, Київ — 1912 р.” і 2) В. Жандр (Нікітіна) „Революційная Россія С.П.Б., тип. Брауде, 1907 г.”. Крім того, з переглянутого каталогу книжок з'ясувалося, що в бібліотеці є також інші заборонені до обігу видання, наприклад, деякі книжки із Львівського „Літературно-Наукового Вістника”, „Руского Богатства” тощо, але їх у бібліотеці не виявилось.

Із закордонних газет і журналів в опечатаній шафі виявлені номери 14 і 20 журналу „Свобода”, що видається в Америці, у читальні Зібрання номери 28 і 38 того самого журналу з край обурливими і злочинними за своїм змістом статтями, що стосуються його Імператорської Величності і Російського Уряду.

Статті ці надруковані під заголовком: в номері 14 „Проти варварства царату”, у номері 20 „Масовий мор” (убивство) російських робітників”, у номері 28 „Що спасе український нарід” і в номері 38 „Новинки”. (Тут і далі підкреслення чорним шрифтом моє. — Т.Б.).

На підставі викладеного, Інспектор типографії зробив висновок, що приміщення, в якому (переховувалося) книжкове майно Зібрання, згідно порядку, в якому зберігалися в ньому книжки, журнали і брошури, та систематичному їх каталогові, — носило характер бібліотеки.

Ті, що прибули на засідання Присутствія, — товариш Голови Українського Зібрання Василь Бублик і дійсний член Людмила Черняхівська — дали пояснення з приводу виявлення у бібліотеці Зібрання вищеназваних номерів журналу „Свобода” із статтями

злочинного змісту. З пояснення названих Бублика і Черняхівської Українське Зібрання журналу „Свобода” у 1912 році не виписувало, номери цього журналу Зібрання одержувало через київську поштову контору і зміст виявлених у журналах злочинних статей Раді Старшин не був відомий.

Обговоривши вищезгадане, ознайомившись із змістом названих статей „Проти варварства царату”, „Масовий мор російських робітників”, „Що спасе український нарід” і беручи до уваги

1) що Українське Громадське Зібрання у своїй діяльності відхилилося від своїх завдань, зазначених у статуті (параграф 1) і тим самим порушило його статут, і

2) що за обставин справ Рада Зібрання викривається у поширенні творів, образливих для його Імператорської Величності, і поширенні через друк наперед брехливих про діяльність уряду чуток і повідомлень, тобто злочини, передбачені статтею 103 Карного Кодексу 1903 р. і п/унктами/ ст/атті/ 1034 Кодексу про Покарання, Присутствіє визначає зареєстроване Київським Губернським у справах про товариства Присутствієм 19 березня 1908 року Київське Українське Громадське Зібрання закрити назавжди і справу передати Прокуророві Київського окружного суду на предмет початку карного переслідування проти винних”. (Держ. архів Київської обл. ф. 10, оп. 1, справа 351, арк. 44-48-зворот).

На загальні ліквідаторські збори „Українського клубу” 19-го жовтня 1912 року прийшло 90 осіб. Голова Ради Старшин Микола Лисенко повідомив про урядове рішення назавжди закрити клуб, про останній термін апеляції рішення — 31 жовтня. І знову уривок з архівного документу: „Після висловленого глибокого жалю з приводу припинення діяльності Українського клубу і не вислуховування вдячності Зібрання Раді Старшин за здійснену ними працю, голова о 10 1/2 годин вечора оголосив збори закритими”. (Центральний державний історичний архів України, ф. 275, опис 1, справа 2700, арк. 36-зворот).

На Лисенка були вже заготовлені документи як „на особу, що підлягає обшукові чи арештові (ЦДІА України, ф. 275, справа 1232, арк. 7). Раптова смерть, спричинена тяжкими переживаннями з приводу звинувачень проти композитора, не дозволила жандармам довести справу „мазепинства” Лисенка до лави підсудних.

Уся історія з київським „Українським клубом” свідчить також про зацікавлення діячів культури з Великої України життям і діяльністю своїх кривих братів, які жили далеко за океаном, про зацікавлення українською газетою „Свобода”, що її в Україні, як бачимо, пильно читали.

Сергій МИРОНЮК

ФАКТОР АДМІНІСТРАЦІЇ „СВОБОДИ”

Якщо мозком „Свободи” назвати її редакцію, то хребтом видавництва, і перш за все в матеріальному відношенні, буде її адміністрація. Саме вона забезпечує нормальне функціонування газет „Свобода” і „Українського Тижневика”, журналу „Веселка”, уможливорює друкування інших журналів, таких як „Наш Світ”, „Наш Спорт”, „Віра” „Рідна Школа”, щорічника — Альманаху УНСоюзу. На жаль, її діяльність менше відома ніж, скажімо, діяльність редакції „Свобода” чи „Українського Тижневика”. Причина, мабуть, у тому, що редакції мають тісніший зв'язок з громадськістю, бо безпосередньо промовляють до неї через свої статті і публікації. Такого зв'язку позбавлена адміністрація. Її праця більш прозаїчна й ізольована, менше кидається в око, проте, по суті своїй вона важлива для видавництва і цілком заслуговує на висвітлення в пресі. Чи справді діяльність адміністрації така важлива, що про неї треба писати? Даваймо разом дослідимо.

Що ж конкретно робить адміністрація? Поперше, вона відповідає за метеріальне забезпечення видавництва. Без паперу, без фарби, без столів, без різних апаратів, нарешті, без олівців видавати щоденник, тижневик, кілька місячників, повірте, важко. Проблем значно меншає, коли є все необхідне для праці і до того ж вчасно і в достатній кількості. Це все необхідне забезпечує адміністрація. Вона робить замовлення, домовляється про ціну і розраховується з клієнтами.

Якщо бути точнішим, то все вищезгадане виконує лише одна людина — Володимир Гончарик, молодий і енергійний керівник адміністрації. І це не єдиний його обов'язок. Неважко здогадатися з назви посади Володимира, що він ще й наглядає за іншими відділами адміністрації. Отже, над ним щодня висить безліч проблем, які він мусить розв'язувати. З усіх сторін його атакують працівники видавництва, в тому числі й працівники редакції „Свободи” й „Тижневика”. Уявіть собі, з самого ранку до нього вишиковується черга із різноманітними „нерозв'язними” справами й запитами. Одному треба виписати чек, другому щось замовити,

третьому ще щось зробити. Під цим перехресним вогнем візитів, телефонних дзвінків, несподіваних алярмів людина мусить мати залізні нерви, велику витримку і ясний розум, щоб бути спроможною виконувати всі свої обов'язки. І Володимир робить це успішно, не зважаючи на те, що недовго перебуває на своїй посаді.

Не втримаюся, щоб не відзначити пана Володимира одну людську рису, яка приносить йому шану і любов його колег, — уміння вислухати людину і приділити їй максимальну увагу. Це сприяє здоровому кліматові в середовищі працівників, що в свою чергу підвищує продуктивність праці.

До функцій адміністрації також входить і оформлення передплати щоденника, тижневика і дитячого журналу. Існування будь-якого часопису залежить від того, чи є у нього читачі. Оскільки дані часописи розповсюджуються переважно через передплату, а не в роздріб, вага відділу передплати є значна. Цей відділ — основний канал, через який періодичне видання досягає читача. Ліквідуйте його і газета задихнеться.

За передплату щоденника „Свобода” відповідає Сергій Крижовець, а за передплату „Українського Тижневика” і дитячого журналу „Веселка” — Дозя Дубей. Праця їхня вимагає зосередженості й уваги. Одна неправильна буква чи цифра в адресі, внесений до комп'ютера, може перешкодити передплатникові одержувати газету. Листи з проханням почати передплату чи відновити її приходять до них щодня. Вони мусять всіх їх розглянути і зробити необхідні зміни на комп'ютері. Парально з внесенням даних до комп'ютера С. Крижовець і Дозя Дубей мусять вести і картотеку на звичайних паперових картках, на випадок якоїсь проблеми з комп'ютером. До їхніх обов'язків входить також приготування наліпок з адресами. Ці наліпки потім наклеюються на примірники газет, які відсилаються поштою передплатникам.

Значну фінансову підтримку „Свободі” і „Українському Тижневику” приносить відділ оголошень, керівником якого є Марія Шепарович. Завдяки її наполегливості й енергійності прибутки від відділу постійно зростають. Хоч пані Марія постійно нарікає, що в неї то рука болить, то нога, з грандіозного обсягу роботи, який вона виконує, того не скажеш. Чи можете собі уявити, що вона робить оголошення для двох газет одночасно? Це можливо тільки завдяки невичерпній енергії і працьовитості. Лише віддана справі людина може так успішно справлятися з поставленим завданням.

Адміністрація також веде бухгалтерію, без якої не обійдеться ні одна установа, яка має справу з численними клієнтами. Завдяки бухгалтерії, видавництво знає, які в нього витрати і прибутки,

скільки хто винен йому і скільки кому треба заплатити. Усім цим завідує Мирон Макар, випускник Львівської консерваторії. Цей обов'язок він поєднує з іншим — прийманням телефонних дзвінків до видавництва. Якщо ви потелефонуєте до „Свободи” і вам відповість гарний чоловічий голос: „Свобода, Юкрейнієн Віклі. Добрідень”, знайте, що то є він! Його праця особлива — він мусить одночасно відповідати на дзвінки і робити обчислення. Не зважаючи на складність завдання, він його успішно виконує.

Без пошти видавництво втратило б зв'язок з навколишнім світом. Через те адміністрація має поштовий відділ, за який відповідає Марія Білик. Вся кореспонденція, що надсилається від щоденника і тижневика, переходить через її руки. Роботи в неї завжди вдосталь. Щодня потрібно відсилати силу-силенну листів. Тут і відповіді читачам, і рахунки, і газети до передплатників у інших країнах і в Україні, куди вони йдуть в переважній більшості на кошти УНСоюзу. Щоб відіслати всю денну пошту, нерідко доводиться Марії Білик залишатися після праці.

Хоч відділ передплати видань з України належить до книгарні, оминати його не може, поперше, тому, що розміщується він в адміністрації, а подруге — в ньому працює автор цих рядків. Ціль відділу — допомогти фінансово редакціям і видавництвам України, розповсюджуючи їхні газети, журнали і книжки в ЗСА й інших державах Заходу. Цьому відділові всього рік і створений він був за ініціативою Осипа Зінкевича, директора видавництва „Смоло-скип”, та завдяки фінансовій підтримці УНСоюзу. За цей час видано два каталоги: періодики і книжок, зібрано чимало передплат. Хоч покищо відділ неприбутковий, перспективи на майбутнє виглядають непогано. Є надія, що з часом відділ перетвориться на важливе джерело прибутку як для видавництв України (для яких він вже таким є), так і для „Свободи”.

Слід теж згадати Мілю Гарасимчук (д-р Емілію Смально), котра завідує книгарнею і бібліотекою. Вона мов би не належить до адміністрації, але без її допомоги і досвіду не обходиться автор. Тісна співпраця з нею тільки полегшує і спрощує роботу відділу передплат видань з України. І звичайно, без неї видавництво не мало б керівника бібліотеки і не могло б продавати книжки.

Як ми бачимо, від адміністрації „Свободи” залежить діяльність і навіть саме існування видавництва „Свобода”. Часто так буває, що ми не помічаємо того, до чого звикли, що вважаємо природною і самозрозумілою річчю. Проте іноді варто замислитися над значенням кожної речі у нашому житті, подивитися на неї трохи під іншим кутом, щоб змогти краще оцінити її. Адміністрація, безумовно, є такою річчю у житті видавництва „Свобода”.

Любов ДМИТРИШИН-ЧАСТО

КАЛИНОВО КОСИ ДЗВЕНЯТЬ

На Верховині косять трави. Розімліле сонце висотує піт з косарів. А вони втруть рукавом розпашіле чоло — і знову: тю-гу-у, тю-гу-у... Лягає трава. Покоси, як перемиті. А щойно зупиниться косар, щоб погострити косу, щойно дзенькне камінь об косу, як тут же, в цей короткий перепочинок, зринає пісня:

*Коби борше до вечора, та піду до любки,
Сім раз, не раз поцілую в солоденькі губки.*

Ту ж мить десь за пригірком нова мантачка витягує з коси передзвін, і обзивається другий голос:

*Ой, не січи та й не рубай зеленого дуба,
Не цілуй же, не обнімай, коли-м ти не люба.*

І вже та пісня буде довершена десь аж на третій або четвертій горі, бо всюди косять трави, бо днина погідна. Всеньке село на косовиці, а може, й уся Верховина. Вийшли всі ще підволохаченим туманцем ранком, цілий день печуться на сонці, бо тільки тепер і хапай сіно, а не тоді, коли роздошиться-розплачеться. Тоді вже сиди вдома та й сам хоч плач.

Марта держалном грабель, яке не одні руки натирали до нинішнього блиску, розбиває зелені хвилі. Аж журчать граблі в руках, а трава рівно вкриває землю.

За піснями, за шелестом трави та шепотом вітру Марта зовсім забулася. Ішла крутим схилом все вгору, все рівно. Це поле було її правдивою долею — плечем розсовувала лихо, своїми руками, своїми жилами мостила собі шлях, а за спиною залишалося життя з розтрушеними сподіваннями.

Марта ніколи не шкодувала розбивати покоси власного життя. Навпаки — бігла вперед, як ось і зараз на полі, неначе хотіла швидше поминути свою розполохану молодість, що була її болем, її невгамовною зажуροю. А оглянувшись назад, у туманцем підсинені

роки, завмираючим серцем перебирала чималий шмат страждання. І щось із тих літ, підзолочених вереснем, наливало чаром молодости її тіло, її душу. Хто не знав справжнього Мартиного віку, не давав їй більше тридцяти...

Зеленню вибухає трава з-під Мартиних грабель. Червоні вічка на білій хустині розбризкались калиновим соком по русявих косах.

Не озирається Марта. Нащо? Попереду ще багацько роботи, покосам — ні кінця, ні краю.

Не раз ще стиснеться Мартине серце од журби, і ще не раз воно засміється. У кого діти — у того і щастя, й клопіт.

Дочка, ось радість свою розбурхану принесла матері, — скоро буду за Ігорем, — а матері під ноги впали власні роки. Сама не могла збагнути, чію юність оплакувала: її, чи свою.

— Не плачте, мамо, — просила Оленка, — таж мене ніхто не силує. Лише світ мені без нього, як у присмерку, от ніби на землі усі є і нікого немає...

„Усі є і нікого немає...”

Далекі видива пробігли по Мартиному обличчі. Виглядала й вона з вечорів і туманів...

Печаллю лягли доньчині слова навколо стиснутих уст Марти, такою ж печаллю, що Оленка обхопила матір за голову й собі ридма заридала.

Тоді вже Марта гамувала і своє серце, і доньку:

— Іди за нього, Оленко. Щастя велике йти за коханого.

І вже радів її погляд від того щирого кохання.

„Щось тонкосльозою надто я стала, — гадкує Марта. — От і сина сльозами зустріла...”

Богдан з дипломом приїхав, університет закінчив. Просунув у двері чубату голову, як колись у дитинстві робив, і проказав:

— Оце я тут...

А Марта раптом відчула, що він відтепер не лише її. До праці поїде кудись далше від дому. І, нарешті, хтось кохає його вже, а значить і чекає дуже. І їй захотілося, щоб його недовго чекали, хоч він так потрібен їй — не намиливалася ж сином, не натішилася, а він уже й виріс. Взяла його тоді за руки й запитала:

— Чи надовго, сину?

— А чи зацвіла вже калина?

— Зацвіла... Уже й одцвітає.

— Тоді — ненадовго.

— А та калина... Це — якийсь знак для тебе?

Син нахилився і змовницьки шепнув матері:

— Я обіцяв привезти комусь той знак...

Марта сумно-радісно пригорнула сина:

— Їдь, сину. Нема квіток над калинові білі віночки, і нехай буде калина добрим символом у твоєму житті. Їдь, аби тебе довго не ждали...

А в самої в очах сльози...

Нараз Марті вчувається, що її кличуть. Хтось нагло намагається скаламутити її думки:

— Марто, Марто, агов!

Вона зупиняється, проводить рукою по обличчю, ніби хоче пересвідчитися, що вона — це вона.

До неї навпрошки йде чоловік.

— Я вже думав, чи з тобою не сталося якогось лиха. Кличу, кличу, аж луна навкруги відлякує, а від тебе — ні звуку.

— Хіба ти кликав? — не вірить Марта.

— Атож. Уже ондечки, на тому кліні, сіно підсохло, можна й обернути.

— То йду туди.

Вона закидає граблі на плече і вертається у свої думки.

Трава справді добре підсохла. Вже сіном пахне. Марта ворушить його, перекидає. Знизу ще сира трава.

„Дочиста, як людина, — думає вона, — зверху глянеш, ніби присушена вже, вицвіла, а зазирнеш у душу і зачудуєшся — молода, свіжа”.

На сусідній горі знову дзенькнув серпень об косу, а за хвилину спіннула звідти й весела коломийка.

Ой, калина, яворина широкий лист має,

Гірша люба від недуги, хто ї добре знає.

Я недугу перебуду, я здорова буду.

Свого любка не забуду, хоч вмирати буду.

...Не забуду. Свого любка не забуду, хоч вмирати буду. Мабуть так, справді так...

Сіно сухе шелестить, пахне духм'яними трунками. Достоту отак пахло сіно й двадцять, й тридцять літ тому. Марта рано розпізнала його звабний запах. Тоненьким підлітком вийшла на поле і не випустила з рук грабель, аж поки сонце не зачервонило небо. Тоді батько витрусив з вусів жарт, оцінюючи її працю:

— Дівка, як калина. Не встиг посадити, а вона вже й зацвіла.

В душі Марти зажеврїла незнана досі радість. Їй доконечне закортіло пересвідчитися, чи то правда. Чи всім людям вона вже дорослою здається.

На хиткий місток ступила акурат в ту мить, коли сонце виполіскувало останні промені в ріці. Очі Марти зайшлися тими променями по вінці, аж сльози в них зазоріли. Йшла з осяйними очима, як з двома сонцями синіми.

Зачудовано спинився навпроти неї Богдан, що саме переходив місток назустріч.

— Марто, а що тобі таке?

Він черкнув рукою по її щоці, і на розкритій долоні заблистіла червоно сльоза.

Та то... сонце...

Але чорнявий Богдан раптом забув про все і все дивився в її очі, аж поки не задихали сполохано ямочки на його щоках:

— Ой, Марто-о-о... — і поминув її.

Марта озирнулася. Богдан ніс поперед себе розтулену долоню.

Серпень знову виклепує коси по горах. Дивина. Усі коси однакові, а співають різно. Скільки років чує вона оту музику, та примітила от вперше. У людей теж так: ніби й однакові всі, а голос, а спів, а почування — різні.

*Я на тебе, соловію, мала всю надію.
А ти пішов, мене лишив, де я ся подію?
Я на тебе, парубочку, всю надію мала,
А ти пішов, мене лишив, надія пропала...*

Високий голос засумував над покосами, розсипався скалками по межигір'ях.

Марта сперлася на граблі, прислухалася. Далекі звуки луни раптом нанизалися на слова: „На-ді-я про-па-ла-а”. Марту пройняв гострий спомин. Колись вона отак побивалася, кричала в лісі, бо несла була відчай побороти: „Пропало!.. Все пропало!.. Пропало! Усе, усе пропало!..”

Відізвалася у скронях тривога. По серцю цвьохнув пекучий біль. І вже немає на полі Марти. Заплітаючись у власних думках, полинула вона за тим страшним поїздом з худоб'ячими вагонами, де востаннє промовляли до неї зблідлі Богданові уста. Він ні про що не просив, він тільки простогнав:

— О-ох, Марто... Мартусе. Доле моя...

І зарипіли вагони. Земля випорснула у Марти з-під ніг. Змахуючи білими рукавами, бігла полем, ніби наважилася будь-що догнати свою радість, яка назавжди зникла у вагонах з жакними написами... — Щастя, кохання — усе кануло у темну безвість. Марта з розпуки кинулася в ліси. Тут ніхто не чув її лементу, тільки гори гірко вторували:

— Пропало... Усе пропало, усе, усе...

Блакитно вибухали зорі над нею. Під її відблиски батько заледве відшукав її...

Марті так зайшлося серце, що ледве опам'яталася.

„Що це я? Навіщо ворушити давно минуле? Адже те все, як розтрушена трава — позаду, і ніхто вже не зможе зібрати її у стрункі перекоси”.

Щоб відігнати гіркі спогади, Марта береться за роботу. Сонце пече, днина, як на замовлення. Хустка давно сповзла на шию і коси пересварюються з вітром. Зняла її, пов'язала заново. Отак легше. І голова не болітиме.

Сіно аж подзвонює під граблями, таке сухе. Над ним проти сонця повітря, як мариво. Мерехтить в очах — дивитися важко.

Крок за кроком ступає Марта полем, орудуючи граблями. Але не квапиться вже. Оце поле — ніби її життя. І позаду — багато, й попереду ще є. Сонце ще високо, то пощо поспішати?

Лада МОГИЛЯНСЬКА
(1902-193?)*

26 ЛЮТОГО 1861 РОКУ

*...Із півночі везли байдужий труп
У чорнім гробі до степів широких,
Аби землі віддати їй належне
На березі ревучого Дніпра...
Привезли... І поставили труну
Без квітів, без вінків, таку холодну...
А навкруги похилена юрба,
Не творячи надгробного ридання...
І важко билась тиша у серцях,
Як птиця злякана, поранена на смерть...
І вийшла жінка в чорному убранні,
Наблизилась беззвучно і поклала
Вінець терновий на труну самотню...
О, вічна слава матері землі
Що поруч з квітами колючі терни родить!...
Оздобленим тернами — вічна пам'ять...*

* Лада Могилянська, поетка, розстріляна в часи Сталіна — Кагановіча в 1930-их роках як „українська буржуазна націоналістка”, разом з її братом журналістом Дмитром, псевдо Дмитро Тась.

Ірина ДИБКО-ФИЛИПЧАК

ПОМІЖ ОБРІЯМИ

(Елегія)

Світанок. Із-за обрію сяйво розбудило все довкілля до початку дня. Ставало щораз то ясніше, з кожною хвилиною оживала свідомість краси дня — життя... У соняшнім промінні кожна стеблинка трави виблискувала перлами, а вони, наче у калейдоскопі, грались узорами і накликали мрії малому дівчаті. Відтак мрії, розхвильовували і окрилювали думи юначки. Прекрасний ранок, що пробудив до життя у ріднім Краю, не раз і не два снівся — ніжно заходив до спогадів в сутінкових хвилинах... Та сонце непомітно виходило вище й вище у блакить, а вслід за ним полет задумів і діл — доспівали вони, ті, що їх ранок посіяв... Ось вже вийшло сонце на Еверест блакиті. Значить — це полудне. Значить — це половина дня. Значить — це границя поміж обріями: світанням і потаханням...

Вона стояла при вікні, на неї дихало полудне вже не веселковими кольорами, як тоді там. Дихало міццю яскравого тепла. Навіть вже й хмари вспіли вкривати цю колись веселкову блакить. Але полудня тепло перемагало — заволоділо нею силою пори літа... Навіть квіти у пестошах теплих рук сонця розправляли пелюстки, мов метелики крильця.

Сонце непомітно почало прямувати у той бік обрію. Денекотрі пелюстки відчували, що їх сонце покидає, і, похиливши голівки, згортали пелюстки, що на них нізвідки дивні зморшки з'являлись. Її задуму над квітами зупинила постать жінки, що хоч ще була досить далеко, але очевидно зближалася в сторону її дому. Вона, зосередивши увагу, придивлялася крізь вікно до жінки. Жінка йшла бадьоро легкокрилою ходою, вся її постать випрямлена, наче б у тій жінці впізнавала когось знайомого. На диво: жінка шокрок, зближаючись до її дому, почала мінітися. Десь поділася її бадьора хода. Вже не вгору, а прямо перед себе задивлена, крокує. Ось у неї з'явилися окуляри на очах: адже ще мить перед тим їх не було! Щоближче жінка до дому, більше сповільнювала кроки і голову похилила в задумі так, як ті квіти з полудня...

В мить, коли вона перехилилась крізь вікно, щоб пригланутися жінці, — нізвідки сутінок з'явився, у свій полон узяв довкілля і дивну постать жінки. В сутінку лиш білість волосся заховало ясність дня...

Придивляючись жінці, вона й не помітила, як сонце сховалось по той бік обрію, що над ним блакить перемінилась у золото, відтак золото спалахнуло багрянстю і потахло. Блакить потонула у фіялкову глибіню.

Крізь відчинене вікно вечірній легіт дихав холодом-шепотом, натякаючи про осінь... Вона причинила вікно й увійшла у кімнату, щоб Йому розказати про ту дивну жінку, що увесь час зближалась до їхнього дому, але...

Тільки книжка, що Він читав, лежала на столі. Холодний подув вітру крізь напівпричинене вікно перегортав сторінки непрочитаного тому. Вона, переходячи до другої кімнати, ненароком глянула у дзеркало. І о, Господи — що це?! На неї дивилась жінка — дивилась ніжно крізь окуляри і заговорила: „Ти не впізнала мене? Придивись мені уважніше, може побачиш у моїх очах ще хоч тінь веселки і може найдеш поміж зморшками пелюстки-метелики, красу квітів полудня... Я ж йшла до тебе від світанку до сутінку — від обрію — до обрію... Адже я — це ти. Ти — це я.

А тепер щож, ходи, сядемо, спочинемо, нашими думами поговоримо з тобою. Ще ж не пізній вечір. Ще помилюємося зорями, срібним саявом місяця. А --- може й Він зайде...

1993 р.

Л. ЛИСАК

МОЯ МАТИ

*Під заграву воєнних пожеж
Я відходив із рідної хати.
Там залишилась частка життя
Й частка серця — залишилась Мати....*

*У чужину далеку забрив,
Де не видно дороги до хати,
Та надії не втратив ще я,
І з надією жде мене Мати.*

Евгенія БОЙКО-ДИМЕР

„КРЕМЛІВСЬКІ КУРАНТИ”

Піднялося місто на стрімку кручу, вигідно на ній розташувало свої оселі й уважно спостерігало, як внизу могутній і широкий Дніпро в'юнко ніс на південь свої бурхливі води. На протилежному низькому березі золотився вимитий весняною повинню пісок, а далі — суцільною стіною перепліталися гнучкі лози, ховаючи в своїх хащах незчисленні озера й затоки. Десь на обрії клубочилися дощові хмари, але над головою вже розлилася ясна блакить, що віддзеркалювалася у хвилях ріки. Чудовий мальовничий краєвид.

Віталій Лесько, артист обласного театру, в недбайливо накинутому на плечі смугастому халаті, стояв біля вікна, міцно стискаючи руками, немов кліщами, голову. Мігрень не ушухала. Біль голови у нього почався ще під час розмови з режисером Булгаковим відносно ролі Леніна в „Кремлівських курантах”.

Лесько вже випробував всі засоби лікування в боротьбі з цією недугою, але нічого йому не допомагало. Горілка ніби заспокоювала тимчасово. Він змінював лікарів. Все — даремно.

Мігрені почали дошкуляти йому після арешту кілька років тому, від першого допиту, який він запам'ятав назавжди.

Відгодований слідчий з щелепами, як у бульдога, сидів за письмовим столом і робив помітки на якихось паперах. Він згрідливим кивком голови показав Леськові на стілець. На стіні над столом висів величезний портрет Леніна. Лесько дивився на портрет і відраховував болісно довгі хвилини. В розкішному і теплому кабінеті його почало хилити на сон...

Раптом він відчув сильний удар у обличчя.

— Це тобі не нічліжка, а кабінет слідчого! — загримів над ним гучний голос. Його тоді жорстоко побили і вкинули до тісної, брудної камери-одиночки з невгасимою жарівкою та немигаючим очком у дверях, через яке за ним пильнував вартовий. На наступних допитах арештант відповідав невлучно. Біль голови повторювався під час кожної зустрічі зі слідчим. В такі хвилини голос ката долітав до нього невиразно, неначе крізь товщу води:

— А зараз, громадянине Лесько, поговоримо про вашу справу. Хочу дати вам добру пораду: будьте відвертим зі мною. Досить грати в хованки. Ми ж знаємо з вірогідних джерел, що вам було запропоновано працювати для американської розвідки.

— Я ж вам уже говорив, що мені ніхто й ніколи не пропонував, — понуро відповідав обвинувачений. — Всі мої зв'язки з американцями зводяться до того, що група студентів-славистів з Нью Йорку, подорожуючи через наше місто, завітала до театру. Після виступу вони піднесли мені китицю квітів.

Під час цих розмов обидва, як слідчий, так і Ленін на портреті, дивилися на Леська з злостивим осудженням, і йому інколи здавалося, що допит провадить сам Ленін.

Підпиши цей папір і ти зразу підеш жерти й спати, — незабаром слідчий перейшов на „ти”.

Але артист уперто не підписував аркуша, котрого йому тикали під ніс, і його знову повертали до одиночки з ненависною електричною лямпочкою, що, як йому здавалося, поступово збільшувалася до розмірів велетенського осліплюючого світила, що заповнювало собою тісну камеру.

Несподівано Леська випустили. У в'язниці він згубив двадцять кілограмів ваги і два зуби, вибиті слідчим.

З праці його звільнили. З труднощами йому пощастило влаштуватися рахівником у невеликому підприємстві. Потекло одноманітне буденне життя, яке його пригноблювало. Він дуже страждав без театру, з яким був зв'язаний міцними путами.

Одного дня під вечір до нього завітав сам режисер Булгаков. Він увалився до кімнати, незграбний як ведмідь, і без запрошення гепнувся на крісло. В рогових окулярах, з ріденькою борідкою і проступаючою лисиною, він нагадував своєю постаттю лікаря і навіть ходив з лікарським саквояжиком, в котрім носив, oprіч п'єс і ролей, запасну пару шкарпеток і канапки.

— Віталію Сергійовичу! Повертайтеся до театру, — улесливо сказав він. — Я беру вас на свою відповідальність.

Актора приголомшило таке щастя.

І ось він знову опинився в рідній стихії — декорації, сцена, оплески глядачів, репетиції. Життя наповнилося приємним змістом. Навіть мігрень майже припинилася. Якщо ж часом і находили, то були і короткотривалими і стерпними

Якось після чергової репетиції до нього звернувся Булгаков:

— Віталію Сергійовичу, постривайте, хочу з вами поговорити. (Додому їм було по дорозі, а режисер частенько любив радитися з Леськом у справах постановок п'єс). — Я хочу доручити вам одну роль, — урочисто промовив Булгаков, коли вони крокували поруч

по хіднику, де квітневий дощ залишив блискучі калюжі.

— Чому така урочистість? — здивувався актор, який звик до головних ролей.

— А тому, що ця роль надзвичайно важлива і відповідальна. Ми ставимо „Кремлівські куранти” Погодіна. Читали?

— „Кремлівські куранти”? Читав. В цій п'єсі матрос Рибakov — новий тип, тип сучасної молоді, бувалий парубічко, але, мені здається, я застарий його грати, чи, іншими словами, він занадто молодий для мене... Чекайте, яку роль ви маєте на увазі, чи не самого Леніна?!

— Вгадали, — підтвердив Булгаков. — Самого Володимира Ільїча.

— О, ні. Прошу вас... — заткнувся Лесько. — Мені ця роль не підходить навіть по зовнішності. Та й взагалі не думаю, що справлюся з нею, — занепокоївся він.

Але режисер наполягав. Коли вони зупинилися біля будинку, де мешкав Лесько, Булгаков витягнув зі свого саквояжика книжечку і простягнув її акторові:

— Не раджу вам відмовлятися від цієї ролі, — сказав він гостро і відійшов, не попрощавшись.

Дома Лесько сів знесилено у крісло з п'єсою в руках. Голова почала важчати, ніби наливалася чавуном. Він безтямно дивився у вікно, по шибах весело торохтіли крапельки дощу...

Нова роль була Леськові не до вподоби, власне тому він віддавав їй більше часу, ніж усім попереднім.

Після першої проби, що пройшла з успіхом, Булгаков приязно поплескав його по плечу.

— Поздоровляю. Знаменито зіграв, сучий сину. З тебе, друже, вийшов живий Ленін. Видко, що ти добре попрацював. Кожний, хто грає цю роль, повинен правдиво донести до публіки образ вождя, який керував країною в той етап історичного розвитку, коли треба було змусити буржуазну інтелігенцію служити більшовицькій владі, щоб запровадити електрифікацію. Тобі це зрозуміло?

— Зрозуміло, — трохи роздратовано відповів артист. — Але ваші повчання зайві. Ви ж кажете, що задоволені моєю грою.

Режисер пропустив повз вуха зауваження.

— Ось тільки послухайте, — промовив він, — що сказав Борис Смірнов, який грав цю роль в МХАТі (у Московському театрі).

В руках Булгакова з'явилася брошура, і він почав читати: „Він (тобто образ Леніна) має величезний вплив не тільки на глядача, але й на самого виконавця. Я раніше вважав себе безпартійною людиною, але цей образ привів мене в ряди Комуністичної партії”.

Булгаков тріумфально усміхнувся і бадьорим голосом продовжував:

— Не зважаючи на свою геніяльність, Володимир Ільїч не відрізнявся від інших, не підносився високо над ними, тому що для нього кожна людина праці була близька і безцінна. Адже Ленін був демократом у самій своїй історичній місії. Ось що, наприклад, про нього писав Маяковський:

.....він, як ви

і я,

цілком такий же,

може під очима

лиш весь час

від думок у нього

більше

зморшок,

та уста насмішливіші

і твердіші,

ніж у нас..."

Віталій Лесько понуро мовчав і цього дня пішов додому, не дожидаючи режисера.

Після кожної репетиції Булгаков поновлював подібні розмови. Нотації режисера діяли на артиста, як нецеремонне втручання в його акторське „святая святых”. Та Булгаков займався цією виховною роботою неспроста: якщо „Кремлівські куранти” будуть мати успіх, його, безумовно, нагородять орденом, про який він жагуче мріяв вже довгі роки. Якби тільки не підвів Лесько — він останній час почав хандрити й замкнувся в собі.

Прем'єра! Вже давно по всьому місті були розклеєні афіші. Публіка з нетерпінням чекала нової вистави.

Цього вечора Віталій Лесько прийшов до театру раніше ніж звичайно, і гримувальник відразу взявся його характеризувати. Артист бачив у люстрі, як його обличчя поступово перетворювалося в обличчя Леніна, і знову подумав, як тяжко йому дається ця роля. Дивно, адже йому були такими близькими герої Карпенка-Карого, Винниченка, чи Шіллера або Чехова, а Ленін майже його сучасник, про котрого йому стільки відомо, залишався для нього таким чужим? Раптом він відчув приступ болю голови...

Коли актор вийшов на сцену, публіка зустріла його довготривалою овацією; це ще більше посилило мігрень.

Ось він у селянській хаті намагається переконати дітей, що це він є правдивий Ленін, а на стіні — лише його портрет.

Лесько був свідомий, що при виконанні цієї ролі його не опанувало оп'яніння, почуття відриву від дійсності й духовного перевтілення в образ, який він зображував. Артист чув, що оплески вже не були такими одностайними: „Треба створити образ Леніна, виховна сила якого колосальна...” — згадалася йому одна з недавніх тирад режисера...

За кулісами його вже чекав розлютований Булгаков.

— У мене страшна мігрень. Прошу замінити мене Заславським, — почав благати актор.

— Ніяких замін, — затряслася гнівно борода режисера, а його голос понизився до зловісного шепоту. — Запам'ятай собі: підведеш мене — я тобі ніколи цього не пробачу. — В очах Булгакова зажеврили зелені зловісні вогники.

В другій дії Ленін не брав участі. Лесько сподівався, що свіже повітря заспокоїть його нерви і вийшов на ганок, оточений театральним садом, і жадібно ковтав пахощі розквітлої липи. Біля дерева височів ліхтар, і нічні метелики, приваблені світлом, линули до нього. Крильця їх мерехтіли сріблом, вони з розгону вдарялися в гаряче скло і обпечені падали на землю. Лесько відвернувся від цієї добровільної екзекуції. Його продовжувало гризти питання: чому йому так важко виконувати роль Леніна?.. І відповідь прийшла сама собою — перед ним чітко, наче спалах блискавки, в пам'яті виринув розкішний кабінет слідчого, заподіяні йому там кривди та злющі очі слідчого і Леніна, як двох співучасників злочину, які знущалися над ним. А пізніше в камері — очко в дверях і розпечена жарівка під стелею. Слідчий, Ленін і електрика злилися в одну злісну силу, скеровану на його знищення. Актор у відчаї зрозумів, що не зможе більше виконувати цієї ролі, ролі Леніна — ненависного йому.

Під час антракту публіка натовпом виходила з залі в яскраво освітлені алеї саду. Дві жінки з глядачів помітили Леська, що стояв у тині на ганку.

— Володимир Ільїч? — вигукнула одна з них здивовано.

— Володимире Ільїчу! — повторила її товаришка. — Браво! — і заплескала в долоні.

„Володимире Ільїчу! Браво!“ — відгукнулося болючо в його вухах.

Актор зірвався з місця й покvapливо пішов до виходу. На вулиці він побіг. Йому здавалося, що і хідник, і витончений серп місяця, і будинки обабіч вулиці бриніли настирливо дружнім хором:

— Володимир Ільїч! Володимир Ільїч! Браво! Браво!.. Браво!..

Антракт закінчився. Завіса ще довго не підіймалася. Нетерпляче гуділа зала. Нарешті на сцені з'явився Булгаков.

— Шановні товариші, — проголосив він. — На превеликий жаль, у Віталія Леська стався серцевий інфаркт. Напевно на нього подіяло напруження перед прем'єрою. Його заступить в ролі Леніна актор Заславський.

Лесько, не бачачи дороги, довго блукав по безлюдних вулицях міста. Лиса перука сповзла йому на потилицю. Обличчя потемніло

від втоми. Коли на обрії зайнялася ранкова зоря, він зупинився, стріпонувся, приходячи до себе, і поволі поплентався додому.

Біля його будинку вже чекало двос. Їхній автомобіль стояв неподалік.

— Пайдьом с намі, — сказав старший.

Віталій Лесько мовчки рушив вслід за ними...

Леонід ЛИМАН

1941 — 1945

(Уривок з поеми)

*Обіч шляху зруйновані хати.
Цвинтарище. Колючі дроти.
Розгубилися батько і мати.
Не доходять звичайні листи.*

*Літаки не вернулись на базу.
Невідомо, де ворог, де ні.
І ніхто не всміхався ні разу, —
Тільки біль і обличчя сумні.*

*Появилися знову погони.
Будуть шрами на віки віків!
На рахунку лишається мільйони
Орденоносців і байстрюків.*

*Ешелони. Окопи. Солдати.
Як прокляття, чийсь матюки.
Та ніхто не хотів помирати
В ці апокаліптичні роки.*

Жовтень 1991 р.

Любов КОЛЕНСЬКА

ПАХОЩАМ ЛИП ВІРИТИ НЕ МОЖНА...

Важко пояснити, але існує на нашій землі такий неписаний закон, що коли людина на будь-що чи, евентуально, на будь-кого наважиться, — це завжди вилізе їй боком. Таке трапилось мені...

Послухайте: у мене зродилось нестримне бажання купити своїй жіночці хату, щоб вона мала де раювати. Та коли б діло було лиш у самій хаті, але наша сантиментальна душа стужилась за квітами. Ми хотіли, щоб вони любенько росли собі біля хати та й щоб дерева були, особливо сосна та липа. Почали ми шукати такої хати і роздивлятися за такими деревами, мало з ніг не збились. Гірш усього Ліна стала мені докоряти:

— Грець тобі з тією липою, забудьмо, Остапцю, а то я свої бідні ноги дочиста сходжу...

І я, ніби так про око, для святого спокою скорився її волі, але не зовсім, бо хати не кинув шукати, хоч ходив уже сам.

І, уявіть собі, знайшов я дім точнісінько такий, що мені вже у сні ввижався. Зажили ми в ньому, наче справді не на цій грішній і неспокійній землі. Навіть надто не дошкуляло те, що зразу дах треба було направляти, бо капотів нам дощ над самою головою, ані навіть те, що на ганку бракувало останнього східця — із передостаннього треба було стрибати, немов білка з галузки. Але хто б над такими мізерними речами довго застановлявся? Це все було нічим у порівнянні із моєю зеленоокою липою, що спозирала на нас крізь вікно.

Пахнула моя липа, очманювала, розбирала душу до нікуди. А за отими пахощами до мене прилинули спогади, як це я колись улітку виїздив з моїм батьком на село до вуйка. Згадав і аж струснуло мене всього: повітря ж було там таке, що можна було пити, та й цвіркуни лящали в кожну ніч, що спати старшим було годі. І, звісно, липи росли попід вікна вуйкової плебанії зеленими шпалірами і додавали кому слід і не слід романтичної снаги.

Спогади оті зродили в мене бажання їхати і не покидали ані на хвилину, підшіптуючи: „Збирайся на вакації. Їдь до вуйків, їдь!”

Правда, тепер вуйки не в Україні жили, а на Адірондакському підгір'ї, — так що з того? А що туди, щоб доїхати, то двістімилевий шлях треба переверстати, — то й багателька. Адже пісну душу чимось обнови́ти треба. Покищо я Ліні нічого не сказав. Мовчав. Адже на городі й огірочки підсапати треба було і помідори підв'язати, та ж вони ажгнулись додолу, і ясененьку квасольку Ліна підтичити збиралася, квіти переполоти...

Проте... Ліпа пахнула, манила у мандрівку. І ось я не втерпів:

— Лінусь, серденько, збирайся мерщій! Поїдемо до наших вуйків на плебанію!

Моя дружина саме тоді на сковородці млинці смажила. Коли почула моє промовляння — замахнулася, ледь мене товщем не покропила. А з її губок такий злющий голос вилонився, наче це вже не вона говорила, а якась гоголівська сорочинська Солопїха.

Чи ти з глузду з'їхав?! Та як мені все так кидати?! Адже треба і спакуватись... Вам, чоловікам, як нагло прийде щось до голови...

Але я не вгавав:

— Кажу тоді, пакуй і їдемо. Навіщо нам треба оці млинці їсти?! В тітки є завжди чим підкріпити душу, аж трудно буде від столу встати.

А Ліна мені у відповідь, ніби сумирно притакує, але бачу, як її долоні у п'ясточки стуляються:

— А зі своїм котиком що зробимо?! Та ж бідненького так напризволяще залишити годі...

— Ліночко, та що ти?! Мурком журишся? Він такий парубок-завадіяка, що йому нічого не станеться. В сусіди його залишу!

— Що Мурко нас дочекається, то цього я певна, але що із сусідом буде? — втинає іронічно мою мову найдорожча Ліна.

Я ж рішуче ловлю Мурка і, спіймавши його в городі, несу сусідові. Хай і він має якусь приємність. Кіт мелянхолійно нявчить, третєсь об мої ноги, але я невмолимий... Вакації важливіші.

Недовго Ліна, дяка їй, збиралася. Але, мабуть, щоб пімститися на мені за мою забаганку, наказує мені стати біля сходів і передає мені один багаж за одним (деякі лиш дещо менші від тих скринь, що приїхали з нами з Європи). І починається біг від хати до авта і знову до хати! Сюди і туди, так напереміну! Сорочка мені промочла від поту, а я ще й щоразу стрибаю з передостаннього східця на землю з клунками, наче той пільний коник. Хоч-не-хоч, питаю своєї жінки:

— Ліночко? Хіба ми на рік вибираємося? — на що чую:

— Та хто ж це видав, щоб порядна газдиня на вакаціях без найпотрібніших дрібниць могла обійтись?!

Нарешті всідаємо до авта. Влучую мотор. Виїжджаємо з фасоном. Минаємо одну вулицю, другу... Раптом бачу, що моя кохана Ліночка кладе руку на клямку автових дверей і підіймає

ніжку. Виглядає, що вона збирається виходити з авта.

— Не сердься, голубе, заверни авто! Мені ще раз треба заглянути до пивниці! Ти так наглив мене, що не пригадую, чи вилучила залізко до прасовання...

— Та що це ти, Лінусь! Трапляється! Ти краще вже посидь у авті, а я побіжу... — І знову вже з меншим фасоном в'їздимо на наше обійстя, де все перевіряю.

Усе в порядку. Ще раз влучую мотор — і їдемо. Крізь відкрите вікно дме вітерець. Ліночка розстібає блюзку нижче свого декольте і маніжно, простягаючись легко, з усією жіночою грацією віддихає. Зиркаю на неї, благо усміхаюся, аж мені поза спиною проходить солодка дрож.

Ми вже поза містом. Рух, що не дай Господи! Сунуться авта за автомат слимаковим ходом. Вкінці зупиняємося зовсім.

Зараз поруч нашого авта за керівницею, у леопардовому костюмчику панійка — модерна амазонка... Гм! Уста кармінні, пухнатенькі, хмаринкою ясне волосся, а її ніжка (я собі уявляю) — взута в елегантний черевичок, розкішно і так чарівно спочиває на гамульці. Покурює вона цигарку і поглядає, ніби знехотя, то в люстерко, то на мене. І погляд її обпікає мене гарячіше липневого сонця. Виймаю хусточку і обтираю чоло, а куточком ока ледь зиркаю на неї, мовляв: „Не бачиш, діла не буде! Коло мене жінка моя”. А вона ніби нічого: далі впирається в мене гарячим поглядом, що аж дух мені перехоплює: „Остапе, уважай! Ти у великому клопоті”, — кажу собі сам...

Раптом жінчин голос просвердлює мене наскрізь:

— І що ти такого вздрів, що в хаті не маєш?! Дивишся туди, наче теля на мальовані ворота! А що мальовані вони, то суцця правда. Я ще такого вифарбованого опудала з роду віку не бачила! — І приходить від неї команда: — Ну чого витріщився?! Кажу тобі їдь!

— Та кудю мені їхати, адже передо мною — хмара авт? — Але, вгледівши грізний погляд свого начальства, я прошепотів: — Розказ, пане сержанце! — і, втративши рештки здорового глузду, рвонув так, що зачепив друге авто. Зчинився крик, посипалися гострі слова: „Ар ю крейзі?!”

А я — нічирк. Бо, як то кажуть, отой хлоп має рацію. Сонце шкварить, вода в карбораторі перегрівається, нерви виструнчилися, як посторонки, а тут якийсь вар'ят здурів і пхається... Не знаю, як, але хіба чудом я викарабкався із цієї катавасії!

Все ж маю цього досить і з усієї сили вигукую до моєї милої:

— Може тобі щось не подобалося. Тоді сідай сама за керівницю!

Та не вірю своїм очам. Ліночка моя сидить покірна і така маленька, що без окулярів годі її побачити:

— Та чого ж ти, голубчику? Знаєш, що автом ледве їжджу. І теж, чого нам сваритися? Це ж наші вакації починаються...

Авта перед нами проріджуються і ми дмемо щосили, щоб лиш скоріше до плебанії. Настрій кращає, медком вливається у нашу душу. Час був уже й проголодніти, але до ресторану не вступаємо, адже їдемо на плебанію, а там звісно — і печене і варене.

Ми вже близькі цілі нашого вимріяного довкілля. Приглядаємось — перед нами не то містечко, не то село, а довкола невисокі пагорби. Минаємо освітлений будинок пожежної сторожі, церкву, і нарешті можемо сказати: — Тпрууу!

На плебанії — нічичирк. Певно вже поклалися спати. Дзвони-мо. Чекаємо хвилину — дві що почнуться ахкання та охкання, що ми приїхали... Та ніхто не появляється.

Ліна залишається чекати під дверима, а я вибираюсь у маршрут довкола хати і стукаю у вікна. По дорозі мало що не запорюю носом об якийсь зачасний пеньок. Ледве затримуюся, але штанка подерлась. З острахом вертаюся до Ліни і зупиняюсь біля неї покірно.

Ліна щоправда не дуже гнівається за штанку, але відходить від мене, кинувши крізь зуби:

— Не зателефонував! Не попередив їх... Наварив каші, от тепер і їж! — Але не я їм, а вона: збирає в траві недоспілі яблука і гризе одне з них, хоч я напоминаю, що захворіє вона від тих зелепуг.

Чекаємо.

Враз, наче спасення із самого неба, з великим шумом вкочується авто.

Ми врятовані! Біжимо в обійми вуйка Мілька і тітки Олімпії. Схопивши в свої обійми, вона горне мене із усієї сили та ще й підбаском приговорює:

— Остапцю, яка несподіванка!

Я тільки дивлюся, звідкіля в моєї тітки взявся такий низький, потужний голос, бож колись він був тендітний, янголиний...

Входимо до хати. Тітка безугаву гуде підбаском аж поки якимсь чудом мені пощастило вскочити в лявіну слів, і я представляю: — Це моя дружина Ліна.

— А-а-а дружина, — і тіточка обхоплює обіймами і поглядом Ліну.

— Мільку, чи ти бачив, який скарб підхопив Остапцьо? А то мав хлопець щастя!

А „хлопець”, тобто я, начебто в чомусь винуватий, дивлюся на

Ліну і здається вперше завважую , які в неї гарні фіялкові очі. І сумирні такі, немов не її, а чийсь інші...

Моя дружинонька, немов це не про неї мова, ні звідси ні звідти рече:

— Дивно, дуже дивно. Бо тут, хоч вечір тепер, але якось душно. А ти, Остапцю, казав...

Та вуйко завзято боронить гонору свого містечка:

— Тут майже ніколи так не буває, хібащо перед дощем.

Наші носи опускаються „на квінту”. Та ж ми привезли купелеві строї. А тут заноситься на дощ.

Йдемо за тіткою, вкладаємо наш багаж до шафи й чекаємо, коли гостинна тіточка запросить нас на вечерю. Та даремні наші сподівання, бо вона ось заявляє:

— З радой душі подала б вам вечерю. Та знаю, що ви на дісті й наніч їсти не будете. Адже, кажуть, воно нездорово! Якщо б не дієта, то в мене — індик, шинка і курятка смажені...

По цій мові я, намагаючись не дивитися на Ліну, притакую з чемности тіточці.

— Їсти може й запізно, але напиться чогось, то ми могли б...

— Певно, певно. Нагрію вам молока. Воно добре, не турбуватиме вас безсонність. Ще й хлібець вам припечу.

При тітчиних словах — нагрію вам молока — Ліна наче води в рот набрала. Добре знаю, що коли б таке їй запропонував, — відпалила б вона мені, як з гаківниці. Дискретно їй сигналізую, щоб, ради Бога, змінила свою міну. І моя найдорожча пробує силувано всміхатись, хоч замість усмішки на її обличчі зарисовується гримаса, ніби вона проковтнула муху.

Попоївши, кажемо вуйкові Мількові — „добраніч”, хоч уже він в його кімнаті вгорнувся в обійми ласкавого Морфея.

Йдемо з тіткою вгору по сходах, а вона своїм підбаском далі провадить:

— А знаєте, що наша Гальця, хоч перебирала женихів, але не досиділась до сивої коси, бо вийшла заміж за порядного хлопця. А Мисько кінчає медицину. — І ще й ще різні родинні новини нам розповідає.

В моїй голові шумить від тітчиного машингверу, проте нишком підсміхаюся, думаючи про Ліну. Бож звідкіля їй знати, хто це Мисько чи Гальця, коли навіть я вже не годен второпати, про кого моя тіточка торочить.

Показала нам тіточка ліжко і постіль на ньому білу, наче ота цнотлива Зузанна. Але ж ліжко таке куценьке і вузеньке, що ледве вистачить на одну особу.

На відхідному моя тітка радить:

— Вікна не важтесь відчиняти, бо в сітках такі великі діри, що туди й горобець може влетіти! — і пішла.

В кімнаті страшенна парнота, що живцем можна зваритися. Тому притьмом біжу до вікон, хоч чую благання Ліни:

— Ради Бога, Остапцю, та що це ти робиш? Запрошуєш сюди комарів?

Я не здаю так легко своїх позицій і, злегенька відсуваючи мою Ліну, кажу

— Так скажи сама, — хто тут газда? — і прожогом, щоб бува вона не вспіла мені перешкодити, відчиняю вікна, щоб надихатися свіжим гірським повітрям.

Лягаємо врешті в постіль.

Не спимо...

— Лінусь, — я шепочу, — і трава пахне, і цвіркуни цвірчать, — зовсім як колись у нас на Україні...

— Ніби так, — знехотя обзивається Ліна і додає, що вдома, коли гаряче, можна пустити в рух охолоджувач. А тут...

Згодом чую, що сон налягає мені на повіки. Та це лиш ілюзія! Встаю, бо ноги зігнуті затерпли, а коли простягаю їх, то спадають потойбіч ліжка. До того моя краща половина зайняла більшу частину ліжка, то й ворохнутись не можу, бо грозить мені лет комить головою, ніби я у камікадзе посвятився...

Раптом щось почало бриніти тонісіньким пронизливим гудінням, а за ним у цей же превисокий тон — другий і третій і четвертий...

— Чуєш, це на нас наступає ціла хмара комарів! — гукаю до Ліни, і звесь накриваюся простиралом. Дихати нічим... Настирливе гудіння вперто впинається мені у вуха. Та ще й препогані комарі добираються і під накривало!

Торкнені спільною думкою, зриваємось і напотемки починається відплатна баталія з ворогом, що жалить нас безмилосердно... І лиш чутно наші окремі вривчасті слова:

— Одного менше! Він уже на моєму конті! Та де бісова личина кудись полетіла! Мабуть уже біля тебе.

— От жалить, вражий! — Чутно Лінин голосний удар і її вигук: — Остапцю, ось другий комарище, лови його! — Ляскіт, зойки, вигуки! Відбувається затяжний і нерівний бій із невидним ворогом. Нарешті капосне гудіння вщухає — і ми безсило опускаємось на долівку. Хвилину ще так, сараки, сидимо мовчки і дивимось на годинник:

— 12-та година щойно!..

Ми з розпачем поглядаємо у вікно, звідкіля на нас ллється місячне сяйво. Придивляємось. На тлі його вирізьблюється силует крилатої з'яви, від чого Ліночка блідне, ніби платочок снігу:

— Остапцю, що мені робити?! Чи не бачиш, та ж це лилик! А що як він заплутається мені у волосся? Дракулю чейже пригадуєш?!... — Ліна мерщій вкривається простиралом, а я залишаюся, наче вірний вояк Швейк на постерунку. Щоправда у бабські забобони, що лилик-кажан залазить у волосся, не вірю та й мені не гризота, бо в мене його не буйно — нема, мовляв, лиликові в що впнутися, — гірша справа, що мені слід зловити оту капосну потвору і оліру і... Брр!

Бігаю за ним, розмахую руками і майже вже прошу:

— Будь такий ласкавий, сядь на мить на вікні, хай тебе лиш зловлю! — Але де там! Я до нього, а він — шуст у вище місце, ніби глузує собі з мене! Раптом він, розмахуючи крилами, осідає на простиралі, прямісінько над моєю Дульчінеєю, наче справжній Дракуля. З-під простирала чутно тільки слабкий стогін. Кидаюся за лиликом, а він — знову чіпляється вікна і там принишк, занімів. Мабуть, сердега, сам боїться. Крок за кроком помалу наближаюся до нього, відкриваю на всю широчінь сітку — і лилик вилітає.

Втомлений лягаю на ліжко, піт струмить з мого чола, немов з-під ринви дощ. І я злюся, але підноситься простирало і біла пухкенька ручка, а за нею — солодкий голосок наповнює мою душу оксамитовою ніжністю:

— Остапцю, ти в мене справжній герой! Коли б не ти... — і вона припечатує на моїх устах палкий поцілунок, яким хіба обдаровувала мене в самих початках нашого подружжя...

Ми потрапили якось заснути. Благодатний сон прийшов, хоч було в кімнаті парно, наче хтось під нами розпалив велетенський казан з окропом.

Вранці ми прокинулись гейби два зварені раки — і мерщій до вікна. А там дощ! Падає, мов навіжений, ще й прихлюпує вітрові до такту об каміння невеселою сльотливою мелодією.

Дивлюсь я на свою другу половину, а вона „надобридень” ні одного словечка сказати не хоче, — вся насупилася, насупилася, бо вже забулись мої героїчні вчинки цієї ночі задля моєї Дульчінеї. Справді: старе добро забувається! — ствердив я прастару істину.

Одягаємося і сходимо вниз. Ніздрі лоскоче ароматичний запах кави.

В кухні вже вуйко Мілько і наша тіточка. Така бадьора, аж гей! А вуйко стоїть біля вікна, журливо дивиться крізь шибку, наче співчуває нам, що так засльотилось, та й пихкає собі безтурботно люлькою. На вуйкові вже дощовик, а в руці — парасоль:

— Олімпочко, ти вже готова?

На щастя, тіточка нас завважує і зразу розсипається своїм підбасковим машингвером:

— А-а, — як бачу, то ви вже повставали! Не знаю лиш, чи то мені так здавалося, що серед ночі я чула якийсь гомін у вашій кімнаті?!

— Та, що ти, Олімпочко, вигадуєш, — встряває вуйко, на що тіточка заперечує:

— Хіба ти, Мілечку, міг щонебудь почути?! Адже ти спиш, наче вганений довбнею.

Я ж стою, ніби вкопаний. І чую і ніби не чую, про що вони говорять. Лиш одним одна вертиться думка: „Де ж це вони так зранку зібралися?! Що тепер зі сніданком?!

Вуйко Мілько, відгадуючи мою думку, преспокійно каже:

— Добре, діти, що ви вже повставали, бо зараз у церкві Служба Божа, а мій дяк захворів. Пригадуєш собі, Остапцю, ще добрі часи в Терентіївцях, як колись ти дякував?

Я ж дивлюся на застелений під сніданок стіл і мене не кидає настирлива думка: „Чи ж в мене охота є тепер до дякування! Що буде з кавою?!

Тітка ж провадить своє:

— Поставали б трохи скоріше, а тепер часу немає... Люди в церкві чекають. Гай — ходімо!

Голодні і невиспані, чимчикують наші душечки до церкви.

Нарешті ми на плебанії знову! Заякорюємось біля неї, ніби корабель біля пристані, що ним кидало по чужих світах. Але згодом — нема що казати, бо на стіл суне прославлене плебанське „і печене і варене”...

І було б все гаразд, якби не капосні мухи, що приземлилися з нами на пир. Ще за їжею сяк-так можна було обганятись від них, але під час щедрої „сієсти”, коли рабам Божим після бурхливої ночі зібралося на дрімку, — о це вже кепська справа!

Вуйко Мілько теж має цього досить, бо нагло хапає в руку пацку і давай вганяти за мухами:

— Маю тебе, драбуго! — А там відголоси: Пац! Пац! — Капут тобі, поганцю! — І знову: пац! Пац! Гонить вуйко Мілько по кімнаті, сопе, а тоді передає мені своє берло: „З мене старого, досить! Тепер твоя черга, Остапцю! Дай їм бобу!”

— Остапцю, не будь оферма, не паси задніх! Я змолотив їх принаймні два тузіни, втни і ти таку штуку! Дай чосу!

Бігаю, захекуюся, ляскаю пацкою то сюди то туди, переважно у промах. Врешті сідаю. Враз мир дому сього прошиває дзвінок у двері: „Кого ж це нечистий несе?” — Пробігає в мене думкою.

Дивно, навіть моя енергійна тіточка не спішиться інтрузові назустріч. Та двері відчиняються і на порозі зупиняється особа жіночого роду корпулентних розмірів — так би мовити — триви-мірна поява:

— Вибачте, їмостуню, я до вас, як до своєї хати... — і заглядевши нас, обриває свою ельоквенцію...

— Та що ви, мисис Мариню. Тут самі свої. Сідайте з нами!

Проте мисис Мариня відмовляється від столу:

— Там де там мені засідати з вами. Я хотіла вас, їмостуню, попросити, щоб ви прийшли під церкву трохи пирогів з нами підгачати та наліпити... Знаєте від запасу голова не болить! От подумала, що надворі дощ, а в хаті скучно, а біля пирогів і діло добре зробимо і навогоримось досхочу!

Побачивши перед собою таку приманливу картину, моя тіточка підхопилася з-за столу, начебто їй було тридцять років.

— Певно, певно, мисис Мариню, Пан Біг з вас говорить. Чого нам тут у хаті сидіти й розкисати? Та й ти, Ліночко, підеш з нами. Вуйка Мілька і Остапця залишимо тут, хай собі від біди вдвох у преферанс пограють, досхочу пополітикують: одних приєднають, інших роз'єднають — і від їхніх слів підійметься ота Україна.

Мій вуйко Мілько уже із-за звички згідливо притакує головою. Може, сараку огортає вдовolenня, що всі заберуться з хати й тоді нарешті настане справжня „сієста”: спокійна гра чи розмова, газетка, а там і мирна дрімота.

Бачу, моя Ліна вже ось-ось обізнеться. Знаючи добре мою дружину і чим то те все пахне, — в одну мить розтинаю цей фамілійний гордійський вузол:

— Вибачте, тіточко, ми не встигли ще цього вам сказати. ... Але Ліночка вже не має часу. Я знаю, що вона хотіла б з вами йти, але найдалі за півгодини ми мусимо від'їхати.

Тіточка сплескує розчаровано руками:

— Ну й вигадали! Та чого вам до міста пхатися? Адже ледве ви приїхали... У нас тут і відпочити можете і надихатись підгірським повітрям. Не дивіться, що сьогодні дощ, — завтра може бути погода. І буде! Та лиш так глянь, Остапцю, яка твоя Ліночка блідонька! Твій же тато завжди був уважливий до твоєї мами...

Але Ліна, швиденько зорієнтувавшись у ситуації, теж не пасе задніх: — Знаємо, тіточко, що ви ладні нам небес прихилити, але служба — не дружба. Остапця завтра чекає далека дорога, бо його фірма висилає до Каліфорнії. Хоч як хотіла б я залишитись з вами, але за старокрайовим звичаєм, де муж, там і жона його! — І Ліна зворушливо розводить руками, як артистка непоганого театру.

А ми так про око ще поговорили трохи і вимовляємось, що більше нам годі затримувати тітку, адже в неї обов'язки...

Надиво вона швидко погоджується і ми скоро пакуємо наші манатки. І уявіть собі, навіть моя Ліночка прямо вихоплює мені валізи з рук гречно і несе їх до авта. Майже неможлива дійсність...

Тіточка ж зиркає на наш багаж і дивується:

— Як же це так, півтора лиш дня, а скільки навезли?!..

Слава Богу, врешті ідемо. Ще останній помах руки вуйка Мілька і тітчине: „Не забувайте, навідуйтеся!” — здоганняє нас за закрутом дороги. Під моєю вправною рукою авто швидко рвонулося з місця і придорожнім пилом закрило і плебанію, і вуйка Мілька, і тету Олімпію. Ми врятовані!

І тоді, наче на команду, регочемося так, що сльози горошинами котяться нам з очей. Перед нами стелиться спокійна й ідилічна дорога, немов нам верстається шлях у медовий місяць. Ліночка хвилину сидить віддалена від мене, а відтак присувається якнайтісніше і кладе мені руку на рам'я. Відчуваю, що в мені прокидається молодечий запал і наказую собі: „Остапе, май розум? Адже на шосе шалений рух!”

Коли ми вже біля дому, ситуація, на жаль, знову повертається на стару колію: Ліна моя не збирається носити зі мною багажу. Адже тут обшир її панування. Нема ради, наше життя знову попливе знайомим руслom.

У мене остання валіза в руках, коли на порозі хати, випрямившись на весь ріст, стоїть, мов той мітичний цербер, моя дружина. Спантилений увесь дивлюся на неї і чекаю.

— Заки ввійдеш у хату, Остапе, — і в очах її загравають збиточні вогники, — постарайся мене переконати, що ти мав слушність, коли не дав мені навіть досмажити млинців, та й у тому переконай, що у вуйків сама ідилія — бо там „печене і варене”, і цвіркуні цвіркать у саду, і трава пахне, і повітря таке, що пити можна... Переконай мене, Остапцю! Інакше спатимеш під оцією липою, що тебе підвела...

Ледве розумію, що моя жінка говорить, бо валіза, — як млиновеє коло... І в роті перехохло, тож увижається свіжа водиця із соком малиновим. Надбігає наш Мурко і третєся об мої ноги, по-фамілійному ніжно-преніжно муркочучи.

— Що з тобою, Ліночко? Ти візьми приклад з Мурка, бачиш, як він ніжитья до мене.. А ти? —

Бачу, що мені прощено. Це ж бо „де згода в сімействі...”

Плетуся з валізою вгору сходами. Кладу останній тягар і підходжу до вікна: відтіль лине до мене рідний запах моєї липи, приманливо ворущається її гілки. І знову передо мною виринають картини дозвілля. Знову я бачу... Але різко їх втинаю ще й погрозово киваю рукою потойбіч вікна:

— Я твого грішного балаку, спокуснице липо, більше не послухаю! І не заманиш своїми пахощами — їм бо вірити не можна!

Сергій МИРОНЮК

РІЗДВО

*Чарівна музика в просторі
урочо й весело звучить,
то грають в небі перли-зорі,
знаменна й радісна мить!*

*Вони в вечірні ці хвилини
згадали велич і красу
Зорі — провісниці Дитини
з іменням лагідним Ісус.*

*М'яке, яскраве проміння
колись затьмарило їх всіх,
бо в світ надію на спасіння
принесло в хвилях золотих.*

*У світлі тому в Вифлеємі
розквітло дивне Дитя,
мов квітка рання в Едемі,
джерело вічного життя.*

*Пітьмі вже годі безпросвітній!
Впадуть хай мури навісні!
Кайдани зла багатолітні
згорять хай в чистому вогні!*

*В огні безмежної любови
до всіх без винятку людей,
в огні гарячих крапель крові,
що лялись з зболених очей.*

*Радійте! Славте це Дитятко,
яке всміхається у сні
до Мами, неба і телятка,
що їсть соломки запашні.*

*Чарівна музика в просторі
тоненько й лагідно звучить,
то грають в небі перли-зорі,
знаменна й радісна мить!*

*О час різдвяний і урочий!
Свята, чудесна, дивна ніч!
Зірки делекії — це очі
до тих подібні трохи віч.*

Д-р Осип КРАВЧЕНЮК

СТЕЖКАМИ о. ІВАНА ВОЛЯНСЬКОГО В БРАЗИЛІЇ

*„Всі з тебе, русине, драли проценти:
Польській шляхтичі й швабські агенти.
Що то ще жде тебе на океані?
Що у Бразилії, в славній Парані?
Що то за рай ще тобі отвірассь
В Спіріто Санто і Мінес Джердес?“*

(Іван Франко. „До Бразилії”, IV)

Наведені у мотто слова Іван Франко написав у час „еміграційної гарячки”, що охопила 1895 року західньо-українські землі і привела до великого ісходу до Бразилії наших людей з Тернопільщини, Золочівщини, Сокальщини, Блідщини, та у меншій мірі з інших повітів. Українська селянська біднота падала тоді жертвою обманця Джерголета, який, переодягнений по-мужицьки, снувався по Галичині і, вдаючи з себе покійного архикнязя Рудольфа, малював селянам приманливий образ життєвих можливостей у Бразилії та заохочував їх до виїзду туди. У цьому помагали йому хитрі арендарі, мойсеевого віровизнання, які пізніше ділилися з ним рештками скромних посілостей, залишеними нашими емігрантами.

У зв'язку з цим масовим виїздом людей Галицький Краєвий Виділ постановив 1896 року вислати до Бразилії двох представників, щоб на місці перевірити умовини поселення у тій країні. До виконання цього завдання призначено о. Івана Волянського і Йосипа Семирадського; першого — тому, що був давніше в Америці, другого тому, що двічі бував на емігрантських колоніях у Бразилії та в інших країнах.

Про подорож згаданих двох представників згадується у наших публікаціях про еміграцію до Південної Америки тільки побіжно, без уваги на те, що Семирадський описав її докладно у своїх

споминах.¹ Вони, ці спомини, є сьогодні білим круком, однак мені пощастило їх відшукати, і тому ціллю цієї статті є подати на їх основі докладні інформації про перебування о. Волянського в Бразилії та про його працю серед наших тамошніх поселенців, доповнюючи їх, де можливо, даними з інших джерел.

У травні 1896 року до Семирадського прийшов д-р Дам'ян Савчак, член Краєвого Виділу, і спитався, чи не хотів би він поїхати до Бразилії у товаристві з о. І. Волянським для перевірки життєвих умовин галицьких емігрантів. Семирадський, який у той час потрапив у неласку урядових чинників, був заскочений цією пропозицією і спочатку вагався дати свою згоду на неї. Але почувши, що Галицький сойм погодився на нього як одного із двох членів делегації, прийняв оферту д-ра Савчака. Хотів він тільки знати, чому вибір упав якраз на жонатого священика та чи не можна б на його місце підшукати когось іншого, нежонатого священика, або світського чоловіка. При цьому він назвав три прізвища (не подані у споминах).

Доктор Савчак відповів, що із трьох названих Семирадським осіб один радикал, другий тримає з Романчуком, а третій „твердий” (москофіл), отже найкращим кандидатом є таки о. Волянський, не зважаючи на те, що він хоче їхати з дружиною.

Кілька днів після візиту д-ра Савчака до Семирадського прийшов о. Волянський і настоював на тому, щоб з ними їхала його дружина. Хоч потрібні на виїзд папери для Семирадського не були ще готові, він виїхав уже 22-го червня 1896 року до Гамбургу, а звідтіля кораблем „Амазонас” до Бразилії. Прибувши до Ріо де Жанейро, він відвідав австро-угорського консула Бамбієра, який зрадив його візитою, бо, як казав, не може дати собі ради з „галицькою худобою”, яка завжди приходить до нього з жалями, з чого він нічого не розуміє.

Двадцятьпершого липня 1896 року заповіджено з Морро Кастелльо приїзд бременського корабля „Ллойда”, на якому був о. Волянський з їмостю Павлиною з Ганкевичів, і коло 800 емігрантів. Після довгих портових процедур два урядовці забрали від капітана

1 Jozef Siemiradzki. Szlakiem wychodźców; wspomnienia z podróży po Brazylii, odbytej z polecenia Galicyjskiego Wydziału Krajowego. Z przedmowa Juliana Ochrowicza. (Warszawa: A. T. Jezierski, 1990), 2 тому. Семирадський народився 1858 року в Харкові, почав там гімназійне навчання, а закінчив його 1878 року в Варшаві. Студював природознавство в університеті в Дорпаті і одержав там в 1881 році науковий ступінь кандидата мінерології і геогнозії. У 1882 році виїхав за океан і подорожував півтора року в Екваторії й на Малих Антилях. Після одержання докторату в Дорпаті він працював два роки у Варшаві, а 1887 року став доцентом геології в університеті у Львові і був ним до 1894 року. Він помер 12-го грудня 1933 року у Варшаві.

листу емігрантів і наглядали над барками, що мали відставити їх до переходового табору на Ільга дас Фльорес, на „острів квітів”.

Кілька днів пізніше на цей острів пішли о. Волянський і Семирадський. Там діялися речі, від яких, як пише Семирадський, волосся дибом стає, при чому жертвами були емігранти-галичани. Їх тримали на острові цілих п'ять місяців і намовляли їхати на плянтації кави, замість до Парані. Серед емігрантів вибухли жовта пропасниця і тиф, їм бракувало води до пиття і прання і, коли про це довідалася преса, австрійський шарж-д-афер Л. Калленберг і президент республіки приїхали на острів і ствердили жакливі життєві умовини емігрантів.

В результаті цього звільнено персонал переходового табору, поправлено санітарні відносини, а емігрантів-галичан вислано до Парані. Тоді таки заборонено тримати переселенців довше ніж кілька днів, а коли адміністрація провінції не була готова прийняти новоприбулих робітників через брак фондів на виготовлення переїзних доріг і вимірювання обіцяного ґрунту, тоді їх всякими способами старалися позбутися з острова і намовляли їхати у провінції Мінес Джераес і Сао Паольо.

Дійсним початком подорожі о. Волянського й Семирадського мала бути візита в австро-угорській амбасаді у Петрополіс. Їхали вони туди три години кораблем до Мауа, а звідтіля — гірською колейкою через Серра до Естрелля. Однак своєї цілі не досягнули, бо в пристані Мауа був тоді дипломатичний корпус, який їхав на авдієнцію до президента. Там був також д-р Кравель, який представив Семирадського Калленбергові, заступникові австро-угорської амбасаді у відсутності графа Тевери.

Опісля о. Волянський і Семирадський поїхали збудованою англійською фірмою колейкою на вершок Корковадо, а до Ріо повернулися пішки. Після прогулянки на Корковадо пані Павлина Волянська почала відчувати болі голови і мала високу гарячку, яка у вечорі піднеслася до 40 градусів Цельсія. Це були симптоми жовтої пропасниці, на лікування якої треба було найменше кілька тижнів. Тому Семирадський виїхав 3-го серпня до Сао Паольо сам, залишаючи о. Волянського з хворою дружиною, яка померла того самого дня.²

Після похорону дружини о. Волянський поїхав здоганяти Семирадського. Знайшов його в Сао Паольо, і 7-го серпня вони

2 Похоронного чину довершив 5-го серпня 1896 року о. Волянський з одним французьким священиком. Зараз після похорону своєї дружини, отець поїхав здоганяти Семирадського. В Острівці біля Теревовлі, галицькій парафії о. Волянського, відправлено панахиду по його дружині пані Павлині 8-го вересня 1896 року. („Свобода”, 1-го жовтня 1896 р., стор. 3).

виїхали у надморські гори до колонії Капівари. Поміг їм дістатися туди управитель колонії д-р Антоніо Мелітта, який пізніше дістав для них коней, потрібних для подорожі в околиці, де ще не було залізниці чи можливості їзди річковими кораблями. Отець Волянський боявся спочатку їхати верхи, бо цього перед тим не робив, потім відважився, і разом з Семирадським виїхав у лісисту околицю, де при прорубаних доріжках видніли дімки польських колоністів. Після кількогодинної їзди вони зупинилися у домі адміністрації колонії і там заночували. Крім поляків і литовців, жило там кілька українських родин, і коли якимсь таємничим способом рознеслась по околиці вістка, що супутником Семирадського є український священик, наші люди прибігли до нього й запрошували відвідати їх, мовляв, вони мешкають „от тут зараз пару кроків”. Всі вони працювали при різанні і звозуванні дерева.

Дев'ятого серпня о. Волянський і Семирадський вернулися до Сао Паольо. Тут одержали талеграму від поляка Станислава Крушинського з Сан Карльос де Пінгаль, який погодився бути їхнім провідником по плянтаціях кави. По восьми годинах їзди вони приїхали до цього містечка 11-го серпня, але, замість вступати до Крушинського, зупинились у готелі, а на другий день вранці рушили в дальшу дорогу до станції Араквара. Їхньою наступною зупинкою була посілість американського мільйонера Альфреда Елліса у Санта Евдоксія. Тут слуги-мурини почистили їх, після чого властитель улаштував для них прийняття. Частували їх речами, яких о. Волянський ще ніколи не бачив, як от чорною як чорнило зупою, сушеним на сонці м'ясом, мучкою з того м'яса й „фарінгою”, мучкою з кукурудзи. Отець Волянський розмовляв з Еллісом по-англійському, дочка останнього пописувалася французькою мовою, а дама до товариства користувалася німецькою мовою. Ранком усі оглядали „фазенду”, посілість Елліса, а потім відїхали на плянтацію і до села, де мешкали робітники. Робітники заробляли і жили непогано; дошкулював їм клімат та бракувало знання місцевих відносин і мови, щоб не попасти в руки обманців.

До Сао Паольо о. Волянський і Семирадський повернулися 14-го серпня. За два дні мав виїздити на південь корабель бразилійського Ллойда. Тому, спакувавши свої речі, вони пустилися у дальшу дорогу. Отець Волянський, сповняючи дану колоністам обіцянку, поїхав до Сан Бернардо, де жили 94 українські родини, а Семирадський — до Сантос. Обидва зустрілись пізніше на кораблі, яким їхали попри острови Ільга дас Песас і Ільга до Мель до басейну Багія дас Лярангейрас, а звідтіл до Панагуайської затоки, на південній стороні якої є місто Панагуа з італійськими рільничими колоніями. Пасажирські кораблі задержувалися біля острова

Ільга до Котінга, бо гирло ріки Ітабелі, над котрим лежить Панагуа, було дуже болотнисте. Тому до містечка привезли їх за 15 хвилин човном два мурина.

Вісімнадцятого серпня о. Волянський і Семирадський вибралися вглиб країни до польських осель і їх центру Куритиби. Подорож тривала чотири години і вела через містечка Морретес і Порто де Сіма, плянтації бананів і помаранч, попри потік Нгундіягуара, понад провалля тощо. Подібно як раніше, поголоска про їхній приїзд до Куритиби рознеслась блискавкою. Хтось із тих, що приїхали до Бразилії з о. Волянським, побачив його на вулиці, і ледве він успів дещо відпочити, до нього почали приходити емігранти.

Серед поселенців був також о. Михалевич з Бучача, якому, як жонатому священикові, єпископ заборонив виконувати душпастирські обов'язки, але о. Михалевич не звертав на це уваги і працював на колонії Прудентополіс. У міжчасі він писав листи до російської амбасади, мабуть, шукаючи у ній помочі. Він просив о. Волянського вставитися за нього перед єпископом. Його справа закінчилась тим, що, на бажання австрійського амбасадора і нунція в Ріо, його усунули за межі Бразилії, після чого він був деякий час капеляном у Відні, а потім почав студії медицини.³ На прохання парафіян, на колонію прийшов с. Никон Роздольський з Бродів.⁴

Разом з емігрантами до о. Волянського й Семирадського прийшли також якісь обдерті люди, які називали себе „учителями“, нарікали на земляків у Куритибі, мовляв, вони позбавили їх посад. Ці „учителі“ розказували обом делегатам інші фантастичні речі і просили про маленьку „позичку“ на „кілька днів“. Малоправдоподібні речі розказував їм також польський ксьондз Методій Слупек, якого вони відвідали. Вийшовши від нього, о. Волянський і Семирадський бачили перед церквою подільське весілля з коломийками і різними обрядовими піснями. Звідтіль це весілля перенеслось до емігрантських бараків, низьких шоп, поділевих на окремі великі кімнати і переповнених людьми.

3 Отець Микола Михалевич народився 1842 року, був рукоположений Митрополитом Сембратовичем 1866 року у Львові. Після короткого перебування в Бразилії, отця відіслали до Галичини, бо був жонатий. Він працював на парафії в Чернілєві Руським (50 років), де й помер у 1922 році. Був відомий з того, що власноручно переписав Шевченкового „Кобзаря“, яким користувалася молодь Тернопільського відділу „Громади“. Звичай переписування „Кобзаря“ поширився пізніше на всі галицькі міста. Отець М. Михалевич був автором виданої „Просвітою“ книжки „Пасіка“.

4 Отець Никон Роздольський народився 1866 року. До Бразилії прибув у липні 1896 року, працював у Прудентополісі, Ріо Клярю і Серра де Тігре (1896-1906). Помер у листопаді 1906 року в Маллет, Парана.

Галицьких емігрантів, які відмовлялися жити в бараках, приміщували у недокінченій кам'яниці без дверей, вікон, підлоги і пріч до снання. Життєві умовини були погані, люди перестуджувалися, діти часто вмирали, а незвичні харчі також були проблемою для поселенців. Зрештою емігранти мали право вибирати собі місце поселення у межах провінції, що в більшості випадків полагоджував для них перекладач. Їх висилали групами, при чому кожна родина діставала харчі на час подорожі, звичайно поїздом, кораблем, човними, фірами або пішки.

Семирадський твердить, що ще в 1885-87 роках у околицях Куритиби поселилися 22 галицькі родини, а в 1890-их роках — 75,000 поляків і українців становили 25 відсотків усієї людности Парані, бо італійці виїздили до Європи чи до провінції Сао Паольо, німці — до Аргентини, а бразилійців було дуже мало. Тому разом з о. Волянським Семирадський запланував прогулянку поза межі Куритиби верхи, хоч і мав сумніви відносно кавалерійських здібностей свого товариша.

Першою ціллю наших подорожніх було містечко Сао Джозе дос Пінгаес, де парохом був о. Володислав Смолуха, депортований туди з колонії Сао Матеус за участь у революції. Мули ішли досить швидко, хоч о. Волянський нарікав, що його мул втомлений і тому сам отець мусить їхати повільніше... Прибувши пополудні до містечка, вони зупинилися біля костьола, але нікого не могли там знайти. Коли, знеохочені, обидва почали думати, як їм вийти з клопітливої ситуації, з-поза кушів вибіг малий хлопчина, прив'язав їхніх мулів до плота, а відтак запровадив обох делегатів до парافیального дому, де їх гарно прийнято.

Після візиту у губернатора, міністра публічних робіт і єпископа, о. Волянський і Семираський виїхали 24-го серпня вглиб країни, залишаючи оглядини старих колоній під Куритобою на кінець своєї місії. Їхали тим разом поїздом уздовж річки Ігуасса й попри польські колонії, що належали до округи Томас Соельго. На станції Гуажувіра підкріпилися дещо в малій крамниці („венді”), що її властетелем був один такий С. Травчинський, який показав їм засновану ним школу для своїх власних і сусідських дітей, читальню тощо.

Звідтіля, по шестигодинній їзді, обидва подорожні опинилися серед степу в Рестінга Сека, де можна було дістали поїзд до Порто Лярангейрас на річці Ігуассу. Зате до пристані треба було їхати верхи. Якийсь хлопчина погодився відставити їх до пристані, і невдовзі він заїхав маленьким візочком та завіз їх за дві години до Порто Амазонас.

Воді в річці Ігуассу було мало, кораблі були заякорені в інших пристанях і покищо не було надії дістатися на будь-який корабель. Але й тут щастя було на боці наших подорожніх. Отець Смолуха знайшов двох хлопців, які, по деяких сумнівах, чи убраний по цивільному о. Волянський був дійсно священиком, забрали їхні клунки і занесли до „ланчі”, великої барки для перевозу товарів. Там о. Волянський і Семирадський розмістилися, влаштували собі з сидел і попон-накривал місце до сання. При заході сонця попливли вниз річки Ігуасса, а коли стемнілося, загорнулися у плащі й заснули, доки ранній холод не збудив їх.

Коло полудня о. Волянський і Семирадський побачили засновану Семирадським 1892 року польську оселю в колонії Ріо дос Патос, де зупинилися, щоб зварити собі їжу. Після перекуски вони їхали баркою без перерви день і ніч. На досвітку побачили розлоге пасовисько зі стадами худоби, власність ось такого Флізіковського. А ще далі було містечко Сао Матеус, де парохом був ксьондз Пшитарський, найстарший польський духовник, перенесений сюди з багатої шлезької оселі Орлеанс за політичну агітацію.

У Сао Матеус Флізіковський мав два доми, в одному із яких мешкав його зять Лукіян Штанцель, колишній аптекар у Каліші. Тут о. Волянського й Семирадського прийняли дуже ввічливо й на розмовах про недавню революцію вони провели кілька годин.⁵ Тому, що дальшу подорож треба було відбувати верхи, вони шукали відповідних коней і купили їх по довгих оглядинах і торгах.

Колонія Сао Матеус була відома як осередок експорту „герви мате”, парагвайського чаю; його експортувала німецька фірма Бурмайстер і Тон. Тут Семирадський був уже 1893 року, а тепер хотів побачити поступ колонії. Тому вибрався з о. Волянським на прогулянку по колоніальних лініях Ігуассу і Кахеора. Гостинець, спершу широкий, все більше звужувався, ледве залишаючи місце для переїзду возом. Тут і там стояли дімки колоністів, бараки з дощок, покриті гонтами, з одною кімнаткою з двома вікнами без шиб, але з віконницями. Позаду була кухня. Ввечорі обидва повернулися до Сао Матеус, звідки на наступний день мали виїхати в товаристві Юрія Фестенбурга, зі Львова, до колонії Ріо Кляро.

Підготовляючись до дальшої подорожі, о. Волянський пережив малу несподіванку. Коли він пробував осідлати свого сивого коня в куті подвір'я, кінь збунтувався, почав копати і притиснув свого власителя до муру. По безуспішних спробах о. Волянського

5 Мова про революцію і ряд повстань у південній Бразилії (1893-94) під час диктаторського режиму президента Фльоріано Пейхота. Спокій настав зойно в роки адміністрації Пруденте Джозе де Морасс Барроса, першого цивільного президента.

заспокоїти коня, до нього прибіг Семирадський і сказав, що в Бразилії до коня не можна приступати з правого боку, як це робив наш священник-піонер. Ситуація закінчилась досить весело після того, як о. Волянський сказав, що в Теребовлі можна приступати до коня з будь-якого боку.

Осідлавши нарешті свого коня, о. Волянський і Семирадський поїхали вздовж колонії Ігуасу. Однак і тут не обійшлося без труднощів, бо кінь о. Волянського мав дихавицю, що його продавець-колоніст промовчав. По короткім відпочинку вони пустилися далі вузькими стежками, відтак — вбрід через річку Путінгу аж до поляни з дімками, складами і піччю для сушіння герви. По п'ятьох милях о. Волянський був так втомлений, що не міг далі їхати. Тому Семирадський залишив його в придорожній корчмі, а сам з Фестенбургом поїхав одну милю далі, де його очікував його приятель Едмунд Запорський.

У міжчасі отцем Волянським заопікувалися українські колоністи з Ріо Кляро й обіцяли відпровадити його до того містечка, де управителем був Люїз Маравальгос. Серед бамбусів і пальмового листя жили громадками убогі галицькі емігранти, вижидаючи уже кілька місяців призначення їм ґрунтів. Їх десяткували тиф і шкарлятина. За домом адміністрації був парафіяльний дімок, а біля нього маленька капличка, до котрої приїздив кілька разів у рік священник.

Отець Волянський і Семирадський замешкали в домі родини Камінських, де їм порадили скласти візиту Маравальгосові, володареві колонії з необмеженою владою. Тим часом серед зливної дощу, на порозі дому Камінських з'явився сам Маравальгос і запрошував делегатів перенестися до його канцелярії. Семирадський просив його вистаратися для нього й для о. Волянського двох коней, потрібних для об'їзду по колонії. Пополудні вони почали відвідини безталанних емігрантів, що чекали місяцями на приділення ґрунтів і по-нелюдськи були трактовані Маравальгосом. Їх примістили на віддалених від заряду на 4-6 миль лініях колонії, де без лікаря і ліків вони падали жертвами різних хворіб. Вкінці, на втучання австрійського консуляту, що постав тоді в Куритибі, Маравальгоса усунули.

В околиці Ріо Кляро українці мешкали на колоніях 4-6. Давніше колоністи, більшістю поляки, жили добре, мали урожайну землю близько міста, а прибутки з „герви мате” були також непогані. Гірше було українцям. Однак група їх, яка прибула під патронатом товариства св. Рафаїла, дала собі не тільки раду, але, як досвідчені рільники, вони навчили своїм прикладом багато речей

своїх сусідів поляків, фабричних робітників, не ознайомлених з обробкою ріллі.

Українці впровадили тут татарку, яка давала прекрасні результати, і, що ще важніше, три збори в рік з одного посіву; вони навчили поляків будувати під голим небом малі печі до хліба, уставлені на дерев'яному столі. Поміж кількома тисячами українських колоністів було багато інтелігентних селян, які одержували українські газети з Галичини і Америки.⁶ закладали читальні; були також кілька заможних господарів, які на власну руку закладали крамнички, і кредитом, уділюваним на відроблення, рятували своїх бідніших земляків.

Зовсім відтяти від світу й забуті адміністрацією колонії, українці знаходили у самопомочі порятунок від нужди, і вже в час перебування делегатів дорівнювали заможністю своїм сусідам полякам, хоч і були там багато коротше, ніж поляки. Семирадський пише, що рік після перебування делегатів українці заложили нове містечко, побудували церкву, спровадили священника й поставили також монастир оо. Василіян.

Одного ранку у зливний дощ до о. Волянського прийшла велика делегація українців з колонії і забрала його до себе на цілий день. Не вернувся він також на ніч, і тільки наступного дня прийшов з віддаленої на три милі колонії хлопець з карточкою, якою о. Волянський просив прислати йому епітрахиль і гребник, що їх, виходячи з дому, він залишив. У міжчасі отець Іван побував на весіллі в українця Кожана на четвертій колонії. Семирадський і Фестенбург поїхали шукати о. Волянського. Їхали коло двох годин гостинцем, стежкою, через гори і долини, доки кілька дещо підпитих людей не показали їм крамничку Кожана, де мало відбуватися весілля. Однак о. Волянського там уже не було, а молода дівчина сказала їм, що він „був, але поїхав на четверту колонію”.

Це була зовсім нова колонія, стежка до неї була ледве прочищена, а молодий ліс був незайманий рукою переселенців. Більшість колоністів мешкала в бараках з бамбуса й дерева. Люди, що на них натрапляли Семирадський і Фестенбург, бігли в тому самому напрямі що вони, бо всюди рознеслась вістка, що „приїхав наш священник”. Все, що жило, спішило, прибране святочно, до корчми Захара Повідайка, де збиралися люди. За півгодини Семирадський і Фестенбург прибули туди і побачили натовп емігрантів, багато дітей, кільканадцять коней, усе згромаджене на

⁶ Найбільш поширеною серед українських емігрантів у Бразилії були наша „Свобода”. Вона вела навіть окремий розділ „Вісті з Бразилії”, в якому знаходимо немало цікавих листів з описами життя наших поселенців.

малому подвір'ї. Все мало б вказувати на те, що о. Волянський був тут.

Але о. Волянського там уже не було, а люди сказали, що „отець-добродій” поїхав на п'яту колонію. Вони відраджували делегатам брати з собою коней, мовляв, там недоступні дороги. Без уваги на те Семирадський і Фестенбург вибралися в дорогу крізь дику лушчу різними стежками, вирубаними нещодавно. Після довгої блуканини вони зустріли жінку і спитали її, де є п'ята колонія: — „А тутки”, — була відповідь. — „А де люди?” — „Та пішли з добродієм”. — „Куди?” — „Та на шосту колонію. Буде з миля до неї”. — Годину передираючись крізь гушавину, Семирадський і Фестенбург побачили молоду жінку і спитали її, де є тут священник. — „От тут зараз, у Настасюка”. — „А чие це господарство?” — „А мого чоловіка, Теодора Потоцького”. — В тім моменті сам господар, інтелігентний і меткий чоловік, прибіг до них, забрав коней і запросив їх до хати сусіда.

Була темна ніч, але при допомозі Потоцького Семирадський і Фестенбург дійшли крізь кладку до кінця, бо верхи далі не можна було їхати. У великій кімнаті заможного господаря сидів о. Волянський за заставленим до вечері столом з печеними курятами, голубцями з кукурудзи, книшами, медом та іншими присмаками. При столі сиділи також господарі колонії: Іван Настасюк, Демко Михайлишин, Дмитро Кожан, Захар Повідайко, Матвій Лозинський, Теодор Потоцький, Іван Мазепа та інші. Передавши о. Волянському епітрахиль і требник, обидва новоприбулі також засіли до вечері.

Доручивши Потоцькому перепровадити своїх коней манівцями на умовлене місце, через яке вони думали вертатися до Ріо Кляро, о. Волянський, Семирадський і Фестенбург вибралися у дальшу дорогу вздовж річки Ріо Азуль. Зараз з першої хати вийшла господиня і з поклоном просила посвятити її хату. Зібралася громадка людей, серед них шість дяків і паламарів, і так серед пущі рознесли голоси хору, що відповідав на молитви о. Волянського. Після посвячення відбулася гостина, а що о. Волянський посвятив тоді багато домів, то по якомусь часі делегати мусіли відмовлятися від пропонованого їм у кожній хаті чакування. В одному місці господиня подала каву, але вибачалась, що „без цикорії”, а це, як вона казала, „не підходить для таких визначних гостей”. — Це була бідна жінка, а цикорія як імпортований продукт була дуже дорога.

Подорож по шостій колонії тривала два дні, на протязі яких кожної години о. Волянський посвячував хати українських

поселенців, хрестив дітей або давав шлюб.⁷ Закінчивши відвідини шостої колонії, він пішов з Семирадським до давнього польського поселенця, у якого були їхні коні. Тут вони переночували, а ранком, при допомозі двох людей, які торували їм сокирами дорогу, вернулися до крамниці Повідайка, а звідтіль, попрощавшись з українцями, виїхали на ніч до Ріо Кляро.

У Ріо Кляро ґрунти добре підходили під обробку кінського зуба, ячменю, пшениці, жита, картоплі, квасолі, гороху, маніоку, як також вина, цитрин, бросквинь і тютюну. Кожна ділянка землі, ледве упорядкована і випалена, давала три збори в рік. Після кукурудзи сіяли того самого року татарку, жито давало два збори з одного посіву, татарка — три, а татарчана мука знаходила добрий збут серед бразилійців, яким вона дуже смакувала.

Убогі емігранти дороблялися тут скоро, зате багатші, які привезли зі собою по кілька тисяч готівки, — а таких тут було багато, — тратили усе і банкрутували. З краю вони не звикли до тяжкої роботи, яку за них завжди виконували слуги, а тут, у Бразилії, це був простий шлях до банкрутства багача, а поставлення на ноги колишнього наймита. Податків колоністи не платили, однак вони несли тягар посередніх податків у формі високих цін на всі продукти європейського виробу, високих перевозових тарифів і купецьких оплат, через що на віддалених колоніях панувала нечувана дорожнеча на конечні для повсякденного ужитку продукти.

Кілька днів зливного дощу затримали о. Волянського і Семирадського довше, ніж пляновано в Ріо Кляро, і той час вони використали на відвідини колоністів, на весільні гостини та на засідання різних організацій. Дальша їхня подорож у долину річки Ігуасу була дуже трудна й денервувала о. Волянського, який, як твердить Семирадський, був призвичасний полагоджувати справи телеграфом або поїздом.

Дев'ятого вересня, залишивши коней у Камінського, а Фестенбурга в Ріо Кляро, о. Волянський і Семирадський відїхали до примітивної пристані Баррафея, де мали чекати на корабель. У

7 Раніше о. Іван Волянський посвятив хату Теодора Потоцького, після чого пішов з ним у віддалені від Ріо Кляро на 2-3 милі колонії і за шість днів обійшов колонії П'яту і Шосту, посвячуючи доми і землю. Тоді таки він посвятив цвинтар і новоспоруджену на ньому фігуру. („Свобода“, 5-го листопада 1896 року, стор. 2). Варто також відмітити, що в Сао Паольо до о. Волянського й Семирадського прийшли робітники Якубович і Гачинський і спитали їх, чому вони не стараються, щоб робітники в Галичині дістали загальне право голосування. Семирадський відповів, що в цьому випадку були б невдоволені купці, після чого назвав робітників „простою голотою“. У відповідь на образу від Семирадського обидва робітники заявили, що опіка делегатів над ними непогрібна („Свобода“, 15-го жовтня 1896 року, стор. 3).

домі поляка Завадського розмовляли з польськими колоністами, які прийшли подивитись на них. Були тут також українці, все ще переконані, що Семирадський є в дійсності перебраним архикнязем Рудольфом, і давали йому до розуміння, що вміють пошанувати його „інкогніто”. На вияснювання Семирадського відповідали таємничою міною: „Та ми вже знаємо”, титулюючи його „ясновельможним паном губернатором” і допитуючись, коли приїде „наш найясніший пан” цісар? Тяжко було вияснити їм, що Паранá не є частиною Австро-угорської монархії, купленою цісарем для галицьких селян...

Бажання о. Волянського й Семирадського виїхати з пристані Баррафея натрапляло на труднощі, дорога сушею була зовсім перервана, кораблів не було, а за винайм човна якийсь мурин жадав суму, за яку можна було купити три човни. Одного вечора, коли вони готувалися до сну, появився якийсь дідусь і спитав, чи один із них є священником. Почувши потакуючи відповідь, подивився зі здивуванням на убраного по цивільному отця Івана й запитав його, чи він зуміє охрестити дітей, чи дати шлюб.

— „А скільки то буде коштувати, щоб Ваше Достоїнство вступили до моєї убогої хатки і охрестили кілька дітей?”, — спитав він.

Стало на тім, що він (Дом Джозе) зобов’язався доставити обох делегатів до Порто Уніаю, а за те о. Волянський охрестить усіх дітей, які трапляться йому по дорозі. Цей Дом Джозе Віціно був одним із найбагатших громадян у околиці. Удосвіта о. Волянський і Семирадський були у пристані.

Дощ перестав падати, вода в річці постійно прибувала й була надія, що небаром прибуде корабель. Прибула „ланча” з чотирма веслами і вони сіли на неї, при чому Дом Джозе старався розмовою уприємнити делегатами час і частував їх сардинками, волоською салямi, ананасовими консервами тощо. Веслярі вхопили за весла і серед розмов і сміху ланча пустилася в дорогу. Після кількогодинної їзди вони опинилися перед лукою, на якій були кілька човнів і невеличкі шопи, а біля них стояла група селян з околиць Висли і Варти. Тут була також садиба Дома Джозе. Він дав наказ прив’язати ланчу до берега, і в дощ всі вибралися до „ранчо”, при чому Дом Джозе проводив караваною, а о. Волянський ішов пішки, відмовившись від пропонованого йому швидкого коня.

В домі Дома Джозе перед делегатами поставили з низьким поклоном мидниці з теплою водою, щоб помити ноги, і бразилійські пантофлі. На накриту обрусом скриню поставлено вечерю. Кріслами служили маленькі дерев’яні стільчики або волові чашки,

обведені футром. По вечері гостям показали місце сання — стос сирих волових шкур. Надворі падав зливний дощ, вода капала на голови, в кімнаті потворилися калабані, а безперервне виття псів підвищувало таємничість ночі.

Вдосвіта, не зважаючи на зливу, зарілося на подвір'ї Дома Джозе.

Знову в невідомий спосіб рознеслася по тій пуці вістка про приїзд священника. В кімнаті Дома Джозе, біля імпровізованого й гарно прибраного вітварчика, товпилося коло ста людей — мужчин, жінок і дітей, убраних по святочному. Семирадський завважає, що тут „пантофлева пошта” функціонує не гірше, ніж в Австрії давніше, ще перед винаходом телеграфу. Отець Волянський був у клопоті, бо, як українець, не знав латинського тексту обряду хрещення, а, знаючи лиш кілька португальських слів, не міг порозумітися з родинами, які привезли своїх дітей до Хресту. Тому відмовляв молитви по церковно-слов'янському, уклавши собі кілька фраз, питань португальською мовою. Понад сподівання український обряд Хресту заімпонував португальцям, і було чути як вони говорили, що це якийсь мудрий священник, бо „далеко ліпше” і старанніше хрестить дітей, ніж їхній італійський парох, який мешкав коло триста кілометрів від них і лиш раз на кільканадцять літ навідувався до них і навіть тоді дуже спішився.

Немало клопів мав о. Волянський з кількома подружжями, які мали церковний шлюб, а тепер просили про церковне благословення, бо понад десять років не бачили у себе священника. Їм сподобався український обряд, хоч із церковно-слов'янських молитов не розуміли нічого. Були вдоволені, коли о. Волянський сповнив їхнє бажання, при чому один бувалець і скептик твердив, що наш священник молився... по-арабському. Це, мабуть, тому, що в Бразилії проживали мароніти, яких звали „арабами”; вони належали до східнього обряду.

Тринадцятого вересня, знову в зливний дощ, делегати поїхали до пуці Гонсальвеза, де о. Волянський мав дати шлюб одній із трьох одружених уже пар, а звідтіля верхи до пристані Хапео до Соль. Близько пуці вони скотилися по спадистому і ковзькому березі до довгого човна, який перевіз їх на другий беріг, де корабель набирав паливо. Корабель „Вісконде” віз сіль і муку і мав зупинитися у Порто Уніао для направи. Його капітан, еспанець з Андалузії, заявив о. Волянському й Самирадському, що не прийме їх, бо не може ручити за їх безпеку тим паче, що йшлося тут про священника. Священник на кораблі, казав він забобонно, завжди, „приносить нещастя”. По деякому часі Дом Джозе удобрухав капітана, а обидва делегати запевнили його, що у випадку нещастя

не матимуть до нього ніяких претенсій. Попрощавшись з Домом Джозе, вони рушили в дорогу кораблем „Вісконде”. Після півгодинної їзди корбель наткнувся на плаваючий пень дерева й почав тонути, але, на щастя, саме у тому місці річка була вузька, а беріг невисокий.

Крізь отвір влітала з шумом вода, в ній плавали мішки з мукою, а з мішків із сіллю залишилася лише половина. Капітан пробував заткати діру лоєм і пакулами, черпав три години воду, заки можна було продовжувати подорож. Можна уявити собі його злість і закиди в сторону о. Волянського як „винуватця” за випадок з кораблем.

До цього долучилася ще одна несподіванка, коли на палубі з’явився якийсь обдертий чоловік з умираючою дитиною на руках і просив о. Волянського охрестити її. Серед граду прокльонів капітан поступився перед благанням бідолашного батька, заявивши з криком, що якщо з тієї причини створиться у кораблі ще одна діра, всі вони потонуть без рятунку. Про можливість доїхати ще того самого дня до Порто Унія не було мови.

Під вечір дощ усух і перемерзлі делегати міркували з острахом про те, що буде, коли їм прийдеться бути цілу ніч на кораблі. На щастя, і цим разом знайшовся вихід із трудної ситуації: на закруті річки вони побачили розлогу луку, а на ній дімок. Упросили капітана підїхати до берега, висіли з корабля і пішли пішки до того дімка, що був до услуг „кабальгейрос”. Під стріхою шопи і при вогні поклалися спати на м’яких мішках ароматичної „герви”. Збуджені вранці свистком корабля, продовжували свою подорож, і коло полудня прибули до Порто Унія, заснованого німцями з Санта Катаріна. У цьому містечку кінчалася плавба по річці Ігуасу, а водна дорога схрещувалася з великим купецьким шляхом, що ним просувалися каравани з Аргентини і Уругваю, поганяючи мулів і коней до Сао Паольо і Ріо де Жанейро.

Із-за зливного дощу о. Волянський і Семирадський мусіли залишитися тут два дні. Щойно на третій день вони могли оглядати нову колонію Жангада, де машкали родини українців, які працювали при будові залізниці від Порто Унія і були під зарядом інженера Альберта Абреу, брата міністра публічних робіт у Куритибі. Життєві умовини робітників були тут багато кращими від тих, що були під зарядом згаданого вище Маравальгоса в Ріо Клярро. Вони мали доїзд залізницею до пристані, місто було близько, ціни на споживчі товари були нижчі та, що дуже важливе, тут була лікарська опіка, дуже потрібна із-за епідемії тифу. Не було також еміграційної комісії, члени якої безжалісно окрадали бідолашних із останнього заощадженого гроша.

Тим часом корабель „Вісконде” уже від’їхав, а до відпливу був готовий корабель „Ігуассу”. Однак, заплановану на 19-го вересня дальшу подорож довелося відложити на тиждень, бо корабель, як виявилось, потребував направи. Після досить довгих перипетій прийшов німецький столяр, направив машину, і корабель від’їхав до пристані Баррафея.

В міжчасі в Ріо Кляро, де о. Волянський і Семирадський залишили своїх коней, річка Путінга розлилась внаслідок зливних дощів так широко, що не можна було навіть мріяти про переправу через неї. Чудом Камінському пощастило перевести коней через річку і це уможливило делегатам поворот до Баррафеї, де вони мали вижидати корабля.

На щастя о. Волянського вдосвіта причалив сюди один із найкращих річкових кораблів „Куритиба”, власність фірми Бурмайстер і Тон, і за кілька годин привіз о. Волянського й Семирадського до Сас Матеус. Тут вони чекали три дні, щоб вода в річці спала, бо хотіли дістатися на другий беріг Ігуассу й крізь ліси дійти до польської колонії Агуа Амарелля, розташованої у вилках річок Ігуассу і Ріо Негро. Кілька днів пізніше їм довелося втратити багато часу на шукання коня о. Волянського, що його він виміняв за попереднього з дихавицею, але забув освоїти даванням йому в означений час кукурудзи. Тому кінь, увійшовши в ліс, не виходив звідтіля й тільки пізніше хтось з місцевих людей знайшов його, при чому о. Волянський мусів заплатити за це 25 мілрейсів.

Сьомого жовтня, після відвідин тартаку і млинів братів Надольних на лінії Тасауараль, отець Іван і Семирадський добилися препоганою дорогою до містечка Сао Жоао до Тріумфо, а звідтіля — вночі до Ріо дос Патос. Вранці вони поїхали до містечка Палмейра, де відпочивали два дні у д-ра Грілльо, колишнього директора колонії Санта Барбара.

Дванадцятого жовтня брат д-ра Грілльо відпровадив о. Волянського й Семирадського кілька миль і показав їм напрям до новоствореної галицької оселі Прудентополіс. Заблудивши кілька разів у лісах, вони дійшли до якоїсь корчми і заночували там. В наступний день вранці, збаламучені неясною маршрутою, вони вернулися дві милі до Панагайос, що лежав далеко на південь від дороги, якою їм слід було їхати.

На щастя, у цьому містечку наші подорожні зустріли заможного купця, який, по прочитанні поручаючого листа від д-ра Грілльо, прийняв їх ввічливо і опісля дав їм провідника до малої оселі Ріо Турво. Тут вони побули коротко з польськими і італійськими робітниками, що працювали при будові залізниці Санта Марія — Ітараре. Переночувавши в бразилійському готелі, поїхали обидва у

пушу гір Серра де Рібейра. Від якогось бразилійця довідалися, що вони на помилковій дорозі та що їм треба вертатися одну милю назад. Бразилієць дораджував їм вибирати на роздоріжжях найбільшу стежку, що вони пізніше і зробили.

Тим часом спека все більше дошкуляла, а навкруги не було людей. Отець Волянський жував з голоду зелені овочі бросквинь і постійно турбувався, коли вони нарешті дойдуть до готелю. Накінець, фізично і морально зовсім виснажений (адже він зазнав великої його особистої втрати — смерть дружини), отець Іван заявив, що як тільки натрапить на якусь ферму він не рушиться звідти ні на крок, доки він не відпочине і дістане щось з їжі.

Тоді Семирадський залишив о. Волянського й по кількох годинах їзди верхи добився до Імбітуви. В місцевому готелі якийсь поляк з Помор'я сказав йому, що о. Волянський, переконаний, що Семирадський утік від нього наперед, від'їхав годину тому до Прудентополісу. По короткому відпочинку Семирадський вибрався шукати свого супутника. По дорозі він наткнувся на групу польських робітників при будові гостинця (шоссе) і питав одного із них, Богдана Миклашевського з Варшави, чи не знає він, де перебуває о. Волянський. По дальших розпитуваннях Семирадський довідався, що перед полуднем якийсь пан у краткованому убранні їхав на маленькому коні в напрямі міста Прудентополіс. На наступний день він поїхав до Ріо дос Патос і до віддаленої на одну милю першої рілньничої колонії, організованої з українців і мазурів, щоб відкрити доступ до багатої і урожайної околиці.

Тут на кількаморговій пуші був табір емігрантів і можна було бачити селян, що йшли на південь від лісу у вишиваних бронзових чи сивих сукманах і високих чоботях. В бараку була канцелярія, а на маленькій площі церковця. Після Богослуження з неї вийшов молодий новоприбулий священник о. Никон Роздольський і запросив Семирадського до свого помешкання. Там був о. Волянський, утомлений до тієї міри, що не міг навіть піти до церкви.

Наставником на рілньничій колонії був Аристид Олів'єра. Його пізніше усунули з політичних причин, що викликало заколот між українськими емігрантами, які, хоч консул робив старання допомогти їм — все ще чекали на постійне поселення. Наші люди нарікали на о. Роздольського, і отець, знеохочений інтригами власних парафіян, залишив їх по кількох місяцях і перенісся то Ріо Клярро. Отець Волянський і Семирадський, побувши три дні в Прудентополісі, поїхали 20-го жовтня до Імбітува, а день пізніше через Бальса до міста Понта Гросса, де їх очікував д-р Грілльо. По двох днях відпочинку вони повернулися до Палмейра, д-р Грілльо — поїздом, а обидва делегати — верхи .

В жовтні 25-го, повертаючись з Куритиби, о. Волянський і Семирадський заночували на колонії Санта Барбара, де жили найдавніші українські емігранти, який о. Волянський хотів відвідати. Тут вони гостювали у Наливайка, а на наступний день ціла кінна бандерія відпровадила їх до залізничної станції Рестінга Сека, звідки вони поїхали верхи крізь степ до Кампо Лярго.

Коло полудня делегати зупинилися у затишній кітловині, щоб покласти коней, але дощ перервав їм цей перепочинок, і тому вони мусли іти в дальшу дорогу. У крамниці якогось німця на оселі Сао Люїз їх нагодували, але не дозволили залишитись на нічліг. Лиш обережний німець запровадив о. Волянського й Семирадського до шопи, дав їм кілька подушок і замкнув двері. Прибувши до Кампо Лярго, вони вступили на парафію ксьондза Енджеєвського, потім через галицьку колонію Іпіранга до крамниці Травчинського і звідтіля повернулися поїздом до Куритиби.

В цьому місті делегати побували у консула Пола, відбули з ним кілька конференцій у справі опіки над емігрантами, полагодили справу надуживань провінційних сатрапів і накінець були один день у польській колонії Томас Кальго, де парохом був о. Врубель.

Дев'ятого листопада о. Волянський і Семирадський були в місті Ріо Негро, відтак на колонії Люцена, де проживали прибулі з Галичини емігранти, українці і мазури. Тут була гарно удекорована о. Олексієм Івановим дерев'яна церква, а будова парафіяльного дому не вийшла поза фундамент через непорозуміння між парохом і парафіянами. Три дні пізніше делегати побували на колонії Монторія, де мешкали українці. Вони побудували собі малі доми, плекали городовину, кукурудзу й жито, а крім того ходили на заробітки, бо уряд перестав давати їм допомогу. Одного вечора о. Волянський і Семирадський були у Йогана Гутервілля, німця з Винник під Львовом, який приготував добру вечерю і подбав про нічліг.

Дальшими зупинками делегатів були: галицька колонія Могема, де вони ходили на полювання тапірів; потім колонія Люцена, а 19-го листопада — Ріо Негро. Тут відбувалася у той час святкова порада з нагоди „великої перемоги” над провінцією Санта Катаріна, відтак інаугурація залізного моста. Побувши у німецькім клубі та в польського священика Броніковського, делегати відвідали ще містечка Ріо Прето, Оксфорд і Сао Бенто.

Отець Волянський і Семирадський закінчили свою працю у Парані 29-го листопада 1896 року. Відбувши кілька прощальних візит, вони всіли у Панагуа на корабель бразилійського Ллойда й поїхали у південному напрямі до Сао Франсіско й Ітажаги в провінції Санта Катаріна, де пробули кілька годин у о. Петерса.

Дальша дорога повела їх до колонії Бруск, де, крім німців і італійців, проживало 70 українських родин, звідтіль до містечка Дестерро й нарешті у провінцію Ріо Гранде до Суль. Сьомого грудня їх шлях вів попри засипане частково містечко Сао Джозе до Норте до пристані Ріо Гранде до Суль, Пельотес, попри острівць Ільга дос Марінейрос та крізь ліси і гори на південній частині пасма Серра до Мар до торговельного міста Порто Аллегре.

Тринадцятого грудня о. Волянський і Семирадський відпливли кораблем угору річки Вакакаги, минули місто Санта Марія до Бока до Монте і зупинилися на нічліг в італійському готелі в місцевості Умбу. Властитель готелю прийняв їх якнайкраще і запевняв, що на наступний день напевно відійде диліжанс та що дорога буде добра, бо веде крізь безмежний, випалений сонцем степ. Перед сходом сонця кондуктор диліжансу, говірливий бразилієць, збудив їх, але дійсного диліжансу не було. Замість нього вони побачили величезну двоколісну буду, якої вживали у пампасах для перевозу товарів і до якої запрягали звичайно велику кількість волів. Кондуктор заспокоював о. Волянського й Семирадського і запевняв, що поїдуть покищо волами, а за милю за річкою чекає диліжанс. Це піде скоро, казав він, бо воли відпочили й ходять добре. Заплативши згори за переїзд велику суму грошей і не маючи тепер іншого виходу, зрезигновані делегати видряпалися по драбині на бочки з нафтою, з мішками муки і скринями з лікерами, раді, що солом'яна буда хоронитиме їх від дощу.

Дві години пізніше, перепливши поромом через широко розливу річку Санградор, вони добилися нарешті до диліжансу з вісьмома волами й індіанським візником спереду. В страшну зливу доїхали коло полудня до містечка Сао Вісенте, де візник категорично заявив, що далі не поїде та що вони мусітимуть тут заночувати, бо він не може ручити за безпеку дальшої подорожі.

На наступний день о. Волянський і Семирадський поїхали далі, при чому візник зручно виминав броди, аж доки диліжанс не загруз по осі у воді. Роздягнувшись, візник скочив у воду, випряг волів, перепровадив їх на беріг, і тоді вони всі перетягли диліжанс через місток і продовжували їзду. При заході сонця подорожні побачили кілька домів, дерев'яну вежу церкви й комини фабрик. До міста треба було переправлятися човнами, що вони й зробили, залишаючи свої речі, при цьому понищився їм весь запас фотографічних кліш, зібраний під час цілої подорожі.

На узбіччях височини Серра да Сао Мартінго лежала місцевість Жагуари, а внизу колоністи вирощували риж, цуркову трощу, фіґи, помаранчі, цитрини, жито й картоплю. У 1895 році тут жило 874 поляків і українців, а 414 новопрбулих галичан примістили при кінці

віддаленої на вісім годин їзди верхи лінії Сао Ксавієр. Решта емігрантів була розпорошена на цілій колонії.

У час еміграційної гарячки емігранти одержували, крім безкоштовного переїзду з Європи, по 15 мілрейсів допомоги до перших жнив. Великі дощі перешкодили о. Волянському й Семирадському відвідати галицьку оселю Сао Ксавієр.

У неділю, 20-го грудня, о. Волянський відправив Богослуження для польських колоністів. Два дні пізніше він і Семирадський приїхали до містечка Санта Марія да Бока до Монте, щоб звідтіля дістатися поїздом до Круз Альта. Тим часом поїзд від'їхав уже півгодини раніше, а наступний відходив щойно за два дні. Делегати пішли до єпископа, який приїхав на візитацію з Порто Аллегре, а на Свят-вечір виїхали поїздом до кінцевої станції їхньої подорожі, степового містечка Круз Альта.

Не обійшлося і тут без пригод: по кількох кілометрах їзди під одним особовим вагоном трісла вісь. Щойно по п'ятьох годинах прийшла поміч, і через станції Вілля Ріка і Такуарембо вони доїхали до Круз Альта, де мали чекати кілька днів на дилижанс. У міжчасі вони пішли до костела, де після Богослуження один поляк з Варшави вистарав їм двох коней з сідлами, що уможливило обом подорожнім дальшу мандрівку.

Пізнім вечором о. Волянський і Семирадський добились до оселі на краю лісу й мали намір зупинитися у придорожній крамниці. Туди їх не пустили і лиш крізь щілину в плоті подали їм пляшку пива, пуделко сардинок і шматок хліба. Вони мусли спати під голим небом. Якийсь „гавчо” обіцяв заопікуватися їхніми кіньми через ніч і вранці привести їх назад, очевидно за заплаतोю одного мілрейса. На наступний день цей „гавчо” припровадив коней, а господар крамниці почастивав делегатів чорною кавою і горілкою та показав, як їм далі їхати.

Болотнистою дорогою крізь ліс о. Волянський і Семирадський приїхали коло восьмої години на чотирикутну площу, де мали зустрінутися з польським ксьондзом Цубером із Шлезька. Тут вступили на оселі поляків і литовців на правому березі річки Іжуги, після чого вернулися до Порто Аллегре, а звідтіля взяли найближчий корабель до Ріо де Жанейро. Прибули сюди 15-го січня 1897 року і італійським кораблем попливли до Європи. По двох тижнях павби океаном зупинилися на острові Тенериффа, у перших днях лютого 1897 року минули Гібральтар, і звідтіля за два дні корабель „Кольомбо” привіз двох делегатів до Генуї (Італія).

ПІДТРИМУЙТЕ
УКРАЇНСЬКІ
УСТАНОВИ
ОРГАНІЗАЦІЇ
і
ПІДПРИЄМСТВА

**МАТЕРІ, БАТЬКИ,
БАБУСІ, ДІДУСІ!**

Ваші діти — внуки, що далеко поза рідним домом студіюють, відбувають військову службу, чи мають інші зайняття та обов'язки

не втратять зв'язку з життям української громади, коли Ви подбаєте про те, щоб вони кожного тижня одержували

THE UKRAINIAN WEEKLY

Читаючи THE UKRAINIAN WEEKLY, вони будуть поінформовані:

- про події і політику в Америці з української точки зору;
- про культурне і політичне життя українців в Америці, Канаді та в інших країнах світу;
- про події в Україні, зокрема про боротьбу українського народу за свої національні та людські права.

Тому Вашим дітям — внукам потрібний

THE UKRAINIAN WEEKLY.

Його передплата для членів, як також спеціальна передплата для студентів (нових передплатників) тільки \$10.00 річно.

Для всіх інших \$20.00 річно.

Залучую чек, поштовий переказ на суму \$

на передплату THE UKRAINIAN WEEKLY для:

(Ім'я та прізвище)

.....
(число дому та вулиця)

(місцевість _____ сте́йт _____ пошто́вий ко́д _____)

Адресат є членом УНСоюзу у Відділі

Адресат є студентом університету, коледжу

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ —
НЕОБХІДНА КНИЖКА ДОМА І В ШКОЛІ!
ПОДБАЙТЕ,

щоби в кожній публічній бібліотеці була
повна і стисла двотомова

Енциклопедія України
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

UKRAINE
— A CONCISE
ENCYCLOPÆDIA

UNIVERSITY OF
TORONTO PRESS

UKRAINE
— A CONCISE
ENCYCLOPÆDIA

ЦІНА:

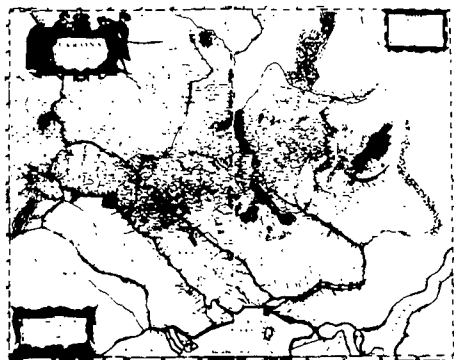
Том I	\$ 95.00
Том II	\$ 95.00
Хто замовить ОБА ТОМИ ПЛАТИТЬ	\$170.00
включно з пересилкою	

Замовлення і належність ТІЛЬКИ ЧЕКАМИ або ПОШТОВИМИ
ПЕРЕКАЗАМИ (М. О.) слати:

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.
30 Montgomery Street ■ Jersey City, N.J. 07302

**NOW IN STOCK
THE ENGLISH EDITION OF**

ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE

Edited by **Volodymyr Kubijovyc**
Managing editor **Danylo Husar-Struk**

First and second of a five-volume work of Ukrainian scholarship in the diaspora
(the last three volumes are scheduled to be released by 1992)

A-F — \$119.50 — 968 pp.

G-K — \$125.00 — 737 pp.

includes shipping and handling

Alphabetical/Encyclopedia of Ukraine, based on 25 years of work, completely revised and supplemented edition of *Encyclopedia Ukrajinoznava*, richly illustrated with many color plates, black-and-white photos and maps, first-class index of life and culture of Ukrainians in Ukraine and diaspora.

Published by the University of Toronto Press for the Canadian Institute of Ukrainian Studies, the Shevchenko Scientific Society and Canadian Foundation of Ukrainian Studies.

SVOBODA BOOK STORE

30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302

New Jersey residents please add 6% sales tax.

КАЛЕНДАР ГОЛОСУ СПАСИТЕЛЯ на 1994 рік

Друкований на доброму папері в українській і англійській мовах та має гарні світлини.

Зміст: гарні вірші, дотепи, зворушливі приклади та статті, що розв'язують численні труднощі, устав церковних богослужень, місячні намірення Апостольства Молитви та адресар українського католицького духовенства в вільному світі. Довідаєтеся про речі, про які ви дотепер не знали.

Присвячений новопоставленим єпископам Помісної Української Католицької Церкви. Читач перечитає його з великою користю.

Ціна одного примірника 10 дол. без пересилки. При більших замовленнях даємо опуст.

Замовлення пересилати до:

REDEEMER'S VOICE PRESS
Yorkton, Sask., Canada
S3N 2V7

**374-тий відділ УНСоюзу в Бостоні, МА.
імени Михайла Грушевського
з нагоди 100-ліття існування
Українського Народного Союзу
пересилаємо сердечні GRATULACIЇ
всім членам цієї установи
і Головному Урядови за корисну працю для
нашого членства і Українського Народу.
Щасти Вам Боже в другому столітті.**

**Стоять зліва до права:
Михалло Волощук-член контрольної комісії;
Петро Николишин-член контрольної комісії;
Юля Гетьманська-касир;
Славія Щудлюк-голова відділу;
Володимир Гетьманський-секретар.**

Славія Щудлюк
голова

За управу відділу
Володимир Гетьманський
секретар

Управа Окружного Комітету УНСоюзу Філадельфійської Округи

*ВІТАЄ ЗАМОРСЬКУ ТВЕРДИНЮ — УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
з СВІТЛИМ ЮВІЛЕЄМ 100-РІЧЧЯ
відданої праці українській громаді.*

Філадельфійка Округа є одною із найбільш активних між всіма Округами Америки й Канади, а доводом того служить те, що 29 раз є чемпіоном за придбання найбільшого числа нових членів. Також Округа, є одинокою, яка має власний дім.

Окружний Комітет очолюють слідуючі Відділові урядники: д-р Богдан Гнатюк - почесний голова, Степан Гавриш - голова, інж. Іван Скіра, Петро Щерба і Теодор Петрик - заступники голови, Василь Євтушенко - секретар, Петро Тарнавський - касир, Андрій Кушнір - імпрезовий референт, Дмитро Федорійчук - заступник імпрезового референта, інж. Михайло Нич - референт зв'язків, Микола Пришляк - організаційний референт, Василь Пастушок - член Управи, як голова Контрольної Комісії. Члени Управи: д-р Іван Скальчук, мгр Володимир Яців, інж. Богдан Одежинський, Теодор Дуда, Люба Шеремета, Оксана Гораєцька, Катерина Панчишин, Степан Шипкевич, Яким Козел, Маріян Коженьовський, Іван Бойчук, Юрій Данилів, Михайло Луців, Йосиф Хома, Іван Васюрко, Юрій Будерацький, Омелян Барилка, Олександр Пришляк, інж. Володимир Горбовий, Михайло Ковальчин, д-р Іван Куйдич і Бруно Данківський. Контрольна Комісія: мгр Іван Сковилас - голова, інж. Віталій Трипупенко і Михайло Мартиненко - члени.

Сидять, перший ряд від ліва: Петро Тарнавський, Степан Гавриш, д-р Богдан Гнатюк, Василь Пастушок, мгр Іван Сковилас і Михайло Ковальчин. Другий ряд від ліва: Дозя Пастушок, Оксана Гораєцька, Текля Мисак, Андрій Кушнір, Іван Кусень, Дмитро Федорійчук. Третій ряд від ліва стоять: Юрій Будерацький, Теодор Дуда, Микола Пришляк, Олександр Пришляк, інж. Віталій Трипупенко, інж. Богдан Одежинський і Яким Козел.

ЗА ОКРУЖНИЙ КОМІТЕТ:

Д-р Богдан Гнатюк, почесний голова
Петро Тарнавський, касир

Степан Гавриш, голова
Василь Євтушенко, секретар

ВІДДІЛ ч.139

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

***В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ КЕНОША КАУНТІ,
ВІСКАНСИН,***

**СЕРДЕЧНО ВІТАЄ ГОЛОВНИЙ УРЯД
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ І
ВСЕ ЧЛЕНСТВО**

із 100-ЛІТТЯМ

**ІСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ БРАТСЬКОЇ
УСТАНОВИ В АМЕРИЦІ.**

**ВСІМ УКРАЇНЦЯМ У РІДНІЙ,
САМОСТІЙНІЙ І НІ ВІД КОГО
НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ
ШЛЕМО СВІЙ БРАТСЬКИЙ ПРИВІТ.**

**ЗА УПРАВУ 139-го ВІДДІЛУ
УНСОЮЗУ**

ПЕТРО ПИТЕЛЬ
секретар

НЕСТОР КОЦЕЛКО
голова

Управа Окружного Комітету УНСоюзу в Бостоні, Масс.

сердечно вітає
УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
ІЗ СТОЛІТТЯМ ЙОГО ІСНУВАННЯ.

Вітаємо щиро всіх членів УНСоюзу і Головний Уряд. Щастивам Боже у дальшій праці у другому столітті для добра нашого членства і українського народу.

УПРАВА ОКРУЖНОГО КОМІТЕТУ в БОСТОНІ

Стоять з ліва: д-р Іван Дідюк - голова Контрольної Комісії, Василь Мігован - заступник голови Округу, Боб Кук, Анна Ремік - секретар 238-го Відділу і головна радна, Володимир Гетьманський - голова Округу і секретар 374-го Відділу, Дмитро Мельник - касир, Дмитро Галонжка - секретар 307-го Відділу і секретар Округу.

За Управу Округу:

ВОЛОДИМИР ГЕТЬМАНСЬКИЙ, голова

ДМИТРО ГАЛОНЖКА, секретар

16-ий Відділ Українського Народного Союзу Товариство „Просвіта”

в Спрінг Валлей, Н. Й.

ЗАСНОВАНИЙ у 1991-му РОЦІ

щиро вітає

**УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
ІЗ ЮВІЛЕЄМ 100-ЛІТТЯ**

існування і відданої праці для української громади.

*Щасти вам Боже у вашій дальшій праці для добра
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.*

УПРАВА ВІДДІЛУ в 1993 РОЦІ:

Іван Дарнобід - президент, **Андрій Кашинський -** заступник президента, **д-р Василь Лучків -** секретар, **д-р Дмитро Боднарчук -** фінансовий секретар, **Марія Лучків -** заступник секретаря.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ:

Михайло Венгринович - голова, **Петро Гудак і Михайло Коваль -** члени.

ЧЛЕНИ 16-го ВІДДІЛУ УНСОЮЗУ В КИЄВІ

Третій справа (сидить) - головний радний УНСоюзу і секретар 16-го Відділу, д-р Василь Лучків; перший ряд: стоїть - другий справа - президент Відділу, Іван Дарнобід; другий ряд: стоять — друга справа - заступниця секретаря Марія Лучків і четвертий справа - член Контрольної комісії Петро Гудак; третій ряд: перший зліва - голова Контрольної комісії Михайло Венгринович.

Відділ УНСоюзу ч. 217 Братство св. Йосафата Рочестер, Н. Й.

Рік заснування 1908

УПРАВА БРАТСТВА СВ. ЙОСАФАТА — 217-ий ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

**Сидять справа: Стефан Приймак - фінансовий секретар, Мирон Руснак - пред-
сідник, Стефан Васьків - почесний предсідник, Ірина Руснак - культурно-
освітний референт, Дмитро Марголін - голова контрольної комісії.**

**Стоять справа: Оксана Маркус - заступник фінансового секретаря, Катерина
Марголич - протоколярний секретар, Анна Васьків - член контрольної комісії,
Анна Сохоцька - заступник предсідника, Марія Вовк - член контрольної комісії**

Зі 100-літнім Ювілеєм УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

— вітаємо —

**Головний Уряд, Членство і всіх працівників УНСоюзу
та бажаємо**

**якнайкращого дальшого розвитку і великих успіхів у майбут-
ньому для добра УНСоюзу, української громади та помочі
нашій віпній Україні.**

**Управа і Членство 217-го Відділу УНСоюзу
Тел.: (716) 467-4649**

BOSTON'S OLDEST
UNA BRANCH 238
named in honor of
EVHEN KONOWALEC

EXTENDS
SINCERE CONGRATULATIONS
AND
THE BEST OF WISHES
FOR
THE NEXT 100 YEARS

Bottom left to right — William Mihovan, Pres., Anne Remick, Financial Sec., Fred Muzyka, Vice Pres. Top — Larissa Diyak, Recording Sec., Eugene Moroz, Treasurer, Zena Kondratiuk, Ass't Fin. Sec.

Управа і Членство
19-го Відділу УНСоюзу ім. Дмитра Галичина
 — вітають —

Екзекутиву і Членство
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ
З НАГОДИ ЙОГО СТОЛІТТЯ
і бажає йому успіхів у новому столітті у відданій
праці своєму народові.

За УПРАВУ ВІДДІЛУ:

РОМАН КОВАЛІВ, голова

РОМАН ГОЛІЯТ, секретар

У першу річницю смерті довголітнього предсідника УНСоюзу, св. п. Дмитра Галичина, з ініціативи його дружини Стефанії, 25-го березня 1962-го року за-
 ложено 19-ий Відділ УНСоюзу ім. Дмитра Галичина. На протязі 30-ти років, ві-
 дішли у вічність слідуочі члени: інж. Роман Карпінський, Іван Кершньов-
 ський, Володимир Ухач, Роман Пурій, Володимир Лушак, Олесь Крамарчук,
 Рудольф Веселий, Іван Кіндзерський, Юрій Попель, д-р Микола Вацик, Сте-
 фан Садович, Ярослава Лютак, Іван Книш, Євгенія Голіят, Ольга Шпон, Йо-
 сиф Боднар, Теодор Халупа, Надя Когут, Мирослав Когут, Іван Готь, Марія
 Готь, Іван Галавай, о. Юліан Осадца, д-р Роман Олесницький, Микола Зацух-
 ний, Григорій Божик, Тереса Божик і д-р Василь Вереш.

ВІЧНА ЇМ ПАМ'ЯТЬ!

УПРАВА ОКРУЖНОГО КОМІТЕТУ УНСОЮЗУ НЬЮЙОРКСЬКОЇ ОКРУГИ

що складається із слідуючих Відділів УНСоюзу

5, 6, 8, 16, 19, 86, 130, 158, 184, 194, 200, 203, 204, 205,
211, 212, 256, 267, 293, 325, 327, 361, 433, 435, 450, 455,
457 і 489

сердечно вітає

**УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
ІЗ СВІТЛИМ ЮВІЛЕЄМ
100-РІЧЧЯ ІСНУВАННЯ**

і відданої праці українській громаді.

*Бажаємо, щоби друге століття було ще більше
успішним у праці для добра українського народу.*

МНОГАЯ ЛІТА БАТЬКУ-СОЮЗЕ!

УПРАВА ОКРУГИ НА 1993 РІК:

голова - д-р Василь Лучків, заступники: д-р Іван Серант і Юрій Костів, секретар - Михайло Юзенів, касир - Іван Хома, пресові референти - Володимир Левенець і Марія Душник, імпрезові референти - Надія Савчук і Семен Літепло, організаційна комісія - Іван Пригода і Маріон Климишин, вільні члени - Роман Форостина, Іван Дарнобід і Марія Шепарович.

Контрольна комісія: Михайло Шпонтанк - голова, члени - Онуфрій Германюк і Тарас Шумилович.

**Товариство „Українська Січ” 39-ий Відділ
Українського Народного Союзу
в Сиракюзах, Н. Й.**

**ІЗ 100-ЛІТНІМ ЮВІЛЕЄМ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ**

— пересилає —

ГОЛОВНОМУ УРЯДОВІ, ЧЛЕНСТВУ І ВСІМ ПРАЦІВНИКАМ
сердечний привіт і признання за працю для членства і
українського народу і бажає найкращих успіхів в дальшій
праці з поміччю НАШІЙ ВІЛЬНОЇ УКРАЇНІ.

ЩАСТИ ВАМ БОЖЕ!

**УПРАВА І КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ 39-го ВІДДІЛУ УНСОЮЗУ
в Сиракюзах, Н. Й.**

Перший ряд зліва: Григорій Базар - член Контрольної комісії, д-р Іван Гвозда - кол. голова Окружного Комітету і член управи, о. дякон д-р Мирон Ткач - предсідник, Іван Пиндус - фінансовий секретар, Мирон Павлів - рекордовий секретар і заступник предсідника. Другий ряд зліва: Володимир Рев'юк - член Контрольної комісії і заступник голови Округи УНС, Ганна Перун - заступник фінансового секретаря, Василь Майкович - голова Контрольної комісії, Михайло Кривий - член управи і неprisутній Микола Проскуренко - касир.

1900 рік

1994 рік

**Український Народний Союз
Відділ в Кергонксоні, Н. Й.
Ч. 200 ім. „Вільна Україна”**

(раніше Озон Парк)

*Із радісної нагоди
історичної події відзначення
100-ліття*

*Українського Народного Союзу
і його офіціозу „СВОБОДИ”*

*приєднуємося до численного членства і шлемо наш палкий
привіт і сердечні побажання дальших успіхів у продовжуванні
корисної праці для добра нашої спільноти на Батьківщині
і діаспорі.*

*У цей час ми клонимо наші голови перед світлою пам'яттю
засновників цієї нашої заморської твердині, які у найважчих
часах заснували її в обороні інтересів наших поселенців і
висловлюємо наше признание і подяку всім, що причинилися
до росту і розвитку нашої установи.*

ЩАСТИ ВАМ БОЖЕ!

З висловами глибокої пошани

За Управу Відділу:

Тиміш Білостоцький, голова

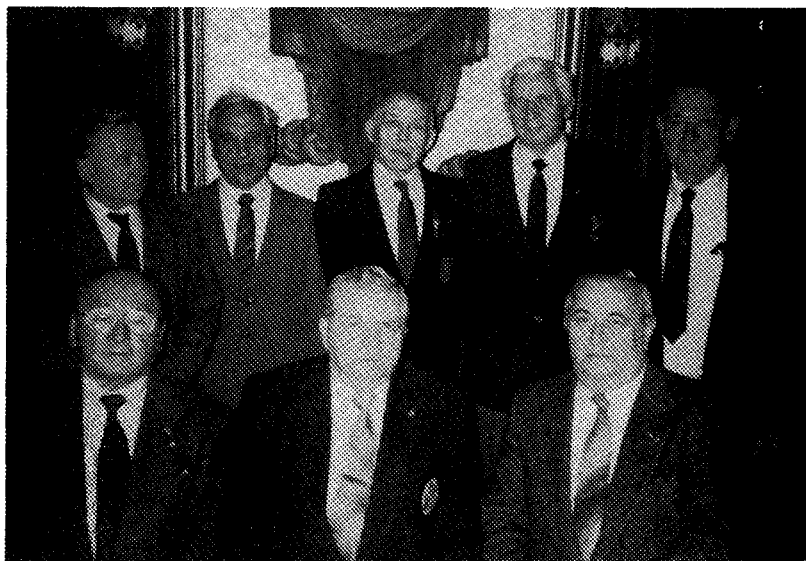
**Ярослав Пригода
скарбник**

**Іван Пригода
фінансовий секретар**

**З нагоди
100-літнього Ювілею У.Н.Союзу
59 Відділ У.Н.Союзу “Українська Січ”
заснований 1916 р.**

**Сердечно Вітає
найбільшу і найсильнішу організацію в діаспорі –
Український Народний Союз, Головний Уряд,
щоденник “Свобода” і англомовний тижневик.
Складаємо найщиріші побажання своїм членам УНС
і цілій громаді Бріджпорту, Конн.
Звертаємось до громадян, які ще не є членами
УНСоюзу стати ними.**

Урядовці 59го Відділу в Бріджпорті, Конн.

Зліва до права сидять: І. Гайда - рекордовий секретар і заступник фінансового секретара, Д. Стець - голова, Т. Сливінський - фінансовий секретар; стоять: М. Івашків, Б. Романів і В. Пелешук - контрольна комісія, П. Бойчук - заступник голови, В. Макійчук - касир.

**UKRAINIAN FREE
UNIVERSITY FOUNDATION, Inc.
ФУНДАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО
ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ, ІНК.**

43 St. Marks Place, New York, N.Y. 10003

TELEPHONE/FAX/212-353-3029

**ФУНДАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО
ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ, ІНК.**

В другу річницю відновлення самостійної Української Держави широко вітаємо із золотим ювілеєм Український Народний Союз і щоденник "Свободу". Бажаємо обидвом Ювілятам всего найкращого і щоби друге сторіччя було ще більше успішним в служінню українській спільноті в Америці та в Україні. Рівнож, щиро вітаємо Головний Уряд і все членство Батька-Союзу та бажаємо вам ще більших і кращих успіхів у вашій праці для української спільноти в Америці та для українського народу в Україні. Щастя вам Боже!

Завданням Фондації Українського Вільного Університету є, в першу чергу, фінансово допомагати розвитку та закріпленню української науки у вільному світі. Уважаємо, що головним осередком української вільної науки на заході являється Український Вільний Університет (УВУ), який вже понад 70 років гідно виконує свою всеукраїнську місію.

Проголошення відновлення Самостійної України основно змінило завдання і напрямні праці УВУ. Зосереджено майже всю увагу на Україні. Український Вільний Університет, зі своїм довголітнім науковим надбанням і досвідом західно-європейської наукової установи, стає неначе науковим вікном України не тільки в Європу, але й у цілий західний світ. Нав'язуються зв'язки з Міністерством Освіти України, з поодинокими університетами та інститутами в Україні та з поодинокими визначними науковими силами України. При УВУ гуртуються викладачі світового масштабу. Студенти, магістранти і докторанти з України вперше мають змогу продовжувати або закінчити свої студії в одному українському університеті, побудованому на довголітньому досвіді західно-європейської вищої наукової установи. Тут закінчують свої студії докторатами такі знані борці за Самостійну Україну, довголітні в'язні комуно-московських ґулагів, як Євген Свєрстюк та Михайло Осадчий.

Співдії УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ із молодією САМОСТІЙНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ДЕРЖАВОЮ проявляються ще і в тому, що Головний Консулят України в Мюнхені знайшов тимчасовий притулок в будинку УВУ.

Фондація УВУ продовжує розбудову НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК І АХІВІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ при університетах України. Фондація УВУ була спів-спонсором надзвичайно важкої міжнародної наукової конференції - "НАРОД, НАЦІЯ, ДЕРЖАВА : УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ВИМІРІ" - де було виголошено понад двісті доповідей. Рішено відбудувати таку конференцію що три роки, а перебіг конференцій видати окремими збірниками.

Праця УВУ в розбудові вищої освіти і закріплення всесторонньої науки світового масштабу в молодій САМОСТІЙНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ надзвичайно інтензивна і багатогранна. Вона вимагає не тільки надзвичайних фізичних зусиль, але й щедрих фінансових засобів. Українська патріотична спільнота в діаспорі завжди щедро відзивалась на заклики допомогти не тільки зберегтись але і розвинутись Березині української науки у вільному світі - Українському Вільному Університетові. Віримо, що й тепер, коли молода Українська Держава бореться за своє політичне існування і за своє заслужене місце в науковому світі, українська діаспора її не покине. Незабуваймо, що запорукою існування Самостійної Української Держави це, в першу чергу, її український народ, а поруч із ним, це його високо-освідчена інтелігенція.

**UKRAINIAN FREE UNIVERSITY FOUNDATION, INC.
P.O. Box 1028, New York, NY 10276**

За управу Фондації УВУ

д-р Ярослав Моцок
Фінансовий Секретар

проф. Василь Лучків
Діючий Голова

ST. BASIL'S LODGE # 364

Cleveland, Ohio

1913 - 1993

CONGRATULATIONS
TO THE
UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION
ON ITS HISTORIC ACHIEVEMENT
OF ITS CENTENNIAL,
AND TO ITS PIONEERS.
AND PRESENT OFFICERS.
MEMBERS AND OFFICERS,
ST. BASIL'S LODGE 364 OF THE UNA.
CLEVELAND, OHIO, WISH THEM
CONTINUED SUCCESS IN
THEIR FUTURE ENDEAVOURS.

ANNA DANYLEWYCH, President

WASYL BREDUN, Secretary

WLADIMER WLADYKA, Financial Secretary

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

м. Київ

Квітень 1993р.

№004653

До українців світу! Дорогі браття і сестри!

Світ не знає про долю України, про страхотливі жертви, які понесла наша нація за часів Другої Світової війни. Українців несправедливо змальовують колаборантами німецького фашизму, звинувачують в злочинах, яких вони ніколи не звершували.

Потрібно нарешті сказати правду про Україну — жертву як гітлерівського, так і більшовицького фашизму.

Потрібно показати світовій громадськості, як український народ боровся за свою державну незалежність, за людську гідність, за рівні права всіх національностей для яких Україна стала батьківщиною.

Для цього треба створити документальний фільм на зразок фільму *Жнива Розпачу*. Так само як людство дізналося із *Жнив Розпачу* про більшовицький геноцид українського народу 1932-33рр., треба щоб воно дізналося про трагічну долю України часів війни.

Просимо всіх, хто може фінансово допомогти в цій справі, скласти свої пожертви на рахунок Українсько-Канадського Дослідно-Документаційного Центру в Торонто, який вже приступив до створення такого фільму. Адреса центру: 620 Spadina Avenue, Toronto, Ontario M5S 2H4 CANADA.

Дмитро Павличко,
Голова Комісії в Закордонних
Справах Верховної Ради України

Микола Жулинський,
Заступник прем'єра
Уряду України

П.С. Познайомившись з текстом цього листа, я цілком погоджуюся з його змістом, із заувагами відносно політично-економічної ситуації в Україні та заклик до української діаспори, допомогти виготовити важливий фільм *"Україна в Другій Світовій Війні"* для показу на світовому телебаченні.

Володимир Мулява,
Генерал-майор Української Армії

28 травня 1993р.

620 Spadina Avenue **Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre**
Toronto, Ontario **Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр**
M5S 2H4

Tel.: (416) 966-1819 під патронатом Світового Конгресу Вільних Українців
Fax: (416) 964-6085 under the auspices of the World Congress of Free Ukrainians

ЧЛЕНИ ДИРЕКЦІЇ

Голова:

Проф. Василь Янішевський

Члени:

Іроїда Винницька

Остап Винницький

Юрій Даревич

Оксана Закидальська

Всеволод Ісаїв

Василь Кирилюк

Микола Кушпета

Світлана Медвідьски

Модест Мицик

Богдан Онищук

Олег Романишин

Петро Смильський

ПОЧЕСНА РАДА

Україна:

Іван Драч

Михайло Горинь

Левко Лук'яненко

Володимир Мулява

Дмитро Павличко

Лариса Скорик

Степан Хмара

Вячеслав Чорновіл

Юрій Шухевич

Вересень, 1993

Дорогі брати і сестри українці!

У своїх попередніх зверненнях Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр повідомляв Вас про збирання матеріалів та записування свідчень до нашого біжучого проєкту: виготовлення фільму про Україну підчас Другої Світової Війни. Цим листом хочемо повідомити Вас про пророблену працю та звернутися до Вас за дальшою допомогою, щоб видання фільму довести до успішного кінця в якнайближчому часі.

З початком червня 1993р. Центр підписав контракт із режисером нашого попереднього фільму *Жнива Розпачу*, Славком Новицьким, який буде відповідати за виготовлення фільму *Україна в Другій Світовій Війні*. Як первісно нами плановано, фільм буде складатися з шістьох частин. Будуть висвітлені такі теми:

- 1) Україна напередодні II-ої Світової Війни: наслідки голоду і Ежовщини в Східній Україні, ОУН, УВО в Західній Україні, Карпатська Україна як перша жертва Східньої політики Гітлера;
- 2) Большевицька окупація Західньої України 1939-41 рр.
- 3) Німецько-совєтська війна і німецька окупація України, терор населення, участь українців у війні в рядах совєтської, німецької та інших армій, Дивізія "Галичина";
- 4) Боротьба українського народу проти нацистських і большевицьких окупантів —

Українська Повстанська Армія;

5) Большевицька окупація західних українських земель в 1944-му році, поновний терор і нищення українських церков;

6) Наслідки війни, еміграція, табори Д.П., насильна репатріація і переселення.

Перша та друга частини фільму мають бути закінчені в 1994-ім році, третя та четверта — в 1995-ім, а п'ята і шоста — в 1996-ім році. До сьогодні Центр зібрав 260 відео та 180 звукозаписів інтерв'ю з очевидцями та свідками із діаспори, та в останніх двох роках з України. Центр продовжує робити записи. Всі записи є з особами, які мають безпосереднє відношення до історичних подій, заторкнених темами нашого фільму, особами, які брали участь у тогочасному політичному та громадському житті та боролися за волю України.

До цього листа залучаємо заклик від заступника прем'єра Уряду України, голови Комісії в Закордонних Справах Верховної Ради України і Генерал-Майора Української Армії, в якому вони звертають увагу на важливість появи такого фільму. Сучасна міжнародна ситуація вимагає, щоб деталі, подані фільмом, дісталися до свідомости світової opinio.

У світі, особливо на Заході, через незнання фактів, все ще бракує розуміння наших змагань за побудову молоді української держави. Мусимо докласти всіх зусиль, щоб наша героїчна боротьба була належно задокументована на фільмі та висвітлена на міжнародних сітках телебачення.

Щоб це завдання виконати, Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр потребує негайно матеріальної піддержки від українців у діаспорі, головню в Канаді та Америці.

Звертаємося до Вас, щоб одержавши цього листа, Ви, в міру Вашої спроможности, прислали свою пожертву на виготовлення фільму "Україна в Другій Світовій Війні".

Україна потребує негайної помочі від тих, в кого ще не зацмерла любов до матері-України.

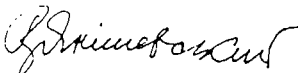
Долучаємо Деклярацію, яку ласкаво просимо якнайскоріше взяти до уваги.

Згори дякуємо за Ваше ласкаве розуміння і позитивне полагодження нашого прохання.

Остаємося з глибокою до вас пошаною.

Слава Україн !

За Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр

проф. Василь Янішевський,
голова

проф. Юрій Даревич,
секретар

д-р Остап Винницький,
фінансовий референт

ДЕКЛЯРАЦІЯ

Доцінюючи важливість і потребу виготовлення документального фільму "Україна в Другій Світовій Війні", радо приєднуємось до його співтворців. Декларуємо/декларуємо/пожертву в сумі _____ доларів, яку сплачуватимемо:

- ☐ - в цілості з поверненням цієї підписаної декларації;
☐ - перша виплата на рахунок задекларованої суми _____
Суму \$ _____ впродовж 1993, \$ _____ 1994, \$ _____ 1995

_____ *дата*

_____ *власноручний підпис*

Заввага: Цю виповнену і підписану декларацію просимо вислати:

☐ В Америці: United Ukrainian American Relief Committee з допискою на чеку: Canadian Educational Fund, Acc. No.8146, на адресу: 1319 West Lindley Avenue, Philadelphia, Pa. 19141.

☐ В Канаді: Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre, 620 Spadina Avenue, Toronto, Ontario M5S 2H4.

На виплачені суми (датки) жертводавці одержать посвідки, потрібні для податкових цілей.

Прізвища жертводавців за виплачені пожертви в сумі \$10,000 і вище будуть поміщені на фільмі і відеокасетах.

ОДНОРАЗОВА ПОЖЕРТВА

Доцінюючи важливість і потребу виготовлення документального фільму "Україна в Другій Світовій Війні", радо приєднуємось до його співтворців і на покриття коштів декларуємо/декларуємо/пожертву в сумі _____ доларів.

_____ *дата*

_____ *власноручний підпис*

_____ *адреса*

**Привіт Українському Народному Союзові
з нагоди його 100-ліття**

The Future Bakery & Cafe

MC Dairy

*Скоштуйте нашого хліба, маківників, сирників, калачів!
Зайдіть до нас на обід чи на каву. Ми маємо борщ, вареники, голубці
й інші смачні страви.*

*Переконайтесь, що смачніших не знайдете ніде!
У нас можете купити найвищої якості сир, молоко, сметану,
гусянку.*

ЗАХОДЬТЕ І ПЕРЕКОНАЙТЕСЬ!

**739 QUEEN ST. WEST
Toronto, Ontario
TEL.: 368-4235**

**BLOOR WEST VILLAGE
2199 BLOOR ST. WEST
TEL.: 769-5020**

**ANNEX, 483 BLOOR ST. W.
Toronto, Ontario
TEL.: 992-5875**

**ST. LAWRENCE MARKET
95 FRONT ST. EAST
TEL.: 366-7259**

**M. C. DAIRY
212 MAVETY AVENUE
TEL.: 766-9273**

FIELD AND OLESNYCKY

COUNSELLORS AT LAW

2040 Millburn Avenue
Maplewood, N.J. 07040
(201) 378-3600
Telecopier (201) 763-1574

- **Купно та продаж кооперативних помешкань - кондомініїв - домів - реальностей для інвестиційних цілей**
- **Заповіти (тестаменти)**
- **Розводів справи**

Robert S. Field

Nestor L. Olesnycky

Федеральна Кредитова Кооператива "САМОПОМІЧ" в Нью Йорку

- Це перша й найстарша українська кредитова кооператива на терені Сполучених Держав Америки, а при тому це найбільша українська фінансова установа в цілому світі.
- Впродовж свого сорок-літнього існування розбудувала свої активи до суми понад 180-ти мільйонів, а свої резерви й суми неоприділеного зиску до висоти, що вповні забезпечують ощадності членів.
- Крім того її члени користають із державного забезпечення ощадностей у висоті до \$100,000.00 на кожного члена.
- Своїм членам платить значно вищі відсотки від ощадностевих вкладів, чим якийнебудь банк чи щадниця. Крім того зовсім безплатно дає життєве забезпечення до висоти \$2,000.00 для кожного члена (відповідно до віку).
- Уділяє на догідних умовах позички, даючи зовсім безплатне забезпечення на випадок смерті чи сталої непрацездатності довжника до висоти \$10,000.00.
- Дає своїм членам всякі основні банкові услуги, а українським школам молодечим, мистецьким, та іншим громадським організаціям і установам виплачує рік-річно допомоги, які уможливають їх існування та їхню працю.
- Зокрема в останньому часі старається допомогти фінансово нашому рідному краю — УКРАЇНІ — у відбудові свого життя.

Self Reliance (N.Y.) Federal Credit Union

108 Second Avenue, New York, N.Y. 10003
Tel.: (212) 473-7310, Fax: (212) 473-3251

231 Main Street, Kerhonson, N.Y. 12446
Tel.: (914) 626-2938, Fax (914) 626-8636

**В Століття безупинної патріотичної праці
для добра української громади**

**Українська Федеральна
Кредитова Кооператива**

Самопоміч
в Мишигені вітає

**Український Народний Союз
із століттям щоденника**

"СВОБОДА"

**Своїм членам кредитівка Самопоміч поручає:
Всі банкові послуги
Скоре полагодження всіх справ
Чемна обслуга**

Користайте з нашого сорокалітнього досвіду

**UKRAINIAN SELFRELIANCE
MICHIGAN FEDERAL CREDIT UNION**

**MAIN OFFICE: 26791 RYAN RD., WARREN, MI 48091
TELEPHONE: (313) 756-3300
FAX: (313) 756-4316**

SUMA (Yonkers) Federal Credit UNION

В соту річницю появи часопису “СВОБОДА”, бажаємо дальших успіхів в служінні своїм членам, Україні, ЗСА в яких живемо.

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА СУМА в ЙОНКЕРСІ, Н.Й.

Видає позички своїм членам та організаціям і служить добрим і дешевим кредитом, грошовими чеками, ВІЗА картками; уділяє найдешевший кредит на авто, меблі, мортгеджі, ремонт домів, шпитальні рахунки та інші цілі.

СПЕЦІАЛЬНИЙ КРЕДИТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Майно кожного позичковця чи вкладника забезпечене через
N.C.U.A.

Приймає ощадності і платить вищі відсотки як інші фінансові
установи.

Безплатне життєве забезпечення до 2,000.00 дол.

Кожнеkonto члена є забезпечене до 100,000.00 через
NATIONAL CREDIT UNION ADMINISTRATION,
a U.S. Government Agency.

Години урядування:

вівторок, середа, четвер, п'ятниця: 2-8 веч.
субота: 9:30-12:30 по пол.

SUMA (YONKERS) FEDERAL CREDIT UNION
301 PALISADE Ave., YONKERS, N.Y. 10703-2999
TEL:(914)965-8560; FAX: (914) 965-1936

**ДИРЕКЦІЯ ФЕДЕРАЛЬНОЇ КРЕДИТОВОЇ
КООПЕРАТИВИ СУМА**

Сердечно вітаємо найстаршу і найбільш заслужену українську
убезпечену й громадську організацію

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ З ЙОГО СТОРІЧЧЯМ

і бажаємо йому надалі бути українській громаді
„Батьком-Союзом” та діяти для добра української
спільноти.

„КАЛИНА”

ПЕРША УКРАЇНСЬКА КООПЕРАТИВА В КАНАДІ
ЗАСНОВАНА в 1930 РОЦІ

Сидять зліва до права: Євгенія Кандя - управитель, Юрій Гвоздулич - голова дирекції „Калина”, Дмитро Ріпак - член дирекції „Калина”. Стоять зліва: Михайло Семанич і Іван Байрак - члени Ревізійної Комісії, Александра Клос - працівнича, Стефан Рогатинський - член дирекції. Другий ряд: Петро Данилюк - секретар дирекції, Стафан Костишин - заступник голови дирекції, д-р Роман Романович - член ревізійної Комісії.

“KALYNA”

UKRAINIAN COOPERATIVE LTD.

952 Main Street, Winnipeg, Manitoba R2W 3P4, Canada

Phone/Fax 582-2832

BY APPOINTMENT

DIPLOMATE
THE AMERICAN BOARD
OF OPHTHALMOLOGY

ROMAN DWORECKI, M.D., P.C.

**DISEASES AND MICROSURGERY OF THE EYE
LASER SURGERY
CATARACT SURGERY**

**Telephone:
(212) 677-3200**

**Suite 403
247 Third Avenue
Between 20th & 21st Street
New York, N.Y. 10010**

ST. MARK'S MEDICAL ASSOCIATES

44 St. Marks Place ■ New York, N.Y. 10003

ARTHUR N. HRYHOROWYCH, M.D.

**PHYSICAL MEDICINE AND REHABILITATION
SPORTS MEDICINE**

(212) 529-5966

ARETA D. PODHORODECKI, M.D.

**PHYSICAL MEDICINE AND REHABILITATION
SPORTS MEDICINE**

(212) 529-5966

OFFICE HOURS BY APPOINTMENT

International
Coffee House-Restaurant

117 2nd Ave.
New York, NY 10003

Open 7 days - 24 hours
674-4040-1

Breakfast · Lunch · Dinner
Late Snacks

A MICHAEL ALEXANDER HRYNENKO ENTERPRISE

HOME COOKING

7 DAYS A WEEK

SUNNYSIDE DELICATESSEN

1963 OAK TREE ROAD
EDISON, NEW JERSEY

Phone: (908) 548-7676

Catering For All Occasions

**If you're planning a Big Affair,
Call Sunnyside Deli.
We'll Prepare.**

Prop. JOHN and HELEN JAREMA

УКРАЇНСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО

South Bound Brook Monument Co.

РАЇСА ХЕЙЛИК, *Власник*

Приймаємо замовлення і ставимо пам'ятники, мавзолеї, статуї
з різних ґранітів, мармурів і бронзи на цвинтарі св. Андрія в С.
Бавнд Бруку, Н. Дж. та інших цвинтарях в ЗСА.

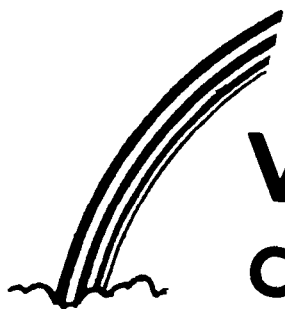
Address.

45 Mountain Avenue, Warren, N.J. 07059

(908) 647-7221 ■ (908) 647-3492

— CUSTOM DESIGNER —

(212) 228-9682

VESELKA COFFEE SHOP

**EASTERN EUROPEAN
HOME COOKING**

144 Second Avenue

New York, N.Y. 10003

КРЕДИТІВКА СВ. АНДРІЯ

35 Main Street, So. Bound Brook, N.J. 08880

ST. ANDREW'S SO. BOUND BROOK FEDERAL CREDIT UNION

Адреса для листування:

P.O. Box 375, So. Bound Brook, N.J. 08880

**Урядові години: Кожного дня від год. 10-ої рано до 4-ої по полудні
В суботу від 9-ої рано до 12-ої полудня
Четвер від 10-ої рано до 7-ої вечором**

Тел.: (908) 469-9085

ПРИЙМАЄМО ВКЛАДИ НА СЕРТИФІКАТИ

- Ощадності забезпечені Федеральним Урядом до \$100,000.00.
- Всі позички забезпечені безкоштовно до висоти \$10,000.00 на 10 років.
- Безкоштовне забезпечення на життя до \$2,000.00 — залежно від суми ощадностей і віку члена Кредитівки.
- Дивіденди від звичайних вкладів — нараховуємо квартално.
- Видаємо "Money orders".
- Видаємо різні сертифікати.

**Phone: (908) 964-4222
(201) 375-5555**

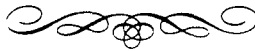

LYTWYN & LYTWYN

Ukrainian Funeral Directors

UNION FUNERAL HOME

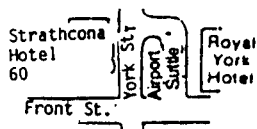
**1600 Stuyvesant Avenue (corner Stanley Terr.)
Union, N.J. 07083**

AIR CONDITIONED • ОБСЛУГА ЩИРА І ЧЕСНА

- Our Services Are Available Anywhere in New Jersey.
- Також займаємося похоронами на цвинтарі в Бавнд Бруку і перенесенням Тлінних Останків з різних країн світу.

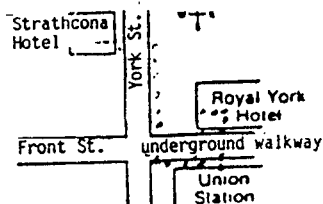
If You Come by Air by Rail

If there are more than 2 of you take a cab. It will be cheaper than the Airport Bus.

If there are less than 3. Take the Airport Bus. \$10.00 per person and just steps from the hotel

No taxis needed! Just cross the street.

In bad weather, take the underground walkway

DOWNTOWN

TORONTO

Single \$55.00 Double \$65.00

Strathcona Hotel

60 York St., Toronto, Ont. Canada

M5J 1S8

Tel: (416) 363-3321 Fax: (416) 363-4679

Toll Free: 1-800-268-8304 — Canada & USA

ВЛАСНИК ІВАН МАЗУРЕНКО

OKSANA

INTERNATIONAL TRADE, INC.

11111 East Elizabeth Avenue, Linden, NJ 07036

TEL: (908) 925 - 0717

ПАКУНКИ ДО УКРАЇНИ

Кораблем

Літаком

Супер - Експресом

Ультра - Експрес

Також:

Готові харчові пакунки з продуктами з Америки.

Висилка автомобілів до України.

Транспортні перевезення до та з України.

Комерційні вантажі кораблем, літаком.

**Забираємо пакунки з кожної хати в Америці
БЕЗКОШТОВНО ! (Мінімум 40 фунтів).**

Для того, щоб ми забрали Ваші пакунки, телефонуйте
до OKSANA PICK UP SERVICE 1 800 9 - OKSANA

OKSANA TRAVEL

Квитки до України та з України. Візи, запрошення, тури та все, що пов'язане з подорожуванням по цілому світу.

11111 East Elizabeth Avenue, Linden, NJ 07036

TEL: (908) 925 - 9737

LAW OFFICES

OF

ZENON B. MASNYJ

**140-142 Second Avenue
New York, N.Y. 10003
Tel.: (212) 477-3002**

- *акція після особистого поранення, тощо*
- *купно та продаж кооперативних помешкань кондомініїв*
домів
реальностей для інвестиційних цілей
- *переговори з урядовими агенціями*
- *малі та середні підприємства*
- *заповіти (тестаменти)*

ZENON B. MASNYJ and DENNIS CHORNY

UKRAINIAN FRATERNAL FEDERAL CREDIT UNION

P.O. Box 185

Boston, Mass. 02132

*ЩИРИЙ ПРИВІТ і ГРАТУЛЯЦІЇ
УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДНОМУ СОЮЗОВІ ІНК.
в АМЕРИЦІ в 100-РІЧЧЯ ПРАЦІ*

для добра українського народу.

*Бажаємо вам якнайкращих успіхів у дальшій праці
та Божого благословення.*

Щастя вам боже у ваших дальших задумах!

**За Управу Української Братської Федеральної Кредитової Кооперативи
в Бостоні, Масс.:**

Д-р ІВАН ДІДЮК, президент

ВОЛОДИМИР ФЕДОРІВ, скарбник

АНТІН ГАЛОНЖКА, секретар

**УПРАВА УКРАЇНСЬКОЇ БРАТСЬКОЇ ФЕДЕРАЛЬНОЇ КРЕДИТОВОЇ
КООПЕРАТИВИ в БОСТОНІ**

**Зліва: м-р Орест Щудлюк, інж. Богдан Смолинський, Володимир Федорів,
Василь Мігован, Андрій Чепига, д-р Іван Дідюк - президент, Антін Галонжка,
Софія Грінченко, адвокат Богдан Зозуля, Дмитро Галонжка, Іван Кецмур,
Дмитро Мельник.**

1-ий УКРАЇНСЬКИЙ ФЕДЕРАЛЬНИЙ ШАДНИЧИЙ БАНК «ПЕВНІСТЬ»

Equal Opportunity
Lender

гарантує вам найвищу безпеку,
швидкість та зручність при
полагодженні усіх ваших справ.

Пропонує вам найбільш сучасні банкові послуги,
серед яких:

American Express® Travelers Cheques

CASH STATION®

WESTERN SECURITY SERVICE CORP.

**РІЗНОМАНІТНІ ВИДИ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ
БУДИНКІВ, МАЙНА І ПОЗИЧОК**

Головне бюро:

936 N. Western Avenue, Chicago, IL 60622 (312) 772-4500

Філії:

820 N. Western Avenue, Chicago, IL 60622 (312) 276-4144

5670 N. Milwaukee Avenue, Chicago, IL 60646 (312) 631-8350

2166 Plum Grove Rd., Rolling meadows, IL 60008

(312) 991-9393

**Phone (212) 674-2568
(24 Hr. Service)**

ESTABLISHED 1906

PETER JAREMA FUNERAL HOME, INC.

**LOUIS J. NIGRO, Director
ROBERT BUZZETTA, C.P.A.
DMYTRYK FAMILY**

A FAMILY CONCERN SERVING ALL COMMUNITIES

*Chapels available
in all locations*

**129 East 7th Street
New York City, N.Y. 10009**

CONGRATULATIONS FROM
BOSTON'S ONLY
UKRAINIAN FUNERAL DIRECTOR

WALTER V. BOYKO, JR.

FUNERAL DIRECTOR & EMBALMER
Pre-Arrangement Counseling

Walter V. Boyko & Son Funeral Service
Boston, MA 02131

Tel.: (617) 298-5100

24 Hour Service
Established 1935

WHERE UKRAINIAN CUSTOMS HAVE BEEN A TRADITION SINCE 1935
ASSOCIATED FUNERAL HOMES ARE AVAILABLE IN YOUR AREA
FOR TRULY PERSONALIZED SERVICE, CALL US AT YOUR TIME OF NEED

Товариство „Подільська Січ”
8-ий Відділ
Українського Народного Союзу
в Йонкерсі, Н. Й.

(Заснований у вересні 1916 року)

щиро вітає
членів УНСоюзу, Головний Уряд УНСоюзу
та читачів щоденника „Свобода”

із

100-ЛІТНІМ ЮВІЛЕЄМ

Вітаємо український нарід
із другою річницею самостійности.

За Відділ і Управу —
МАРІЯ КУЛЬЧИЦЬКА
фінансовий секретар

Щиро вітаємо
УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
у ЙОГО 100-ЛІТТЯ.

Бажаємо дальших успіхів. Щастя Боже!

1-ий УКРАЇНСЬКИЙ ФЕДЕРАЛЬНИЙ
ЩАДНИЧИЙ БАНК
«ПЕВНІСТЬ»

ВСЕСТОРОННЯ БАНКОВА
ОБСЛУГА

Щадіть, позичайте та полагоджуйте всі свої банкові потреби у найбільш жертвенній українській фінансовій установі.

Щадності забезпечені федеральним агенством до висоти 100 тисяч дол.

Внутрішня корпорація Western Security Service Corp. полагоджує всякі роди забезпечень та успішно провадить висилкову агенцію „ПЕКАО”.

Бюро подорожей „СКОП” в приміщеннях БАНКУ

1ST SECURITY FEDERAL SAVINGS BANK

936 N. Western Avenue, Chicago, IL 60622 - (312) 772-4500
5670 N. Milwaukee Avenue, Chicago, IL - (312) 631-8350

2166 Plum Grove Rd. Rolling Meadows, IL 60008 (312) 991-9393

DRIVE UP **CASH STATION®** WALK UP

820 N. Western Avenue Chicago, IL 60622 (312) 276-4144

Щирий Привіт з нагоди 100-річчя
Українського Народного Союзу

та

**Найкращі Побажання у Його розвитку
та співпраці з вільною Україною
у майбутньому столітті
пересилає**

M & S
MEAT MARKET

Степан Янківський -
власник знаної м'ясарні смачних виробів

915 MAIN STREET, WINNIPEG, MB.

TEL. 942-4924

МАЄТЕ ФІНАНСОВІ СПРАВИ?

*Зайдіть до нас, або закличете телефонічно
і довідайтесь, що*

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА КРЕДИТІВКА в Нью Йорку

- Виплачує найвищі відсотки на звичайні ощадності конту.
- Дає безкоштовне життєве забезпечення до \$2,000.00.
- Утримує пенсійні конту (IRA) на високих відсотках.
- Всі ощадності вклади забезпечені федеральним урядом до 100,000.00 доларів.
- Удільнює позики на вигідних до сплати умовах
**НА ВАШІ ОСОБИСТІ ПОТРЕБИ АБО МОРГЕДЖОВІ
ПОЗИКИ НА ЗАКУП РЕАЛЬНОСТЕЙ**
- Видає різного терміну сертифікати.
- Безкоштовно забезпечує позики до \$10,000.00 на випадок смерті або випадкової непрацездатності.
- З чистого прибутку дає пожертви нашим культурним, науковим, молодечим, мистецьким та релігійним організаціям.

**ОЩАДЖУЄТЕ ЧИ ПОЗИЧАЄТЕ — ПАМ'ЯТАЙТЕ:
НАШ КАПІТАЛ МУСИТЬ ПРАЦЮВАТИ
ДЛЯ НАШОЇ ГРОМАДИ!**

**UKRAINIAN ORTHODOX
FEDERAL CREDIT UNION**

304 East Ninth Street, New York, N.Y. 10003
Mailing Address: P.O. Box 160, Cooper Station, New York, N.Y. 10276
Tel.: (212) 533-2980/533-0673
FAX 212-995-5204

International
Airlines
Travel
Agent
Network

*ВИТАЄМО УНСОЮЗ
У СЛАВНЕ 100-ЛІТТЯ!*

NORTHWESTERN TRAVEL BUREAU, INC.

A FULLY AUTOMATED TRAVEL AGENCY

CRUISES — HOTELS

DOMESTIC and INTERNATIONAL TRAVEL

- **Tours to Ukraine ■**
- **Invitations to and from Ukraine, Poland
and other countries ■**
- **Packages, money to Poland ■**
- **Packages to Ukraine ■**

849 N. Western Avenue ■ Chicago, IL 60622
Phone (312) 278-8844 or (312) 489-5353
Fax (312) 278-8112
1-800-637-2746

Mon. & Thurs. 10-7 ■ Tues. & Fri. 10-8 ■ Sat. 9-3
Closed Wednesday

Пластовий Віділ 450 УНСоюзу в Нью Йорку

— вітає —

З ЮВІЛЕЄМ 100-ЛІТТЯ УНСОЮЗУ

і

100-ЛІТТЯМ ЩОДЕННИКА „СВОБОДА”

*членство, Головний Уряд, співробітників УНСоюзу,
редакцію і читачів „Свободи”.*

*В 100-ліття УНСоюзу нехай нашою ціллю буде
придбання ста тисяч членів.*

*З багатолітнім „Свободи”, — дальших успіхів,
як репрезентативного щоденника в світі.*

Христина Навроцька - предсідник

Евстахія Мілянч - секретар

Михайло Савицький - голова контрольної комісії

472-ий Пластовий Відділ УНС в Чикаго, Іл.

— вітає —

**УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
із 100-ЛІТНІМ ЮВІЛЕЄМ.**

*Хай пройдений шлях відданої праці для добра
української спільноти в минулому веде до
дальших успіхів у майбутньому.*

Василь Литвин, голова

Роман Заяць, заступник

Стефанія Кочій, фінансовий секретар

Іванна Горчинська, скарбник

Ірена Пежанська, голова контрольної комісії

**З НАГОДИ 100-ЛІТТЯ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ**

**Управа і Члени
42-го Відділу УНСоюзу
ім. Т. Шевченка в Пассейку, Н. Дж.**

— складають —

*найщиріші побажання дальшого росту в членстві,
багато успіхів в дальшій праці для добра України та
всієї української громади по цілому світі.*

ЧЛЕНИ УПРАВИ: Іван Хомко - голова, Варвара Тижбір - заступник голови,
Юліан Котляр - фінансовий секретар, Василь Марущак - рекордовий секретар.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ і ЧЛЕНИ УПРАВИ: Стефан Косцьолек, Стефан Жу-
равський, Ростислав Галабурда, Анастасія Марущак, Володимир Оліярник,
Василь Гаргай, Іван Зельонка, Михайло Чабан.

**З нагоди
СТОЛІТТЯ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ**

*заслуженої і найбільшої організації
українців у діаспорі*

щиросердечний привіт

ПРОВОДОВІ і ЧЛЕНСТВУ

від

184-го Відділу УНС в Нью Йорку, Н. Й.

заснованого у 1919 році

УПРАВА:

МИРОСЛАВ МАЦ,
предсідник

БОГДАН ЛАСТОВЕЦЬКИЙ,
заступник секретаря

ВАРКА БАЧИНСЬКА,
секретар

НАТАЛІЯ КОВАЛЬ,
касир

НАЙЩИРІШІ ПОБАЖАННЯ
З НАГОДИ ЮВІЛЕЮ!

PETER K. WAYNE, M.D., Ph.D.

OREST J. KOZICKY, M.D.

GASTROENTEROLOGY

469 North Broadway
Yonkers, New York 10701
Tel.: (914) 969-1115

Товариство “ЗГОДА” 354-ий ВІДДІЛ УНС
в Омага, Небраска

ЩИРО ВІТАЄ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
З НАГОДИ 100-ЛІТТЯ ІСНУВАННЯ ТА
БАЖАЄ НАЙКРАЩИХ УСПІХІВ НА МАЙБУТНЄ.

УПРАВА ВІДДІЛУ

МИХАЙЛО ЯРОШ - голова, МАРІЯ БОЛЮБАШ -
заступник голови, ВОЛОДИМИР СТОЛЯРСЬКИЙ -
касир, МИРОН ВІЙТИК - секретар,
МИКОЛА МОНІЧ - комітет хворих

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

ДМИТРО ВІЙТИК, ЛАВРИН ЧЕРКО,
ЗЕНОВІЙ РЕПІХОВСЬКИЙ

*This ad is placed in memory of all deceased members
of the Ukrainian American National Club
and to thank all the past presidents and past members
who supported the Club over the years.*

**The Ukrainian American National Club
156 Horseheads Blvd.
Elmira Heights, New York 14903**

**Founders of the UANC - John Chopko
Anton Tepluch
William B. Kowalchik
Phillip Kossack (deceased)**

Present Elected Officers

President-Wasyl Salyga, Jr.	Trustee-Richard Telech
Vice President-Stephen Salyga	Trustee-Annie Miller
Treasurer-Ann Page	Trustee-Anton Tepluch
Secretary-Ann Page	Trustee-Paul Nimec

**OFFICERS AND MEMBERS
OF
ST. JOHN'S SOCIETY BRANCH #96
PITTSBURGH, PA
SALUTE THE PAST PIONEERS
AND PRESENT OFFICERS
IN CELEBRATION OF**

**100 YEARS
OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION**

**PRESIDENT - WALTER HUMENYCKY
RECORDING SECRETARY - JOSEPH POLATAKO
SECRETARY - NICK DRAPALA
TREASURER - JOHN SIAK**

*Вітаємо
УПРАВУ та ПРАЦІВНИКІВ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ
з ЙОГО 100-ЛІТНІМ ЮВІЛЕЄМ.*

*Бажаємо успіхів у вашій благородній та
самовідданій праці для добра українців
в діаспорі та на благо нашої України.*

CATHOLIC WAR VETERAN'S POST # 1178

Elmira Heits, New York 14903

Dr. Kenneth D. Lubell ■ Dr. Mark Hupart ■ Dr. Michael Scanlon

EAST VILLAGE FOOT CARE CENTER PODIATRIC MEDICINE & SURGERY

(212) 677-8850

**175 Second Avenue
New York, N.Y. 10003**

ВІТАЄМО
УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
з нагоди 100-річчя свого існування
та бажаємо добрих успіхів у майбутньому
КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА ПІВНІЧНОГО ВІННІПЕГУ

Greetings and Best Wishes to the
UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC.
on the occasion of its 100 years of service.
NORTH WINNIPEG CREDIT UNION LIMITED
544 Selkirk Avenue
WINNIPEG, MAN. R2W 2M9

Найщиріші побажання
з нагоди
100-річчя
Українського Народного Союзу
засилає

КРЕДИТОВА СПІЛКА "ПОСТУП-ВІРА"
"PROGRESS-VERA" CREDIT UNION LTD.

В. Антонів - управитель

627 SELKIRK AVENUE WINNIPEG, MAN. R2W 2N2
Tel.: 586-9604

*Дорогі мої члени і приятелі
Українського Народного
Союзу!*

*Не забувайте про наш Союз, який
вже існує 100 літ. Як приємно, що
бабці із онуками так як і моя родина
є його членами. Записуйте до нього
своїх дітей та онуків. нехай наш
Союз зростає та міцніє на многі літа.*

Катерина Панчишин

378-ий Відділ УНС
Woodbine, N.J.

**Українська Федеральна
Кредитова Кооператива
САМОПОМІЧ
в Сиракюзах
з відділом у Бінггаметоні**

- Ощадністеві конта
- Ощадністеві Сертифікати (CD)
- Пенсійні контра „IPA”
- Чекові конта
- Безпосередній депозит соціально-го забезпечення
- Безплатне забезпечення консум-ційних позичок на випадок смерти або непрацездатности до \$20,000
- Грошові перекази
- Безплатне життєве забезпечення до \$2,000
- Федеральне забезпечення щадни-чих конт до \$100,000

1317 W. Fayette Street ■ Syracuse, N.Y. 13204
Phone: Syracuse (315) 471-4074 - Fax (315) 474-2328

Приймаємо нових членів • Телефонуйте або відвідайте нас.

**Управа і Членство
Братства св. о. Миколая 175-го Відділу
Українського Народного Союзу
в Дітройті, Миш.**

— вітає —

**УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
З НАГОДИ 100-ЛІТТЯ**
і бажає дальших успіхів в майбутньому!

**Голова - ОСИП БІГУН
Касир - ЯРОСЛАВ БАЗЮК
Фінансовий секретар - ЛЕСЯ ЛАВРИН**

CONGRATULATIONS AND BEST TO THE
EXECUTIVE COMMITTEE AND ALL MEMBERS
OF THE
UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

**BRANCH 31
HOLY TRINITY
UKRAINIAN
CATHOLIC CHURCH
St. Clair, PA.**

MICHAEL STOCK, Secretary

KOBASNIUK TRAVEL INC.

Your leading Ukrainian-American Travel Agency

Established 1920

74th Business Year

**INTERNATIONAL AND DOMESTIC AIR TICKETS
HOTELS - FOREIGN & DOMESTIC TOURS - CAR RENTALS
VISITOR DOCUMENTATION (VYKLYK's) FROM UKRAINE,
POLAND AND OTHER EUROPEAN COUNTRIES**

SPECIALISTS IN UKRAINE & EASTERN EUROPE

Send for 1994 brochures for Ukraine and other destinations

**Vera Kowbasniuk Shumeyko
President**

**Anthony Shumeyko
Insurance Broker**

**Phone: (212) 254-8779
Toll Free: (800) 535-5587**

**American Society
of Travel Agents**

**157 Second Avenue
New York, N.Y. 10003**

914-969-4200

FAX 914-969-2108

DUNWOODIE TRAVEL BUREAU

771-A YONKERS AVENUE
YONKERS, NEW YORK 10704

ALESIA KOZICKY
MANAGER

SERVING THE LOWER EAST SIDE — 100 YEARS
PRESCRIPTION SPECIALISTS
FAMOUS FOR LOW PRICES

BLOCK DRUG STORE SECOND AVE. CHEMISTS, INC.

AS 1871979

101 Second Avenue (corner of 6th St.), New York, N.Y. 10003

Phone (212) 473-1587

10% Senior Citizen Discount

*Carmine J. Palermo
and Family*

Mon.-Fri. 10:00-8:30
Sat. 10:00-8:00
Sun. 11:00-5:00

Губиться мова... Тратиться Народ...

ДРУКУЙТЕ ПО=УКРАЇНСЬКИ!

ВИКОНУЄМО ВСЯКІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ:

*Наша спеціальність - гравіровані весільні запрошення
з українськими зображеннями.*

Trident Associates Printing
P.O. Box 614
Buffalo, New York 14240

Українська Друкарня
„ТРИЗУБ“[®]
у Бюфало, Нью Йорк

Phone: (716) 691-8404 — Fax: (716) 691-7510

U.S. and Canada 1-800-821-6034

UKRAINIAN PRINTERS

Personal and Commercial Printing:

Our Specialty:

Engraved wedding invitations with Ukrainian designs.

We Ship — U. S. and Canada

—~~~
Canadian Office ~~—

TRIDENT ASSOCIATES PRINTING

85 Lakeshore Road St. Catharines, Ontario L2N 2T6

—~~ BY APPOINTMENT ONLY ~~—

U.S. and Canada 1-800-821-6034

OFFICE HOURS BY APPOINTMENT

Tel. (201) 373-5454

Martha Tamara Politylo, M.D., P.A.
DIPLOMATE OF AMERICAN BOARD OF SURGERY
GENERAL SURGERY

1030 Stuyvesant Avenue

Irvington, New Jersey 07111

Established 1843

(212) 254-2300

Bendiner and Schlesinger, Inc.
MEDICAL LABORATORIES

47 Third Avenue
at 10th Street

New York, N.Y. 10003

УКРАЇНЬКА БАПТИСТСЬКА БІБЛІОТЕКА

У Бібліотеці можна набути каталог, а також українські духовні книжки різних авторів, Біблії Н. заповіді, які висилаємо в Україну. Тепер маємо такі розміри Біблій:

Українські Біблії, розмір 9 x 11, ціна	\$75.00
Українські Біблії, шкіряні, 6½ x 9, ціна	45.00
Українські Біблії, в твердій оправі, 6½ x 9	25.00
Українські Біблії, в твердій оправі, 6 x 8	20.00
Українські Біблії, в твердій оправі, 5¼ x 7½	18.00
Українські Біблії, пляс. оправі, з Христом, 4¼ x 6¾	15.00
Українська Біблія Куліша, тверда оправа, 6 x 9½	20.00
Діточа Біблія, ілюстрована, з картинками	20.00
Українська Біблія Симфонія, тверда оправа	30.00
Біблійний Довідник Гелея	18.00
Христове світло в Україні	8.00
Симон Петро грішний і святий	6.00

Маємо багато іншої духовної літератури. В тій справі пишеть до бібліотекаря на таку адресу:

JAROSLAW BYLEN, 5529 W. Berenice Ave., Chicago, Ill. 60641-2514

Miracle-Ear®

It's Not Just Better Hearing

At Miracle-Ear Centers, we do more than just
help people hear better again. We help people get
more out of life!

Miracle-Ear®
America's Better Hearing Centers™

METROCENTER

9867 Metro Parkway West
Phoenix, AZ 85051
(602) 870-3311

**Адміністратор —
СІЛВІЯ ДАВІДСОН**
володіємо українською
мовою!

УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР у Лондоні, Онт., Канада

- Служить українцям міста Лондону й околиці.
- Побудував власний дім для всієї громади.
- Приміщує Відділ Конгресу Українців Канади, Курси Українознавства, Молодечу Танцювальну групу, Українську Кредитову Спілку та інші організації.
- Приміщує велику українську бібліотеку.
- Влаштовує культурні та товариські імпрези.
- Піддержує морально і матеріально працю для добра української справи.

Якщо будете в Лондоні, Онт., просимо відвідати УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР!

Адреса:

London Ukrainian Centre

247 Adelaide Street South, London, Ont., Canada N5Z 3K7

Tel.: (519) 686-9811

Compliments to Ukrainian National Association

I. S. BOOK BINDERY

420 East 9th Street
New York, N.Y. 10009
Tel.: (212) 533-4798

All types of binding:

■ Soft and hard covers	■ Periodicals
■ Smyth Sewing	■ Repairing Bibles
■ Magazines	■ Rare Books
■ Newspapers	■ Handbinding —
European Workmanship

Office (718) 515-0200

RONALD R. LITEPLO, M.D.

DERMATOLOGY AND DERMATOLOGIC SURGERY

DIPLOMATE AMERICAN BOARD OF DERMATOLOGY

OFFICE HOURS
BY APPOINTMENT

3176 Bainbridge Avenue
Bronx, N.Y. 10467

ARKA COMPANY

26 FIRST AVENUE
NEW YORK, N.Y. 10009
U.S.A.

ARKA Co. 26 1st Ave. (between 1st & 2nd Sts.)
(212) 473-3550 • Mon-Sun. 10-6

*Embroidery threads and fabrics, blouses, egg decorating kits
Ukrainian tapes, records, newspapers, books, scarves, ceramics.
paintings, 3-D pictures.*

Федеральна Кредитова Кооператива
„САМОПОМІЧ”
у Ньюарку, Н. Дж.

734 Sandford Avenue ■ Newark, N.J. 07106 ■ Tel.: (201) 373-7839

- * Платить високу дивіденду на ощадностях, обчислювану квартално на підставі низьких місячних балансів.
- * Видає ощадності сертифікати на високих відсотках.
- * Проводить конта пенсійних фондів (IRA).
- * Проводить чекові конта без місячних оплат, платить квартално дивіденду на підставі низьких місячних балансів.
- * Уділює членам позички на всі їхні потреби, як купно домів на постійні або змінні проценти, купно авт, особисті витрати, оплати студій.
- * Приймає прямі депозити допомоги Соціального Забезпечення.
- * Продає подорожні чеки та грошові перекази.
- * Полагоджує грошові трансакції поштою.
- * Пересилає гроші електронічною метою.
- * Забезпечує ощадності конта до висоти 100,000 доларів.
- * Дає безплатне життєве забезпечення:
 - на ощадностях до висоти 2,000 доларів
 - на позичках до висоти 10,000 доларів у випадку смерті довжника перед 70-им роком життя, або повної та постійної непрацездатності перед 60-им роком життя.

УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА
КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ”

в Гартфорді, Конн.

— вітає —

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
ІЗ 100-ЛІТНІМ ЮВІЛЕЄМ

*і висловлює признання за так корисну працю для
української спільноти
та бажає якнайкращих успіхів у майбутньому.*

Congratulations - UNA!

We're 1/3 as old, but just as reliable!

Musically as modern as today!!!

„...НЕМА МУЗИКИ БЕЗ

TEMPO
Music for all occasions

IRYNEY KOWAL
(908)464-5806

ROMAN G. KOZICKY

ATTORNEY AT LAW

**771-A Yonkers Avenue
Yonkers, New York 10704
(914) 969-4548
Fax 969-2108**

УКРАЇНЬСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА "БУДУЧНІСТЬ"

В МИШИГЕНІ

Вітає УНС із його 100 - літнім Ювілеєм

UKRAINIAN FUTURE CREDIT UNION
THE BEST PLACE TO SAVE AND BORROW MONEY

OUR SERVICES FOR YOU!!!

DIRECT DEPOSIT SS/
PAYROLL
SHARE DRAFTS
IRA
CERTIFICATES
OF DEPOSIT
SAFE DEPOSIT BOXES

MORTGAGE LOANS
HOME EQUITY LOANS
STUDENT LOANS
REVOLVING CREDIT
VISA
AUTOMATIC MONTHLY
TRANSFERS

MONEY ORDERS
TRAVELERS CHECKS
DRIVE-THRU WINDOW
CREDIT DISABILITY/
LIFE INS. FREE
LIFE SAVING INS.- FREE

DETROIT
4641 MARTIN
(313) 843-5411

WARREN
26496 RYAN ROAD
(313) 757-1980

HAMTRAMCK
11838-B JOS. CAMPAU
(313) 366-0055

З нагоди вашого Великого Ювілею

100-річчя газети "СВОБОДА"

бажаємо вашій редакції і редакторам дальших успіхів у праці
Нехай Господь благославить Вас усіх добрим здоров'ям, щастям
на многії, многії літа.

Мирон, Ярослава, Микола, Александра Періс

MYCO ELECTRIC

LICENSED AND INSURED

Myron Perich
51 Gordon St.
Yonkers, N.Y. 10701
(914) 968-0774

Щирий привіт з нагоди
100-Річчя
Українського Народного Союзу
пересилає

950 Main St.

80-2200 McPhillips St.

Winnipeg, Manitoba

949-7400

949-7444

"Serving the Financial Needs of Manitoba's Ukrainian Community"

Щирий привіт з нагоди
100-ліття часопису "Свобода"

У соту річницю щоденника вітаємо "Свободу"
часопис Українського Народного Союзу,
Головний Уряд, Редакцію, Адміністрацію
та читачів "Свободи" та The Ukrainian Weekly.
Бажаємо Благословенних та щасливих других 100 літ

Братство Св. Миколая

104 Відділ УНС
Василь Матковський - секретар

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК
У ВІЛЬНОМУ СВІТІ
„ С В О Б О Д А ”

Річна передплата для членів \$15.00
Річна передплата для не-членів \$40.00

ЗАМОВЛЯТИ:

SVOBODA

30 Montgomery Street ■ Jersey City, N.J. 07302
Tel.: (201) 434-0237

ВЕСЕЛКА

*журнал
для
української
дитини.*

КОЛЬОРОВІ ІЛЮСТРАЦІЇ

ВИХОДИТЬ КОЖНОГО МІСЯЦЯ У ВИ-
ДАВНИЦТВІ „СВОБОДА” ЗАХОДАМИ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ
РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Річна передплата становить у ЗСА — 8.00 доларів, у інших країнах — рівновар-
тість цієї суми. Для членів УНС — 5.00 доларів. Ціна окремого числа 75 центів.
Ціна подвійного числа — 1.00 долар.

Адреса:

“SVOBODA” — “VESELKA”

P.O. Box 346

■ JERSEY CITY, N.J. 07303 ■

U.S.A.

Compliment from Family

MICHAEL MATIASH

**NOTARY PUBLIC ■ LIFE, ACCIDENT & HEALTH ■ TAXATION
GENERAL INSURANCE AGENT ■ BROKER**

(201) 373-1688

**845 Sanford Avenue
Newark, N.J. 07106**

Gifts

**Ukrainian Handicrafts
Art, Books, Ceramics
Jewellery, Newspapers
Records, Typewriters
Embroidery Supplies**

WEST ARKA

A. CHORNY

**2282 Bloor St. W
Toronto, Ont.
Canada M6S 1N9**

**Tel: (416) 762-8751
Fax: (416) 767-6839**

LILLY & ZEILER, INC. FUNERAL HOMES

**1901 Eastern Avenue
327-1442
Baltimore, Md. 21231**

**700 S. Conkling Street
342-1222
Baltimore, Md. 21224**

Stage Restaurant

ROMAN & YVONNE DIAKUN

LUNCH-DINER SPECIALS FRESHLY MADE DAILY!

**Taks Out Orders
(212) 473-8614**

**128 Second Avenue
New York City**

**ВІТАЄМО УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
ІЗ 100-ЛІТНІМ ЮВІЛЕЄМ ДІЯЛЬНОСТІ,**

вшановуємо пам'ять його етузіяста

св. п. редактора АНТОНА ДРАГАНА.

Chicago, IL.

Д-р А. й І. ҐОРЧИНСЬКІ

**379-ий Відділ Українського Народного Союзу
ім. св. Юрія в Чикаго, Ілл.**

*широ вітає Головний Уряд та всіх працівників УНС у 100-ліття
найстаршої української установи в Америці. Щасти Боже в
дальшій праці для добра рідної громади та вільної України!*

Управа Відділу: А. Козяк, П. Перцак, С. Голяш, І. Галамай, М. Братейко, Т. Турвин

Контрольна комісія: В. Михайлишин, А. Деметро, А. Тирян.

**Ukrainian National Association
Branch # 93**

Secretary

MICHAEL IWANYUCKY

Pawtucket, R.I.

**17-ий Відділ Українського Народного Союзу
при Українській Баптисткій Церкві, заснований у 1967 р.**

— вітає —

*Український Народний Союз з нагоди його 100-ліття
та бажає Божого благословення і дальших успіхів у його праці.*

УПРАВА ВІДДІЛУ:

Антін Коцепула, голова • Ярослав Билень, секретар • Василь Волот, скарбник

EXPERT ELECTRICAL SERVICE INC.

Osyg Holynskij, President

224 West Mt. Pleasant Ave. ■ Livingston, NJ 07039 ■ (201) 533-0014

Industrial:

■ Commercial ■ Residential ■ Telephone & computer related wiring
N.J. Lic 511 Bus. permit 511-A

Федеральна Кредитова Кооператива

„САМОПОМІЧ”

301 Вашингтон Авеню • Елизабет, Н. Дж. • Тел.: (908) 289-5554

Відкрита у вівторок і четвер від год. 8:00 до 8:00 веч.

і в суботу від год. 11:00 рано до 1:00 по пол.

- Служить усім українцям Елизабету й околиць.
- Безплатне життєве забезпечення до 2,000 дол.
- Ощадності забезпечені державною агенцією до 100,000 дол.
- Низько відсоткові позички на різні цілі, забезпечені до 10,000 дол.

FEDERAL CREDIT UNION — SELF RELIANCE

301 Washington Avenue, Elizabeth, N.J. Tel.: (908) 289-5554

*For Your Children — Your Friends — Your Relatives — Yourself
Two Interesting and Beautiful Books on Our Ukrainian Heritage*

**UKRAINIAN
EASTER**

and

**UKRAINIAN
CHRISTMAS**

Traditions, Folk Customs, and Recipes

By Mary Ann Woloch Vaughn

*Enjoyed by Thousands of Ukrainians, their Families
& Friends Throughout the United States & Canada*

These Books By Mail (including shipping charges): 1 for \$8.50; 2 for \$17.00

Ukrainian Heritage Company, Attn. Anthony J. Woloch

8444 Kraay, Munster, Indiana 46321, U.S.A.

Telephone: 434-9141

**NEEDHAM
FUNERAL SERVICE INC.
Memorial Chapel**

520 Dundas Street
London, Ont. Canada N6B 1W6

Управа і Членство 322-го Відділу УНСоюзу

складає

НАЙКРАЩІ ПОБАЖАННЯ З НАГОДИ СВЯТКУВАНЬ 100-ЛІТТЯ УНСоюзу

Д-р Роберт Кейбіда — голова

Андрій Кейбіда — секретар Геня Кейбіда — касир

У 100-Річчя Українського Народного Союзу

**Клонимо наші голови перед його основоположниками —
піонерами, відданими будівничими і невтомними працівниками
нашої заокеанської твердині.**

**Хай Ваша корисна праця росте та розвивається у з'єднанні з
Вільною Україною у майбутньому столітті.**

**Управа, членство і секретар Відділу УНС #445 ім. Т.Шевченка,
Вінніпег, Манітоба.**

Winnipeg, MB, 327 Mc Adam Ave. Tel.: 582-8895

St. NICHOLAS SOCIETY, UNA BR. 120 of ALIQUIPPA, PA.

SENDS ITS WARMEST AND SINCEREST CONGRATULATIONS TO UNA, INC., ON ITS CENTENIAL CELEBRATION

K. MOSCALA - President

M. SZEDNY - Financial Secretary

J. KOWALYK - Vice President

E. MATIASH - Secretary Treasurer

МНОГАЯ ЛІТА

НАЙКРАЩІ ПОБАЖАННЯ З НАГОДИ СВЯТКУВАНЬ 100-ЛІТТЯ УНСоюзу

Д-р Роберт Кейбіда

Родинний дентист

**1855 Springfield Avenue
Maplewood, N.J. 07040**

Tel.: (201) 761-4831

Профілактика хворіб ясен і зубів.

Приймається тільки за

Лікування і протезування.

попереднім замовленням

Косметична стоматологія.

Вітаємо сердечно Український Народний Союз
з Ювілеєм 100-річчя
та бажаємо дальших успіхів у майбутньому
Michael's Formal Wear Ltd.
Вибірنا і привітна крамниця вечірнього одягу
у Північному Вінніпегу.
584 Selkirk Ave., Winnipeg, MB, Tel: 586 6352

**SINCEREST CONGRATULATIONS
AND
BEST WISHES**

MICHAEL and ANNE REMICK

CONGRATULATIONS ON YOUR 100th BIRTHDAY

BROTHERHOOD STS. PETER AND PAUL
Branch 102 - Cleveland, Ohio, Founded October 18, 1902.

Stephen Fedak
President

Nicholas Bobeczko
Financial Secretary

John Polansky
Treasurer

A.L. Moore & Sons, Inc.
Mortuary

WILLIAM R. GUMBERT
General Manager

Downtown
333 West Adams
Phoenix, AZ 85003
(602) 252-3411

North Phoenix
614 East Townley
Phoenix, AZ 85020
(602) 943-7263

Memorials

**Т-во ім. Тараса Шевченка 349-ий Відділ УНС
в Менвіл, Н. Дж.**

— вітає —

**УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ та ВСІХ ЙОГО ЧЛЕНІВ
З НАГОДИ 100-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ
УПРАВА 349-го ВІДДІЛУ:**

**Стефан Захарко - предсідник, Михайло Захарко - секретар,
Василь Войко - касир**

**КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ:
Богдан Ляндвійт, Іван Пілат**

**67-ий Відділ УНСоюзу в Ансонії, Конн.
Товариство „Запорозьська Січ”**

Заснований у 1907-му році

ВІТАЄ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ із 100-ЛІТНІМ ЮВІЛЕЄМ!

**Мирослав Троян - голова, Дмитро Кот - заступник голови, Френк Стубань -
секретар/скарбник, Сузан Стубан-Монкс - заступниця секретаря**

Контрольна комісія: Петро Глива - голова, Джек Липень - заступник голови

Управа

**182-го Відділу Українського Народного Союзу
Т-ва „Українська Січ” в Кліфтоні, Н. Дж.**

складає найщиріші побажання в 100-літню річницю УНСоюзу.

Відділ організований в 1919 році.

**Теперішня управа: Павло Войнів - голова, Володимир Войнів - заступник голо-
ви, Люба Войнів - рекордовий секретар, Анатолій Клименко - касир, Григорій
Клименко - фінансовий секретар, Ніна Гуменюк - заступник фінансового сек-
ретаря, Степан Глют - голова контрольної комісії.**

402-ий Відділ УНС ім. Тараса Шевченка в Етобіко, Канада

*щиро вітає Український Народний Союз
з нагоди його славного століття і бажає
йому багато успіхів в дальшому його роз-
витку в новому столітті, для добра україн-
ських спільнот Америки, Канади й України.
Хай живе УНС!*

Слава Україні!

За Управу Відділу:

АННА БУРІЙ, секретар

IN MEMORY OF DR. WALTER DUSHNYCK

CONGRATULATIONS TO THE UNA

ON ITS CENTENNIAL

AND BEST WISHES FOR THE NEXT 100...

MARY DUSHNYCK and son MARK

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

АРКА L.T.D.

**Має книжки, журнали, шкільне і канцелярське приладдя, вибір дарунків,
включно з ювелірними виробами, платівки, вишивки і інш.**

575 Queen Street West, Toronto, Ontario, Canada

Tel.: 366-7061

Phone: (908) 862-6455

BIG STASH'S

BAR & RESTAURANT

CATERING FOR ALL OCCASIONS ■ BANQUET & MEETING FACILITIES AVAILABLE

**1020 So. Wood Ave., Linden, N.J.
(one block off Route 1)**

STANLEY & KRIS RAWRYSZ

(212) 677-0340

**MON. - FRI. 9:00 A.M. TO 5:00 P.M.
AND BY APPOINTMENT**

**IRA HADER
SUSAN HADER**

ADVENT HEARING AID CENTER
MEDICAID ACCEPTED, SENIOR CITIZEN DISCOUNT

FLATIRON BUILDING
175 FIFTH AVENUE
NEW YORK, N. Y. 10010
SUITE 618
CORNER 23RD ST.

MAKARENKO STUDIOS, INC.

INTERIOR CHURCH DESIGN · ICONOGRAPHY AND ORNAMENTATION
GOLD LEAF AND PAINTING · LEADED STAINED GLASS · MOSAICS
ICONOSTASIS · MARBLE · CHURCH FURNISHINGS AND CONSULTATIONS

344 SOMMERVILLE PLACE
YONKERS, N.Y. 10703

STUDIO (914) 968-7673

Книжки авторства ІВАНА ФИЛИПЧАКА:

„Анна Романова”, „За Сян”, „Кульчицький — Герой Відня”,
„Будівничий Дежаві”, Іванко Берладник”, Дмитро Детько”
(Кожна книжка в ціні 8 дол.), „За Вчительським Хлібом”
(10 дол.) можна набути звертаючися на адресу:

IRYNA FYLYPCHAK

12 N. Orchard Way, Potomac, MD 20854

WEST COAST OF FLORIDA
GREATER CLEARWATER OFFICE
25010 U.S. 19 N.
Clearwater, FL 34623-3918
BUS: (813) 724-7100
RES: (813) 791-4040

JOHN GAWALUCH
REAL ESTATE CONSULTANT

Marie Powell **Better
Homes**
& ASSOCIATES, INC., REALTORS and Gardens®

REALTOR

BOHDAN HOLOWID

LICENSED REAL ESTATE BROKER

501 - 90th AVE N

ST PETERSBURG, FLORIDA 33702

(813) 577-3848

*Вітаємо
УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ
з його ЮВІЛЕЄМ 100-РІЧЧЯ
та засипаємо найщиріші побажання успіхів і росту
його у спідуючому столітті.*

**Лідія Геврик - секретар і Члени
498-го Відділу „Дністер”**

CONGRATULATIONS ON YOUR 100th ANNIVERSARY

**Zaporozka Sich Society, Branch # 347
of Ukrainian National Association
Millville, N.J. 08332**

President - Teodor Suszczyk, Secretary - Docia Nayda, Treasurer - Geraldine Sesok,
Asst. Secretary - K. Gordon, Chairman Auditing Committee - Serge Kisachuk.

**106-ий Відділ УНС Б-ва св. о. Миколая в Чикаго, Ілл.
НАЙКРАЩІ ПОБАЖАННЯ З НАГОДИ СВЯТКУВАНЬ
100-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ!**

Андрій Іванюк - голова

Петро Баран - заступник голови

Михайло Марчук - фінансовий секретар

Контрольна Комісія

Зенон Мандибур - голова

Гуйван Стефан, косачевич Юрій - голова

**Управа і Членство Братства св. Николая -
5-ий Відділ УНСоюзу в Асторії, Н. Й.**

*ВІТАЄ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ ІЗ 100-ЛІТНІМ ЮВІЛЕЄМ
і бажає дальших успіхів у розбудові українського життя в ЗСА.*

ЗА УПРАВУ:

Володимир Левенець - предсідник, **Осип Галатин** - заступник предсідника,
Маріянна Климишин - секретар, **Стефанія Рудик** - касир.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ:

Анна Лемп, Осип Галатин, Юдокія Левенець

Зенон Штогрин

Петро Бревка

Семен Гасяк, секретар

Стефан Білик, голова - Марійка Рут, секретар - Петруся Шеремета - касир

AUDITING COMMITTEE: Michael Kost, John Sradomski, Nancy Paliani

**ВСЯ ДИВІДЕНДА
ДО ФОНДУ ВІДРОДЖЕННЯ
УКРАЇНИ — УНС**

Д-р Роберт Кейбіда
Родинний стоматолог

Профілактика хворіб ясен і зубів.
Лікування і протезування.
Косметична стоматологія
Приймається тільки за
попереднім домовленням.

1855 Springfield Avenue
Maplewood, N.J. 07040
Tel.: (201) 761-4831

Phone: (212) 647-0410

ICON-JEWELRY
& ANTIQUES

WATCH AND JEWELRY REPAIRS

472 6th Avenue
New York, N.Y. 10011

*В 100-ту річницю
УНСоюзу
найкращі побажання.*

IRENE PASHESNIK

COATESVILLE, PA.

Branch #248

COMPLETE NAIL CARE

■ COSMETICS ■ WAXING

Viva La Nails

Christine Brendel
President
429-2994

5 James Street
Bloomfield, N.J. 07003
(Corner of Broad St.)

*Щирий привіт
УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДНОМУ
СОЮЗОВІ
У 100-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ!*

Д-р Іван Лесейко

Д-р Ірена

Лесейко-Оверко

ОПТОМЕТРИСТИ
Чикаго, Ілл.

ДЕНТИСТ-СТОМАТОЛОГ

Д-р Марко Луцький

приймає за попереднім
домовленням:

30 E. 40th St., Room 706
New York, N.Y. 10016
Tel.: (212) 697-8178

(201) 761-5800, (201) 761-5103
FAX: (201) 761-5310

PETER RYCHOK
AGENCY

- General Insurance
- Real Estate
- Appraisals - CREA

1707 Springfield Ave.
Maplewood, N.J. 07040

Certified Real Estate Appraiser

*Щиро вітаємо УНСоюз
із столітнім ювілеєм!*

UNA Branch 26

Katherine Prowe

10 Margarita Street
Toms River, N.J. 08757

ПРИВАТНА ФІРМА ШЕЛВ

займається всілякими справами:
проектуванням будівництва, торгів-
лею, обслуговуванням і багато інш.
В цій справі просимо звертатися на
таку адресу:

290066 - Україна, м. Львів

вул. Теслиюка 15а/10

Шевчук Володимир Васильович

Тел. 011-7-0322, 215-881

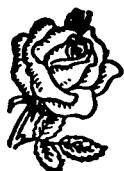
Branch 441 of Tunder Bay,
Ontario, Canada

Congratulations and best wishes to

UKRAINIAN NATIONAL ASS'N
ON ITS 100th ANNIVERSARY.

Tel. (212) 673-2960

MICHAEL KLOSE FLORIST

ARTISTIC FLORAL DESIGNS
BRIDAL BOUQUETS
A SPECIALTY
FRESH CUT FLOWERS DAILY
42 Avenue B
Bet. 3rd & 4th Streets
New York, N.Y. 10009

BOB KLOSE

Вітаємо

*Український Народний Союз
із 100-ЛІТНІМ ЮБІЛЕЄМ!*

*Бажаємо дальших успіхів
у майбутньому.*

**Д-р Богдан і Ореста
Ткачук**

Проводимо збір гуманітарної допомоги і
коштів для нужденних в Україні, мате-
ріально підтримуємо процеси духовного
відродження українського народу.

UKRAINIAN MISSION, INC.

P.O. Box 246205

Sacramento, CA 95824-6205

Tel.: (916) 386-1151

Засновано в 1991 році

Д-р Олег Мариняк

СПЕЦІАЛІСТ ФІЗИЧНОЇ
МЕДИЦИНИ та РЕГАБІЛІТАЦІЇ

Dr. O. Maryniak, MD, FRCPC

CONSULTING PHYSIATRIST
Niagara Peninsula Rehabilitation
Centre

547 Genridge Avenue, Box 924
St. Catharines, Ont., Canada L2R 6Z4
Tel.: (416) 688-2980

GET READY! STATIONERY SUPPLIES

Computer Disks - Ribbons - Paper
Business cards - Rubber stamps - Fax
CANON 500 COLOR LASER COPIES
Sharp B & W copies & much more

THE SOURCE UNLTD

331 East 9th Street
New York, N.Y. 10003
(212) 473-7833

Mon - Fri 10 AM - 7 PM
"It's Worth The Walk Down
The Street"

*Щирий привіт УНСоюзові
з нагоди
100-літнього Ювілею!*

MUZYKA FUNERAL HOME

2157 W. Chicago Avenue
Chicago, Ill. 60622

Tel.: 1 (312) 278-7767, 227-1222

**УПРАВА і ЧЛЕНСТВО
269-го ВІДДІЛУ УНСоюзу
у Фріголд, Н. Дж.**

щиро вітає УНСоюз, Екзекутиву, працівників і членство з його 100-літньою діяльністю.

В справах забезпечення в УНС звертатися до секретря Відділу ч. 269 **Х. Фуги-Гербеги**, або до організаційного референта **П. Фуги**.

За управу: **Н. Лебединський, П. Фуга, Х. Фуга-Гербега**

Привіт від
**ЧЛЕНІВ і УПРАВИ
21-го ВІДДІЛУ**

Українському Народному Союзові з його 100-літнім ювілеєм.

Бажаємо успіхів для добра членів і самостійній Україні.

21-ий Відділ Запорозьська Січ заснований 14-го грудня 1915 р.

*Найкращі побажання з нагоди
святкування*

**100-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДНОГО СОЮЗУ.**

*Бажаю найкращих успіхів
у майбутньому!*

АННА ЛІСЬКЕВИЧ

Alex A. Latyshevsky, M.D.

GENERAL UROLOGY

**144 East 7th Street
New York, N.Y. 10009
(212) 228-8748**

**У 100-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ
„БАТЬКА СОЮЗУ”**

щирі вітання.

Анна Васильовська
копишня Головна Радна УНС
1962-1966 pp.

**CONGRATULATIONS AND
GOD'S BLESSINGS
ON UNA CENTENNIAL**

MARY KAPRAL
Parma, Ohio

Michael E. Klufas, M.D.

INTERNAL MEDICINE

**525 Broad Street
Cumberland, Rhode Island 02864
Telephone (401) 726-1048**

Jarema Vladimir Dykan

**GENEALOGICAL RESEARCH
SERVICE**

**P.O. Box 690
Sicklerville, N.J. 08081-0690**

РЕСОРТ НАД МОРЕМ

LIDIA APARTMENTS & ROOMS

128 East Crocus Road

Wildwood Crest, N.J. 08260

Phone: (609) 522-3348

The World's Safest Bathing Beach

Д-р Роман і Сузанна Сапович, власники

ВИТАЄМО СОЮЗ ІЗ 100-ЛІТТЯМ

(312) 235-7788

ДЕЛЬТА

DELTA IMPORT CO.

Quality Imports and Gifts
from Ukraine and Eastern Europe

2242 West Chicago Avenue • Chicago, IL 60622

MARIA BRAMA-LESCHUK

(908) 352-9190

**KROWICKI McCracken
FUNERAL HOME**

Jacob W. Krowicki, Jr., Director

2124 East St. Georges Avenue
Linden, N.J. 07036

*Help to preserve and promote our Ukrainian history,
culture, language, arts, education and development
of our institution.*

**UKRAINIAN-AMERICAN
ASSOCIATION
Tampa Bay Area**

P.O. Box 20462, St. Petersburg, Fl. 33742

President - Marian Senyk Treasurer - Stephan Rywak

Vice President - Michael Kopynec

Secretary - Tamara Tymchysyn

Tel.: (201) 994-0880

**GEORGE DEMIDOWICH,
M.D., F.A.C.C.
CONSTANTINE KASHNIKOW,
M.D.
CARDIOLOGY**

340 East Northfield Road, Suite 1B
Livingston, N.J. 07039
Office Hours By Appointment

Буваєте в Нью Йорку
Відайте Сурму.
Сурма Українська книгарня.
Сурма Український Музей.
Сурма Українська Інституція.
Сурма відчинена сім день в тиждень.

Властитель Мирон Сурмач.
Просимо заходити.

SURMA

11 East 7th Street, New York, N.Y. 10003

Y E V S H A N

**Book & Music Catalog
The Source for Ukrainian**

Books - Music - Compact discs
Videos - Language Tapes - Children's books
History & Educational books

**For a free copy call
1-800-265-9858
(USA & Canada - 24 hours)
Shopping at home is just a
phone call away with the new
Yevshan Toll free number!**

Visa • MasterCard Accepted

Yevshan Corporation:
Box 325, Beaconsfield,
Quebec, Canada, H9W 5T8
FAX (514) 630-9960

З М І С Т

Гимн Українського Народного Союзу. Слова <i>Степана Мусійчука</i> , музика <i>Михайла Гайворонського</i>	7
Календаріум на 1994 рік	11

I. ЕПОХАЛЬНИЙ ЮВІЛЕЙ — СТОЛІТТЯ БАТЬКА СОЮЗУ

Слово головного предсідника УНС Уляни Дячук	25
<i>Микола Руденко</i> До 100-ліття Українського Народного Союзу (ЗСА)	32
<i>Д-р Осип Кравченко</i> Перші урядовці УНСоюзу	34
<i>Степан Куропась</i> Моя перша Конвенція УНСоюзу	51
<i>Любов Коленська</i> Незмінний УНСоюз протягом сторіччя	53
<i>Тарас Шевченко</i> (уривок з поеми „Марія”)	56
<i>Іван Кедрин</i> Дмитро Галичин (спроба характеристики)	57
<i>Ольга Кузьмович</i> Теплий усміх предсідника, який не згасає	62
<i>Василь Дідюк</i> 30 років з УНСоюзом	66
<i>Омелян Твардовський</i> УСВТ „Чорноморській Січі” сповнилося 70 років	75
<i>Д-р Осип Кравченко</i> Стежками отця Івана Волянського в Америці	81
<i>Леонід Федорук</i> Слава Україні (гимн)	106

II. ШІСТДЕСЯТ ПЛЮС ОДИН „УКРАЇНСЬКОМУ ТИЖНЕВИКОВІ”

Редакція „У.Т.” “The Ukrainian Weekly.” A 60th Anniversary Review	107
--	-----

III. ПАТРОНОВІ УНСОЮЗУ — БАТЬКОВІ ТАРАСОВІ В ЙОГО 180-ЛІТТЯ

<i>Борис Олексюк</i> На весні 1843-го в Україні	134
<i>Тарас Шевченко</i> Оріся ж ти, моя ниво (уривок)	137
<i>Ірина Дибко</i> Ти крізь ворота вічності... ..	138
<i>Володимир Барагура</i> Феномен Шевченкової безсмертності і вічності	139

IV. НАШІЙ ЗАВЖДИ МОЛОДІЙ „СВОБОДІ” ОДНИМ РОКОМ БІЛЬШЕ

<i>Д-р Тамара Булат „Свобода” — причина закриття українського клубу в Києві (1912)</i>	147
<i>Сергій Миронюк Фактор Адміністрації „Свободи”</i>	159

V. КНИГИ — МОРСЬКА ГЛИБИНА, ТАКІ ОПОВІДАННЯ І ВІРШІ

<i>Любов Дмитришин-Часто Калиново коси дзвенять</i>	162
<i>Ладя Могилянська 26 лютого 1861 року</i>	166
<i>Ірина Дибко-Филипчак Поміж обріями (елегія)</i>	167
<i>Леся Лисак Моя мати</i>	168
<i>Євгенія Бойко-Дімер „Кремлівські куранти”</i>	169
<i>Леонід Лиман 1941-1945 (уринок з поеми)</i>	174
<i>Любов Коленська Пахоощам лип вірити не можна</i>	175
<i>Сергій Миронюк Різдво</i>	185

VI. ШЛЯХАМИ БЛИЖЧИМИ Й ДАЛЬШИМИ

<i>Д-р Осип Кравченко Стежками о. Івана Волянського в Бразилії</i>	186
--	-----

VII. ОГолошення 205

VIII. Зміст 287

Керівник друкарні: Роман Павлишин
Складачі: Іда Фокс, Нуся Плескун, Данута Рігальська,
Ярослав Сидоряк
Верстальник: Данута Рігальська

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ, ІНК.

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC.

30 Montgomery Street, P.O. Box 17A—Jersey City, New Jersey 07303 • (201) 451-2200

Найстарша
і найбільша
братська,
забезпечена
і громадська
організація
українців
в Америці і
Канаді

Заснована у
1894 році

Запрошуємо
вас та членів
вашої родини
забезпечитися
в Українськiм
Народнiм
Союзi та спiль-
но працювати
для добра
українського
народу

- Має ново-впроваджену дуже корисну пенсійну грамоту
- Має 20 клас модерного забезпечення
- Сума забезпечення не має обмежень
- Виплачує найвищу дивіденду
- Видає щоденник *Свобода*, *Український Тижневик* і журнал для дітей *Веселку*
- Уділяє стипендії студіючій молоді
- Удержує вакаційну оселю „Союзівку”
- *Offers a very advantageous new annuity policy*
- Offers 20 types of life insurance protection
- There is no limit to the amount of insurance
- Pays out high dividends on certificates
- Publishes the *Svoboda* daily, the English-language *Ukrainian Weekly* and the children's magazine *Veselka — The Rainbow*
- Provides scholarships for students
- Owns the beautiful estate Soyuzivka